
COMBATEREA TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE (DREPT MATERIAL ȘI DREPT PROCESUAL)

AUTORI:

Mihaela VIDAICU

Igor DOLEA

Cartea XXI

CZU 343.54

V 56

Seria SUPORTURI DE CURS. – Chișinău: Institutul Național al Justiției, 2009.

- Responsabil de ediție – Eugenia FISTICAN, Director executiv al INJ,
judecător la Curtea Supremă de Justiție
- Coordonator principal – Elena MURARU, doctor, conferențiar universitar,
prorector pentru activitate didactică, USM
- Coordonatori – Liubovi BRÎNZA, șef Direcție instruire și cercetare, INJ, judecător
– Ecaterina POPA, șef Secție instruire continuă, INJ,
magistru în drept
– Eleonora GROȘU, manager proiect, UNODC
– Otilia BOLOGAN-VIERU, Consilier juridic, Misiunea OSCE
în Moldova
- Redactare – Ariadna STRUNGARU
- Design copertă – Oxana DOSCA
- Paginare, tehnoredactare – Natalia DOROGAN

Editură: „Nova Imprim” SRL

Tipar: „Nova Imprim” SRL

UNODC
United Nations Office on Drugs and Crime

Organization for Security and
Co-operation in Europe
OSCE Mission to Moldova

Publicația apare cu sprijinul Biroului Națiunilor Unite pentru Droguri și Crimă (UNODC) și al Programului Antitrafic și Gender al Misiunii OSCE în Moldova

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Combaterea traficului de ființe umane (drept material și drept procesual) [pentru uzul audienților] / Mihaela Vidaicu, Igor Dolea; coord. principal: Elena Muraru. – Ch.: „Nova Imprim” SRL, 2009. – 192 p.

ISBN 978-9975-9792-4-5

1000 ex.

© Institutul Național al Justiției, 2009

© UNODC, Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Crimă, 2009

© Misiunea OSCE în Moldova, 2009

ISBN 978-9975-9792-4-5

CUVÎNT ÎNAINTE

Supporturile de curs ce formează prezenta *serie*, o primă experiență de acest gen întreprinsă în cadrul Institutului Național al Justiției, sînt elaborate în scopul de a veni în sprijinul instruirii candidaților la funcțiile de judecător și de procuror, propunîndu-se ca obiectiv și evaluarea teoretico-practică a audiențelor în materia cuprinsă în ele. Or, trebuie să învățăm știința, pentru a putea vorbi cu practica, care pornește tot de la știință.

Elaborarea lor se înscrie în cadrul măsurilor concrete prevăzute în Planul de învățămînt și Curriculumul INJ, care au beneficiat de expertizare din partea experților Consiliului Europei în cadrul Programului Comun al Consiliului Europei și Comisiei Europene privind sporirea independenței, transparenței și eficienței justiției în Republica Moldova. Pentru realizarea acestora INJ beneficiază astăzi de asistența Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare în cadrul Proiectului „Consolidarea capacității instituționale a INJ”. Grupurile de lucru au fost constituite, în bază de concurs, din rîndul formatorilor INJ – judecători, procurori cu o experiență practică avansată în domeniul jurisprudenței, reprezentanți ai mediului academic cu o solidă bază de cunoștințe teoretice, prin a căror simbioză s-a format o echipă excelentă. Lucrările acestora au fost coordonate sub aspect metodologic de Elena MURARU, prorector pentru activitate didactică la USM.

Au fost editate următoarele cărți din *seria* „Supporturi de curs”:

- Cartea I – Drept penal;
- Cartea II – Drept procesual penal; Conducerea și efectuarea urmăririi penale de către procuror;
- Cartea III – Drept civil; Drept succesoral; Drept funciar; Dreptul muncii; Dreptul familiei;
- Cartea IV – Drept procesual civil; Intentarea, pregătirea și examinarea în fond a pricinilor civile; Proceduri necontencioase în procesul civil;
- Cartea V – Procedura și practica CEDO și alte tratate obligatorii pentru Republica Moldova; Drept comunitar;
- Cartea VI – Etica și deontologia profesională a judecătorului;
- Cartea VII – Calificarea infracțiunilor; Proceduri speciale în procesul penal; Administrarea cazurilor de către judecătorul de instrucție;
- Cartea VIII – Administrarea cauzelor de contencios administrativ; Administrarea cauzelor contravenționale;
- Cartea IX – Metodologia întocmirii actelor procesual civile; Metodologia întocmirii actelor procedurale penale în faza de judecată; Metodologia întocmirii actelor procedurale contravenționale; Întocmirea actelor procedurale în faza de urmărire penală;
- Cartea X – Tactica criminalistică; Activitatea operativă de investigații;
- Cartea XI – Justiția juvenilă; Instituția probațiunii în sistemul de drept al Republicii Moldova; Mediarea penală;
- Cartea XII – Protecția proprietății intelectuale; Drept concurențial; Procedura insolvenței;
- Cartea XIII – Comunicarea persuasivă; Retorica și arta comunicării;
- Cartea XIV – Psihologia judiciară; Medicina legală;
- Cartea XV – Investigații financiar-economice; Prevenirea, investigarea și sancționarea corupției, spălării banilor și finanțării terorismului;
- Cartea XVI – Dreptul mediului;
- Cartea XVII – Limba engleză (nivel intermediar, nivel avansat);
- Cartea XVIII – Limba franceză (nivel intermediar, nivel avansat);
- Cartea XIX – Participarea procurorului în instanța de judecată; Organizarea activității organelor procuraturii;
- Cartea XX – Tehnologii informaționale.

Vă propunem **Cartea XXI** din prezenta *serie*: Combaterea traficului de ființe umane (Drept material și Drept procesual).

Acest suport de curs este destinat familiarizării audienților INJ cu particularitățile traficului de ființe umane și cu aspectele de drept penal și de drept procesual penal importante pentru investigarea unor astfel de cazuri. Structural, suportul de curs este constituit din două părți, care cuprind o analiză juridico-penală, criminologică și procesual-penală a traficului de ființe umane atât ca infracțiune, cât și ca fenomen social. În prima parte se analizează conceptul de trafic de ființe umane, particularitățile infracțiunii de trafic de ființe umane, făcându-se referire la încadrarea juridică a acesteia, la cauzele care generează acest ilicit, dar și la ansamblul de măsuri necesare pentru prevenirea și combaterea acestui tip de criminalitate destul de răspândit în Republica Moldova. În partea a doua sînt abordate aspecte privind investigarea și judecarea cauzelor de trafic de ființe umane, probatoriul în cauzele penale privind traficul de ființe umane, protecția și asistența victimelor și martorilor, precum și aspecte ce vizează cooperarea internațională în investigarea și combaterea acestui flagel.

Structurată după criteriile prevăzute pentru acest gen de lucrări, substanța fiecărei cărți are ca osatură tematicile cuprinse în Curriculum la disciplina respectivă, reprezentînd o abordare *lato sensu* a acestora. La elaborarea lor s-a plecat de la ideea necesității corelării proceselor de predare-învățare cu cele de evaluare în activitatea didactică, accentul punîndu-se pe aspectul practic-aplicativ, ceea ce va asigura, indubitabil, reușita instruirii.

Sarcinile didactice, intercalate reușit în țesătura suporturilor, sînt construite pe trei niveluri, condiție *sine qua non* care asigură legătura organică dintre cunoștințele teoretice și abilitățile practice ale audienților: cunoaștere și înțelegere; aplicare; integrare.

Pentru consolidarea materialului teoretic sînt prevăzute teste-grilă și spețe, concepute, în principal, în baza materialelor practicii judiciare, cu luarea în considerație a aspectelor controversate frecvent atestate în practica de aplicare a cadrului legislativ.

Desfășurînd activitatea individuală, audientul urmează să se conducă de sugestiile metodice, care includ: subiecte-probleme; forme de realizare; modalități de evaluare, alegerea aparținîndu-i.

Suportul bibliografic recomandat la finele fiecărei teme sau compartiment sugerează audientului un volum necesar de surse – normative, judiciare, teoretice – care conțin informația utilă, indispensabilă însușirii temei corespunzătoare în scopul aplicării practice a cunoștințelor.

Astfel, prin tematica, conținutul și structura lor *Suporturile de curs* urmează să constituie pentru candidații la funcțiile de judecător și de procuror o sursă sigură de informare în domeniile vizate. Destinatarii au prilejul să obțină cunoștințe, să le aprofundeze, să-și formeze abilități profesionale și aptitudini necesare pentru exercitarea în mod corespunzător a funcțiilor respective.

Finalizînd, vreau să menționez următoarele. Din capul locului, am fost conștienți de faptul că, fiind o primă încercare în această direcție, vom întîmpina dificultăți în elaborarea prezentei serii, în același rînd că nu vor fi lipsă unele imperfecțiuni. De aceea, vom fi profund recunoscători pentru sugestii și recomandări utile îmbunătățirii *Suporturilor de curs* în vederea unei eventuale reeditări a acestora.

Aducem sincere mulțumiri Biroului Națiunilor Unite pentru Droguri și Crimă (UNODC) și Programului Antitrafic și Gender al Misiunii OSCE în Moldova pentru susținerea acordată la elaborarea și publicarea prezentului Suport de curs.

Eugenia FISTICAN,
Director executiv
al Institutului Național al Justiției

SUMAR

PARTEA I. DREPT MATERIAL	7
Tema 1. Considerații introductive privind traficul de ființe umane	8
Tema 2. Cadrul juridic internațional în domeniul traficului de ființe umane.....	17
Tema 3. Analiza juridico-penală a traficului de ființe umane.....	26
Tema 4. Fenomenologia traficului de ființe umane	61
Tema 5. Victima traficului de ființe umane.....	75
Tema 6. Metodele de prevenire și combatere a traficului de ființe umane	83
PARTEA II. DREPT PROCESUAL	93
Tema 7. Aspecte procesuale în depistarea traficului de ființe umane. Generalități	94
Tema 8. Probatoriul în cauzele privind traficul de ființe umane	115
Tema 9. Controlul procurorului și controlul judiciar al procedurii prejudiciare	135
Tema 10. Protecția și asistența victimelor și martorilor în cauzele privind traficul de ființe umane	145
Tema 11. Aspecte procesuale ale cooperării internaționale în domeniul combaterii traficului de ființe umane	166

Partea I

DREPT MATERIAL

AUTOR:

Mihaela VIDAICU,
doctor în drept,
lector superior la
Facultatea de Drept a USM

Tema 1. CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE

I. Obiective de referință:

- să definească noțiunea de trafic de ființe umane și să determine specificul acestui concept;
- să compare definiția traficului de ființe umane conținută în legislația națională și în cea internațională;
- să identifice trăsăturile fenomenului trafic de ființe umane;
- să evalueze formele traficului de ființe umane în dependență de mai multe criterii;
- să estimeze importanța incriminării infracțiunii de trafic de ființe umane.

II. Repere de conținut

2.1. Conceptul de *trafic* nu este unul nou, pentru prima dată fiind utilizat în secolul XVI, în calitate de sinonim pentru *comerț*. Astfel, acest termen nu avea conotații negative. Totuși, către sec. XVII traficul a început a fi asociat cu vânzarea ilicită și/sau neloyală a mărfurilor. Deși, la începuturi, prin trafic se înțelegea, în mare parte, vânzarea de droguri și arme, către sec. XIX această noțiune mai includea și comerțul cu ființe umane tratate ca bunuri și vândute în sclavie. Acest comerț „tradițional” cu sclavi a fost scos în afara legii spre finele sec. XIX. La începutul sec. XX, termenul de trafic se referea, de obicei, la „comerțul de sclavi albi”, care reprezenta circulația peste frontierele internaționale a femeilor și copiilor în scopul practicării prostituției. Doar spre finele anilor '90 traficul a fost asociat cu prostituția și exploatarea sexuală a femeilor și copiilor. Odată cu adoptarea Protocolului pentru prevenirea, suprimarea și pedepsirea traficului de persoane, adițional Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate (Protocolul de la Palermo, 2000), în domeniul traficului au fost inserate două inovații. În primul rând, a fost adoptată o definiție internațională comprehensivă a traficului de ființe umane. În al doilea rând, și mult mai important, definiția oferită de Protocol este una destul de extinsă privind domeniul de aplicare și inserează munca forțată ca unul dintre scopurile traficului, pe lângă scopul exploatării sexuale. În timp ce Protocolul enunță câteva distincții certe între traficul în scopul exploatării sexuale și traficul în scopul exploatării muncii și a serviciilor (precum și practicile referitoare la sclavie sau similare sclaviei și servituții), trebuie de ținut cont că exploatarea sexuală nu reprezintă muncă forțată. În general, traficul, la moment, se referă la circulația persoanelor, de multe ori ilegală, peste hotare sau pe teritoriul aceluiași stat, fenomen tratat ca o activitate comercială care finisează cu exploatarea prin muncă sau sexuală.

Astfel, în conformitate cu art.3 al **Protocolului pentru prevenirea, suprimarea și pedepsirea traficului de persoane, adițional Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate (Protocolul de la Palermo, 2000)**, traficul de persoane reprezintă recrutarea, transportul, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, prin amenințare de recurgere sau prin recurgere la forță ori la alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de autoritate sau de o situație de vulnerabilitate

ori prin oferta sau acceptarea de plăți ori avantaje pentru a obține consimțământul unei persoane avînd autoritate asupra alteia în scopul exploatării. Exploatarea conține, cel puțin, exploatarea unei alte persoane prin prostituarea acesteia sau alte forme de exploatare sexuală, munca sau serviciile forțate, sclavia sau practicile analoage sclaviei, folosirea sau prelevarea de organe.

Această definiție are mai multe aspecte pozitive care reflectă realitatea fenomenului:

- ✓ nu restrînge traficul la exploatarea sexuală. Ea se concentrează asupra condițiilor de muncă forțată, aservire, ținere în stare de sclavie și a practicilor similare sclaviei, fiecare din ele după cum au fost definite în dreptul internațional;
- ✓ ea nu se concentrează în exclusivitate asupra femeilor și fetelor, dar recunoaște că femeile, bărbații, fetele și băieții pot fi cu toții victime;
- ✓ ea nu cere ca victimele să traverseze un hotar recunoscut internațional, ținînd cont de faptul că persoanele pot fi traficate intern, dintr-o regiune în alta, în hotarele unei singure țări;
- ✓ cu excepția cazului în care o persoană cu vîrsta de 18 ani, Protocolul impune o anumită distorsiune a voinței victimei liber exprimate, prin recurgere la forță, înșelăciune, abuz de putere și astfel respectă capacitatea unei persoane adulte de a lua decizii determinate autonom referitoare la viața sa, în mod special referitor la muncă și opțiunile de migrație. Datorită faptului că înșelăciunea este suficientă pentru un caz de trafic, aplicarea forței și constrîngerii nu sînt elemente necesare;
- ✓ conform acestei definiții, dacă oricare din mijloacele ilegale au fost folosite (de exemplu, contrîngere, fraudă, înșelăciune), este irelevant dacă victima cedează în cele din urmă și acceptă exploatarea.

În conformitate cu art.4 al **Convenției Consiliului Europei privind măsurile contra traficului de ființe umane**¹, expresia „trafic de ființe umane” desemnează recrutarea, transportul, transferul, cazarea sau primirea persoanelor, prin amenințarea cu ori prin utilizarea forței sau a altor forme de constrîngere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de autoritate ori de o situație de vulnerabilitate sau prin oferirea ori acceptarea de plăți sau de avantaje pentru obținerea consimțământului unei persoane avînd autoritate asupra altei persoane, în scopul exploatării. Exploatarea cuprinde cel puțin exploatarea altor persoane prin prostituție sau alte forme de exploatare sexuală, munca ori serviciile forțate, sclavia sau practicile similare acesteia, aservirea ori prelevarea de organe.

Recomandarea nr.R (2000) 11 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre privind acțiunile împotriva traficului de ființe umane în scopul exploatării sexuale conține o definiție mai îngustă a traficului de ființe umane din perspectiva scopului acestuia – exploatării sexuale. Astfel, traficul de ființe umane include procurarea de către una sau mai multe persoane fizice sau juridice și/sau organizații și transportarea sau organizarea migrării – legale sau ilegale – a persoanelor, cu sau fără consimțământul acestora, în scopul exploatării lor sexuale, *inter alia*, prin metode coercitive, în parti-

¹ Adoptată de Comitetul de Miniștri la 3 mai 2005.

cular prin: aplicarea violenței sau amenințarea cu aplicarea ei, prin inducere în eroare, abuz de autoritate sau de poziție de vulnerabilitate a victimelor.

Convenția cu privire la înființarea Oficiului European de Poliție din 1995 definește traficul de ființe umane ca fiind supunerea unei persoane puterii reale și ilegale a unor alte persoane, prin recurgerea la violență, amenințări sau uneltiri, prin abuz de autoritate în vederea impunerii acesteia de a practica prostituția, traficul presupunând și aplicarea diverselor forme de exploatare sexuală, abuzul de persoane minore sau comerțul cu copii abandonati.²

Deși a început să se amplifice vertiginos în Republica Moldova încă în prima jumătate a deceniului nouă al sec. XX, prima încercare de a reglementa sub aspect juridico-penal relațiile sociale, în sensul interzicerii traficului de ființe umane în legislația națională, a fost întreprinsă în anul 1997, când legiuitorul a operat un amendament la Codul penal (redacția anului 1961), prin care în textul legii penale a fost introdus art.113/1 „Vînzarea și traficul de copii”. Norma în cauză interzicea doar traficul de copii, care constituia unul dintre obiectele traficului de oameni și nu oferea o reglementare juridico-penală a acestui comportament în întregime. În anul 1998 s-a întreprins o altă încercare de reglementare juridico-penală a traficului de ființe umane, deja a tuturor aspectelor, odată cu includerea art.105/2 „Proxenetismul” în Codul penal, a cărui dispoziție reglementa traficul de oameni ca o activitate infracțională distinctă de proxenetism. Însă, potrivit acestei norme, erau susceptibile de sancționare penală doar actele de traficare a persoanelor săvîrșite în scop de exploatare sexuală. La 30.07.2001 în Codul penal a fost introdus art.113/2 „Traficul ilicit de ființe umane”, ceea ce a însemnat o altă etapă în reglementarea juridico-penală a relațiilor sociale în vederea interzicerii comerțului cu ființe umane și reprimării eventualelor manifestări de acest tip.

Actualul **Cod penal al Republicii Moldova** prevede separat infracțiunile de trafic de ființe umane (art.165) și trafic de copii (art.206). Conform art.165 CP RM, traficul de ființe umane reprezintă: recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane, cu sau fără consimțămîntul acesteia, în scop de exploatare sexuală comercială sau necomercială, prin muncă sau servicii forțate, pentru cerșetorie, în sclavie sau în condiții similare sclaviei, de folosire în conflicte armate sau în activități criminale, de prelevare a organelor sau țesuturilor, săvîrșită prin:

- a) amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei, inclusiv prin răpire, prin confiscare a documentelor și prin servitute, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, precum și prin amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane atît fizice, cît și juridice;
- b) înșelăciune;
- c) abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare sau primire a unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțămîntul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane.

² Anexa prevăzută în art. 2 al Convenției Europol.

Astfel, Codul penal al Republicii Moldova definește ceva mai detaliat decât Protocolul de la Palermo mijloacele de constrângere și scopurile exploatării. De exemplu, art.165 CP RM stabilește următoarele scopuri ale exploatării, care nu se regăsesc în Protocol:

- folosirea victimei în conflicte militare;
- folosirea victimei în activitate criminală;
- prelevarea de țesuturi umane pentru transplantare.

În conformitate cu **Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane**, nr.241-XVI din 20.10.2005³, traficul de ființe umane reprezintă recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, prin amenințare cu forța sau prin folosirea forței ori a unor alte mijloace de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate ori prin darea sau primirea de bani ori de beneficii de orice gen pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, în scopul exploatării acesteia.

Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii⁴ definește traficul de ființe umane ca fiind recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane cu sau fără consimțământul acesteia, în scop de exploatare sexuală comercială sau necomercială, prin muncă sau servicii forțate, în sclavie sau în condiții similare sclaviei, de folosire în conflicte armate sau în activități criminale, de prelevare a organelor sau țesuturilor pentru transplantare, săvârșită prin: amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei, inclusiv prin răpire, prin confiscare a documentelor și prin servitute, în scopul înotarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil; înșelăciune; abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare sau primire a unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, cu aplicarea violenței periculoase pentru viața, sănătatea fizică sau psihică a persoanei; prin folosirea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonarea persoanei ori prin folosirea violului, dependenței fizice, a armei, a amenințării cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane, precum și a altor mijloace.

Din punct de vedere criminologic, traficul de ființe umane poate fi definit ca fiind o formă particulară de manifestare a criminalității organizate care constă în comerțul cu oameni sau cu organe și țesuturi ale lor, în scopul extragerii de profituri considerabile, speculând o anumită cerere și ofertă existentă în acest sens. Definiția criminologică are un caracter natural, ea reflectă realitatea așa cum aceasta este.

Lipsa unei definiții clare a infracțiunii de trafic de persoane reprezintă un obstacol ce împiedică prevenirea eficientă și urmărirea penală, recunoașterea drepturilor omului, cercetarea fenomenului, elaborarea și coordonarea unei politici eficiente, cooperarea internațională în scopul combaterii acestui flagel. O definiție distinctă a traficului

³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.164-167/812.

⁴ Nr.37 din 22.11.2004 // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.8, p.4.

facilitează de asemenea cooperarea internațională, de exemplu: cazul în care se pune problema dacă acțiunea de trafic săvârșită într-o altă țară este pasibilă de pedeapsă *jus civile*, potrivit legilor naționale.

2.2. Fenomenul traficului de ființe umane poate avea mai multe trăsături, după cum urmează:

- Privit din punctul de vedere al drepturilor omului, traficul de persoane include sclavia, munca forțată, violența, abuzul de încredere, agresiunea fizică și psihică a persoanei, fiind pe deplin justificată aprecierea că traficul de ființe umane este o formă a sclaviei la început de mileniu.

- Sub aspect economic, traficul presupune: interese financiare (profituri uriașe), rețele regionale și internaționale, circulația ilicită a banilor (spălarea banilor care provin din trafic și pe baza cărora se realizează activitatea de traficare).

- Din punctul de vedere al originii fenomenului, factorii care generează și susțin traficul sînt sărăcia accentuată a victimelor, nivelul educațional scăzut, neîncrederea în sine, eșecurile în viață, migrația occidentalilor, amatori de experiențe sexuale, către Est, unde piața prostituției este mai tentantă.

- Din perspectiva valorilor sociale lezate, persoanele traficate sînt reduse la condiția de „marfă”, sînt dezumanizate treptat, fiindu-le lezate sentimentele cele mai profunde, trauma suferită marcîndu-le întreaga evoluție viitoare.

- Din perspectiva implicațiilor sociale, datorită creșterii alarmante din ultimii ani, traficul de persoane devine un fenomen național și transnațional, fiind favorizat de procesul general al globalizării și de utilizarea tehnologiilor moderne.

- Prin prisma scopului vizat, traficul presupune profituri uriașe pentru traficanți, care reinvestesc veniturile obținute în derularea în continuare a activităților ilicite. Prostituția (în general, exploatarea sexuală a femeilor și copiilor) constituie principalul scop al traficului și modalitatea de obținere a celor mai mari cîștiguri. De asemenea, traficul de ființe umane se realizează în scopul folosirii la munci forțate, comiterii de infracțiuni prin constrîngere, de către victimele traficului și prelevării de organe (victimele sînt bărbați, femei, copii).

Din punctul de vedere al complexității fenomenului traficului de ființe umane, putem evidenția următoarele trăsături ale acestuia:

- ✓ Este o formă de manifestare a crimei organizate și, în această calitate, posedă trăsăturile caracteristice acestui tip de criminalitate, are o esență identică și se supune legilor de existență proprii fenomenului din care face parte. Traficul de persoane este organizat de grupuri criminale clandestine care sînt adesea implicate și în alte tipuri de criminalitate organizată. Structurile acestor grupuri sînt foarte variate, pornind de la grupuri amatoare izolate, pînă la organizații structurate la nivel internațional.
- ✓ Este o formă de violență, deoarece victimele traficului sînt supuse adesea unor forme de violență care le afectează foarte grav.

2.3. Din definiția traficului de persoane cuprinsă în Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, rezultă și formele în care se concretizează această infracțiune, în raport de caracteristicile persoanelor traficate și traficante, de scopul urmărit și interesul vizat, de natura cauzelor ce au generat fenomenul, de implicațiile sociale, dar și de specificul valorilor sociale lezate (drepturile omului).

Formele traficului variază în funcție de: numărul persoanelor implicate, tipul de traficant, de victime sau de „clienți” ori „consumatori”, de gradul de organizare pe care se bazează extinderea traficului și în raport de care traficul rămîne național sau se extinde peste granițe. În traficul de ființe umane pot fi implicate *persoanele fizice* (agenți de recrutare, contrabandiști, complici care au abuzat de poziția lor din cadrul autorităților administrative ale statelor implicate), dar și *persoane juridice* (companii hoteliere, de spectacol, agenții de turism, societăți de transport, firme de producție și distribuție de casete video, edituri, sex-shop-uri, companii care oferă spectacole de strip-tease etc.).

Din perspectiva organizării traficantilor, traficul îmbracă următoarele forme:

- traficul ocazional, cînd se raportează doar la transportarea internă/internațională a victimelor;
- traficul în bande sau grupuri mici, cînd traficantii sînt bine organizați și specializați în traficareea cetățenilor în afara granițelor, folosind aceleași rute;
- traficul internațional, cel mai laborios organizat, derulat de rețele periculoase și greu de combătut.

Din perspectiva victimelor – copii traficați, traficul poate fi clasificat în funcție de natura abuzivă a actelor exercitate asupra lor și care vizează:

- aspectul social (abuz psihologic, fizic, atac sexual sau viol, supravegherea pentru împiedicarea deplasării ori liberei circulații a victimelor, lipsa puterii de decizie, lipsa accesului la servicii medicale, obligarea de a consuma alcool și droguri, avort forțat, malnutriție, forțarea victimei să-și recruteze, la rîndul ei, rudele sau prietenii);
- aspectul juridic (deposedarea de acte de identitate, posedarea și utilizarea de acte false, amenințările cu predarea la poliție);
- aspectul economic (împovărarea cu datorii, neplată, reținerea unor plăți nejustificate).

Cercetări recente au arătat că traficul nu este atît de asociat cu alte forme de crimă organizată cum se credea. Mulți traficantii sînt oportuniști care profită de un prilej favorabil. Pe de altă parte, traficul de ființe umane și crima organizată folosesc uneori aceleași rute și rețele, în unul din modurile de mai jos:

- **traficul paralel**, în care persoanele sînt traficate folosind aceleași rute și rețele ca pentru mărfurile ilegale;
- **traficul combinat**, în care traficul de persoane se face în același timp cu alte forme de contrabandă (de exemplu, folosind aceleași vehicule);
- **traficul de înlocuire**, în care aceleași rute sînt folosite pentru traficul cu diferite mărfuri, altele de fiecare dată; de exemplu, rețelele crimei organizate pot folosi

- fostele rute ale traficantilor de arme pentru a introduce clandestin persoane într-o zonă de conflict după terminarea ostilităților;
- **traficul invers**, în care aceleași rute sînt folosite pentru traficul în ambele direcții; traficul de persoane se desfășoară într-un sens, iar contrabanda cu droguri în celălalt;
 - **comerțul cu amănuntul combinat**, în care se face trafic de mărfuri diverse, inclusiv de oameni, droguri și arme.

Pot fi evidențiate următoarele forme ale traficului de ființe umane, în dependență de scopul propriu-zis al traficului inițiat:

- traficul de ființe umane, în special al femeilor și copiilor, cu scop de exploatare sexuală, inclusiv:
 - pentru organizarea prostituției;
 - pentru organizarea practicării prostituției în unitățile militare sau în locurile de dislocare a forțelor armate;
 - pentru organizarea turismului sexual;
 - pentru servicii pornografice (în special, folosirea copiilor de ambele sexe în acest scop);
- traficul de ființe umane în scop de exploatare prin sclavie, inclusiv:
 - folosirea în munci istovitoare;
 - folosirea în economia tenebră;
 - folosirea în activități de producere a produselor ilegale sau de contrabandă;
 - folosirea în lucrări casnice;
 - munca copiilor (spălarea mașinilor, lucrări agricole etc.);
- traficul de ființe umane, în special al copiilor și invalizilor, în activitatea de cerșetorie, cum ar fi:
 - folosirea copiilor;
 - folosirea invalizilor;
 - „arenda” pruncilor pentru cerșetorie;
- căsătoriile în scop de exploatare (inclusiv folosirea sistemului „mirese prin poștă”):
 - pentru folosirea persoanei în muncă casnică (menajeră etc.);
 - pentru nașterea forțată a copiilor;
 - pentru îngrijirea bolnavilor și vîrstnicilor, copiilor etc.;
- traficul de copii în scopul impunerii la maternitate surogat, pentru reproducere;
- traficul de ființe umane în scopul prelevării și transplantării organelor și țesuturilor;
- traficul de copii în scopul adopției ilegale;
- traficul de ființe umane în scopul folosirii în conflicte armate;
- impunerea soldaților și deținuților la muncă forțată;

III. Sugestii metodice

A. Activități de predare-învățare

Sarcini didactice de nivelul I – cunoaștere și înțelegere

Auditorul trebuie să cunoască:

- definiția traficului de ființe umane;
- trăsăturile traficului de ființe umane;
- formele traficului de ființe umane.

Sarcini didactice de nivelul II – aplicare

Auditorul trebuie să aibă abilități de a:

- stabili elementele definiției traficului de ființe umane;
- compara formele traficului de ființe umane;
- clasifica traficul de ființe umane în dependență de mai multe criterii.

Sarcini didactice de nivelul III – integrare

Auditorul trebuie să poată:

- analiza conceptul de trafic de ființe umane din punct de vedere juridico-penal și criminologic;
- evalua prevederile naționale și internaționale cu privire la definirea și formele traficului de ființe umane.

B. Activități ce țin de lucrul individual

Subiecte / probleme	Forme de realizare	Modalități de evaluare
Analiza definiției traficului de ființe umane prevăzute de Protocolul de la Palermo	Referate Rezumate	– prezentarea referatelor – participarea la mese rotunde

C. Activități de evaluare

Tema 1. *Analiza definiției juridico-penale și criminologice a traficului de ființe umane*

Tema 2. *Determinarea trăsăturilor fenomenului traficului de ființe umane*

Tema 3. *Analiza formelor traficului de ființe umane*

Speță

A.B. este o femeie de la țară din Moldova, în vîrstă de 40 ani. În pofida faptului că are studii, îi este greu să-și păstreze locul de muncă, iar și mai greu să-și găsească un altul. Simte că îmbătrînește și își vede viitorul în nesiguranță. A.B. deseori se adeverește că bărbații mai puțin calificați ca ea sînt preferați la angajare. În dorința de a-și îmbunătăți situația, răspunde unui anunț de angajare într-o țară din Europa de Vest. Oferta presupunea acordarea de ajutor la bucatărie. Deși este un loc de muncă care deloc nu corespunde calificării pe care o are, consideră că totuși ar fi în stare să cîștige bani buni lunar; în plus, nu se cerea cunoașterea limbii. A.B. acceptă să-i fie plătite cheltuielile

de călătorie în sumă de 5000 USD, pe care ea urmează să le compenseze lucrând însă, în loc să se deplaseze în țara de destinație, A.B. este forțată să muncească la o fabrică din Ungaria pentru a-și achita datoria pentru mîncare și cazare, care a fost adăugată datoriei pentru cheltuielile de transport. Ea locuiește în perimetrul de lucru al fabricii, neavînd astfel posibilitatea să iasă ca să vorbească cu cineva din afară. În scopul intimidării, este bătută și deseori subalimentată. În afară de limba maternă A.B. nu vorbește o altă limbă și nu are posibilitatea să ceară ajutor pentru a evada, iar documentele ei se află în mîinile agenției.

Determinați și analizați trăsăturile și formele traficului de ființe umane prezente în acest studiu de caz. Argumentați răspunsul.

IV. Bibliografie:

Acte internaționale

1. Convenția cu privire la înființarea Oficiului European de poliție din 1995 // <http://www.europol.europa.eu>
2. Convenția Consiliului Europei privind măsurile contra traficului de ființe umane, adoptată de Comitetul de Miniștri la 3 mai 2005 // <http://www.coe.int>
3. Protocolul pentru prevenirea, suprimarea și pedepsirea traficului de persoane, adițional Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate (Protocolul de la Palermo, 2000) // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.35. – Chișinău, 2006, p.399.*
4. Recomandarea nr.R (2000) 11 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre privind acțiunile împotriva traficului de ființe umane în scopul exploatării sexuale // <http://www.coe.int>

Acte naționale

1. Constituția Republicii Moldova (adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994) // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.*
2. Codul penal al Republicii Moldova (adoptat la 18.04.2002) // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129.*
3. Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr.241-XVI din 20.10.2005 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.164-167/812.*
4. Hotărîrea Plenumului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii, nr.37 din 22.11.2004 // *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.8.*

Literatura recomandată

1. Botnaru Gh., Bujor V., Bejan O. *Caracterizare criminologică și juridico-penală a traficului de ființe umane.* – Chișinău, 2008.
2. Mariska N.J. van der Linden. *Traficul de ființe umane în scopul exploatării economice: Manual pentru traininguri.* – ILO, 2004.
3. Mateuț Gh., Petrescu V., Ștefăroi N. și al. *Traficul de ființe umane. Infractor. Victimă. Infracțiune.* – Iași, 2005.
4. *Standard regional pentru instruirea judecătorilor și procurorilor din ESE în domeniul combaterii traficului de persoane: Manual de instruire, CDIPM.*
5. Ротару И., Касым Я. *Понятие трафика людей и методы борьбы с ним* // *Закон и жизнь, 2008, №8.*

Tema 2. CADRUL JURIDIC INTERNAȚIONAL ÎN DOMENIUL TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

I. Obiective de referință:

- să stabilească etapele reglementărilor internaționale cu privire la traficul de ființe umane;
- să identifice actele internaționale în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane;
- să analizeze obligațiile Republicii Moldova care au apărut în urma ratificării convențiilor internaționale în domeniul traficului de ființe umane;
- să estimeze gradul de compatibilitate a legislației Republicii Moldova cu prevederile actelor internaționale în domeniul traficului de ființe umane;
- să summarizeze prevederile Protocolului de la Palermo.

II. Reper de conținut

2.1. Lunga și variata istorie a documentelor internaționale cu privire la trafic reflectă dificultățile comunității internaționale de a ajunge la un consens și de a obține în mod eficient o înțelegere la scară largă. Istoria începe cu Acordul Internațional pentru suprimarea comerțului cu sclavi albi, ce datează din anul 1904. Acest document, concentrat mai degrabă asupra protecției victimelor decât asupra pedepsirii infractorilor, a fost totuși ineficient, parțial datorită lipsei de înțelegere a complexității abordării acestei probleme cu multe aspecte. Din acest motiv, în anul 1910 a fost adoptată Convenția Internațională pentru suprimarea traficului de sclavi albi, care obliga 13 țări participante să pedepsească răufăcătorii. Sub auspiciile Ligii Națiunii s-a încheiat Convenția pentru suprimarea traficului de femei și copii din 1921 și Convenția Internațională pentru suprimarea traficului de femei care au atins majoratul din 1933. Aceste patru convenții privind traficul au fost consolidate în Convenția Națiunilor Unite pentru suprimarea traficului de persoane și a exploatarea prostituției altor persoane din 1949.

2.2. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948 în art.3 prevede: *„Orice ființă umană are dreptul la viață, libertate și la securitatea sa”*, iar art.4 proclamă: *„Nimeni nu va fi ținut în sclavie, nici în robie, sclavia și traficul cu sclavi sînt interzise sub toate formele lor”*.

Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptată la 18.12.1979 la New-York, în Preambul menționează: *„Afirmînd că întărirea păcii și securității internaționale, diminuarea încordării internaționale, cooperarea dintre toate statele, indiferent de sistemele lor sociale și economice, dezarmarea generală și completă și, îndeosebi, dezarmarea nucleară sub control internațional strict și eficace, afirmarea principiilor justiției, egalității și avantajului reciproc în relațiile dintre țări și înfăptuirea dreptului popoarelor aflate sub dominație străină și colonială și sub ocupație străină de autodeterminare și de independență, precum respectul suveranității*

naționale și al integrității teritoriale, vor favoriza progresul social și dezvoltarea și vor contribui, în consecință, la realizarea deplinei egalități între bărbați și femei...”.

În Preambulul **Convenției asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității** din 1968 se menționează că rezoluțiile Adunării Generale a ONU 3(1) din 13 februarie 1946 și 95(1) din 11 decembrie 1946 confirmă principiile de drept internațional recunoscute prin Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg și prin sentința acestui Tribunal. Prin rezoluțiile 2148 (XXI) din 12.12.1966 și 2202(XXI) din 16.12.1966 Adunarea Generală a condamnat și a recunoscut, în mod expres, drept crime contra umanității, pe de o parte, violarea drepturilor economice și politice ale populației indigene și, pe de altă parte, politica de apartheid, reamintind rezoluțiile Consiliului Economic și Social al ONU 1074 (XXXIX) din 28 iunie 1965 și 1158 (XLI) din 5 august 1966 privind pedepsirea criminalilor de război și a persoanelor inovate de crime contra umanității. În continuare, se precizează că asemenea crime sînt considerate printre cele mai grave și sînt imprescriptibile, iar pedepsirea lor reprezintă un element indispensabil în prevenirea unor noi crime asupra drepturilor omului și libertăților fundamentale, element de natură să încurajeze încrederea, să stimuleze cooperarea între popoare și să favorizeze pacea și securitatea internațională.

Convenția pentru reprimarea și abolirea traficului cu ființe umane și a exploatării prostituării altuia, încheiată la 02.12.1949, obligă statele-părți: „1. Să adopte reglementările necesare pentru protejarea imigranților sau a emigranților, în special a femeilor și copiilor, atît în locurile de sosire și de plecare, cît și în timpul drumului; 2. Să dea dispoziții pentru organizarea unei propagande corespunzătoare care să atragă atenția asupra pericolului acestui gen de trafic; 3. Să ia măsuri corespunzătoare ca să exercite o supraveghere în gări, aeroporturi, porturi maritime, în cursul călătoriei și în locurile publice, în vederea împiedicării traficului internațional cu oameni în scopul prostituției; 4. Să ia măsuri corespunzătoare, pentru ca autoritățile competente să fie prevenite de sosirea persoanelor care par vinovate, complice sau victime ale acestui trafic” (art.17 din Convenție).

Declarația asupra protecției femeilor și copiilor în perioade excepționale și de conflict armat, adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 3318 (XXIX) din 14 decembrie 1974, proclamă protecția unor categorii de populație astfel: „Femeile și copiii aparținînd populației civile și implicați în condițiile stărilor excepționale și de conflict armat în lupta pentru pace, autodeterminare, eliberare națională și independență, care trăiesc în teritorii ocupate, nu vor fi lipsiți de adăpost, de hrană, de asistență medicală și de drepturi inalienabile, conform prevederilor DUDO, PIDCP și PIDESC și Declarației drepturilor copilului și altor tratate internaționale”.

În Preambulul **Pactului cu privire la drepturile civile și politice din 1966** se menționează că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume. În continuare, dispoziția art.8 pct.3) prevede: „Nimeni nu va putea fi constrîns să execute o muncă forțată sau obligatorie”.

Art.10 din **Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 1966** prevede: „Măsuri speciale de ocrotire și de asistență trebuie luate în favoarea tuturor

copiilor și adolescenților, fără nici o discriminare din motive de filiație sau din alte motive. Copiii și adolescenții trebuie ocrotiți împotriva exploatarei economice și sociale. Folosirea lor la lucrări de natură a le dăuna moralitatea sau sănătatea, de a le pune viața în primejdie sau de a dăuna dezvoltării lor normale trebuie sancționată prin lege. Statele trebuie, de asemenea, să stabilească limite de vîrstă sub care folosirea muncii salariate a copiilor va fi interzisă și sancționată prin lege". În același context, art.32 din **Convenția internațională cu privire la drepturile copilului din 1989** stipulează: „*Statele părți recunosc dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatarei economice și exercitării unei munci ce comportă riscuri sau împiedică educația sau îi dăunează sănătății sau dezvoltării sale fizice, mintale, spirituale, morale sau sociale*”.

În 1949, Organizația Națiunilor Unite a unificat mai multe reglementări prin Convenția cu privire la reprimarea traficului de ființe umane și exploatarea prostituției de către persoanele terțe. Această Convenție pune accent pe interzicerea tuturor formelor de exploatare sexuală, fiind îndreptată spre combaterea tuturor formelor de prostituție voluntară sau forțată. Pentru prima dată sînt incluse prevederi referitoare la asistența socială și mecanismele de repatriere a victimelor.

În 1992, Comisia de Drept Internațional a ONU a adoptat și a trimis Adunării Generale proiectul **Statutului Curții Internaționale de Justiție**, compus din 60 de articole structurate în 5 grupe. Una din aceste grupe o formează atentările criminale la drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Din această grupă face parte traficul de ființe umane reflectat prin: *robie, vînzarea de robi, vînzarea de femei și copii, exploatarea prostituției de persoane terțe etc.*, calificate și recunoscute ca crime contra umanității. Un alt proiect de **Cod al Crimelor contra Păcii și Securității Umanității**, adoptat de Comisia de Drept Internațional la a 48-a sesiune a sa în 1996, în art.18 definește *crimele contra umanității* astfel: *Prin crime contra umanității se înțelege faptul de a comite, de o manieră sistematică sau pe scară largă și la instigare sau sub conducerea unui guvern, unei organizații sau a unui grup, unul din actele de mai jos: uciderea, exterminarea, tortura, aducerea în sclavie, persecuția pentru motive religioase sau etnice, discriminarea instituționalizată pentru motive rasiale, etnice sau religioase, comportînd violarea libertăților și drepturilor fundamentale ale ființei umane și avînd ca rezultat defavorizarea gravă a unei părți a populației; deportarea sau transferul forțat de populație, operate de o manieră arbitrată; detenția arbitrală; dispariția forțată a persoanelor; violul, constrîngerea la prostituție și alte forme de violență sexuală; alte acte inumane ce aduc o gravă atingere integrității fizice sau mentale, sănătății sau demnității umane, cum ar fi mutilările sau molestările grave.*

Mai multe rapoarte, rezoluții și programe de acțiune au fost adoptate în acest domeniu în cadrul Organizației Națiunilor Unite. În special, necesită a fi menționate:

- Rezoluțiile anuale privind lupta împotriva traficului de femei și tinere fete, adoptate de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite.
- Raportul privind traficul de femei și prostituția forțată prezentat Comisiei Organizației Națiunilor Unite pentru drepturile omului în cadrul Raportului special al Organizației Națiunilor Unite privind violența împotriva femeilor, cauzele și consecințele acesteia (documentul E/CN.4/1997/47).

- Programul de acțiune adoptat de Conferința mondială privind drepturile omului (Viena, 14-25 iunie 1993) și Declarația privind eliminarea violenței împotriva femeilor adoptată de Adunarea Generală (decembrie 1993) declară că statele membre sînt alarmate de faptul că posibilitățile femeilor de a ajunge la egalitatea juridică, socială, politică și economică în cadrul societății sînt limitate, în special sînt alarmate de violența continuă și endemică exercitată asupra femeilor (...).
- Programul de acțiune adoptat de Conferința internațională privind populația și dezvoltarea (Cairo, 5-13 septembrie 1994) și Programul de acțiune adoptat la cea de-a 4-a Conferința mondială privind femeile (Beijing, 4-15 septembrie 1995) au stabilit o serie de principii de bază în materia egalității între femei și bărbați. Programul Beijing de acțiune a invitat în mod deosebit guvernele țărilor de origine, de tranzit și de destinație și organizațiile regionale și internaționale să lupte împotriva condițiilor de bază care încurajează traficul adoptînd măsuri în domeniul justiției penale și civile, asigurînd cooperarea între toate serviciile de combatere și prevăzînd resurse pentru reeducarea victimelor și pentru programul de educație și formare preventivă.

Reprimarea traficului de ființe umane reprezintă un mijloc de combatere și la **nivel regional**. Încă din anii '80, Consiliul Europei s-a implicat activ în combaterea traficului de ființe umane, care și-a relevat tangențele cu o serie de probleme ce constituiau obiectul de preocupare al Consiliului Europei – protecția femeilor împotriva violenței, exploatarea sexuală a femeilor și copiilor, crima organizată și migrațiunea. Consiliul Europei a venit cu mai multe inițiative în acest domeniu: a elaborat, de exemplu, instrumente juridice și strategii pertinente, a efectuat studii și acțiuni de monitorizare, a impulsionat cooperarea juridică și tehnică. Textele de bază adoptate de Consiliul Europei vizînd traficul de ființe umane sînt următoarele:

- Recomandarea (2000) 11 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre privind acțiunile ce trebuie întreprinse împotriva traficului de ființe umane în scopul exploatării sexuale;
- Recomandarea (2001) 16 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre privind protecția copiilor împotriva exploatării sexuale;
- Recomandarea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei 1325 (1997) privind traficul de femei și prostituția forțată în statele membre ale Consiliului Europei.

În cadrul Consiliului Europei au fost adoptate mai multe instrumente internaționale relevante, în special tratate multilaterale, precum: *Convenția Europeană cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale omului din 1950* și cele *13 Protocoale adiționale la ea*; *Convenția europeană cu privire la asistența reciprocă pe cauze penale din 1989* și *Protocolul adițional la ea din 1978*; *Convenția europeană privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor din 1997* și *Protocolul facultativ la ea din 1999*; *Convenția Consiliului Europei privind exercitarea drepturilor copilului din 1996*.

Consiliul Europei a considerat oportună elaborarea unui instrument juridic obligatoriu cu o aplicabilitate și autoritate mai largă decît recomandările și acțiunile specifice. La 3 mai 2005, Comitetul de Miniștri a adoptat *Convenția Consiliului Europei privind*

traficul de ființe umane, deschisă spre semnare la 16 mai 2005 la Varșovia, cu ocazia celui de-al treilea Summit al șefilor de stat și de guvern ai statelor membre ale Consiliului European. Participanții la Summit au subliniat că această Convenție este un pas decisiv în combaterea traficului de ființe umane.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa a întreprins și ea unele măsuri în vederea reglementării prevenirii traficului de ființe umane, cum ar fi:

- Carta Securității Europene (Istanbul, noiembrie 1999);
- Declarația de la Stockholm adoptată de Adunarea Parlamentară a OSCE (Stockholm, 9 iulie 1996);
- Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (Moscova, 10 septembrie-15 octombrie 1991);
- Declarația de la București a Adunării Parlamentare a OSCE (București, 10 iulie 2000);

Statele membre ale Uniunii Europene s-au angajat să coopereze cât mai mult posibil în lupta împotriva traficului de ființe umane și, în mod deosebit, împotriva traficului de femei și copii. Mai multe inițiative și măsuri pot fi menționate:

- Parlamentul European a adoptat o serie de rezoluții: Rezoluția privind protecția martorilor în lupta împotriva criminalității organizate [JO Nr.C 327 (1995)], Rezoluția privind traficul de ființe umane [JO Nr.C 32 (1996)] și Rezoluția privind victimele violenței care sînt minori [JO Nr.C 320 (1996)].
- Concluziile Conferinței europene privind traficul de femei în scopul exploatării sexuale (Viena, 10-11 iunie 1996), organizată de Comisia Europeană, au stat la baza Comunicatului Comisiei către Consiliu și către Parlamentul European asupra acestui subiect [COM (96) 567 final], completat apoi de un al doilea Comunicat [COM (98) 726]. Una dintre concluziile principale ale acestor texte este că se impun o cooperare și o coordonare naționale, regionale și internaționale între autoritățile responsabile de problemele migrației, justiției și problemele sociale și ONG-uri și că trebuie stabilite relații între Organizația Națiunilor Unite, Consiliul European, instituțiile Uniunii Europene și alte grupări regionale pentru a se beneficia de aplicarea unor politici complementare mai eficiente. Comunicatele menționează diferitele activități întreprinse de Comitetul director pentru egalitatea între femei și bărbați (CDEG) și Consiliul European.
- Aceste activități au fost consolidate prin adoptarea Acțiunilor comune ale Consiliului pe baza articolului K.3 al Tratatului Uniunii Europene pentru lupta împotriva traficului de ființe umane și exploatării sexuale a copiilor (96/700/JAI și 97/154/JHA). Acțiunile comune au fost adoptate, printre altele, pentru consolidarea cooperării judiciare.
- Declarația adoptată în cadrul Conferinței ministeriale privind traficul de femei în scopul exploatării sexuale (Haga, 24-26 aprilie 1997) conține liniile directoare pentru punerea în aplicare a măsurilor eficace de prevenire a luptei împotriva traficului de femei în scopul exploatării sexuale.
- Unele aspecte ale traficului de ființe umane sînt reglementate de Decizia-cadru a Consiliului Uniunii Europene din 19 iulie 2002 cu privire la combaterea traficu-

lui de ființe umane și de Directiva UE din 29 aprilie 2004 privind viza de reședință acordată originarilor din țările terțe care sînt victime ale traficului de ființe umane sau care au fost subiectul unor acțiuni de facilitare a migrației ilegale și care cooperează cu autoritățile competente.

- Lupta împotriva traficului de ființe umane face parte acum din mandatul Euro-polului, care a acționat în acest sens.
- Au fost implementate mai multe programe comunitare consacrate luptei împotriva traficului (STOP, DAPHNE etc.).

Traficul de ființe umane mai poate fi denumit și infracțiune împotriva umanității. Aceasta se poate deduce din Statutul Curții Penale Internaționale de la Roma. Formele prin care acesta se realizează sînt aceleași: înrobire; deportare sau transfer forțat al populației; viol, sclavie sexuală, prostituarea forțată sau orice altă formă de viol sexual de o gravitate comparabilă; dispariție forțată a persoanelor.

Astfel, Republica Moldova a ratificat mai multe acte internaționale cu referire la traficul de ființe umane:

- 1) Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate;
- 2) Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor (2000);
- 3) Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane (2005);
- 4) Protocolul facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la vînzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă (2000).

De asemenea,

- 1) a fost adoptată Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr.241-XVI din 20 octombrie 2005;
- 2) au fost armonizate la actele normative internaționale în domeniu Codul penal și Codul cu privire la contravențiile administrative (2005);
- 3) au fost elaborate și aprobate documente ce reglementează organizarea activităților în domeniul vizat: Planul național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pe anii 2008-2009, Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a centrelor de protecție și asistență a victimelor traficului de ființe umane (2006);
- 4) au fost încheiate acorduri bilaterale în domeniul combaterii traficului de ființe umane cu un șir de state (Turcia, Federația Rusă, România, Ucraina ș.a.);
- 5) Guvernul, concomitent cu dezvoltarea cadrului legislativ, a creat structuri instituționale: Comitetul național pentru combaterea traficului de ființe umane (2001), Consiliul coordonator al organelor de drept de pe lîngă Procurorul General (2007), comisiile teritoriale pentru combaterea traficului de ființe umane (2002);
- 6) cu suportul donatorilor, în cadrul Ministerului Afacerilor Interne a fost creat Centrul pentru combaterea traficului de persoane (2006). Totodată, în cadrul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului a fost instituită unitatea de coordonare a Sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (denumit în continuare *SNR*), finanțată de Organizația Internațională pentru Migrație, în baza Memorandumului de colaborare semnat de către părți în 2006.

Conform Planului de acțiuni UE-Moldova, consolidarea luptei împotriva traficului de ființe umane, în special al femeilor și copiilor, și a contrabandei cu migranți ilegali, la fel ca și activitățile de prevenire a traficului de ființe umane și reintegrarea victimelor acestui trafic (*a se vedea*, de asemenea, compartimentul Drepturile Omului) implică:

- ✓ Implementarea acțiunilor recomandate la niveluri naționale prin Planul de acțiuni al OSCE de combatere a traficului de ființe umane (aprobat la Maastricht în decembrie 2003), Capitolele III, IV și V, și consolidarea cooperării în cadrul organizațiilor internaționale relevante (OSCE, ONU);
- ✓ Implementarea prevederilor referitoare la combaterea traficului cu ființe umane stipulate în Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2004-2008 (Capitolul 7 b);
- ✓ Promovarea cooperării regionale între organele de ocrotire a normelor de drept relevante (poliție, trupele de grăniceri, vamă și justiție);
- ✓ Dezvoltarea suportului legal și psihologic al victimelor, având drept scop reintegrarea lor.

III. Sugestii metodice

A. Activități de predare-învățare

Sarcini didactice de nivelul I – cunoaștere și înțelegere

Auditorul trebuie să cunoască:

- evoluția reglementărilor internaționale în domeniul traficului de ființe umane;
- documentele internaționale în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane.

Sarcini didactice de nivelul II – aplicare

Auditorul trebuie să aibă abilități de a:

- compara prevederile naționale și cele internaționale în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane;
- determina contribuția organizațiilor internaționale în procesul de luptă împotriva traficului de ființe umane;
- stabili trăsăturile traficului de ființe umane ca infracțiune contra umanității.

Sarcini didactice de nivelul III – integrare

Auditorul trebuie să poată:

- estima importanța actelor internaționale în procesul de prevenire și combatere a traficului de ființe umane;
- evalua influența reglementărilor internaționale în domeniul reglementării traficului de ființe umane asupra legislației interne.

B. Activități ce țin de lucrul individual

Subiecte / probleme	Forme de realizare	Modalități de evaluare
Sistemul actelor internaționale ratificate de Republica Moldova în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane	Referate Rezumate Discuții în grup	– prezentarea referatelor – participarea la mese rotunde – formularea de concluzii ale discuțiilor în grup

C. Activități de evaluare

- Tema 1.** *Determinarea etapelor apariției reglementărilor juridice cu privire la traficul de ființe umane*
- Tema 2.** *Analiza prevederilor actelor internaționale cu privire la prevenirea traficului de ființe umane*
- Tema 3.** *Elaborarea unui tabel de compatibilitate a cadrului normativ național cu prevederile actelor internaționale la care Republica Moldova este parte în materia prevenirii traficului de ființe umane. Analiza gradului de aplicabilitate a prevederilor actelor internaționale în Republica Moldova*

Speță

Cinci membri ai unei rețele criminale, condusă din Moldova de G.F. avînd vîrsta de 53 de ani, iar din Austria coordonată de J.R. (21 de ani), din Italia coordonată de C.S. (40 de ani), din Irlanda de M.C. (37 de ani) și C.F. (42 de ani), au racolat, găzduit, transportat și traficat timp de doi ani peste 30 de tinere din Republica Moldova. Ulterior, după ce ajungeau în Austria, Italia sau Irlanda, tinerele racolate erau exploatate sexual sau impuse la munci de noapte forțate. Ca punct de plecare era folosit un local, proprietate a C.S., unde tinerele racolate erau angajate ca animatoare. După o perioadă de probă și de selecție li se promiteau locuri de muncă, bine plătite și legale, în Austria, Italia sau Irlanda. Tinerele care credeau în promisiuni erau induse în eroare, fiind transportate legal în Ungaria, unde, cu ajutorul lui M.C., li se procurau pașapoarte ungurești falsificate prin înlocuirea fotografiei. Din Ungaria, ajungeau, deja cu o nouă identitate, în diferite localuri de noapte din Austria, Italia sau Irlanda.

- Stabiliți și analizați prevederile convențiilor internaționale la care Republica Moldova este parte relevante pentru tragerea la răspundere penală a persoanelor vinovate de trafic de ființe umane în cazul de mai sus.*
- Determinați conținutul noțiunii de „caracter transnațional” al traficului de ființe umane în conformitate cu actele internaționale la care Republica Moldova este parte. În cazul dat, este oare necesar ca și celelalte state, pe al căror teritoriu s-a comis infracțiunea de trafic de ființe umane, să fie părți la convențiile internaționale în acest domeniu pentru tragerea la răspundere penală a celor implicați în comiterea acestei infracțiuni?*

IV. Bibliografie:

Acte internaționale

1. Acordul Internațional pentru suprimarea comerțului cu sclavi albi, 1904 // <http://untreaty.un.org>
2. Convenția Internațională pentru suprimarea traficului de sclavi albi, 1910 // <http://untreaty.un.org>
3. Convenția pentru suprimarea traficului de femei și copii, 1921 // <http://untreaty.un.org>
4. Convenția Internațională pentru suprimarea traficului de femei care au atins majoratul, 1933 // <http://untreaty.un.org>
5. Convenția Națiunilor Unite pentru suprimarea traficului de persoane și a exploatării prostituției altor persoane, 1950 // <http://untreaty.un.org>
6. Declarația asupra protecției femeilor și copiilor în perioade excepționale și de conflict armat, adoptată la Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 3318 (XXIX) din 14 decembrie 1974 // <http://daccessdds.un.org>
7. Statutul Curții Internaționale de Justiție, 1992 // <http://www.icj-cij.org>
8. Cod al Crimelor contra Păcii și Securității Umanității, 1996 // <http://untreaty.un.org>
9. Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, New-York, 1979 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.I. – Chișinău, 1998, p.114.*
10. Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității, 1968 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.I. – Chișinău, 1998, p.95.*
11. Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1948 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.I. – Chișinău, 1998, p.11.*
12. Pactul cu privire la drepturile civile și politice, 1966 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.I. – Chișinău, 1998, p.30.*
13. Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, 1966 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.I. – Chișinău, 1998, p.18.*
14. Planul de acțiuni UE-Moldova, 22.02.2005, adoptat la Bruxelles la 22 februarie 2005, în vigoare pentru Republica Moldova din 22 februarie 2005 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.38. – Chișinău, 2006, p.401.*

Acte naționale

Hotărâre cu privire la aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului (IPAP) Republica Moldova – NATO, nr.774/06.07.2006 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.134-137/985.*

Literatura recomandată

1. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V., Țurcanu I., Grosu V. *Drept penal. Partea Specială. Vol.II. – Chișinău: Cartier, 2005.*
2. Cuznețov A., Palamarciuc V. *Traficul de ființe umane – una dintre problemele justiției (studiu teoretic)* // *Revista Națională de Drept, 2006, nr.7.*
3. Furdui S. *Aspecte privind prevenirea și combaterea traficului de persoane în Republica Moldova* // *Legea și Viața, 2007, nr.6.*
4. Mămăligă I. *Instrumentele juridice internaționale – mijloc de combatere a traficului de ființe umane* // *Legea și Viața, 2005, nr.11.*
5. Moraru V., Negru O. *Traficul de ființe umane* // *Revista Națională de Drept, 2005, nr.10.*

Tema 3. ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

I. Obiective de referință:

- să determine elementele obiective ale infracțiunii de trafic de ființe umane;
- să identifice elementele subiective ale infracțiunii de trafic de ființe umane;
- să clasifice acțiunile care constituie latura obiectivă a infracțiunii de trafic de ființe umane;
- să descrie circumstanțele agravante specifice infracțiunii de trafic de ființe umane;
- să evalueze importanța consimțământului victimei în cazul infracțiunii de trafic de ființe umane;
- să indice asupra scopului specific și obligatoriu al infracțiunii de trafic de ființe umane;
- să compare infracțiunea de trafic de ființe umane cu alte infracțiuni conexe, cum ar fi: proxenetismul, organizarea ilegală a migrației și trecerea ilegală a frontierei de stat;
- să stabilească posibilitatea existenței concursului de infracțiuni în cazul traficului de ființe umane și alte fapte prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova;
- să analizeze problemele de încadrare juridică ce apar în cazul infracțiunii de trafic de ființe umane;
- să aprecieze prevederile Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cazul infracțiunii de trafic de ființe umane și modificările recente la aceasta.

II. Repere de conținut

2.1. *Obiectul infracțiunii*

Luând în considerație caracterul complex al faptei prejudiciabile din contextul traficului de ființe umane, obiectul juridic special al acestei infracțiuni este și el complex. Astfel, **obiectul juridic principal** al infracțiunii prevăzute la art.165 CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei; **obiectul juridic secundar** al traficului de ființe umane îl formează relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, integritatea corporală, sănătatea, libertatea sau inviolabilitatea sexuală, viața persoanei sau alte valori sociale.

Obiectul juridic special al traficului de ființe umane este format din relațiile sociale cu privire la libertatea persoanei. Libertatea persoanei nu include doar libertatea fizică (adică, libertatea de a se deplasa, de a determina locul aflării sale etc.), dar și libertatea care presupune lipsa oricărei presiuni psihice, îndreptată la schimbarea comportamentului persoanei. Într-o societate civilizată libertatea persoanei nu poate constitui obiectul vreunei afaceri. Obiectul juridic secundar al acestei infracțiuni poate fi constituit din relațiile sociale care asigură dezvoltarea normală, fizică și morală, a copilului, sau libertatea sexuală a persoanei, sau viața și sănătatea persoanei, capacitatea de a dispune etc.

Atunci cînd vătămarea obiectului juridic secundar se face pe calea influențării nemijlocite asupra corpului victimei, traficul de ființe umane are și obiect material. **Obiectul material** reprezintă activitatea infracțională desfășurată de traficanți prin care se aduce atingere valorilor umane fundamentale. În cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane realizate prin acte de violență ori prin forme de constrîngere, care au avut repercusiuni asupra integrității fizice a persoanei traficate – corpul victimei în viață, indiferent dacă acesta aparține unui nou-născut, copil, tînr, adult, bătrîn, unei persoane de sex masculin ori feminin.

Obiectul material al infracțiunii de trafic de ființe umane constă din corpul persoanei de sex feminin sau masculin în viață, care a atins vîrsta de 18 ani. Obiectul material al infracțiunii date este condiționat de existența unor consecințe asupra sănătății persoanei, survenite ca urmare a aplicării unor acte de violență fizică sau psihică sau manifestării atitudinii neglijente de către traficanți față de victime. Totodată, aplicarea actelor de violență cu repercusiuni asupra sănătății victimei trebuie să aibă loc în limitele etapelor traficării și nu la etapa posttrafic, deoarece acțiunile de constrîngere săvîrșite la etapa exploatării victimei întrunesc elementele altor infracțiuni cu proprii obiecte materiale.

Victima infracțiunii

Victima infracțiunii prevăzute la art.165 CP RM poate fi doar persoana fizică care a împlinit vîrsta de 18 ani.

Conform ***Hotărîrii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii***, victime ale traficului sînt persoane care au suferit, fie individual, fie colectiv, prejudicii, inclusiv vătămări psihice sau mintale, pierderi materiale sau morale, încălcări esențiale ale drepturilor și libertăților fundamentale prin acte sau omisiuni.

Victime ale traficului sînt considerate:

- persoanele care au fost supuse la violență, abuzuri de autoritate sau la amenințări care au stat la baza intrării lor în acest proces ce a dus la exploatarea lor sexuală sau au survenit pe parcursul acestuia;
- acele persoane care au fost înșelate de organizatori/traficanti și care au crezut că au un contract de muncă atrăgător fără nici o legătură cu comerțul sexual, sau pur și simplu un loc de muncă obișnuit;
- acele persoane care sînt conștiente de adevăratele intenții ale organizatorilor/traficantilor și care au consimțit anterior la această exploatare sexuală cauza fiind situația vulnerabilă în care se aflau. Abuzarea de situația de vulnerabilitate a victimelor este inclusă, în mod expres, ca element constitutiv al traficului.

În practică, victimele rareori denunță autorităților publice faptele, deoarece riscă să fie arestate, închise și expulzate ca persoane fără forme legale sau ca persoane care practică prostituția. Trebuie deci adoptate măsuri pentru încurajarea și asistarea victimelor, astfel încît acestea să denunțe faptele la care au fost supuse și autorii lor și să intervină ca martori. Sistemul de justiție penale trebuie să reacționeze prin punerea în aplicare a unui „tratament echitabil”.

În conformitate cu art.165 alin.(4) CP RM, victima traficului de ființe umane este absolvită de răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală.

La fel, art.362 alin.(4) CP RM prevede că acțiunea acestui articol nu se extinde asupra cetățenilor străini veniți în Republica Moldova, fără pașaportul stabilit sau fără autorizație, pentru a se folosi de dreptul de azil acordat de Constituția Republicii Moldova, precum și asupra persoanelor care sînt victime ale traficului de ființe umane.

Latura obiectivă a infracțiunii

Traficul de ființe umane, fiind o infracțiune complexă, cuprinde în cadrul laturii obiective două categorii de acțiuni: principale și adiacente.

Acțiunea principală a traficului de ființe umane constă în: recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane.

- 1. Recrutarea:** ca modalitate alternativă prin care are loc traficare, constă în atragerea victimei spre a fi exploatată în vederea obținerii de profit; atragerea persoanelor prin selecționare într-o anumită activitate determinată de scopurile stipulate în art.165 CP RM. La recrutare nu are importanță împrejurările în care a avut loc recrutarea: în locurile de odihnă, prin rețele neconvenționale, prin oferirea locurilor de muncă sau studii, prin încheierea unei căsătorii fictive etc. Una dintre tehnicile de racolare este răpirea, dar mai des întîlnită este tehnica amăgirii totale sau parțiale a victimei, fie în legătură cu natura „muncii” pe care o va presta, fie în legătură cu diferitele condiții financiare sau de muncă, fie în legătură cu toate aceste detalii la un loc.

Recrutarea este o noțiune destul de evazivă, care în limba vorbită desemnează reclamarea posturilor vacante, anchetarea candidatului, selectarea acestuia, intermedierea posturilor de muncă, angajarea directă. De fapt, recrutarea este o noțiune legală exactă care indică prima etapă din procesul de angajare. În acest sens, recrutarea poate fi definită ca un acord consimțit liber prin care o parte se obligă să plătească celeilalte părți un salariu pentru care cealaltă parte va presta o anumită muncă predeterminată, într-o anumită perioadă de timp stabilită de către acestea. Totuși, atunci cînd e vorba de trafic sau muncă forțată, definiția recrutării deviază oarecum de la dimensiunea legală stipulată mai sus. În scopul traficării, recrutarea are următorul înțeles: reclamarea și oferirea unui potențial migrant al oportunităților de angajare într-o altă țară, selectarea solicitantului și transferarea solicitantului selectat spre locul de muncă. Uneori, recrutarea implică o relație contractuală directă prin care se reglementează relația dintre angajator și recrutați. Alteori, recrutarea este o activitate a brokerilor care intermediază direct între muncitor și angajatorul de peste hotare. Recrutarea în condiții abuzive tinde să se fundamenteze în baza contractelor verbale și, astfel, aceasta fie că e falsă, fie se realizează în lipsa oricăror acte. Traficanții care încearcă să atragă persoanele în situație de trafic utilizează un număr impunător de metode:

- ✓ **Prin forță, constrîngere, complicitate și ignoranță.** Recrutatorii pot atrage victimele, promițându-le locuri de muncă bine remunerate în statele de destinație. De asemenea, aceștia pot face uz de violență și constrîngere. Unele victime sînt

răpite, dar, în cele mai dese cazuri, la etapa recrutării există o anumită înțelege-re între traficant și potențiala victimă.

- ✓ **Prin recrutare voluntară a victimelor care nu suspectă consecințele.** Atrăși de promisiunea unei vieți mai bune, mulți migranți pleacă voluntar cu recrutații, unii chiar căutându-i, dornici fiind să le plătească taxele solicitate și acceptând să se îndatoreze față de recrutații, astfel riscând să devină într-o situație de servitu-te, în care datoriile sînt de cele mai dese ori sporite de cîteva ori.
- ✓ **Prostituție și trafic.** Femeile care lucrează în industria sexuală a țării de origine sînt supuse unui risc sporit de a deveni traficate. Aceasta deoarece proxeneții sînt, în mare parte, membri ai rețelelor criminale, iar femeile au fost deja trafi-cate în țara lor, vîndute sau revîndute etc.
- ✓ **Documente false.** Migranții ar putea primi acte false – pașapoarte și vize, con-tracte de muncă, certificate de căsătorie etc.
- ✓ **Prin aplicarea anumitor proceduri.** Înainte de plecare, traficanții ar putea să-i oblige pe migranți și familiile lor să plătească integral sau în parte cheltuielile de călătorie, în bani cash sau sub alte forme. Traficanții, la fel, le-ar putea impu-ne migranților condiții clare, precum:
 - a) să accepte tutela oferită de către un reprezentant al rețelei criminale în țara de destinație;
 - b) angajarea obligatorie în țara de destinație în condițiile dictate de către tra-ficant;
 - c) angajarea în sectoarele selectate de către traficanți, fără a avea dreptul de a depune plîngere;
 - d) un „jurămînt al tăcerii” care, dacă nu este respectat, va genera arestarea migrantului de către poliție și deportarea lui.

2. **Transportarea:** este deplasarea persoanelor traficate peste frontiera de stat a Republicii Moldova sau în interiorul Republicii Moldova în vederea folosirii lor în scopurile prevăzute în art.165 CP RM.

Recrutarea este urmată de deplasarea victimei, care nu are loc de fiecare dată cu consimțămîntul persoanei transportate. Deplasarea persoanei dintr-un loc în altul implică, de obicei, trecerea uneia sau mai multor linii de frontieră; pe de altă parte, poate implica doar deplasarea în perimetrul frontierelor țării de origine a victimei, avînd în vedere creșterea traficului la nivel intern. Faptul trecerii frontierei nu este relevant la stabilirea elementelor componenței infracțiunii de trafic de ființe umane.

Traficul poate fi: în interiorul sau peste hotarele țării; prin utilizarea diferitelor metode și mijloace (ex.: traficanții pot angaja un șofer sau un operator/companie de transport); prin folosirea diferitelor mijloace de transport (ex.: de la avioane la containere, de la bărci, camioane la mersul pe jos); prin rute simple și complexe. Perioada dintre plecare și sosire poate dura și cîteva luni sau chiar ani. Traficanții, nu migranții, iau decizia asupra destinației. Cîteva exemple de condiții degradante care pot avea loc în timpul călătoriei: anularea de către traficant a contractului semnat inițial, spre exemplu: sosirea într-o altă țară de destinație decît cea stabilită anterior; călătoria în grupuri de persoane și utilizînd mijloace de transport nesigure; transferarea de la un

traficant la altul, abuzul sexual, psihic și fizic. Organizarea transportului sau migrației poate fi „legală sau ilegală”: în anumite cazuri, persoanele sînt duse ilegal sau fără permis de „rezidență valabil într-o țară”; în alte cazuri, persoanele intră în țară în mod legal ca turiști, viitori soți, artiști, servitori, fete însoțitoare și solicitanți(te) de azil în funcție de legislația din diferite state. Pot fi cazuri de trafic chiar și în situația trecerii legale a frontierei sau a șederii legale. Traficanții cunosc diversele legislații naționale și practică traficul în condiții legale.

3. **Transferul:** transmiterea persoanelor traficate de la un traficant către altul, prin vânzare-cumpărare, schimb, dare în chirie, cesiune în contul unei datorii, donații sau alte asemenea tranzacții ilegale, pentru ca victima să fie folosită în scopurile prevăzute în art.165 CP RM. Aceeași poziție este susținută și de Plenul Curții Supreme de Justiție.
4. **Adăpostirea:** plasarea persoanelor traficate într-un loc ferit, pentru a nu fi descoperite de reprezentanții organelor de drept sau de persoanele terțe, care ar putea anunța autoritățile despre infracțiunea de trafic de ființe umane, și pentru ca victima să poată fi folosită în scopurile prevăzute în art.165 CP RM. Adăpostirea victimei are loc în altă localitate, în afara locului permanent de trai. Acest loc poate fi un hotel, local de recepție sau apartament. Victimele traficului de ființe umane sînt adăpostite, de regulă, pentru a evita contactul cu alte persoane, oficiale sau neoficiale. Adăpostirea este foarte greu a fi probată, deoarece ea ține mai mult de asigurarea cu loc de trai decît de constrîngere. Prezența și gradul de vinovăție a proprietarului de local depinde de volumul de informație despre cele întîmplate, pe care el îl deținea.
5. **Primirea:** luarea în custodie a persoanelor de către un traficant de la altul, ca urmare a vânzării-cumpărării sau a altor tranzacții ilegale, pentru ca victima să poată fi folosită în scopurile prevăzute în art.165 CP RM.

Fiecare dintre aceste acțiuni este suficientă pentru realizarea elementului material al infracțiunii de trafic de ființe umane atît în variantă-tip, cît și în variantă agravată. În cazul în care activitatea infracțională a traficantului reunește două sau mai multe dintre modalitățile alternative (de ex., făptuitorul mai întîi recrutează victima, apoi o transportă în țara de destinație unde o transferă unei alte persoane, în scopul exploatării), fapta acestuia nu va constitui un concurs de infracțiuni, ci o singură infracțiune compusă dintr-un ansamblu de acte diferite executate în baza unei rezoluții infracționale unice.

Vom preciza, de asemenea, că infracțiunea de trafic de ființe umane poate fi descoperită la etapa inițială – faza recrutării sau transportării, înainte ca persoana să fie supusă exploatării. În acest caz, este suficientă chiar și intenția exploatării, ca infracțiunea respectivă să fie calificată ca trafic de ființe umane.

Acțiunea adiacentă, care însoțește acțiunea principală, constă în una din următoarele modalități:

- a) amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei, inclusiv prin răpire, prin confiscare a documentelor și prin servitute, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este

- stabilită în mod rezonabil, precum și prin amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane atât fizice, cât și juridice;
- b) înșelăciune;
 - c) abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare sau primire a unor plăți sau beneficii.

a) amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei

Violența fizică nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei constă în cauzarea intenționată a leziunilor corporale, care nu au drept urmare dereglarea de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă, fie aplicarea intenționată a loviturilor sau săvârșirea altor acte de violență care au cauzat o durere fizică dacă acestea nu au creat un pericol pentru viața sau sănătatea victimei. Reglementările sînt prevăzute în Regulamentul de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.170-172). **Violența psihică** constă într-o amenințare asupra psihicului persoanei sub a cărei influență victima nu-și dirijează voința în mod liber și săvîrșește o activitate la dorința traficantului.

Prin **amenințare** se are în vedere acțiunea constituind o formă a violenței psihice, care presupune efectuarea de către făptuitor a unui act de natură să inspire victimei temere, fapt ce o pune în situația de a nu mai avea resursele psihice necesare pentru a rezista constrîngerii.

Nu contează cînd a fost aplicată violența specifică sau amenințarea cu ea – pînă la confiscarea documentelor sau deținerea în stare de servitute ori concomitent cu aceasta. Este important ca în aceste cazuri, ca și în cazul răpirii, aplicarea violenței nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei sau amenințarea cu aplicarea acesteia să urmărească facilitarea confiscării documentelor de la victimă sau să aibă scopul de a o deține în stare de servitute sau de a o răpi.

Răpirea unei persoane presupune acțiuni contrare dorinței sau voinței victimei însoțită de schimbarea locului de reședință ori de aflare temporară în alt loc cu privarea ei de libertate. Capturarea, schimbarea forțată a locului de reședință cu privarea de libertate a victimei constituie elemente obligatorii ca mijloace de comitere a traficului de persoane prin răpire. Răpirea unei persoane presupune existența următoarelor trei etape succesive:

- a) capturarea victimei;
- b) luarea și deplasarea ei de la locul permanent sau provizoriu al acesteia (locul de trai, de muncă, de odihnă, de tratament etc.);
- c) reținerea persoanei cu privarea de libertate împotriva voinței sau neluarea în seamă a voinței acesteia.

Confiscarea documentelor constituie lipsirea victimei sub orice formă de documente de identitate, de călătorie ș.a. (pașaport, buletin de identitate, permis de ședere, documente de călătorie etc.).

Servitute (stare de dependență) presupune situația cînd victima este privată de libertate, inclusiv de libertatea de mișcare, ținută ca ostatic pînă cînd ea sau o terță persoană va achita o datorie stabilită legal sau ilegal.

Servitutea pentru datorii reprezintă starea sau condiția rezultând din faptul că un debitor s-a angajat să furnizeze în garanția unei datorii serviciile sale personale sau cele ale unei alte persoane asupra căreia are autoritate, dacă valoarea echitabilă a acestor servicii nu afectează lichidarea datoriei dau dacă durata acestor servicii nu este limitată și nici caracterul lor definit.

Victima este privată de libertate ori este limitată în a se deplasa într-o zonă restrânsă, ținută în calitate de ostatic pînă în momentul achitării de către ea sau o terță persoană a unei datorii prestabilite în proporții iraționale (servitute). Se poate prelungi la infinit, pentru că, pe de o parte, munca sau serviciile oferite sînt subestimate, iar, pe de altă parte, plata pentru hrană sau chirie este percepută la prețuri atît de exagerate, încît practic este imposibil a restitui datoria. Situația de servitute poate fi stabilită în baza unui acord pentru a crea aparența legalității acestor relații. În realitate, aceste relații sînt ilegale, dat fiind că sînt întemeiate pe înșelăciune, iar condițiile acordului sînt inechitabile.

b) înșelăciunea constă în inducerea în eroare și păgubirea unei persoane prin prezentarea drept adevărate a unor fapte mincinoase sau inversate în scopul de a obține pentru sine sau pentru altcineva realizarea traficului de persoane. Înșelăciunea ca metodă de săvîrșire a infracțiunii se poate manifesta atît prin acțiuni active, care constau în comunicarea informațiilor false despre anumite circumstanțe sau fapte, cît și prin inacțiuni care rezidă în ascunderea, tănuirea circumstanțelor sau faptelor reale (de exemplu, false promisiuni pentru un loc de muncă legal, tănuirea condițiilor adevărate în care victima va fi forțată să muncească etc.).

De regulă, în contextul traficului de ființe umane, este vorba de înșelăciunea privitoare la promisiuni, atunci cînd făptuitorul induce victima în eroare în ceea ce privește intențiile sale adevărate (de exemplu, îi promite că va fi angajată la o muncă decentă și bine plătită, cu toate că în realitate nu are această intenție).

Înșelăciunea este foarte des folosită în activitatea infracțională a traficantilor, pentru a convinge potențialele victime să accepte serviciile propuse. Victimele sînt înșelate de traficantii prin:

- prezentarea, cu bună-știință, a unor informații false referitoare la tipurile de servicii pe care ei și complicii lor le acordă. De exemplu, traficantul comunică persoanelor recrutate că își asumă obligația de a le asigura toate condițiile necesare deplasării lor în statul în care acestea doresc să-și caute un loc de muncă. Pentru serviciul propus el solicită în avans o sumă de bani, urmînd ca restul banilor să fie achitați după angajarea victimelor la serviciu în străinătate, condiție destul de tentantă pentru persoanele recrutate;
- oferirea unor promisiuni false privitoare la avantajele de care persoana racolată va beneficia în statul străin. Traficantul promite victimei că o poate angaja, în altă țară, la un serviciu bine remunerat în calitate de dansatoare, chelneriță, menajeră sau chiar prostituată, în condiții avantajoase;
- necomunicarea intențiilor adevărate pe care, de fapt, le urmărește. În acest caz, traficantul nu comunică victimei despre intenția sa de a o transmite altor

persoane, care o vor exploata sub diverse forme și o vor supune unui tratament inuman (maltratare fizică, psihică).

În afară de înșelăciune, infractorii mai recurg în ultimul timp la manipularea psihologică – un procedeu de convingere bazat pe înșelarea premeditată. În cazul unui asemenea mijloc de influențare manipulatorul îi insuflă victimei o iluzie dublă: în primul rînd, că realitatea este anume așa cum o descrie el, iar, în al doilea rînd, că reacția la această realitate depinde de aprecierile victimei. Sînt cunoscute, bunăoară, cazurile în care viitoarele victime ale exploatării sexuale, înainte de a fi supuse acestui tip de exploatare, erau impuse să locuiască cîteva luni în aceeași încăpere cu alte victime, care deja s-au împăcat cu situația lor. În felul acesta, în conștiința lor își face loc un nou model de comportament. În același timp, lor li se amintește, zilnic și ostentativ, că nu au altă soluție. În rezultatul unei asemenea influențări ele singure ajung să consimtă a fi exploatare, aparent fără a fi impuse. Sau, persoana exploatăată se trezește cu iluzia unor relații echitabile ori cu iluzia că refuzul de a presta anumite servicii, munci îi va provoca daune serioase ei sau altor persoane. Sînt cunoscute cazuri de aplicare a unor „amenzi” nesăbuite pentru diferite greșeli, adesea inventate. Sau, lucrătorului i se plătește, bunăoară, o remunerare mizeră și i se insuflă permanent că dacă el va rămîne, în viitor va putea cîștiga cu mult mai bine, iar dacă pleacă, va pierde totul. În consecință, cel exploatat „de bună voie” muncește în continuare practic pentru mîncare și țigări.

Practica judiciară din Republica Moldova ne demonstrează că înșelăciunea este des folosită de către traficanți. De exemplu, A.S. a fost învinuită de către organul de urmărire penală în faptul că, în luna iunie 2003, împreună și prin înțelegere prealabilă cu o persoană neidentificată de organul de urmărire penală, aflîndu-se în s. Cocieri, r-nul Dubăsari, abuzînd de poziția de vulnerabilitate a fostei vecine G.E. și folosindu-se de încrederea ei, prin înșelăciune, sub pretextul angajării la lucru în calitate de vânzătoare și obținînd consimțămîntul acesteia, la 10 iunie 2003 au recrutat-o și transportat-o pe ultima pe cale aeriană în or. Bodrum (Turcia) în scop de exploatare sexuală comercială. Ajunsă în Bodrum, întru atingerea scopului de a o exploata sexual comercial, prin confiscare a documentelor și prin servitute, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, a fost transmisă unei persoane (neidentificate de către organul de urmărire penală) pe nume „Ghiulnara”, care a adăpostit-o într-un apartament unde a fost impusă să întrețină relații sexuale cu mai mulți bărbați.⁵

De cele mai dese ori înșelăciunea este însoțită de abuzul de încredere, fiind două modalități care au la bază influențarea psihologică a victimei. De exemplu, G.G. și C.V., au fost acuzați de faptul că în luna mai 2004, prin înșelăciune și abuz de încredere, sub pretextul angajării la muncă în Italia, au recrutat-o pe L.T. Ulterior, la 10 mai 2004 ei au organizat transportarea părții vătămate în or. Dubai din Emiratele Arabe, unde au transmis-o unei persoane pe nume „Tatiana”, care a adăpostit-o în locuința sa, i-a confiscat actele, reținînd-o contra voinței ultimei. În scopul întoarcerii unei datorii nerezonabile, aceasta a fost impusă să întrețină relații sexuale cu mai mulți bărbați. Tot G.G., în luna mai 2004, repetat, prin înșelăciune și abuz de încredere, sub pretextul angajării

⁵ Dosarul nr.1ra-215/09

la muncă în Emiratele Arabe, le-a recrutat pe S.R., R.N. și D.E. Ulterior, a organizat transportarea lor în or. Dubai din Emiratele Arabe, unde ele au fost transmise unor persoane pe nume „Maria” și „Tatiana”. Acestea le-au adăpostit în locuința lor, le-au confiscat actele, reținându-le contra voinței lor. În scopul întoarcerii unei datorii nerezonabile, ele au fost impuse să întrețină relații sexuale cu mai mulți bărbați.⁶

c) abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare sau primire a unor plăți sau beneficii

Abuzul de poziție de vulnerabilitate (art.165 alin.(1) lit.c) CP RM) constă în utilizarea de către traficant a stării speciale în care se găsește o persoană datorită:

- a) situației sale precare din punctul de vedere al supraviețuirii sociale;
- b) situației create de o sarcină, boală, infirmitate, deficiență fizică sau mintală;
- c) situației sale precare și ilegale legate de intrarea sau șederea în țara de tranzit sau destinație.

Starea de vulnerabilitate poate fi condiționată de diferiți factori, cum ar fi: izolarea victimei, situația ei economică grea, psihică, afectarea familială sau lipsa de resurse sociale și altele.

Abuzarea de situația de vulnerabilitate a victimei constituie element al traficului. Prin situația de vulnerabilitate a victimei urmează de înțeles orice tip de vulnerabilitate, fie ea psihică, afectivă, familială, socială sau economică. Se are în vedere ansamblul de situații disperate care poate face un om să accepte exploatarea sa.

Prin abuz de poziție de vulnerabilitate se înțelege uzarea în mod exagerat de situația vulnerabilă a victimei sub aspect economic (sărăcia extremă), juridic (lipsa de încredere în organele de drept – deseori concreșcute cu rețelele de traficanti – precum și necunoașterea prevederilor legale în materie de protecție a persoanelor traficate), afectiv (încrederea victimei în promisiunile unei persoane apropiate care se dovedește a fi autorul traficului de ființe umane sau complicele la această infracțiune) sau de altă natură.

În notele interpretative ale Protocolului anti-traffic este explicat că noțiunea „profitare de stare de vulnerabilitate” se referă la orice situație în care persoana implicată nu a avut o alternativă reală și acceptabilă decât să se supună abuzului respectiv. Astfel, starea de vulnerabilitate trebuie să se refere la situația în care anumite condiții de sărăcie extremă, izolarea, lipsa oricărei susțineri și/sau condiții de supunere a femeii altor membri de familie determină persoana traficată dintr-un caz concret să nu aibă de ales decât să se supună.

Prin situația de vulnerabilitate a victimelor trebuie înțeles orice tip de vulnerabilitate, fie ea psihică, afectivă, familială, socială sau economică. Pe scurt, este vorba de ansamblul de situații disperate care poate face un om să accepte exploatarea sa sexuală. Persoanele care abuzează de o astfel de situație comit o flagrantă încălcare a drepturilor persoanei umane și aduc atingere demnității și integrității sale, la care nu se poate renunța în mod normal. Aceste particularități pot fi identificate și în practica judiciară a Republicii Moldova. De exemplu, R.L., în luna februarie 2006, acționînd îm-

⁶ Dosarul nr.1ra-1376/08

preună și de comun acord cu persoane de origine turcă neidentificate de către organul de urmărire penală, cu scopul traficării cet. G.M. peste hotarele Republicii Moldova în scop de exploatare sexuală comercială, abuzînd de poziția de vulnerabilitate a acesteia, a recrutat-o și a adăpostit-o într-un apartament din mun. Chișinău, perfectîndu-i toate actele necesare pentru plecarea în Turcia. Apoi, i-a procurat bilet la avion cu destinația Istanbul și a transportat-o prin Aeroportul mun. Chișinău în Turcia, unde G.M. a fost întîlnită de o persoană de origine turcă, la care a practicat prostituția timp de o lună. Veniturile obținute erau luate de către L.R. și persoana de origine turcă în contul cheltuielilor legate de plecarea lui G.M. peste hotarele Republicii Moldova. Ulterior, în perioada anului 2006, L.R. în circumstanțe analogice a mai traficat-o pe G.M. în Turcia de 2 ori, unde ultima a prestat servicii sexuale contra plată. În luna iulie 2007, L.R., în același scop, abuzînd de poziția de vulnerabilitate a cet. G.M. și G.O., care nu erau angajate în cîmpul muncii, ultima avînd la întreținere un copil minor, le-a recrutat și le-a adăpostit pe ambele, le-a perfectat actele de identitate și le-a procurat bilete la avion cu destinația Istanbul, pentru transportarea ulterioară în Turcia.⁷

Abuzul de putere reprezintă utilizarea în mod exagerat de către un subiect special – persoană cu funcție de răspundere, reprezentînd autoritatea publică, a atribuțiilor ce i-au fost conferite prin lege. În acest caz nu este necesară calificarea suplimentară conform art.327 CP RM.

Darea sau primirea de plăți sau beneficii pentru a obține consimțămîntul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane este o înțelegere între persoanele menționate interesate în obținerea acordului referitor la transmiterea victimei și la folosirea ei în scopuri menționate în art.165 CP RM. Persoana care deține controlul asupra altei persoane este persoana care în mod legal sau ilegal controlează activitatea victimei și utilizează această autoritate în procesul traficului.

Etapele activității infracționale

Ca *pregătire* pentru trafic de ființe umane ori trafic de copii pot fi evidențiate acțiunile care formează condițiile necesare pentru săvîrșirea acestor infracțiuni, cum ar fi colectarea informației cu privire la victimele traficului, căutarea coparticipanților, formarea unui grup organizat pentru acest scop și încheierea unui acord preventiv pentru săvîrșirea traficului de ființe umane și a traficului de copii s.a.

Tentativa este posibilă la infracțiunea de trafic de ființe umane și constă în începearea realizării acțiunilor de recrutare, transportare, transfer, primire sau adăpostire, care nu au fost duse pînă la capăt din motive independente de voința făptuitorului, cum ar fi reținerea acestuia de organele de poliție etc.

Epuizarea infracțiunilor de trafic are loc atunci cînd elementul material al laturii obiective se înfăptuiește prin acțiunile de transportare, transferare și cazare care, prin natura lor, continuu și se prelungesc în timp, încetînd odată cu sistarea activității infracționale.

Infracțiunea de trafic de ființe umane este una formală. Ea se consideră consumată din momentul obținerii controlului asupra facultăților victimei de a se deplasa nestințierit. A.Borodac susține că infracțiunea de trafic de ființe umane face parte din ca-

⁷ Dosarul 1ra-144/09

tegoria infracțiunilor formale și se consideră consumată din momentul săvârșirii uneia dintre acțiunile de recrutare, transportare, transfer, adăpostire sau primire a unei persoane în cumul cu unul din mijloacele stipulate în art.165 CP RM. V.Laevski stabilește momentul consumării infracțiunii de trafic de ființe umane prin prisma fiecărei acțiuni infracționale: acțiunea de recrutare se consumă din momentul primirii consimțământului victimei (benevol, sub influența înșelăciunii, ca urmare a aplicării diferitelor mijloace de influență) la îndeplinirea lucrărilor (serviciilor), încheierea acordului între părți (racolator și victimă); acțiunea de transportare se consumă din momentul începerii mișcării *de facto* a victimei, prin orice modalitate; acțiunile de transfer și primire a victimei se consumă din momentul săvârșirii *de facto* a acestor acțiuni, care oferă receptorului posibilitatea reală de a exploata victimele.

Pentru considerarea infracțiunii de trafic de ființe umane ca fiind consumată, nu este necesară trecerea victimei peste frontieră. Din perspectiva traficantului, deplasarea victimei este esențială pentru aducerea ei într-un mediu de izolare fizică sau socială, în scopul exploatării vulnerabilității acesteia.

Urmarea socialmente periculoasă constă în starea de pericol creată pentru atribuțiile fundamentale ale persoanei – în special, a libertății individuale și a relațiilor sociale a căror normală desfășurare este condiționată de ocrotirea acestei valori sociale. Ea se produce independent de atingerea scopului exploatării victimei, fiind suficient ca făptuitorul să acționeze în vederea acestei finalități nu și în realizarea ei efectivă. În afară de starea de pericol care constituie urmarea imediată, traficul de persoane poate avea uneori și anumite consecințe obiective – când infracțiunea este una de rezultat – constând în lezarea adusă corpului victimei prin vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, contaminarea venerică, avortul provocat ilegal, ori chiar moartea ori sinuciderea victimei. Producerea unui anumit rezultat nu este o formă obligatorie a traficului de ființe umane, ci determină reținerea unei forme agravate a infracțiunii.

Consimțământul victimei

Consimțământul victimei reprezintă un subiect destul de discutabil în teoria dreptului penal, datorită specificului său și influenței lui asupra activității infracționale. Luînd în considerație particularitățile acestuia, legislația penală a diferitelor state îl tratează în mod diferit, raportîndu-l la anumite componente de infracțiuni sau reglementînd doar unele aspecte generale privind condițiile aplicării lui. Există însă diferite modalități de interpretare a influenței consimțământului victimei la calificarea infracțiunii, fie acesta este obligatoriu pentru existența componentei de infracțiune, fie prezența lui atrage excluderea caracterului penal al faptei în dependență de prevederile legale în acest sens. Legislația penală a Republicii Moldova nu prevede drept cauză care înlătură caracterul penal al faptei consimțământul victimei, iar pentru unele componente de infracțiuni, prevăzute de Codul penal, acesta constituie un semn al infracțiunii. Observăm că, de fapt, consimțământului victimei în dreptul penal este privit diferit, în dependență de mai multe circumstanțe: fie că existența lui este apreciată datorită faptului că o infracțiune comisă cu acordul victimei își pierde din gradul său prejudiciabil și înlătură caracterul penal al faptei, fiind o manifestare liberă de voință, fie că necesitatea lui

este neglijată, considerîndu-se că existența consimțămîntului victimei nu este suficientă pentru a îndreptăți un comportament sau altul și reprezintă, de fapt, o atentare asupra unor valori sociale protejate de lege.

În practică, uneori se iscă întrebarea: este oare persoana victimizată victimă a traficului de ființe umane dacă ea a consimțit să fie exploatată? În noiembrie 2004 Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a generalizat practica aplicării legislației în cauzele privind traficul de ființe umane și traficul de copii și a adoptat o hotărîre în chestiunea dată. În particular, Plenul a explicat: „La încadrarea juridică a acțiunilor făptuitorului în baza art.165 și art.206 Cod penal nu se ia în considerație consimțămîntul victimei de a fi recrutată, transportată, transferată, adăpostită sau primită, chiar dacă aceasta era informată în privința scopurilor în care va fi folosită, precum și despre mijloacele utilizate în trafic”. Legea Republicii Moldova privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane (art.2) de asemenea stipulează că nici consimțămîntul victimei traficului de ființe umane la exploatare intenționată nu este relevant atunci cînd se aplică anumite mijloace de constrîngere.

În conformitate cu **Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane**, nr.241-XVI din 20.10.2005, consimțămîntul victimei traficului de ființe umane la exploatare intenționată nu este relevant atunci cînd se aplică orice mijloc de constrîngere. Exploatarea persoanei reprezintă abuzul față de persoană pentru a obține un profit, și anume:

- a) obligarea de a executa anumite munci sau de a presta servicii prin recurgere la forță, amenințări sau prin alte mijloace de constrîngere, contrar prevederilor legale privind condițiile de muncă, salarizare, sănătate și securitate;
- b) ținerea în sclavie, aplicarea anumitor practici similare sclaviei sau recurgerea la alte procedee pentru privarea de libertate;
- c) obligarea la practicarea prostituției, la participarea la reprezentări pornografice în vederea producerii, difuzării și punerii în circulație a acestora pe orice cale, achiziționării, comercializării sau posedării de materiale pornografice, practicarea unor alte forme de exploatare sexuală;
- d) obligarea la prelevarea de organe sau țesuturi pentru transplant ori prelevarea de alte părți componente ale corpului uman;
- e) folosirea femeii în calitate de mamă-surogat ori în scop de reproducere;
- f) abuzarea de drepturile copilului în scop de adopție ilegală;
- g) folosirea în conflicte armate sau în formațiuni militare ilegale;
- h) folosirea în activități criminale;
- i) obligarea de a practica cerșetoria;
- j) vînzarea către o altă persoană;
- k) obligarea de a desfășura activități prin care se încalcă drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Dezbaterea problemei privind consimțămîntul nu este nouă. Nu este ușor să se determine unde se oprește liberul consimțămînt și unde începe constrîngerea. În ce privește traficul, anumite persoane nu știu ce le așteaptă, iar altele știu perfect că este vorba de a se prostitua. Anumiți cercetători și experți estimează că nu poate fi vorba de trafic,

în sensul strict al termenului, atunci cînd persoanele cunosc riscurile la care se expun și persistă dorința lor de a emigra. În același timp, chiar dacă o persoană dorește să emigreze pentru a găsi de lucru și, eventual, pentru a se prostitua, nu înseamnă că aceasta consimte să fie supusă violenței sau abuzurilor de toate felurile. Sintagma „chiar și cu consimțămîntul persoanelor” se referă la faptul că persoanele pot sau nu consimți cu organizarea transportului lor sau a migrației lor: în cele două cazuri este vorba de traficul de ființe umane. La începutul procesului absența sau prezența consimțămîntului nu sînt factori determinanți, indiferent de dificultatea de a proba un astfel de consimțămînt.

Latura subiectivă a infracțiunii

Latura subiectivă se exprimă prin vinovăție sub forma intenției directe. Motivele infracțiunii se concretizează prin interesul material.

Pentru infracțiunea de trafic de ființe umane unul dintre semnele principale ale laturii subiective este scopul. Indicarea lui obligatorie în dispoziția normei art.165 CP RM face ca încadrarea juridică a faptelor să fie dependentă de existența unui scop strict stabilit de lege.

Traficul de ființe umane urmărește diferite scopuri, precum:

- a) exploatarea sexuală comercială sau necomercială;
- b) pentru muncă sau servicii forțate;
- c) pentru cerșetorie;
- d) în sclavie sau în condiții similare sclaviei;
- e) de folosire în conflicte armate sau în activități criminale;
- f) de prelevare a organelor sau țesuturilor.

Regimul de exploatare este menținut cu ajutorul unor mecanisme de constrîngere, care variază de la aplicarea forței sau amenințărilor cu forța pînă la exploatarea vulnerabilității economice și a izolării victimei.

a) *exploatarea sexuală comercială sau necomercială*

Prin *exploatare sexuală* se înțelege impunerea persoanei să practice prostituția, să participe la reprezentării pornografice în scopul producerii, distribuirii și punerii în circulație prin diferite căi a materialelor pornografice, cumpărarea, comercializarea sau păstrarea lor, utilizarea altor tipuri de exploatare sexuală sau altor acțiuni cu caracter sexual.

De regulă, femeile tinere sînt ademenite peste hotare cu promisiuni de a fi angajate în slujbe de chelnerițe, menajere sau dansatoare, însă, odată ajunse la destinația finală, sînt obligate să se prostitueze, fiind vîndute uneori de cîteva ori. Cel mai des, victimele sînt depozitate de acte, sînt plasate într-un mediu de izolare fizică și socială unde sînt supuse în mod sistematic abuzului și degradării umane. Metodele de intimidare și umilire sînt dintre cele mai diverse și mai crude, incluzînd violul, tortura, amenințărilor cu moartea, bătăile, captivitatea, foamea. Supuse acestui regim de exploatare, victimele sînt vîndute în mai multe rînduri, astfel devenind sclave.

Prin *exploatare sexuală comercială* se subînțelege orice activitate cu profituri, care are drept urmare majorarea activelor materiale ale făptuitorului sau ale altor persoane din contul folosirii abuzive a victimei în prostituție sau în industria porno-

grafică. În cazul exploatării comerciale, exploatatorul obține un profit financiar evident. Victima, de regulă, este controlată de exploatator și prestează, fiind forțată, servicii cu caracter sexual, așteptând remunerare. Însă, exploatatorul:

- în genere nu-i plătește nimic *sau*
- îi plătește sume foarte neînsemnate *sau*
- operează neargumentat rețineri considerabile din remunerarea promisă.

Prostituția presupune oferirea de bună voie de către o persoană a serviciilor sexuale pentru a-și asigura mijloacele de existență. Însă, traficul de ființe umane în scopul exploatării prin obligarea la practicarea prostituției constă în faptul că victimele sînt mai întîi recrutate prin diverse mijloace de către traficanți – manipulare, violență, înșelăciune sau răpire – după care sînt vîndute și forțate de cei în a căror stăpînire intră să presteze servicii sexuale. De exemplu, P.N., urmărind scopul de a trafica ființe umane în scop de exploatare sexuală comercială în Turcia, prin discuțiile duse cu M.E., prin înșelăciune, sub pretextul angajării la lucru într-un bar în Turcia în calitate de chelneriță, cu consimțămîntul acesteia, a recrutat-o. Acționînd conform planului elaborat, la 16.11.2006, P.N., împreună cu M.E., s-au deplasat la Oficiul de documentare urgentă a populației din mun. Chișinău, unde, din banii împrumutați de către inculpată, M.E. a perfectat pașaportul național cu seria A2697749. Ulterior, inculpata, întru a-și realiza intenția criminală pînă la capăt, prin intermediul unei persoane neidentificate, de naționalitate turcă, pe numele Memed, a comandat din contul acestuia bilete la Istanbul, Turcia. La 21.11.2006, însoțind-o pe M.E., a transportat-o la Odesa. În aceeași zi a transportat-o cu avionul în or. Istanbul, unde M.E. a fost adăpostită, apoi exploatată sexual în scop comercial pînă la 27.11.2006.⁸

Prin *exploatare sexuală necomercială* se subînțelege orice activitate care nu se răsfrînge direct asupra mărimii patrimoniului făptuitorului sau al altor persoane, exprimîndu-se în căsnicie (inclusiv poligamie), concubinaj sau alte forme similare de coabitare etc. Ca exemplu de exploatare necomercială poate servi concubinajul forțat sau căsătoria silită. Totodată, nu se constată tendința de a obține foloase din relațiile formate.

b) pentru muncă sau servicii forțate

Convenția Organizației Internaționale a Muncii privind munca forțată sau obligatorie stabilește că munca forțată constituie:

- a) determinarea victimei prin constrîngere să îndeplinească o muncă pe care din propria inițiativă și voință nu ar îndeplini-o;
- b) punerea victimei în situația de a presta o muncă pe care nu era obligată de a o efectua;
- c) ținerea persoanei în servitute pentru achitarea unei datorii;
- d) obținerea muncii sau a serviciilor prin înșelăciune, constrîngere, violență sau amenințare cu violența.

Trebuie să facem deosebire între munca forțată și cazurile de încălcare a legislației muncii de către angajator. De exemplu, refuzul de a plăti lucrătorului salariul minim

⁸ Dosarul nr.1ra-1322/08

stabilit pe țară nu este un indiciu al muncii forțate. Însă, dacă angajatorul creează totodată impedimente lucrătorului de a renunța la locul de muncă, folosind mijloace de constrângere interzise de legislație, aceste fapte constituie în totalitatea lor semne ale muncii forțate. Exploatarea prin muncă are loc de obicei în sectoare ca agricultura, textile și restaurante/servicii de organizare a meselor, în care atât victimele traficate adulte, cât și minore de ambele sexe sînt impuse să lucreze în condiții similare sclaviei.

Victimele traficului sînt obligate prin diferite tehnici coercitive – de la violență fizică, intimidare, șantaj ori abuzuri sexuale pînă la sclavie – să lucreze, pentru datorii, ore îndelungate pentru salarii mici și în condiții grele sau chiar periculoase în construcții, alimentații, industria hotelieră, în sere ori în aria serviciilor casnice (curățenie sau îngrijirea unor persoane la domiciliu). De exemplu, P.G. și P.I., prin înțelegere prealabilă cu un grup de persoane, în perioada martie-aprilie 2002, în scop de profit, pentru utilizarea muncii forțate a persoanelor sau ținerea în sclavie au traficat în regiunea Krasnodar (Federația Rusă) pe C.I., C.T., P.V., S.D., F.I., C.V., J.S., I. P., L. A., pe care apoi i-au deposedat de actele de identitate și i-au impus să muncească timp de 7 luni la diferite lucrări agricole, exploatîndu-i în condiții similare sclaviei, fără a-i remunera. Tot ei, în aceleași condiții, în iulie 2003 l-au recrutat pe S.B. din Republica Moldova, exploatîndu-l fără remunerarea muncii timp de o lună în aceeași regiune Krasnodar.

c) pentru cerșetorie

Cerșetoria, prevăzută în art.165 CP RM, constituie o formă de exploatare prin muncă sau prin servicii forțate și presupune acțiuni, prin care o persoană, înjosindu-se, fiind impusă, cere cu stăruință de la persoane străine, agenți economici, organizații sau instituții bani ori alte bunuri materiale. De exemplu, două persoane, romi, au făcut cunoștință cu I.R., fată în vîrstă de 15 ani, și au intrat cu ea în discuție, propunîndu-i un loc de muncă în orașul Soci (Federația Rusă) în calitate de vînzătoare la piață. I.R. a acceptat propunerea. În continuare, traficantii au perfectat acte de identitate false și au transportat-o la Soci. Acolo au impus-o să cerșească în stradă, amenințînd-o cu exterminarea fizică, în cazul în care va declara organelor de poliție că este impusă să cerșească.⁹

d) în sclavie sau în condiții similare sclaviei

Sclavia, așa cum este definită în Convenția din 1926 cu privire la sclavie, este situația sau condiția unui individ asupra căruia se exercită atributele dreptului de proprietate sau numai unele dintre ele, iar „sclavul” este individul care are acest statut sau această condiție. Conform prevederilor aceleiași Convenții, drept condiții similare sclaviei sînt considerate, în primul rînd, servitutea (pentru datorii) și șerbția.

Șerbția este condiția persoanei care este ținută, prin lege, obicei sau acord, de a trăi și munci pe un pămînt aparținînd unei alte persoane, făcînd cîteva servicii determinate, remunerate sau gratuit, fără posibilitatea de a-și schimba condiția.

Ca condiții similare sclaviei recunoscute de Convenție pot fi menționate orice instituție sau practică, în virtutea căreia:

⁹ Cauza penală nr. 2003017041

- a) o femeie este, promisă sau dată în căsătorie, fără ca ea să aibă dreptul de a refuza, în schimbul unei despăgubiri în bani sau în natură plătită părinților, tutorelui, familiei sau unei alte persoane sau unui alt grup de persoane;
- b) soțul unei femei, familia sau clanul acestuia au dreptul de a o ceda unei alte persoane, cu titlu oneros sau în alt mod;
- c) femeia, la moartea soțului, poate fi transmisă prin succesiune unei alte persoane;
- d) orice instituție sau practică, în virtutea căreia un copil sau un adolescent, care are mai puțin de 18 ani, este dat, fie de către părinți sau de către unul din ei, fie de tutorele său, unei alte persoane contra unei sume de bani sau nu, în vederea exploatării copilului sau adolescentului sau a muncii prestate de el.

Împrumuturile sînt o tactică frecvent folosită de traficanți pentru a ține în robie femeile tinere sub pretextul întoarcerii datoriei acumulate. Tinerele suferă din cauza abuzului fizic sau psihologic, violurilor repetate și a amenințărilor la adresa lor și a familiilor lor.

e) de folosire în conflicte armate sau în activități criminale

Prin *conflict armat* se înțelege lupta armată (război interstatal, civil, de secesiune etc.) între cel puțin două subiecte, care nu implică cu necesitate recunoașterea formală de către beligeranți a stării de război, rezistența mișcărilor organizate în situații de ocupație totală sau parțială a teritoriului unui stat, chiar dacă această ocupație nu întîmpină nici o rezistență militară, luptele duse de populațiile majoritare dintr-un stat împotriva regimurilor rasiste.

Prin *folosirea victimei în conflicte armate* se subînțelege antrenarea forțată a acesteia în operațiuni armate, de regulă, în calitate de mercenar.

Folosirea în activitate criminală înseamnă impunerea forțată a victimei la săvîrșirea de infracțiuni, fie în calitate de participant sau, în cazul persoanelor iresponsabile, în calitate de mijloc animat de comitere a infracțiunii. Atragerea la comiterea infracțiunilor presupune în mod tradițional activități precum furtul de buzunare și săvîrșirea altor infracțiuni mai puțin grave.

f) de prelevare a organelor sau țesuturilor

Constrîngerea la prelevarea de organe sau țesuturi are loc în cazul obligării victimei la prelevare de organe, țesuturi sau alte elemente ale corpului – procedeu prin care organele, țesuturile sau celulele donate devin utile pentru transplant contrar prevederilor Legii privind transplantul de organe, țesuturi și celule umane.¹⁰

În conformitate cu art.2 al Legii, prelevarea reprezintă un procedeu prin care organele, țesuturile sau celulele donate devin utile pentru transplant. Transplant este activitate medicală cu scop de reconstituire a funcției organismului uman prin transfer echivalent de organe, țesuturi și celule de la un donator la un recipient. Transplantul poate fi de la o persoană la alta (alogenic) sau de la sine la sine (autolog).

¹⁰ Publicată la 25.04.2008 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.81, în vigoare din 25.10.2008.

Sînt cunoscute cazuri cînd victimelor, în timpul unor operații chirurgicale diagnosticate medical, li s-au prelevat organe fără consimțămîntul lor. Cunoaștem, de asemenea, un caz în care victima a consimțit prelevarea unui organ oarecare în schimbul remunerării bănești, dar în timpul operației a mai fost prelevat și alt organ, pentru care victima nu și-a dat acordul. Victima a aflat despre acest lucru peste o perioadă de timp, cînd starea sănătății ei s-a înrăutățit brusc.

Nu putem neglija nici statistica cauzelor deferite justiției, avînd ca formă de exploatare prelevarea de organe în scop de transplant, în contextul infracțiunii de trafic de ființe umane. Conform Raportului de activitate al *Centrului pentru Prevenirea Traficului de Femei* pe anul 2003-2006, reieșind din declarațiile victimelor depuse la urmărirea penală și în fața instanței de judecată, s-a constatat că 2% din victime au fost traficate în scopul prelevării de organe pentru transplant. Practica judiciară din Republica Moldova a înregistrat și asemenea cazuri. De exemplu, A., cetățeană a Republicii Moldova, a atras atenția asupra unui anunț din „Makler”, din care a aflat că se organizează un grup de femei ce urmau să plece la muncă în Federația Rusă. Formînd numărul de telefon indicat în ziar, a avut o convorbire nemijlocită cu o doamnă din această țară, care i-a explicat că la lucru vor fi angajate femei tinere, care obligatoriu să fi avut una sau două nașteri. Nu este vorba, i-a explicat în continuare doamna, de careva relații intime, pur și simplu A. trebuie să treacă o examinare medicală în policlinică și să doneze un ovar pentru o recompensă de 300 dolari SUA. Ajunsă într-un oraș din regiunea Leningrad, A. a trecut un control medical preventiv, după care medicii ruși au extras ovarul. Urmînd timp de o săptămînă un tratament forțat cu substanțe medicamentoase necunoscute, A. și-a primit recompensa de 300 dolari SUA și s-a întors acasă. Ajunsă la domiciliu, A., după un timp scurt, s-a adresat la medic, deoarece se simțea din ce în ce mai rău. În urma examinării medicale s-a stabilit că A. a fost supusă unui tratament forțat cu substanțe medicamentoase necunoscute, recomandîndu-i-se să se interneze de urgență într-un spital. Ulterior, A. a aflat că ovarele extrase se trec ilegal peste hotare și se vînd la un preț de aproximativ 5000 dolari SUA.

Subiectul infracțiunii

Subiectul infracțiunii este persoana fizică, responsabilă care la momentul comiterii infracțiunii a atins vîrsta de 16 ani. În contextul acțiunii adiacente de la art.165 alin.(1) lit.c) CP RM, subiectul are calitatea specială de persoană cu funcție de răspundere reprezentînd autoritatea publică centrală sau locală. În conformitate cu art.123 CP RM, aceasta reprezintă persoana căreia, într-o instituție, întreprindere, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice.

Femeile ca subiecți activi ai infracțiunii de trafic de ființe umane sînt, de cele mai dese ori, prima verigă în lanțul de traficare. Traficanții captează foarte ușor încrederea și interesul tinerelor, profitînd de lipsa experienței lor de viață, de lipsa educației, de starea lor materială precară și naivitatea lor. O fac prin prezentarea aceluiași cazuri ale persoanelor care au fost plecate să lucreze în străinătate și care, chipurile, s-au întors

după o scurtă perioadă de timp cu sume mari de bani. De regulă, femeile traficante au fost și ele victime ale traficului, astfel încât cunosc foarte bine mecanismul de traficare și devin foarte experimentate în atragerea victimelor și plasarea lor în scopul exploatării. Uneori, femeile se ocupă de trafic de bună voie, datorită câștigurilor mari obținute, alteleori, însă, desfășoară această activitate sub presiunea exercitată asupra lor de către traficantii cărora le-au aparținut, în schimbul eliberării lor. În prezent, se înregistrează o creștere a ponderii femeilor recrutori, ele desfășurând activități de traficare pe cont propriu ori în cadrul grupurilor criminale specializate în traficul de ființe umane.

În ce privește **autorii traficului**, pot fi implicate persoane fizice precum agenții de recrutare, contrabandiștii, eventualii complici care au abuzat de poziția lor din cadrul autorităților administrative ale statelor implicate, dar și persoane juridice care au luat parte la trafic, precum „sex-shop”-urile, companiile care oferă spectacole de strip-tease, casele de prostituție și alți comercianți de sex sau companii hoteliere, de spectacol, ba chiar și anumite companii de turism, de casete video sau edituri, în cazul pornografiei infantile.

În conformitate cu Convenția Consiliului Europei, traficareea persoanelor este considerată infracțiune penală. Iar traficantii și complicii lor cad sub incidența sancțiunilor legale. Convenția stipulează, de asemenea, posibilitatea de a considera criminale și acțiunile celor care se folosesc de serviciile victimelor traficului de ființe umane. Convenția declară drept infracțiune penală eliberarea, procurarea sau oferirea unui document de călătorie fals ori a unui buletin de identitate fals, sau prejudicierea, reținerea, deposedarea, anularea ori distrugerea actului de identitate al unei terțe persoane. De obicei, acestea sînt primele acțiuni ale traficantului și au un impact considerabil asupra controlului victimei. Conform prevederilor Convenției, companiile, asociațiile comerciale și alte entități juridice similare sînt responsabile pentru acțiunile criminale efectuate în numele lor de către orice persoană ce face parte din conducerea acestora. Instituțiile implicate în acțiunile de traficare vor fi închise, veniturile lor confiscate, iar infractorii, corporativi sau individuali, urmează să plătească compensații victimei. Convenția împuternicește autoritățile să urmărească și să sancționeze traficantii și complicii chiar și în lipsa plîngerii din partea victimei. Scopul este de a evita situațiile cînd traficantii supun victimele la diverse presiuni și le amenință pentru a le descuraja de a se plînge autorităților.

Coautoratul presupune cooperarea cu intenție a două sau a mai multor persoane la realizarea acțiunilor cuprinse de latura obiectivă a infracțiunii de trafic de ființe umane. Coautorii urmează să acționeze ca urmare a unei decizii comune cu privire la realizarea acțiunilor de recrutare, transportare, transfer, primire sau adăpostire pentru a atinge scopul propus în urma săvîrșirii acțiunilor comune.

Complicitatea la infracțiunea de trafic de ființe umane se poate concretiza, de exemplu, în obținerea de informații cu privire la potențialele victime și furnizarea acestora către traficantii, atragerea victimelor, procurarea actelor necesare pentru transportarea lor în țările de destinație, împiedicarea victimelor de a se deplasa conform propriei voințe atunci cînd ele doresc aceasta, punerea la dispoziția traficantilor de autoturisme ori locuințe pentru găzduirea victimelor. Complicitatea poate consta în

neîndeplinirea de către un funcționar public a unui act pe care era obligat să îl îndeplinească, omisiunea respectivă constituindu-se într-o înlesnire sau într-un ajutor efectiv la săvârșirea acțiunii de traficare (de ex., controlul pașapoartelor la trecerea frontierei). Indiferent de natura actelor de înlesnire ori ajutorare efectuate, complicele trebuie să acționeze întotdeauna cu intenție, avînd reprezentare asupra caracterului ilicit al faptei săvîrșite, dar și asupra caracterului activității sale de participant. De asemenea, pot fi complici la infracțiune de trafic de ființe umane și angajați ai ambasadelor sau consulatelor din Republica Moldova, care, în știință de cauză a scopului infracțional, favorizează obținerea vizelor necesare pentru transportarea victimelor în statele de tranzit sau de destinație.

Instigarea este posibilă și constă în activitatea unei persoane de a determina cu intenție pe o alta să efectueze una sau mai multe dintre acțiunile specifice traficului de ființe umane, respectiv: recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea, găzduirea sau primirea unei persoane minore sau adulte, în scopul exploatării acesteia. În concret, instigatorul ia cel dintîi hotărîrea de a trafica o persoană, însă transferă această rezoluție infracțională unei alte persoane care o va prelua și va proceda la punerea ei în aplicare în calitate de autor, instigator sau complice.

Circumstanțele agravante ale infracțiunii

- a) de către o persoană care anterior a săvîrșit o faptă prevăzută la alin.(1);
- b) asupra a două sau mai multor persoane;
- c) asupra unei femei gravide;
- d) de două sau mai multe persoane;
- e) de o persoană cu funcție de răspundere sau de o persoană cu înaltă funcție de răspundere;
- f) cu aplicarea violenței periculoase pentru viața, sănătatea fizică sau psihică a persoanei;
- g) prin folosirea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonarea persoanei ori prin folosirea violului, dependenței fizice, a armei,
- h) săvîrșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
- i) soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau cu o boală psihică a persoanei, cu decesul ori sinuciderea acesteia.

a) de către o persoană care anterior a săvîrșit o faptă prevăzută la alin.(1)

Această circumstanță agravantă se aplică în cazul în care făptuitorul a mai comis anterior o faptă prevăzută de alin.(1), cu condiția ca nu a fost condamnat pentru aceasta și nu a expirat termenul de prescripție.

b) asupra a două sau mai multor persoane

Această infracțiune este unica care presupune o pluralitate de victime. Ea se caracterizează prin unitatea intenției făptuitorului cu privire la traficare a cel puțin două persoane, care poate fi comisă simultan sau succesiv. Rezultă că făptuitorul trebuie să aibă intenția de a trafica cel puțin două persoane. De exemplu, inculpata G.C., a fost

învinuită pentru faptul că, la începutul lunii iunie 2007, aflându-se în mun. Chișinău, urmărind traficul de ființe umane, în scopul exploatării sexuale, în urma înțelegerii prealabile și împreună cu o persoană nestabilă, prin înșelăciune, sub pretextul angajării la un lucru bine plătit în calitate de chelneriță, a recrutat-o pe N.C. Suportînd toate cheltuielile, i-a perfectat pașaport, iar la 25 iunie 2007 a organizat transportarea acesteia prin procurarea biletului avia la ruta „Chișinău-Istanbul”. Ajungînd la locul destinației, N.C. a fost întîlnită de o persoană de origine turcă, care a adăpostit-o într-un apartament și care i-a luat pașaportul. Aplicîndu-i-se violență fizică și psihică, a fost exploatată sexual pînă la 2 iulie 2007. Tot G.C. a fost învinuită de faptul că, la mijlocul lunii iunie 2007, aflându-se în mun. Chișinău, în același scop și prin aceleași mijloace, a recrutat-o pe E.R. Suportînd toate cheltuielile, i-a perfectat pașaport, iar la 22 iunie 2007 a organizat transportarea acesteia prin procurarea biletului avia la ruta „Chișinău-Istanbul”. Ajungînd la Istanbul, a fost întîlnită de o persoană de origine turcă, care la fel a adăpostit-o într-un apartament și care i-a luat pașaportul. Prin violență fizică și psihică, E.R. a fost exploatată sexual pînă la 2 iulie 2007. Astfel, acțiunile inculpatei G.C. au fost încadrate în prevederile art.165 alin.(2) lit.b), d) CP RM.¹¹

c) asupra unei femei gravide

Pericolul social al acestei circumstanțe se exprimă prin faptul că se atentează nu doar la viața femeii, dar și la produsul de concepție, care, deși nu este încă o persoană, constituie o viață în curs de dezvoltare. Practica judiciară a Republicii Moldova face referire și la astfel de cazuri. De exemplu, la 11 ianuarie 2004, M.E. intenționat, din interes material, urmărind scopul exploatării sexuale cu dobîndirea unui profit ilegal, prin înșelăciune și abuz de poziția de vulnerabilitate, sub pretextul facilitării nașterii copilului, a recrutat-o pe sora sa R.M. A transportat-o în or. Istanbul (Turcia), unde, într-un apartament închiriat, i-a confiscat lucrurile și, după nașterea copilului, prin amenințarea că va fi lipsită de copil, R.M. a fost constrînsă să întrețină relații sexuale cu mai mulți bărbați, contra plată, timp de un an și trei luni.¹²

Există cazuri cînd victima rămîne însărcinată ca rezultat al practicării prostituției, dar acest fapt nu-i împiedică pe traficanți să-și urmeze scopurile. De exemplu, în perioada august-septembrie 2006, B.D., abuzînd de poziție de vulnerabilitate a cet. S.S., a recrutat-o pe aceasta prin înșelăciune sub pretextul angajării la un lucru ce nu este legat de prestarea serviciilor sexuale. Procurîndu-i bilet la avion, la 2 septembrie 2006 a transportat-o în or. Istanbul (Turcia) unde a fost întîlnită de concubinul inculpatei, cetățeanul Turc pe nume „Oktai”. Acesta, prin amenințare și aplicarea violenței, a impus-o să presteze servicii sexuale, în urma cărora victima a rămas însărcinată. S.S. i-a anunțat pe B.D. și concubinul acesteia despre faptul că este însărcinată, însă ei continuau s-o impună să presteze servicii sexuale contra plată clienților. La 27 noiembrie 2006 S.S. s-a întors în Republica Moldova, iar la 6 iulie 2007 a născut un copil.¹³

¹¹ Dosarul nr.1ra-382/09

¹² Dosarul nr.1ra-915/2008

¹³ Dosarul nr.1ra-1343/2008

d) de două sau mai multe persoane

Săvârșirea traficului de ființe umane de două sau mai multe persoane presupune:

- coautoratul;
- săvârșirea infracțiunii de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii în comun cu una sau mai multe persoane care nu întrunesc aceste semne;
- săvârșirea infracțiunii de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii prin intermediul unei persoane care nu întrunește aceste semne.

Această circumstanță agravantă se va aplica atât în cazul în care coautorii la săvârșirea infracțiunii s-au înțeles în prealabil cu privire la comiterea acestei infracțiuni, cât și în cazul în care ei au participat la comiterea infracțiunii în lipsa unei înțelegeri în acest sens. De exemplu, O.V. a fost condamnat pentru faptul că în luna septembrie 2004, împreună cu B.L., M.C. și M.G., acționând de comun acord între ei prin stabilirea dinainte a rolului fiecăruia, au săvârșit infracțiunea de trafic de ființe umane peste hotare pentru exploatarea sexuală prin înșelăciune. M.G. a recrutat-o pe U.L. din s. Văsieni, r-nul Ialoveni și a prezentat-o lui B.L. Acesta i-a perfectat documentele. Prin înțelegere prealabilă cu M.C., iar ultima – cu O.V., au organizat plecarea lui U.L. din Moldova, prin aeroportul din Odesa, în or. Istanbul (Turcia). Ajunsă acolo a fost preluată de către M.C. și impusă, contrar voinței sale, să acorde servicii sexuale clienților contra plată pînă în luna martie 2005, cînd a fost depistată și expulzată în Moldova. Tot ei, B.L., O.V., M.G. și M.C., în septembrie 2004, cu scopul practicării prostituției de către altă persoană, urmărind obținerea de profit, au determinat-o pe S.I., prin îndemn, să plece peste hotare pentru a practica prostituția. Aceasta a fost transportată pe aceeași cale în or. Istanbul. Aici a fost întâmpinată de M.C., care a impus-o să presteze servicii sexuale clienților contra plată.¹⁴

e) de o persoană cu funcție de răspundere sau de o persoană cu înaltă funcție de răspundere

În conformitate cu art.123 CP RM, prin persoană cu funcție de răspundere se înțelege persoana căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

Prin persoană cu înaltă funcție de răspundere se înțelege persoana cu funcție de răspundere al cărei mod de numire sau alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova și de legile organice, precum și persoanele cărora persoana cu înaltă funcție de răspundere le-a delegat împuternicirile sale.

¹⁴ Dosarul nr.1ra-160/09

f) cu aplicarea violenței periculoase pentru viața, sănătatea fizică sau psihică a persoanei

În contextul acestei infracțiuni, prin violență periculoasă pentru viață și sănătate se are în vedere aplicarea intenționată a violenței care s-a soldat cu vătămarea medie sau ușoară a integrității corporale sau sănătății, ori care, deși nu a cauzat aceste consecințe, constituie la momentul aplicării sale, datorită metodei de operare, un pericol real pentru viața și sănătatea victimei.

g) prin folosirea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonarea persoanei ori prin folosirea violului, dependenței fizice, a armii

Prin „tortură”, ca metodă a traficului, se înțelege orice act prin care se cauzează unei persoane în mod intenționat suferințe puternice sau dureri grave, fie fizice sau psihice, în scopurile specificate mai sus. Distincția dintre tortură și alte tipuri de maltratare trebuie realizată conform diferenței de intensitate a durerii cauzate. Gravitatea sau intensitatea durerii cauzate poate fi determinată prin mai mulți factori: durată; consecințele fizice sau psihice; sexul, vârsta și starea sănătății victimei; modul și metoda de executare. Violența fizică și psihică, considerate ca un tot unitar, aplicate persoanei, dacă au cauzat dureri și suferințe grave și au fost deosebit de aspre și crude, pot fi calificate ca acte de tortură în sensul art.165 CP RM (privarea de somn, de mîncare și apă, cauterizări cu factori termici, chimici, intimidări, lipsirea persoanei de asistență medicală, de obiecte de igienă ș.a.). Tortura constituie o formă agravantă și intenționată a unui tratament inuman sau degradant. De exemplu, D.A., în luna octombrie 2004, avînd scopul exploatării sexuale comerciale, prin înșelăciune, sub pretextul angajării în cîmpul muncii, a recrutat-o și a transportat-o pe D.M. în or. Ankara (Turcia), unde prin folosirea torturii, tratamentelor inumane și degradante, pentru a asigura subordonarea acesteia, a impus-o să presteze servicii sexuale contra voinței sale.¹⁵

Tratament inuman, în sensul art.165 CP RM, constituie un ansamblu de operații aplicate persoanei în scopul obținerii subordonării ei. Prin tratament inuman se înțelege orice tratament, altul decît tortura, de natură să provoace intenționat groaznice suferințe fizice ori psihice, care nu pot fi justificate. În cauza *Irlanda versus Marea Britanie* din 1978, Curtea a definit prima dată tratamentele inumane ca fiind acele acte prin care se provoacă victimei leziuni sau vii suferințe fizice și morale, susceptibile de a-i produce puternice tulburări psihice. Suferința trebuie să se situeze la un nivel de gravitate deosebit, să fie provocată de agenți ai statului sau prin tolerarea ei din partea autorităților statale, ceea ce înseamnă că actele în sine pot fi comise și de către particulari. În această situație, autoritățile statului se fac vinovate de faptul că nu au urmărit și nu au pedepsit pe autorii lor.

Tratamentul degradant reprezintă orice tratament, altul decît tortura, care umilește în mod grosolan persoana în fața altora sau o impune să acționeze împotriva voinței și conștiinței sale, sau este de natură să producă victimei sentimente de teamă, de inferioritate, de îngrijorare, în stare să o înjosească și să-i înfrîngă rezistența fizică

¹⁵ Dosarul nr.1ra-976/08

și morală pentru a asigura subordonarea victimei. Tratamentul degradant creează victimei sentimente de frică, anxietate și inferioritate, susceptibile să o umilească și să o înjosească. Acesta de asemenea a fost descris ca implicând un tratament de natură să înfrîngă rezistența fizică și morală a victimei, sau să determine victima să acționeze împotriva voinței sau conștiinței sale. Obiectivul este de a umili și înjosi persoana, dacă aceasta a afectat în mod ireversibil personalitatea victimei. Totuși, lipsa acestui scop nu exclude posibilitatea considerării tratamentului degradant. Un asemenea tratament se plasează mai curînd la nivelul psihicului victimei.

Prin **folosirea violului** la trafic de ființe umane se înțelege atentarea traficantului asupra relațiilor sociale referitoare la libertatea și inviolabilitatea sexuală a persoanei, indiferent de sex, cu scop de exploatare a ființelor umane; aceste acțiuni nu necesită încadrare juridică suplimentară în baza art.171 CP RM. Violul reprezintă raportul sexual săvîrșit prin constrîngere fizică sau psihică a persoanei sau profitînd de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-și exprima voința.

Dependența fizică înseamnă starea fizică sau psihică ce rezultă din interacțiunea organismului victimei cu substanțe narcotice sau psihotrope, stare caracteristică prin modificări de comportament și alte reacții, însoțite întotdeauna de necesitatea de a folosi asemenea substanțe în mod continuu sau periodic, pentru a le resimți efectele psihice și, uneori, pentru a evita suferințele. Dependența fizică se manifestă prin reducerea severă a dozelor, întreruperea completă a administrării sau amînarea acesteia, peste limitele suportabile de către organism. În această situație apar anumite tulburări fizice greu de suportat, care diferă în funcție de natura substanței narcotice sau psihotrope, de cantitatea și modul de utilizare a acestora, precum și de particularitățile personale ale victimei.

Aplicarea armei în sensul prevăzut la art.165 alin.(2) lit.f) CP RM, constă în utilizarea oricărei forme de armă, inclusiv a armei de foc, armei albe sau altor forme de arme, întrucît legiuitorul nu a specificat tipul de armă aplicată. Folosirea în cadrul traficului de ființe umane a altor obiecte utilizate ca arme nu poate constitui temei de agravare a răspunderii penale în temeiul alin.(2) art.165 CP RM.

În conformitate cu art.129 CP RM, prin arme se înțelege instrumentele, piesele sau dispozitivele astfel declarate prin dispoziții legale. **Legea cu privire la arme**, nr.110 din 18.05.1994¹⁶, prevede în art.1 că arma individuală este un dispozitiv (mijloc material), destinat (adaptat) prin construcție și util din punct de vedere tehnic pentru vătămarea unei persoane, unui animal, pentru apărarea contra atac sau pentru imitarea proprietăților sale de luptă.

După criteriul constructiv și funcțional, armele individuale se divizează în următoarele tipuri:

- a) arme de infanterie: de foc; cu tuburi cu gaze (pneumatice); mecanice;
- b) arme albe: cu lamă; percutante; balistice;
- c) arme de autoapărare: cu gaze toxice neutralizante; cu aerosol; cu cartușe cu gaze; pulverizatori mecanici; electrocutante.

¹⁶ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.4.

După destinația specială, există arme individuale: militare; organice; de vânătoare (cu țeavă ghintuită și cu țeavă lisă); de tir; de instrucție (de imitație); de decorație; de colecție (de panoplie); de autoapărare.

Prin aplicarea armei se înțelege folosirea acesteia în vederea anihilării victimei sau a persoanelor care au încercat să o elibereze pe victimă (tragerea țintită a focurilor de armă, aplicarea loviturilor cu armă albă, demonstrarea armei în scopul înfricoșării, sprijinirea armei de gîtul victimei, tragerea focului armei în apropierea imediată a ei etc.).

h) săvîrșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală

Grup criminal organizat sau organizație criminală, prevăzute de alin.(3) art.165 CP RM, se consideră reuniunea asociată criminală care întrunește semnele caracteristice prevăzute de art.46, 47 CP RM. Conform Convenției ONU privind crima organizată transnațională din 15 noiembrie 2000, grupul criminal organizat este grupul structurat din 3 sau mai multe persoane care funcționează o perioadă de timp și acționează împreună pentru a comite una sau mai multe infracțiuni grave definite în conformitate cu această Convenție, în scopul obținerii directe sau indirecte a unor avantaje bănești sau alte avantaje materiale.

În conformitate cu art.47 alin.(1) CP RM, se consideră organizație (asociație) criminală o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice.

Infracțiunea se consideră săvîrșită de o organizație criminală dacă a fost comisă de un membru al acesteia în interesul ei sau de o persoană care nu este membru al organizației respective – la însărcinarea acesteia. Organizatorul și conducătorul organizației criminale poartă răspundere pentru toate infracțiunile săvîrșite de această organizație, iar membrii ei – doar pentru infracțiunile la a căror pregătire sau săvîrșire au participat.

E și firesc să fie așa din moment ce, de regulă, la traficul de ființe umane participă un grup de persoane care acționează într-o perioadă concretă de timp pe teritoriul mai multor state, fiecareia revenindu-i roluri și sarcini concrete privind racolarea, transportul și obligarea unei persoane să se prostitueze sau să presteze forțat servicii în țara de destinație. Dacă în cazul infracțiunilor comise în sfera economică e suficient să participe numai un membru al grupului criminal organizat, la comiterea traficului de ființe umane participă, practic, toți membrii acestuia, rămînînd anonimă, la prima vedere, doar persoana care finanțează acest gen de activitate infracțională. În norma de drept penal a art.165 alin.(3) CP RM, drept circumstanță agravantă a infracțiunii de trafic de ființe umane este calificată și activitatea organizației criminale în acest domeniu.

Traficul de ființe umane a devenit un comerț puternic lucrativ, condus de rețele criminale organizate. Aceste rețele sînt alcătuite din organizații de mai multe tipuri. *Marile organizații se caracterizează printr-o structură internațională ierarhică și de contacte politice și economice la toate nivelurile atît în țările de origine, cît și în țările*

de destinație. Traficul se desfășoară, în general, în spatele unei acoperiri legale și dă dovadă de o cunoaștere aprofundată a legilor și practicilor administrative din diferite țări de destinație și de tranzit. Victimelor li se promite câștiguri importante în țările de destinație. Uneori, de la plecare se convine în scris sau verbal că ele vor lucra pe post de chelneri într-un bar, dansatoare, „animatoare” sau prostituate. În alte cazuri, sînt momite cu șansa obținerii unui post fără să se facă nici o aluzie la prostituție. Victimele au raportat că, înainte de a ajunge la destinație, au fost transportate în grupuri și au trecut pe la mai mulți intermediari (uneori prin mai multe țări). Pe parcurs, ele au fost examinate medical pentru a se determina dacă s-au îmbolnăvit de SIDA sau de boli venerice. În timpul călătoriei ele nu știau unde se află sau unde erau duse. Astfel, în drum spre țara de destinație, ele erau uneori sechestrate în țara de tranzit și obligate să se prostitueze. La sosirea la destinație pașapoartele le erau confiscate. *Organizațiile de dimensiuni medii* se disting de marile organizații prin faptul că nu vînd victimele altor grupe, ci le păstrează sub controlul lor și le plasează în propriile cluburi și case de prostituție. Aceste organizații supun victimele unei supravegheri stricte, le obligă să semneze recunoașterea unor datorii (ele sînt deseori obligate să contracteze împrumuturi importante înaintea plecării din țara de origine) și solicită să primească un procentaj important din venitul obținut prin prostituție pentru utilizarea camerelor și a altor instalații. Mijloacele de presiune utilizate sînt deseori foarte puternice: victimele sînt sechestrate, bătute, violate, drogate, subalimentate și sancționate financiar dacă nu se supun exigențelor organizației. *Micile organizații* se structurează în jurul solicitării cabaretelor și a altor instituții de acest tip și furnizează femei/bărbați. De asemenea, există un grup minoritar *de persoane care au emigrat spre Europa fără să utilizeze nici o organizație*. Aceste persoane au recurs la un larg evantai de mijloace legale și pentru a trece granițele, uneori cu ajutorul persoanelor care exploatează situația lor vulnerabilă. Oricare ar fi maniera prin care victimele au intrat în țara de destinație: prin intermediarul unei organizații de traficanți sau nu, ele intră aproape mereu în același circuit al prostituției sau sînt obligate de a utiliza „serviciile” oferite de organizații.

i) soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau cu o boală psihică a persoanei, cu decesul ori sinuciderea acesteia

Vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății este vătămarea periculoasă pentru viață ori care a provocat pierderea vederii, auzului, graiului sau a unui alt organ ori încetarea funcționării acestuia, o boală psihică sau o altă vătămare a sănătății, însoțită de pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă, ori care a condus la întreruperea sarcinii sau la o desfigurare iremediabilă a feței și/sau a regiunilor adiacente.

Pericolul care ne urmărește constă în faptul că victimele acestui fenomen, pe lângă formele tradiționale de exploatare, sînt folosite în ultimul timp în scopuri neadecvate studiate și protejate de cadrul legislativ, și anume:

- a) ingerința în integritatea corporală cu scopul creării de ascunzișuri utilizate în contrabanda cu stupefiante și alte obiecte, aflate sub regimuri speciale, la trecerea frontierei, limitate sau interzise în traficul civil;

- b) folosirea ca donatori de organe, țesuturi prelevate pentru transplant;
- c) clonarea de ființe umane, cu consecințe imprevizibile pentru sănătate;
- d) folosirea în conflicte militare sau în grupări criminale;
- e) mame purtătoare (mamă surrogat).

2.2. În conformitate cu *Informația cu privire la rezultatele generalizării practicii judiciare pe cauzele cu privire la traficul de ființe umane, traficul de copii, scoaterea ilegală a copiilor din țară și proxenetism*¹⁷, la examinarea dosarelor penale intentate în baza art.165, 206 și 220 CP RM, instanțele de judecată comit greșeli la calificarea infracțiunilor, nu întotdeauna e corectă decizia în cazurile delimitării traficului de ființe umane și de copii de proxenetism. Motivul acestor încălcări – cunoașterea insuficientă a legislației de către judecători, practica judiciară săracă și lipsa explicațiilor la unele probleme în ceea ce privește aplicarea legislației date. În practica judiciară au apărut următoarele probleme:

1. Unele instanțe de judecată, la examinarea dosarelor penale pe art.165 și 206 CP RM, încasează de la cei condamnați în folosul pătimiților paguba materială și morală, iar alte instanțe susțin că chestiunea dată trebuie examinată în procedură civilă. De aceea, este necesară o clarificare.
2. Instanțele de judecată nu pun în discuție chestiunea cu privire la necesitatea examinării dosarelor pe art.165, 206 CP RM în ședințe închise, în scopul protecției vieții private a părților vătămate și evitării influenței asupra lor din partea inculpaților și a rudelor acestora.
3. În multe cazuri, instanțele de judecată modifică calificarea de la art.165 la art.220 CP RM pe motiv că părțile vătămate își schimbă declarațiile, fără a lua în considerare că victimele traficului sînt traumatate și ședința de judecată reprezintă pentru ele o grea încercare, cu atât mai mult că aceste victime dau declarații în instanța de judecată în fața inculpaților și a rudelor acestora.

Instanțele de judecată, în cazul dosarelor studiate, nu au practicat procedura de interogare a părților vătămate, inclusiv a minorilor, într-o încăpere separată, în lipsa inculpaților și a rudelor lor.

4. Luînd în considerație faptul că componentele infracțiunilor prevăzute de art.165 și art.206 CP RM sînt formale și se consideră consumate din momentul săvîrșirii măcar a unei acțiuni din cele enumerate în dispoziții, este necesar de a clarifica care acțiuni din traficul de ființe umane și traficul de copii pot fi examinate ca pregătire sau tentativă la aceste infracțiuni.
5. A califica acțiunile persoanelor care au săvîrșit răpirea unei minore, violarea ei, iar după aceasta transferul (vinderea) unor alte persoane în scopul exploatarea ei sexuale. Considerăm că aceste acțiuni necesită a fi examinate ca 3 infracțiuni prevăzute de art.164 alin.(2) lit.(d), art.171 alin.(2) lit.(b) și art.206 alin.(2) lit.(a), (b) CP RM.
6. Este necesar de a face o delimitare clară între proxenetism și traficul de ființe umane și de copii. Răspunderea penală în cazul proxenetismului survine numai în acele

¹⁷ Publicată în Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr.5, p.15.

cazuri cînd învinuitul nu săvîrșește nici o acțiune din cele pe care legea le atribuie la traficul de ființe umane sau de copii.

7. Elementele infracțiunii prevăzute de art.206 CP RM se deosebesc de cele specificate în art.165 CP nu doar prin vîrsta minoră a părților vătămate, dar și prin aceea că în acest articol legiuitorul nu a prevăzut căile de realizare a acțiunilor infracționale. Cu toate acestea, în pct.2.3 al Hotărîrii Plenului CSJ „Cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii” din 22.11.2004 căile de realizare a acțiunilor infracționale sînt expuse în așa mod, încît pot fi atribuite atît la art.165 CP RM, cît și la art.206 CP RM.
8. La lit.(c) alin.(2) art.220 CP RM se prevăd și acțiuni „soldate cu urmări grave”. Aceasta este o circumstanță de evaluare care trebuie să fie apreciată în fiecare caz concret.

Exploatarea constituie scopul și elementul definitoriu care diferențiază traficul de ființe umane de alte infracțiuni. Literatura de specialitate enumeră cinci modalități care presupun exploatare: (1) victimele au fost înșelate despre felul cum va fi viața lor; (2) victimele nu pot controla numărul de clienți cărora le prestează servicii; (3) victimei nu i se permite să negocieze cu privire la practicile sexuale; (4) victimelor li se confiscă cîștigul; (5) posibilitatea de circulație a victimelor este restrînsă prin confiscarea actelor. Alte patru puncte-cheie în procesul de manipulare a victimelor de către traficanți au fost enunțate mai jos: (1) cînd femeia este impusă să practice prostituția împotriva voinței sale; (2) cînd femeii nu i se permite să renunțe la practicarea prostituției; (3) cînd femeii nu i se permite să stabilească condițiile de lucru; (4) cînd femeia nu primește bani de pe urma practicării prostituției. Toate acestea reprezintă exploatare și constituie trafic de ființe umane, dacă au fost folosite mijloacele de constrîngere prevăzute. Definirea „exploatării” din perspectivele enumerate mai sus rezultă în lărgirea ariei de calificare a cazurilor de trafic, care pot include atît forme ușoare de trafic, cît și forme severe.

a) Delimitarea traficului de ființe umane de proxenetism

Necesitatea unei asemenea delimitări apare atunci cînd traficul de ființe umane este săvîrșit în scopul exploatării sexuale. Tocmai scopurile distincte, urmărîte la săvîrșirea acestor infracțiuni, constituie prima diferență dintre ele. Dacă în cazul infracțiunii de proxenetism scopul este practicarea prostituției de către victimă, atunci în cazul traficului de ființe umane scopul constă în exploatarea sexuală a victimei, incluzînd exploatarea ei în prostituție.

Dacă victima nu a avut libertatea să ia hotărîrea de a practica prostituția, fapta nu constituie infracțiunea de proxenetism, deoarece ea s-a realizat prin constrîngere și nu prin determinare. Noțiunile de „determinare la prostituție” și „constrîngere la prostituție” nu pot fi compatibile. Nu este posibil concursul ideal dintre determinarea la prostituție și constrîngerea la prostituție: în cazul constrîngerii la prostituție, victima nu poate să-și dirijeze acțiunile, fiind nevoită să urmeze voința făptuitorului; în cazul determinării la prostituție, victima are o alternativă, avînd de ales între a urma voința făptuitorului și a nu se conforma acesteia.

Constrângerea la prostituție este posibilă în următoarele cazuri:

- făptuitorul impune să practice prostituția acea persoană, care a decis să înceteze această activitate;
- făptuitorul impune victima să practice prostituția sub controlul lui sau al unei alte persoane, în pofida dorinței victimei de a practica de sine stătător prostituția;
- victima nu a practicat anterior prostituția, iar făptuitorul o impune să practice această activitate sub controlul lui sau al unei alte persoane.

La fel, nu poate fi considerată constrângere la practicarea prostituției promiterea de către făptuitor a unor foloase, facilități, privilegii. Astfel de oferte sînt posibile în cazul infracțiunii de proxenetism. Ele nu sînt specifice traficului de ființe umane, deoarece nu înrăutățesc poziția victimei, nu o pun într-o situație fără ieșire, care ar sili-o să continue practicarea prostituției.

O altă deosebire dintre traficul de ființe umane și proxenetism constă în finalitatea urmărită prin săvîrșirea acestor infracțiuni. În cazul infracțiunii de proxenetism, foloasele de pe urma practicării prostituției sînt însușite de către făptuitor, însă o parte din acestea pot fi însușite și de către victimă. În cazul traficului, orice acțiune are loc în scopul exploatării victimei, iar foloasele sînt însușite exclusiv de către făptuitor.

Un alt semn care deosebește traficul de ființe umane de proxenetism este consimțămîntul victimei sau, mai bine zis, exprimarea consimțămîntului victimei și condițiile în care acesta se manifestă. La proxenetism victima își dă acordul în mod nealterat, voînța sa de a se prostitua, aparținîndu-i în totalitate, este exprimată în mod liber. În cazul proxenetismului, victima își dă acceptul, consimte nestingherit și întotdeauna în înțelegere cu făptuitorul, în vederea practicării prostituției, în scopul obținerii de avantaje reciproce. În cazul traficului de ființe umane se observă o viciere a consimțămîntului, iar uneori chiar lipsa acestuia.

În contextul noilor modificări aduse **Hotărîrii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii** se conturează următoarele deosebiri dintre infracțiunile analizate:

- a) Distincția dintre infracțiunea de trafic de persoane în scopul exploatării sexuale ori practicării prostituției, prevăzută de art.165 și 206 CP RM, și cea de proxenetism, prevăzută de art.220 CP RM, constă în obiectele juridice generice diferite ale celor două incriminări, respectiv în valorile sociale diferite protejate de legiuitor prin textele incriminatorii: în cazul traficului de persoane aceasta fiind apărarea dreptului la libertatea de voință și acțiune a persoanei, iar în cazul proxenetismului – apărarea bunelor moravuri în relațiile de conviețuire socială și de asigurare licită a mijloacelor de existență;
- b) În raport cu conținutul dispozițiilor legale menționate în art.220 CP RM, pe de o parte, și art.165 și 206 CP RM, pe de altă parte, infracțiunea de trafic de persoane se poate realiza numai prin acte de constrângere ori asimilate acestora;
- c) În cazul în care o persoană, fără a recurge la mijloace de constrângere, îndeamnă sau înlănește practicarea prostituției ori trage foloase de pe urma practicării prostituției, aceasta savîrșește infracțiunea de proxenetism, prevăzută de art.220 CP RM;

- d) În situația unor acte de recrutare, transportare, transferare, adăpostire sau primire a unei persoane, prin amenințare, violență, răpire, înșelăciune, abuz de autoritate, de starea de vulnerabilitate sau prin alte forme de constrângere, ori profitând de imposibilitatea altei persoane de a-și exprima voința, sau prin oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane, în scopul exploatării acestei persoane, fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de trafic de persoane, prevăzute de art.165 și 206 CP RM;
- e) Proxenetismul se poate manifesta separat. El poate să se transforme în trafic de persoane ori să existe în cumul cu ultimul;
- f) În cazul când acțiunile subiectului încep ca proxenetism, iar ulterior acesta acționează asupra aceleiași persoane prin modalitățile specificate, se va constata săvârșirea atât a infracțiunii prevăzute de art.220 CP RM, cât și a infracțiunii prevăzute de art.165 ori, după caz, de art.206 CP RM, în concurs real de infracțiuni.

Așadar, traficul este o infracțiune contra persoanei, impusă prin constrângere în diversele ei forme. Proxenetismul este o infracțiune contra sănătății publice și conviețuirii sociale. În fond, prin aceasta se delimitează traficul de persoane de proxenetism (există și alte particularități specifice fiecărei componente de infracțiuni).

Delimitarea infracțiunii de trafic de ființe umane de cea de proxenetism este o problemă actuală în practica judiciară din Republica Moldova. Următorul exemplu ilustrează derularea unui astfel de caz și subliniază poziția luată de instanțele de judecată cu privire la acest subiect.

De către organul de urmărire penală, G.T. a fost pusă sub învinuire incriminându-i-se că, împreună și prin înțelegere prealabilă cu un bărbat de origine turcă, a cărui identitate nu a putut fi stabilită, abuzînd de poziția vulnerabilă a cet. M.U., D.U., I.T., T.S. și L.N., exprimată prin situația lor materială precară, le-a recrutat pe acestea și, prin înșelăciune, sub pretextul angajării la un lucru bine plătit, a organizat transportarea lor în Turcia în scop de exploatare sexuală, acțiuni prevăzute de art.165 alin.(2) lit.a), b), d) CP RM. În apelul declarat de procuror se invocă ilegalitatea sentinței, pe motivul încadrării juridice greșite a fetei inculpatei G.T., care nu și-a recunoscut vina și a luat o poziție de apărare, instanța de judecată urmînd să aprecieze critic declarațiile ei. Consideră că vinovăția inculpatei a fost confirmată prin cumulul de probe cercetate în ședința de judecată, iar instanța eronat a recalificat acțiunile lui T.G. din art.165 alin.(2) în baza art.20 alin.(l) CP RM, neținînd cont de faptul că practicarea prostituției nu poate fi identificată cu traficul de ființe umane pe motiv că acesta presupune asumarea liberă a deciziei persoanei privitor la întreținerea relațiilor sexuale benevole în scopul obținerii unor beneficii materiale, pe cînd în cazurile traficului de ființe umane este prezent elementul înșelăciunii, astfel părțile vătămate fiind înșelate de către inculpată. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 19 mai 2008, apelul procurorului a fost respins ca nefondat, menținîndu-se hotărîrea atacată.

Instanța de apel a concluzionat că, reieșind din probele prezentate în dosar și examinate în cadrul ședinței de judecată, vinovăția inculpatei în săvîrșirea infracțiunii prevăzute de art.165 alin.(2) lit.a), b), d) CP RM nu a fost dovedită. Instanța de fond,

verificînd sub toate aspectele, complet și obiectiv, toate probele administrate în cauza dată, probe care au fost apreciate din punctul de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității lor și care coroborează cu alte probe, corect a încadrat acțiunile inculpatei în baza art.220 alin.(1) CP RM ca proxenetism, adică înlesnirea practicării prostituției, cu tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană. Nefiind de acord cu hotărârile adoptate, procurorul a declarat recurs, solicitînd casarea deciziei instanței de apel și dispunerea rejudecării cauzei în instanța de apel în alt complet de judecată.

Mai mult ca atît, analizînd speța dată, Colegiul penal constată că victima traficului de ființe umane este constrînsă să acționeze împotriva dorinței sale, prin aplicarea diverselor tipuri de constrîngere sau înșelăciune. Acest fapt este valabil și în cazul consimțămîntului victimei de a se implica în prostituție: cu toate că victima este conștientă de natura lucrului prestat, ea putea fi eronat informată (înșelată, constrînsă etc.) în ce privește condițiile în care va lucra. Astfel, Curtea Supremă de Justiție a dispus rejudecarea cauzei de către aceeași instanță de apel, în alt complet de judecată.¹⁸

b) Delimitarea traficului de ființe umane de organizarea ilegală a migrației

Organizarea remunerată a migrației ilegale poate atrage răspunderea pentru infracțiunea de organizare ilegală a migrației. Or, un semn obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii prevăzute la art.362¹ CP RM este scopul obținerii, directe sau indirecte, a unui folos financiar sau material. Dar, infracțiunea de organizare a migrației ilegale are și un alt scop: din dispoziția art.362¹ CP RM se desprinde că acesta constă în schimbarea permanentă sau provizorie a țării de reședință a victimei. Identificarea acestui scop este deosebit de importantă în vederea delimitării infracțiunii de organizare a migrației ilegale de traficul de ființe umane. Traficul de ființe umane nu are scopul de schimbare permanentă sau provizorie a țării de reședință, ci de exploatare a victimei în scopurile descrise de art.165 CP RM. Incompatibilitatea de scopuri ale infracțiunilor pe care le comparăm are ca efect imposibilitatea atestării concursului ideal dintre traficul de ființe umane și organizarea migrației ilegale. Cu alte cuvinte, aceeași persoană nu poate fi, în aceeași ipoteză, atît victimă a traficului de ființe umane, cît și victimă a organizării ilegale a migrației. Dacă în legătură cu traficul de ființe umane făptuitorul organizează folosirea documentelor oficiale false, atunci se impune tragerea la răspundere penală nu doar pentru trafic de ființe umane, dar și pentru organizarea folosirii documentelor oficiale false (conform art.42 alin.(3) și art.361 CP RM). În calitate de criterii subsidiare de delimitare se prezintă:

1. Libertatea fizică a victimei infracțiunii prevăzute la art.362¹ CP RM nu suferă nici o influențare. Libertatea fizică a traficului de ființe umane este întotdeauna limitată.
2. În cazul art.362¹ CP RM, consimțămîntul victimei de a-i fi organizată migrația ilegală nu este alterat. În ce privește traficul de ființe umane, consimțămîntul victimei este alterat.

¹⁸ Dosarul nr.1ra-14/09

3. Traficul de ființe umane nu întotdeauna este o infracțiune transnațională, iar organizarea migrației ilegale este, prin excelență, o infracțiune transnațională.

Deosebirea esențială dintre aceste două infracțiuni: contrabanda cu migrați înseamnă facilitarea trecerii ilegale a frontierei de stat și a intrării pe teritoriul unei țări a unei persoane conform voinței acesteia. Persoana care efectuează contrabanda și migrantul sînt parteneri, deși diferiți, dar totuși ei sînt parteneri în cadrul unei operațiuni comerciale, la care migrantul participă absolut benevol. A trafica o persoană înseamnă a o înșela sau a o forța în vederea aducerii ei la o situație în care aceasta poate fi exploatată cu ușurință. Astfel, contrabanda cu migrați este o crimă împotriva statului și a ordinii publice care reglementează pătrunderea legală pe teritoriul statului, fără a fi vorba despre o victimă, pe cînd, în cazul traficului, persoanele traficate sînt victimele infracțiunii, care suferă de pe urma încălcării drepturilor lor umane. Traficul este o infracțiune contra persoanei ce presupune sau nu trecerea peste frontiera internațională. Cu toate acestea, traficul presupune cel puțin deplasarea persoanei ca efort intenționat al infractorilor de a o izola și a o stresa, și, eventual, de a controla victima infracțiunii lor.

c) delimitarea traficului de ființe umane de trecerea ilegală a frontierei de stat

În cazul în care făptuitorul organizează trecerea unei persoane peste frontiera de stat, în afara punctelor de trecere, în lipsa pașaportului stabilit sau în lipsa autorizației din partea autorităților – aceasta realizîndu-se în legătură cu traficul de ființe umane – i se va aplica răspunderea nu doar conform art.165 CP RM, dar și pentru organizarea trecerii ilegale a frontierei de stat (art.42 alin.(3) și art.362 CP RM). Se va aplica răspunderea administrativă și nu penală pentru organizarea încălcării regulilor de trecere a frontierei de stat, în cazul în care trecerea frontierei de stat se organizează prin punctele de trecere fără pașaportul stabilit sau fără autorizație din partea autorităților.

Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale și administrative referitoare la trecerea ilegală a frontierei de stat (art.191 din Codul cu privire la contravențiile administrative și art.80 din Codul penal) nr.15 din 25.03.2002¹⁹ prevede în pct.4 că trecerea frontierei de stat fără pașaport stabilit sau fără autorizare se consideră ilegală și constituie contravenție în cazul în care trecerea este săvîrșită în baza pașaportului fals sau a altui document fals, a autorizației false sau a documentelor altor persoane. Trecerea ilegală a frontierei de stat se poate produce prin orice metodă (pe jos, în înot, cu folosirea mijloacelor de transport etc.), în orice timp al zilei și în orice alt loc decît prin cele stabilite pentru trecerea frontierei de stat. De aici rezultă că organizarea folosirii unor documente false, necesare trecerii frontierei de stat, se absoarbe de organizarea trecerii frontierei de stat. În aceste condiții, reieșind din prevederile art.118 CP RM, aplicarea alin.(3) art.42 și a art.362 CP RM va exclude necesitatea aplicării alin.(3) art.42 și a art.361 CP RM.

¹⁹ Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2002, nr.6, p.8.

III. Sugestii metodice

A. Activități de predare-învățare

Sarcini didactice de nivelul I – cunoaștere și înțelegere

Auditorul trebuie să cunoască:

- elementele și semnele componenței de trafic de ființe umane;
- circumstanțele agravante ale traficului de ființe umane;
- caracterul transnațional al traficului de ființe umane;
- infracțiunile similare traficului de ființe umane.

Sarcini didactice de nivelul II – aplicare

Auditorul trebuie să aibă abilități de a:

- analiza particularitățile laturii obiective a traficului de ființe umane;
- stabili influența consimțământului victimei asupra încadrării juridice a traficului de ființe umane;
- delimita traficul de ființe umane de proxenetism și alte infracțiuni similare.

Sarcini didactice de nivelul III – integrare

Auditorul trebuie să poată:

- încadra juridic traficul de ființe umane conform Codului penal al Republicii Moldova;
- analiza studiile de caz;
- analiza importanța liberării de răspundere penală a victimei traficului de ființe umane.

B. Activități ce țin de lucrul individual

Subiecte / probleme	Forme de realizare	Modalități de evaluare
Răspunderea penală pentru trafic de ființe umane în legislația altor state	Referate Rezumate	– prezentarea referatelor – participarea la mese rotunde

C. Activități de evaluare

Tema 1. *Analiza juridico-penală a infracțiunii de trafic de ființe umane*

Tema 2. *Delimitarea infracțiunii de trafic de ființe umane de infracțiunile de proxenetism, organizarea migrațiunii ilegale și trecerea ilegală a frontierei de stat*

Speță

I.N., avînd intenția îndemnului, înlesnirii practicării prostituției și tragerii de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană, pe parcursul lunii iunie 2006, după ce P.E. s-a adresat către I.N. să o ajute să plece peste hotarele țării la lucru, i-a propus să plece în Turcia pentru a practica prostituția. Prin darea de sfaturi și promisiuni că de pe urma practicării prostituției va avea un câștig de pînă la 1000 dolari lunar, i-a provocat acesteia dorința de a pleca în Turcia, apoi a adăpostit-o într-un apartament

din mun. Chișinău. Împreună cu E.Ș. i-au perfectat în timp de o zi pașaportul, serviciu pentru a cărui achitare I.N. i-a transmis suma de 1000 lei. Ulterior, i-au procurat bilet la avion și la data de 16 iulie 2006 au organizat transportarea lui P.E. prin aeroportul Chișinău în Antalia, unde aceasta a fost întâlnită de către R.Y. și B.V.

1. *Calificați faptele persoanelor pe care le considerați vinovate. Argumentați răspunsul.*
2. *Se va schimba oare calificarea dacă I.N. ar fi avut intenția de a o transporta pe P.E. în Turcia pentru prelevarea rinichilor acesteia pentru transplant, fără a obține consimțământul acesteia și fără a preciza scopul călătoriei în Turcia, dar sub pretextul că o va asigura cu loc de muncă (prestarea de servicii sexuale) pentru o remunerare atractivă?*

IV. Bibliografie:

Acte internaționale

1. Convenția ONU cu privire la abolirea sclaviei, traficului cu sclavi și a instituțiilor și practicilor analoage sclaviei, 7 septembrie 1956 // <http://untreaty.un.org>
2. Convenția Organizației Internaționale a Muncii privind munca forțată sau obligatorie, 1930 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.27 – Chișinău, 2001, p.210.*
3. Raportul explicativ la Recomandarea nr.R (2000) 11 adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 19 mai 2000//<http://www.coe.int>

Acte naționale

1. Legea privind transplantul de organe, țesuturi și celule umane, nr.42-XVI din 06.03.2008 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.81/273.*
2. Legea cu privire la arme, nr.110 din 18.05.1994 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, Nr.4.*
1. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii, nr.37 din 22.11.2004 // *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.8.*
3. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale și administrative referitoare la trecerea ilegală a frontierei de stat (art.191 din Codul cu privire la contravențiile administrative și art.80 din Codul penal), nr.15 din 25.03.2002 // *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2002, nr.6.*
4. Informația cu privire la rezultatele generalizării practicii judiciare pe cauzele cu privire la traficul de ființe umane, traficul de copii, scoaterea ilegală a copiilor din țară și proxenetism // *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr.5.*

Literatura recomandată

1. Bejan O., Botnaru Gh. *Sugestii asupra normelor referitoare la traficul de ființe umane prevăzute în Codul penal al Republicii Moldova* // *Revista Națională de Drept, 2002, nr.3.*
2. Bodean M. *Comerțul cu oameni – una dintre cele mai răspândite forme de activitate ilegală practică de grupările criminale organizate* // *Revista Națională de Drept, 2003, nr.11.*
3. Bodean M. *Persoana și demnitatea persoanei – valori supreme ale unui stat de drept* // *Revista Națională de Drept, 2003, nr.10.*
4. Botnaru Gh. *Analiza juridico-penală a traficului de ființe umane* // *Ordine și lege, nr.23-24, 2002.*

5. Botnaru Gh., Bujor V., Bejan O. *Caracterizare criminologică și juridico-penală a traficului de ființe umane*. – Chișinău, 2008.
6. Brînză S., Stati V. *Infraacțiunea de organizare a migrațiunii ilegale (art.362¹ CP RM): analiză juridico-penală (Partea I)* // Revista Națională de Drept, 2007, nr.11.
7. Brînză S., Stati V. *Delimitarea traficului de ființe umane și a traficului de copii de infraacțiuni conexe* // Revista Institutului Național al Justiției, 2008, nr.4.
8. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V., Țurcanu I., Grosu V. *Drept penal. Partea Specială*. Vol.II. – Chișinău: Cartier, 2005.
9. *Bune practici juridice regionale de asistență a victimelor traficului de ființe umane*. – Chișinău, 2007.
10. *Comentariul Codului penal al Republicii Moldova*. – Chișinău, 2003.
11. *Culegere de hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție (mai 1974-iulie 2002)*. – Chișinău, 2002.
12. Cuznețov A., Palamarciuc V. *Traficul de ființe umane – una dintre problemele justiției (studiu teoretic)* // Revista Națională de Drept, 2006, nr.7.
13. *Drepturile victimei traficului de ființe umane*. – Chișinău, 2007.
14. Dumneanu L., Mutu-Strulea M. *Album de scheme la Dreptul penal. Partea Specială*. – Chișinău, 2005.
15. Furdui S. *Aspecte privind prevenirea și combaterea traficului de persoane în Republica Moldova* // Legea și Viața, 2007, nr.6.
16. *Identificarea victimelor traficului de ființe umane în Moldova*. – Chișinău, 2006.
17. Loghin O., Toader T. *Drept penal român. Partea Specială*. – București, 1999.
18. Lungu V. *Traficul de ființe umane* // Legea și Viața, 2007, nr.11.
19. Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*. – Chișinău, 2003.
20. Maimescu S. *Traficul de ființe umane și contrabanda: aspecte comune și delimitări* // Revista Națională de Drept, 2004, nr.5.
21. Mariska N.J. van der Linden. *Traficul de ființe umane în scopul exploataării economice: Manual pentru traininguri*. ILO.
22. Mateuț Gh., Petrescu V.E., Ștefăroi N. și al. *Traficul de ființe umane. Infractor. Victimă. Infraacțiune*. – Iași, 2005.
23. Mămăligă I. *Instrumentele juridice internaționale – mijloc de combatere a traficului cu ființe umane* // Legea și Viața, 2005, nr.11.
24. Moraru V., Negru O. *Traficul de ființe umane* // Revista Națională de Drept, 2005, nr.10.
25. Nistoreanu Gh. și al. *Drept penal. Partea Specială*. – București, 1999.
26. Nistoreanu Gh., Boroș A. *Drept penal român. Partea Specială*. – București, 2002.
27. *Standard regional pentru instruirea judecătorilor și procurorilor din ESE în domeniul combaterii traficului de persoane*: Manual de instruire, CDIPM.
28. Stepaniuc V. *Traficul de ființe umane poate fi prevenit prin acțiuni de conștientizare publică și educație* // Buletin informativ al Guvernului Republicii Moldova, 2008, nr.8.
29. Vizdoga I. *Traficul de persoane – o violare gravă a drepturilor omului* // Revista Națională de Drept, 2004, nr.2.
30. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под ред. Кузнецовой Н.Ф. – Москва, 1998.
31. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. / Под ред. Наумова А.В. – Москва, 1997.
32. Лаевски В. *Противодействие торговле людьми, некоторые вопросы квалификации преступлений* // Судовы Вестник, 2006, №3.

33. Марчук В. *Торговля людьми (уголовно-правовой анализ и квалификация)* // Судовы вестник, 2002, № 4.
34. Рошка К.И. *Уголовная ответственность за преступления против жизни, здоровья, свободы и достоинства личности.* – Кишинев, 1988.
35. Шаргородский М.Д. *Избранные работы по уголовному праву.* – Санкт-Петербург, 2003.

Practică judiciară

1. Dosarul nr.1ra-215/09 // <http://www.csj.md>
2. Dosarul nr.1ra-1376/08 // <http://www.csj.md>
3. Dosarul nr.1ra-144/09 // <http://www.csj.md>
4. Dosarul nr.1ra-1322/08 // <http://www.csj.md>
5. Dosarul nr.1ra-382/09 // <http://www.csj.md>
6. Dosarul nr.1ra-1343/08 // <http://www.csj.md>
7. Dosarul nr.1ra-915/08 // <http://www.csj.md>
8. Dosarul nr.1ra-160/09 // <http://www.csj.md>
9. Dosarul nr.1ra-976/08 // <http://www.csj.md>
10. Dosarul nr.1ra-14/09 // <http://www.csj.md>

Tema 4. FENOMENOLOGIA TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

I. Obiective de referință:

- să stabilească cauzele care determină apariția traficului de ființe umane;
- să clasifice cauzele apariției traficului de ființe umane;
- să determine starea și structura fenomenului traficului de ființe umane în Republica Moldova;
- să evalueze dinamica fenomenului traficului de ființe umane în Republica Moldova în ultimii ani;
- să elaboreze un raport cu privire la starea, structura și dinamica traficului de ființe umane într-o perioadă de 6 luni.

II. Reper de conținut

2.1. Fenomenul traficului de ființe umane este generat de o serie de factori care favorizează nu doar apariția acestui fenomen, dar și menținerea constantă a nivelului acestuia.

Astfel, o gamă întreagă de factori contribuie la dezvoltarea traficului de ființe umane, ale cărui cauze pot fi calificate, fără îndoială, ca fiind „structurale”. Trebuie menționate în mod deosebit următoarele:

- *inegalitățile de dezvoltare economică* între țări, care incită persoanele să își părăsească țara de origine și să își caute un serviciu mai bine plătit în străinătate;
- *transformarea progresivă a fluxurilor migratoare*: dacă în trecut femeile erau cele care veneau pentru a se alătura împreună cu copiii capului de familie care emigrase într-o țară mai bogată, situația tinde să se modifice în zilele noastre. Acum multe femei au devenit ele înseși capi de familie și încearcă să emigreze pentru a-și găsi de lucru și a le putea trimite bani copiilor și familiilor rămase în țara de origine; de o manieră mai generală, femeile nu mai ezită să își caute un loc de muncă în străinătate;
- *statutul femeii*: statutul femeii față de cel al bărbatului – atât în țara de origine, cât și în cea de destinație – este un alt factor al traficului. În țările de origine femeile nu au întotdeauna aceleași posibilități profesionale sau economice ca bărbații, ele sînt mai atinse de sărăcie, ceea ce le poate împinge la dorința de a emigra. În țările de destinație atitudinea unei anumite părți a populației masculine joacă și ea un rol: prejudecățile sexuale, uneori atinse de viziuni rasiste, creează existența efectivă a unei cereri, în anumite țări, de femei din anumite țări, deoarece se crede că acestea sînt „supuse”, „nesofisticate” sau „exotice”;
- *situațiile de criză și/sau conflict*: orice situație de acest tip creează o situație de non-legalitate (prăbușirea sau absența structurilor juridice tradiționale), care este deosebit de favorabilă dezvoltării tuturor tipurilor de trafic, inclusiv a traficului de ființe umane. Guvernele sînt invitate să își concentreze eforturile în lupta împotriva sărăciei și în asistența de dezvoltare ținînd cont de traficul de ființe umane și de consecințele acestuia.

Potrivit unui studiu comandat de Organizația Internațională pentru Migrație în România, s-au identificat o serie de factori care determină vulnerabilitatea la trafic a tinerelor, factori care se constituie în tot atâtea cauze care determină și preced apariția traficului de ființe umane. Printre aceștia:

- amplasarea geografică „avantajoasă”; România fiind țară de origine, de tranzit și de destinație, favorizează dezvoltarea traficului. De asemenea, comunitatea devine o cauză atunci când ne referim la localizarea geografică într-o regiune săracă (majoritatea victimelor traficului provin din Moldova și Muntenia) și rezidența într-o aglomerare urbană (de exemplu, tinerele care locuiesc în marile orașe sînt mai vulnerabile față de trafic, în comparație cu cele care locuiesc în comunități mici, rurale);
- grupurile de apartenență; tinerele care locuiesc într-un mediu instituționalizat sînt semnificativ mai vulnerabile la trafic decît cele care trăiesc singure sau cu familia;
- abuzul și disfuncționalitatea familială, lipsa de comunicare în familie și dezintegrarea socială; astfel, experiența unui abuz, fie în familie, fie într-o instituție, crește substanțial vulnerabilitatea față de trafic; mediul familial abuziv este un factor generator de migrație și trafic, alimentînd sentimentul eșecului în relațiile personale și determinîndu-le pe tinere să-și caute libertatea în altă parte; pe de altă parte, comunicarea redusă dintre părinți și tinere generează sentimentul de nonapartenență la familie și mărește vulnerabilitatea față de trafic; lipsa unui grup de prieteni accentuează sentimentul dezintegrării și facilitează desprinderea de familie și de comunitate;
- achizițiile și aspirațiile personale; dorința de realizare personală și independență financiară se află într-un raport de directă proporționalitate cu riscul traficării (proiectarea succesului în străinătate este o cauză dominantă în apariția traficului).

Elementele principale care creează condițiile în care traficul se poate dezvolta prezintă următoarele caracteristici:

- mari discrepanțe economice între țările de origine și cele de destinație;
- restricționarea oportunităților de migrare legală în țările de destinație;
- persoane dezavantajate din punct de vedere economic, ce nu pot migra din țara de origine în cea de destinație prin mijloace proprii;
- factori sociali determinativi, cum ar fi presiunea economică la care sînt supuse familiile cu prea mulți copii;
- organizații criminale exploataive, prezente atît în țările de origine, cît și în cele de destinație, care oferă accesul către piețele de muncă din țările de destinație.

Convențional, factorii care contribuie la apariția fenomenului traficului de ființe umane pot fi divizați în două categorii:

1) *factori de îndemn*

- țările în tranziție
- discriminare sexuală
- violența îndreptată împotriva reprezentanților unui sex

- șomajul și discriminarea pe piața muncii
- factori sociali;

2) *factori de ademenire*

- cererea de forță de muncă ieftină sau de alte servicii exploatare
- realizarea avantajelor pe care le oferă viața în statele vestice bogate.

O examinare atentă a cauzelor care au determinat apariția fenomenului traficului de ființe umane, la nivelul țării noastre, face posibilă clasificarea acestora în următoarele categorii.

Cauze macro-sociale

a) Factori socioeconomi

- **nivelul de trai**
- **șomajul**

Nivelul de trai

Problemele economice care afectează numeroase țări furnizează un teren propice de recrutare pentru organizațiile criminale, constituind, totodată, și motivul pentru care aceștia reușesc cu relativă ușurință să corupă funcționarii de stat, pentru a obține vize sau pașapoarte, pentru a facilita traficul ori a scăpa de vigilența serviciilor represive. Cauzele principale care amplifică acest fenomen sînt legate de sărăcia existentă în anumite zone ale globului, de instabilitatea politică și conflictele din unele țări.

Este cunoscut exodul de prostituate provenite din țările Europei de Est, după căderea „Cortinei de Fier”. De asemenea, prezentăm ca exemplu cifrele furnizate de Înaltul Comisariat al ONU pentru Refugiați, conform căruii numai în anul 2000 au părăsit zonele de conflict 12 milioane de persoane, optînd pentru țări mai sigure. Toate aceste persoane speră să-și asigure siguranța economică și fizică.

Altă cauză a creșterii în intensitate a acestui gen de activitate criminală poate fi considerată și cîștigarea unor profituri consistente de către traficanți, cu un risc oarecum scăzut, ceea ce reprezintă o motivație importantă pentru aceștia. În unele cazuri, traficanții au demonstrat că sînt în stare să obțină documente și vize false pentru persoanele traficate, chiar și prin cumpărarea acestora de la unele ambasade ale statelor occidentale.

Sărăcia este una dintre cauzele care afectează apariția fenomenului traficului de ființe umane în Republica Moldova. În condițiile dezvoltării economice și sociale, precum și datorită schimbărilor sociopolitice din societate, nivelul de trai al populației devine unul dintre punctele-cheie în determinarea cauzelor unor fenomene, cum ar fi traficul de ființe umane. Acesta din urmă reprezintă o afacere profitabilă pentru traficanți și, probabil, una dintre speranțele victimelor pentru o viață mai bună. Astfel, conform barometrelor opiniei publice din perioada 1998-2008, gestionate de Institutul de Politici Publice, principalele temeri ale populației au fost sărăcia, viitorul copiilor, prețurile mult ridicate și șomajul. Or, între 52-66% dintre respondenți au indicat sărăcia ca principală temere. Totodată, marea majoritate a populației și-a exprimat insatisfacția față de nivelul de trai, ponderea celor nemulțumiți fiind foarte ridicată.

Dacă am analiza cercetările expuse în *Strategia Națională de dezvoltare pentru anii 2008-2011*, eradicarea sărăciei ni se prezintă a fi destul de pesimistă, cu toate că în ansamblu se face concluzia că nivelul de trai în Republica Moldova e în creștere. Astfel, Strategia Națională analizează nivelul sărăciei pentru perioada 2005-2006, menționând următoarele puncte-cheie de analiză a sărăciei:

1. *Analiza ratelor sărăciei după mediul de reședință* – profilul sărăciei în Republica Moldova se caracterizează prin diferențe mari între zonele urbane și rurale. În anul 2005, sărăcia în spațiul rural a cunoscut o creștere de circa 4,8 p.p., ajungând la 36%, ceea ce în mare măsură a determinat și creșterea ratei sărăciei la nivel național. Pe parcursul anului 2005, riscul sărăciei rezidenților din mediul rural a fost de aproximativ 6 ori mai ridicat decât în orașele mari. În orașele mici însă, sărăcia s-a menținut la nivelul anului 2004. Analiza ratelor sărăciei după mediul de reședință în 2006 denotă același profil general al sărăciei ca și în anii precedenți, cu diferențe esențiale între localitățile urbane și cele rurale. Populația orașelor mari continuă să aibă cel mai redus risc de a trăi în sărăcie, nivelul acesteia constituind 20,6%. Ratele sărăciei în localitățile rurale sînt cele mai înalte (34,1%). Comparativ cu orașele mari, sărăcia absolută în mediul rural este mai mare cu 13,5 p.p., iar comparativ cu orașele mici – cu 4 p.p. Incidența înaltă a sărăciei în localitățile rurale este determinată de productivitatea agricolă scăzută și oportunitățile reduse de angajare în alte sfere decât sectorul agricol.

2. *Analiza datelor, conform grupelor social-economice*, demonstrează că în rîndul salariaților din sectorul agricol incidența sărăciei este cea mai pronunțată (42,8%). Riscul înalt al sărăciei fermierilor și salariaților din agricultură este strîns legat de slaba dezvoltare a acestui sector. Sectorul agricol al Republicii Moldova continuă să fie definit ca un sector cu cel mai scăzut nivel de productivitate și remunerare a muncii. Mai mult decât atît, dependența substanțială a volumului veniturilor de condițiile climaterice determină instabilitatea acestora și reprezintă un factor de risc specific și suplimentar pentru gospodăriile sărace rurale. O altă categorie afectată de un risc înalt al sărăciei sînt pensionarii. Ponderea acestei categorii în totalul populației este de 25%, iar în totalul gospodăriilor sărace – de 35%, avînd un nivel al sărăciei de 41,8%.

3. *Nivelul educației* este un alt factor ce influențează nivelul sărăciei. Rata sărăciei evoluează într-o direcție invers proporțională cu nivelul de educație al capului gospodăriei și sînt puternic corelate. O gospodărie al cărui cap de familie nu are studii primare este de circa 5 ori mai predispusă să trăiască sub pragul sărăciei decât gospodăria unui absolvent de facultate. Ponderea gospodăriilor conduse de persoane fără studii primare și analfabeți în totalul populației nu este mare, constituind 2,3%. Însă, aceste gospodării au cel mai înalt nivel al sărăciei – 55,2%. Majoritatea celor săraci (89%) este alcătuită din gospodării conduse de persoane cu studii medii generale și speciale (52,1%), medii incomplete și primare (37,4%). În anul 2006, rata sărăciei pentru aceste categorii de gospodării a fost de 27%, respectiv de 45%, în raport cu pragul sărăciei absolute.

4. *Analiza sărăciei după sex și locul de trai* confirmă că atît femeile, cît și bărbații se află la un nivel identic al sărăciei, de 30%. Situația se diferențiază după mediile de reședință. Cei care trăiesc în mediul rural, atît femeile, cît și bărbații, au un risc de sărăcie

mai mare cu circa 9 p.p. decît cei care trăiesc la orașe. Această tendință este caracteristică pentru persoanele cu vîrsta de pînă la 59 ani, însă situația se inversează în cazul persoanelor în etate. Rata sărăciei absolute pentru vîrstnicii din mediul urban este mai mare cu 2.3 p.p. decît pentru cei de la sate, constituind 39%. Posibilitățile bătrînilor din mediul rural de a se întreține din producția proprie reduce riscul sărăciei.

Ca rezultat, putem avea următorul tablou al nivelului sărăciei în Republica Moldova:

Tabelul 1

Indicatorii sărăciei în anii 2000-2006*/**							
Indicatorii și sursele	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
<i>Pragul sărăciei absolute (lei pe un adult echivalent pe lună)</i>	234,8	257,3	270,7	303,5	327,0	353,87	747,4
Rata sărăciei, %	67,8	54,6	40,4	29,0	26,5	29,1	30,2
Profunzimea sărăciei, %	27,0	19,3	12,4	7,3	6,8	8,0	7,9
Severitatea sărăciei	13,7	9,1	5,2	2,7	2,5	3,2	3,0
<i>Pragul sărăciei extreme (lei pe un adult echivalent pe lună)</i>	183,9	201,5	212,0	235,5	258,1	278,52	404,2
Rata sărăciei extreme, %	52,2	38,0	26,2	15,0	14,7	16,1	4,5
Profunzimea sărăciei extreme, %	17,6	11,6	6,6	3,1	3,2	4,0	1,0
Severitatea sărăciei extreme	8,2	5,1	2,4	1,0	1,1	1,5	0,4
Coeficientul Gini pe cheltuieli de consum pe persoană (ponderat)	0,38	0,39	0,37	0,36	0,36	0,38	0,315
Distribuția 90/10, media cheltuielilor de consum pe echivalent***	10,45	10,85	9,40	8,39	9,10	10,28	7,01

* Cifrele sînt ponderate și sînt reprezentative la nivel național.

** Pragurile sărăciei sînt calculate pe adult echivalent pe lună.

*** Ajustate la paritatea puterii de cumpărare. Valori calculate lunar pe persoană.

Sursa: Ministerul Economiei și Comerțului, în baza datelor Cercetării bugetelor gospodăriilor casnice (CBGC)

În același timp, facem precizarea că nivelul sărăciei nu trebuie privit întotdeauna ca o neacoperire a necesarului subzistenței. Pentru unii dintre subiecți mai preocupați de propria imagine sărăcia reprezintă un minim de acumulare materială fără de care se consideră marginalizați social în raport cu modelele de reușită promovate de societate.

Șomajul

Astfel, efectele tranziției din țările din sud-estul Europei au avut drept rezultat schimbări politice, sociale și culturale care, la rîndul lor, au determinat o creștere a sărăciei și a ratei șomajului, o distribuție inegală de putere pe piața muncii între bărbați și femei. În ultimii ani, această tranziție a creat situații de criză, răspîndirea traficului

fiind efectul feminizării sărăciei și a migrației pe piața muncii. Discriminarea pe piața muncii relevată prin ratele ridicate ale șomajului (pe piața muncii femeile sînt ultimele angajate și primele concediate, în acest mod fiind împinse tot mai mult către sectoarele neconvenționale ale economiei, trebuind să muncească „la negru” pentru a-și cîștiga existența, unul dintre cele mai profitabile sectoare de pe piața muncii la negru fiind industria sexului), combinată cu sărăcia motivată de remunerarea proastă a muncii și cu ocaziile de a emigra, au determinat considerarea emigrării în țările mai dezvoltate ca unică soluție.

Tabelul 2

Șomeri înregistrați

Șomeri înregistrați	Anul 2007	Anul 2008
Numărul total al șomerilor înregistrați	48396	46230
Persoane demisionate	17937	17937
Tineri care au satisfăcut serviciul militar	236	163
Persoane concediate	5646	3556
Absolvenți	3793	2802
Persoane eliberate din penitenciare	229	298
Invalizi	448	398

Sursa: www.anofm.md

Tabelul 3

Dinamica șomerilor înregistrați, plasați și a locurilor de muncă libere

Anul	Numărul șomerilor înregistrați, persoane	din care femei	Ponderele femeilor înregistrate, %	Numărul șomerilor plasați, persoane	din care femei	Ponderele femeilor plasate, %	Ponderele șomerilor plasați, %	Locuri de muncă înregistrate unit
2001	59505	26916	45,2	24124	13024	54,0	40,5	39733
2002	63327	27192	42,9	24262	12177	50,2	38,3	38663
2003	62273	27192	43,7	26300	13310	50,6	42,2	40336
2004	59581	25070	42,1	24668	12161	49,3	41,4	41083
2005	59894	25456	42,5	24639	12556	51,0	41,1	42357
2006	51837	24498	47,3	23858	12780	53,6	46,0	47501
2007	48396	24325	50,3	23367	12030	51,5	48,3	48340
a. 2007 față de a.2006, „+”; „-”	-3441	-173	+3,0	-491	-750	-2,1	+4,9	+839

Sursa: www.anofm.md

b) Factori demografici

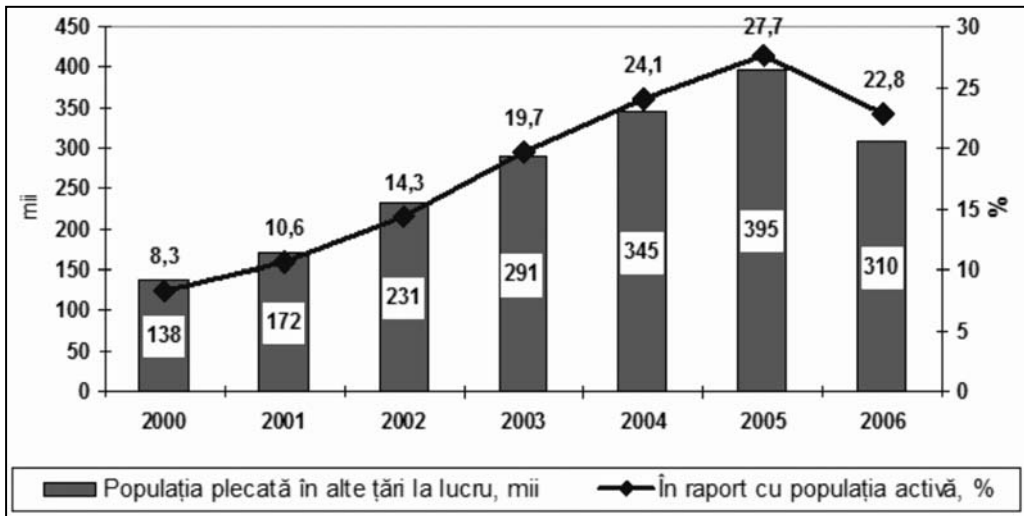
În conformitate cu cercetările realizate în cadrul *Strategiei Naționale de dezvoltare pentru anii 2008-2011*, situația demografică în Republica Moldova are următoarele particularități:

- a) Datele recensământului din anul 2004 confirmă tendința de scădere a populației țării, determinată, în special, de descreșterea ratei natalității și migrația populației. Conform situației de la 1 ianuarie 2007, populația stabilă a țării constituia 3,58 milioane locuitori. Între anii 2000-2006, numărul populației s-a redus cu 62,0 mii persoane. Republica Moldova continuă să fie țara cu cel mai scăzut grad de urbanizare în Europa: 41,3% persoane locuiesc în localitățile urbane și 58,7% – în cele rurale. Aproximativ jumătate din populația urbană locuiește în municipiul Chișinău. Conform clasificării pe sexe, bărbații constituie 48% și femeile – 52% din numărul total al populației.
- b) Analiza structurii pe vârste a populației denotă intensificarea procesului de îmbătrânire demografică a societății. Vârsta medie a populației țării a crescut de la 33,4 ani în 2000 pînă la 35,6 ani în 2007, plasînd Republica Moldova în grupul țărilor cu populație „adultă”. Scăderea natalității a determinat reducerea în termeni absoluți și relativi a populației tinere. Comparativ cu anul 2000, în anul 2007 ponderea populației cu vârsta de 0-14 ani s-a redus de la 23,8% la 18,2%, iar ponderea celor cu vârsta de peste 65 ani a crescut de la 9,4% la 10,3%. Populația adultă (15-64 ani) reprezintă 71,4% din total, fiind mai mare cu 126,3 mii persoane față de situația de la începutul anului 2000. În cadrul populației adulte a crescut ponderea grupelor cu vârsta de 15-34 și 45-59 ani și a scăzut ponderea grupelor cu vârsta de 35-44 și 60-64 ani.
- c) Diferențieri în structura pe vârste a populației apar mai pregnant în profil teritorial, determinate fiind de variația teritorială a fenomenelor demografice și a mișcării migratorii a populației. În mediul rural, ponderea populației vîrstnice este mai mare decît cea din mediul urban de 1,4 ori. Circa 12% din populația rurală a depășit vârsta de 65 ani, iar în totalul populației feminine rurale ponderea femeilor vîrstnice este de 14%. În mediul urban, vârsta medie a populației feminine este cu 2,9 ani mai mare decît cea a populației masculine, iar în mediul rural, diferența este de 3,3 ani.

Migrația forței de muncă joacă un rol aparte în evoluția situației demografice și continuă să fie o problemă importantă pe termen mediu și lung. Conform datelor Biroului Național de Statistică, în anul 2006 numărul persoanelor declarate ca fiind plecate în alte țări la lucru sau în căutare de lucru a constituit circa 310 mii persoane, ceea ce reprezintă 22,8% din totalul populației active de 15 ani și peste. Bărbații alcătuiau două treimi din cei declarați plecați. Aceeași pondere revenea persoanelor plecate din localitățile rurale. Migrația externă se caracterizează prin exodul masiv al persoanelor de vîrstă reproductivă și economic activă. Ponderea cea mai însemnată din rîndul acestora o dețin persoanele cu vîrsta 20-29 de ani (40,3%), urmați de cei cu vîrsta între 30 și 39 de ani (22,1%).

Diagrama 1

Populația plecată la lucru în alte țări în anii 2000-2006 (%)

Sursa: Biroul Național de Statistică, calculele Ministerului Economiei și Comerțului

Urmează a fi luat în considerație faptul că această diagramă reflectă numărul persoanelor legal plecate la muncă peste hotare, în realitate numărul lor fiind mult mai mare. Restricționarea oportunităților de migrare legală în țările de destinație, precum și reglementările foarte restrictive cu privire la migrația legală impuse de țările cu o economie mai dezvoltată, spre care tind victimele traficului, limitează cu severitate orice formă de migrație legală, situație care favorizează traficul.

Corupția autorităților poate constitui un factor care permite dezvoltarea fenomenului traficului de persoane; traficul și corupția se completează reciproc, dat fiind că traficul creează multiple oportunități care au ca finalitate coruperea funcționarilor publici și crearea premiselor de subminare a întregului efort depus de alți factori pentru combaterea acestui fenomen.

c) Factori educaționali

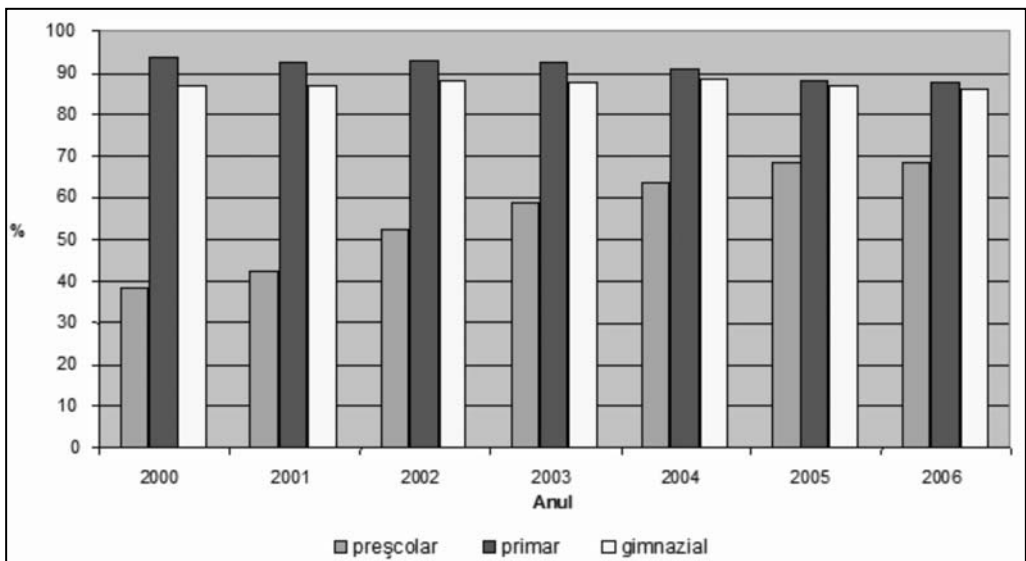
Carențele educaționale pot fi considerate ca fiind cele ce precipită, de fapt, procesul angajării în prostituție sau proxenetism, poziționînd subiectul în imposibilitatea altei alegeri. Practic, gradul de instruire reprezintă cel mai important factor determinant al unei conduite care, în final, mai ales în cazul prostituției, aduce celei ce o adoptă postura de victimă. El apare ca o rezultată a educației receptate și sedimentate în familie, a pregătirii școlare și profesionale, a percepției experiențelor proprii. Deși motivația declarată a practicării prostituției o reprezintă lipsurile materiale, în realitate ceea ce determină această decizie este rezistența scăzută la frustrarea produsă de aceste lipsuri. Această incapacitate, bazată pe o lipsă acută de încredere și respect de sine, este determinată de educația care formează anumite repere, limite și puncte de sprijin

la nivel intelectual și emoțional, datorită cărora o persoană se poate autovictimiza cu ușurință.

Progresul obținut în ultimii ani în sporirea accesului la serviciile educaționale în Republica Moldova și îmbunătățirea calității acestora a fost ambiguu: pe de o parte, a crescut semnificativ rata de înrolare în învățământul preșcolar – de la 38,5% în anul 2000 la 68,5% în 2006; pe de altă parte, rata netă de înrolare în învățământul primar s-a redus de la 93,5% în 2000 la 87,6% în 2006 și în învățământul gimnazial de la 87,0% în 2000 la 86,1% în 2006.

Diagrama 2

Rata netă de înrolare pe niveluri educaționale în anii 2000-2006 (%)

Sursa: Biroul Național de Statistică

Acest lucru încă o dată demonstrează că nivelul de educație scăzut poate determina persoana la riscuri iraționale sau o poate favoriza să devină victimă a unor activități ilegale, cum ar fi și traficul de ființe umane.

d) Factori socioculturali

Dezvoltarea fenomenului traficului de persoane reflectă un complex de mentalități ale societății care conduc la devalorizarea ființei umane în favoarea câștigului material. Totodată, este rezultatul confuziilor, frustrărilor, inhibițiilor (transformate apoi în exhibiții), reprimărilor referitoare la sexualitate, pe plan național și mondial, ceea ce constituie terenul excelent pentru comercializarea relației umane referitoare la sexualitate. Prostituția reprezintă, de altfel, doar una dintre fațetele mozaicului de manifestări sexuale aberante, alături de homosexualitate, transsexualitate, pornografie, corupție sexuală, pornografie infantilă etc., ai căror protagoniști au grave deficiențe psihocarac-

teriale. De asemenea, traficarea prostituatelor reflectă mentalitatea de devalorizare a femeii în raport cu bărbatul: în timp ce bărbații care cumpără favoruri sexuale continuă să rămână persoane respectabile, femeile care le vînd aceste favoruri sînt stigmatizate, iar la nivelul percepției generale, chiar dacă în relația proxenet-prostituată aceasta din urmă este în cele mai multe cazuri o victimă, ea este mai culpabilizată decît proxenetul care o exploatează.

Cauze microsociale

a) Mediul familial

Mediul familial influențează considerabil dezvoltarea personalității umane. Considerent din care, în cazul traficului de ființe umane, mediul și dezvoltarea familiei de multe ori constituie un factor dacă nu determinant, atunci destul de important. În general, este vorba de familii în care alcoolismul, violența și antecedentele penale sînt o constantă, ca și lipsa afecțiunii parentale. În plus, în multe cazuri se întîlnesc episoade traumatizante în care subiecții au fost supuși violului, incestului, maltratării, abuzurilor diverse, abandonului familial. De această situație profită unii dintre traficanți, care mizează față de victime interese de natură afectivă.

Violența în familie conduce la sporirea gradului de vulnerabilitate față de traficul de ființe umane. Conform datelor Organizației Internaționale pentru Migrație, majoritatea victimelor traficului de ființe umane asistate au fost supuse violenței în familie și, în consecință, erau disponibile să se confrunte cu un grad sporit de risc pentru a evita abuzul la care erau supuse. Deși pe parcursul anilor 2005-2007 cadrul legislativ necesar pentru prevenirea și combaterea acestor fenomene a fost îmbunătățit prin adoptarea unor legi de bază cu privire la traficul de ființe umane, violența în familie, șanse egale între bărbați și femei etc., pentru aplicarea eficientă a acestor legi este nevoie de a consolida în continuare mecanismele de implementare.

b) Apartenența la diferite grupuri

Nivelul scăzut de instruire, o anumită incapacitate de adaptare conferă persoanelor traficate o viziune deformată referitoare la propria integrare în viața socială. Cazul tinerelor pe care le introduc prietenii în rețelele de prostituție, al elevilor cu o conduită libertină față de sexualitate, care fac din prostituție o distracție, inițial în grupul pe care îl frecventează, ajungînd apoi la profesionalizare, pe măsura creșterii dorinței de cîștiguri materiale, cazurile de prostituție mascată de diverse ocupații din domeniul modelling-ului etc. demonstrează încă o dată interdependența dintre apartenența la un anumit grup social și modul de viață ales, gradul de influențare la care poate fi supusă o persoană.

Femeile care se prostituează în țara lor de origine sînt cele mai expuse riscului de a fi traficate. Industria sexului în țări precum Bulgaria, Moldova și România este organizată după principii oarecum asemănătoare. Prostituția locală este controlată aproape în întregime de proxeneți și se bazează pe un sistem de trafic intern. Dificultatea tragerii la răspundere a traficanților se datorează faptului că sistemul de organizare a rețelelor de trafic este bine pus la punct și sprijinit de funcționarii locali corupți. Atît România,

cît și Republica Moldova reprezintă, în special, țări de origine și de tranzit pentru victimele traficului internațional de persoane. Pentru a preîntîmpina efectele negative ale traficului, dar și pentru a oferi un suport persoanelor care au ajuns să fie traficate, s-au inițiat legi și s-au întreprins acțiuni prin structuri guvernamentale.

c) Lipsa generală de informare

Factorii informaționali scăzuți privind situația reală pe piața muncii sau nivelul de trai în țările de destinație, privind posibilitățile reale de angajare în cîmpul muncii peste hotare, consecințele muncii la negru determină aprecierea incorectă a șanselor reale de succes, favorizînd traficul. Cu toate că s-ar părea că, datorită măsurilor de ultimă oră luate la nivel național de informare a populației în vederea prevenirii traficului de ființe umane, acesta ar trebui să-și reducă dimensiunile, mai există încă multe cazuri în care, anume din lipsa de informație, persoanele devin victime ale traficului. Acest lucru este condiționat și de faptul că formele de inducere în eroare a potențialelor victime au evaluat, fiind perfecționate de către făptuitori.

2.2. În Republica Moldova, în anul 2005 au fost înregistrate **27 595** infracțiuni, dintre care **2 556** infracțiuni contra familiei, minorilor, sănătății publice și conviețuirii sociale; dintre acestea, **trafic de ființe umane – 246**.

Pe parcursul anului 2006 în Republica Moldova au fost înregistrate **24 767** infracțiuni, dintre care **2 617** infracțiuni contra familiei, minorilor, sănătății publice și conviețuirii sociale; dintre acestea, **trafic de ființe umane – 248**.

În perioada de referință au fost depistate și înregistrate **468** infracțiuni de trafic de persoane, din acestea:

- ✓ trafic de ființe umane – **245** cauze penale,
- ✓ trafic de copii – **59** cauze penale;
- ✓ scoaterea ilegală a copiilor din țară – **7** cauze penale;
- ✓ proxenetism – **124** cauze penale;
- ✓ organizarea migrațiunii ilegale – **31** cauze penale;
- ✓ inițierea sau organizarea cerșetoriei – **2** cauze penale.

Conform datelor statistice, Centrul de Combatere a Traficului de Persoane al MAI a depistat **170** de infracțiuni; Comisariatul General de Poliție din mun. Chișinău – **27**; sectoarele din mun. Chișinău: Ciocana – **22**, Buiucani – **21**, Centru – **17**. În instanțele de judecată în 2006 au fost trimise pentru examinare în fond **315** cauze penale privind infracțiuni ce țin de traficul de persoane, dintre care **141** cauze penale de trafic de ființe umane, **52** – de trafic de copii, **101** – de proxenetism, **20** – de organizare a migrațiunii ilegale și **1** cauza penală privind organizarea cerșetoriei. Pentru săvîrșirea acestor infracțiuni, în anul 2006 instanțele judecătorești au condamnat **173** persoane, dintre care **62** persoane pentru trafic de ființe umane, **85** persoane pentru proxenetism, **7** persoane pentru trafic de copii, **13** persoane pentru inițierea și organizarea cerșetoriei, **4** persoane pentru organizarea migrațiunii ilegale și **2** persoane pentru munca forțată.

Dacă am generaliza datele statistice pentru perioada 2002-2006 cu privire la structura și dinamica infracțiunilor de trafic de ființe umane, putem obține următorul tabel:

Tabelul 4

Anul	Numărul infracțiunilor atribuite celor de trafic de ființe umane	Numărul de dosare expediate în judecată	Numărul persoanelor condamnate
2002	91	55	22
2003	260	107	34
2004	382	162	95
2005	297	314	102
2006	468	315	173

În perioada anului 2007, pe teritoriul Republicii Moldova au fost înregistrate **24 362 infracțiuni**. În perioada de referință de către organele de drept au fost identificate **516** infracțiuni de trafic de persoane, în **47** cazuri dintre care au fost traficați copii.

Datele statistice care reflectă structura categoriilor de infracțiuni în care urmărirea penală a fost exercitată de procurori în anul 2007 sînt următoarele: trafic de persoane – **25** cauze trimise în instanța de judecată; **2** cauze penale clasate sau încetate; **30** persoane puse sub învinuire.

Dacă am realiza un studiu comparativ al dinamicii traficului de ființe umane pe perioada anului 2007 și primului semestru al anului 2008 am obține următorul tabel:

Tabelul 5

Tipul infracțiunii	2007				2008, semestrul 1			
	Înregistrate cauze penale	Cazuri de arest	Expediate cauze penale în judecată	Cazuri de condamnare	Înregistrate cauze penale	Cazuri de arest	Expediate cauze penale în judecată	Cazuri de condamnare
Trafic de ființe umane	254	59	150	93	154	15	55	38
Trafic de copii	51	6	26	35	28	3	6	10
Proxenetism	154	14	140	132	102	3	77	67
Organizarea migrațiunii ilegale	69	19	34	27	68	14	35	4
În total:	528	98	350	287	352	35	173	119

Sursa: V. Stepaniuc. *Traficul de ființe umane poate fi prevenit prin acțiuni de conștientizare publică și educație* // Buletin informativ al Guvernului Republicii Moldova, 2008, nr.8, p.10.

Astfel, în ultima perioadă se observă o descreștere a infracțiunilor de trafic de ființe umane, trafic de copii și de proxenetism în raport cu infracțiunile de organizare a migrațiunii ilegale.

III. Sugestii metodice

A. Activități de predare-învățare

Sarcini didactice de nivelul I – cunoaștere și înțelegere

Auditorul trebuie să cunoască:

- cauzele traficului de ființe umane;
- categoriile de cauze ale traficului de ființe umane;
- dinamica traficului de ființe umane.

Sarcini didactice de nivelul II – aplicare

Auditorul trebuie să aibă abilități de a:

- clasifica cauzele traficului de ființe umane;
- compara cauzele traficului de ființe umane de diferite categorii;
- analiza starea și structura fenomenului traficului de ființe umane;
- distinge funcțiile organelor de ocrotire a normelor de drept în vederea elaborării stării, structurii și dinamicii traficului de ființe umane.

Sarcini didactice de nivelul III – integrare

Auditorul trebuie să poată:

- evalua dinamica traficului de ființe umane pe parcursul ultimilor ani în Republica Moldova;
- analiza, din punct de vedere criminologic, fenomenului traficului de ființe umane.

B. Activități ce țin de lucrul individual

Subiecte / probleme	Forme de realizare	Modalități de evaluare
Influența cauzelor microsociale asupra dezvoltării personalității potențialelor victime ale traficului de ființe umane	Referate Rezumate	– prezentarea referatelor – participarea la mese rotunde

C. Activități de evaluare

Tema 1. Analiza cauzelor traficului de ființe umane în Republica Moldova

Tema 2. Stabilirea influenței sărăciei asupra creșterii nivelului traficului de ființe umane

Tema 3. Elarobarea unui raport de analiză a stării, structurii și dinamicii traficului de ființe umane în Republica Moldova pentru ultimul an

Speță

Ana, o tânără dintr-o localitate din sudul Moldovei, devenise capul familiei: tatăl și fratele ei au fost omorâți de către doi necunoscuți. Careva experiență de lucru ea avea. Ana a încercat să se angajeze pe post de chelneriță în Moldova, însă candidatura ei a fost respinsă, deoarece agenții economici își anunțau deschis preferința în favoarea

angajaților de sex masculin. În lipsa oricăror venituri, a încercat să emigreze în Europa de Vest, pentru a trimite bani acasă mamei sale. Puținii bani pe care i-a avut s-au consumat repede și ea a stat într-o tabără de refugiați dintr-un stat vecin. Acolo Ana s-a împrietenit cu o femeie, care i-a spus că lucrase cândva în Germania. Femeia i-a zis că ele ar putea să meargă împreună în Germania pentru a-și găsi de lucru într-un restaurant. Așa au și făcut. La sosire, Ana a fost încuiată într-o casă particulară, fiind forțată să se prostitueze.

1. *Stabiliți și analizați factorii care au determinat-o pe Ana să emigreze și să devină victimă a traficantilor.*
2. *S-ar fi schimbat situația dacă Ana și-ar fi dat acordul la practicarea prostituției? Argumentați răspunsul.*

IV. Bibliografie:

Acte internaționale

1. Recomandarea nr.R (2000) 11 adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 19 mai 2000 // <http://www.coe.int>

Acte naționale

2. Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare pe anii 2008-2011, nr.295-XVI din 21.12.2007 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.18-20/57.
3. Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr.241-XVI din 20.10.2005 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.164-167/812.
4. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii, nr.37 din 22.11.2004 // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.8.

Literatura recomandată

1. Lungu V. *Traficul de ființe umane* // Legea și Viața, 2007, nr.11.
2. Mateuț Gh., Petrescu V.E., Ștefăroi N. și al. *Traficul de ființe umane. Infractor. Victimă. Infracțiune*: – Iași, 2005.
3. Moraru V., Negru O. *Traficul de ființe umane* // Revista Națională de Drept, 2005, nr.10.
4. *Standard regional pentru instruirea judecătorilor și procurorilor din ESE în domeniul combaterii traficului de persoane*: Manual de instruire, CDIPM.
5. Stepaniuc V. *Traficul de ființe umane poate fi prevenit prin acțiuni de conștientizare publică și educație* // Buletin informativ al Guvernului Republicii Moldova, 2008, nr.8.
6. Vizdoga I. *Traficul de persoane – o violare gravă a drepturilor omului* // Revista Națională de Drept, 2004, nr.2.

Tema 5. VICTIMA TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

I. Obiective de referință:

- să relateze despre particularitățile personalității victimei traficului de ființe umane;
- să clasifice victimele traficului de ființe umane în dependență de mai multe criterii;
- să indice deosebirile dintre victimele adulte și victimele minore;
- să evalueze situația în care victima traficului de ființe umane se transformă în traficant;
- să estimeze importanța asistenței psihologice a victimei traficului de ființe umane.

II. Reper de conținut

2.1. Traficul de ființe umane continuă să rămână pentru Republica Moldova o problemă complexă, a cărei soluționare nu trebuie amânată. Datele disponibile demonstrează că în anii 2000-2007 cetățenii Republicii Moldova au fost supuși exploatării în 32 de țări ale lumii. Gravitatea situației indică faptul că, actualmente, Republica Moldova rămîne o țară de origine a traficului de ființe umane. De asemenea, deși într-o măsură mai mică, Republica Moldova este o țară de tranzit al victimelor traficului de ființe umane din țările ex-sovietice către statele europene. Sînt înregistrate cazuri de trafic în scopul prelevării de organe și țesuturi. În majoritatea cazurilor, victime ale traficului devin persoane private, iar victime ale traficului în scopul exploatării prin cerșit devin minorii și mamele cu copii. Majoritatea victimelor traficului de ființe umane este reprezentată de populația pauperizată de la sate, cel mai frecvent – de tinerii fără profesie și fără loc de muncă, inclusiv de persoanele victime ale violenței în familie. În Republica Moldova se constată și fenomenul traficului intern: locuitorii din mediul rural sînt supuși traficului în orașele mari. În acest sens, organizațiile neguvernamentale (obștești și religioase) și cele internaționale depun eforturi considerabile, în cadrul implementării programelor de prevenire și combatere a acestui fenomen, pentru prevenirea, identificarea și acordarea asistenței victimelor traficului de ființe umane. Tendințele demonstrează că limitele de vîrstă ale traficului se extind continuu. Frecvent sînt înregistrate cazuri de trafic de persoane cu vîrste mai mari de 25 de ani, precum și de copii, comparativ cu perioada anterioară, cînd persoanele traficate aveau vîrste cuprinse între 18 și 25 de ani. Metodele de recrutare și transportare a victimelor traficului de ființe umane peste hotare, precum și formele de exploatare devin mai diversificate. S-a mărit numărul cazurilor în care fostele victime ale traficului de ființe umane devin infractori prin recrutarea altor persoane. La nivel național nu există un sistem unitar de colectare a datelor privind traficul de ființe umane. Instituțiile care desfășoară acțiuni de prevenire și combatere a traficului de ființe umane furnizează statistici diferite, în funcție de specificul responsabilităților pe care le au în combaterea acestui fenomen sau în asistarea victimelor traficului de ființe umane.

Profilul psihologic și social al victimei traficului de ființe umane, raportat la media statistică, include genul și vârsta victimei, date despre originea socială, studii și profesie, starea familială, plasarea în câmpul muncii și nivelul de venituri. De cele mai dese ori victime ale traficului de ființe umane în scopul exploatării devin tinere femei, în vîrstă de pînă la 25 ani, provenind din familii sărace rurale, cu un nivel scăzut de studii, fără o profesie și fără loc de muncă. Un indiciu indirect este și *statutul juridic al prezumatei victime în țara de destinație sau de tranzit*. De regulă, de cele mai dese ori victime ale traficului devin migranții ilegali. Chiar dacă ei au venit în țară în condiții legale, ulterior ei ajung de obicei să rămînă ilegal, încălcînd regimul de ședere în țara respectivă. Un indiciu important este, de asemenea, experiența violenței prin care a trecut nu o singură dată pe parcursul vieții. Cercetările demonstrează că multe din persoanele traficate au fost supuse violenței cu mult înainte de a fi nimerit în situație de trafic.

Unele victime sînt transportate peste mai multe frontiere și revîndute de cîteva ori. Din momentul trecerii frontierei de stat, tinerele își pierd statutul de cetățean al Republicii Moldova și sînt transformate în marfă. Ele sînt folosite și distribuite după bu-nul plac al traficantilor. Pe parcursul unei perioade de timp îndelungate ele sînt supuse exploatării sexuale, torturii și altor tratamente inumane.

În conformitate cu Raportul explicativ al **Recomandării nr.R (2000) 11**, adoptate de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 19 mai 2000, victime ale traficului sînt considerate:

- ✓ persoanele care au fost supuse *la violență, abuzuri de autoritate sau la amenințări* ce au determinat intrarea lor în acest proces, care a dus la exploatarea lor sexuală sau exploatarea a survenit pe parcursul acestuia;
- ✓ acele persoane care au fost *înșelate* de organizatori/traficantși și care au crezut că au un contract de muncă atrăgător fără nici o legătură cu comerțul sexual, sau pur și simplu un loc de muncă obișnuit;
- ✓ acele persoane care sînt conștiente de adevăratele intenții ale organizatorilor/traficantilor și care au consimțit anterior la această exploatare sexuală datorită *situației vulnerabile* în care se aflau.

Abuzarea de situația de vulnerabilitate a victimelor este inclusă, deci, în mod expres, ca element constitutiv al traficului. Prin situația de vulnerabilitate a victimelor trebuie de înțeles *orice tip de vulnerabilitate*, fie ea *psihică, afectivă, familială, socială sau economică*. Pe scurt, este vorba de ansamblul de situații disperate care pot determina persoana să accepte exploatarea sa sexuală. Persoanele care abuzează de o astfel de situație comit o flagrantă încălcare a drepturilor persoanei și aduc atingere demnității și integrității sale, la care nu se poate renunța în mod normal. Situațiile posibile sînt diverse: pot fi răpite femei în scopul exploatării sexuale; pot fi seduși copii cu scopul de a fi utilizați în rețele de pedofilie sau prostituție; pot fi comise acte de violență de către proxeneți pentru a menține prostituatele sub jugul lor; se poate abuza de vulnerabilitatea unui(ei) adolescent(e) sau a unei persoane adulte, victimă a violențelor sexuale sau nu; sau, mai simplu, se poate abuza de situația precară și sărăcia unei persoane adulte care dorește pentru ea însăși sau familia ei o situație mai bună. Dar,

aceste cazuri diferite reprezintă mai degrabă o diferență a gradului de exploatare decât a naturii unui fenomen care poate fi întotdeauna considerat trafic și care se bazează pe utilizarea acestor metode. Anchetele și urmările penale trebuie direcționate împotriva traficanților și nu împotriva victimelor faptelor lor. Eficacitatea anchetelor și a urmărilor penale împotriva traficanților depinde în foarte mare măsură de disponibilitatea victimelor de a denunța poliției faptele și de a fi martori. În practică, victimele rareori denunță autorităților publice faptele, deoarece riscă să fie arestate, închise și expulzate ca persoane fără forme legale sau ca persoane care practică prostituția. Trebuie deci adoptate măsuri pentru încurajarea și asistarea victimelor pentru ca acestea să denunțe faptele la care au fost supuse și autorii acestora și să intervină ca martori. Trebuie de acționat astfel încât sistemul de justiție penală să reacționeze prin punerea în aplicare a unui „tratament echitabil”. Traficul de ființe umane poate avea consecințe materiale și morale grave pentru victime, de care anchetele și urmările penale îndreptate împotriva delicvenților nu țin cont. Acordarea sprijinului și asistenței necesare victimelor care doresc să coopereze prin furnizarea de informații ca martori poate să ajute la eliminarea sau repararea consecințelor traficului și poate să contribuie la prevenirea traficului sau la descurajarea traficanților.

Pericolul care ne urmărește constă în faptul că victimele acestui fenomen, pe lângă formele tradiționale de exploatare, sînt folosite în ultimul timp în scopuri neadecvate, puțin studiate și protejate de cadrul legislativ, și anume:

- a) ingerința în integritatea corporală cu scopul creării de ascunzișuri utilizate în contrabanda cu stupefiante și alte obiecte, aflate sub regimuri speciale, la trecerea frontierei, limitate sau interzise în traficul civil;
- b) folosirea ca donatori de organe, țesuturi prelevate pentru transplant;
- c) clonarea de ființe umane, cu consecințe imprevizibile pentru sănătate;
- d) folosirea în conflicte militare sau în grupări criminale;
- e) mame purtătoare (mame surogat).

2.2. Raportul de activitate al Centrului pentru prevenirea traficului de femei pentru perioada 2003-2006 menționează că, conform materialelor dosarelor, au fost stabilite următoarele caracteristici ale profilului victimelor traficului de ființe umane:

- 21% sînt bărbați și 79% femei;
- vîrsta medie a victimelor femei este de 20 de ani, iar a victimelor bărbați – de 25 de ani;
- în 38% din cazuri între victimă și traficanț existau legături de prietenie sau de rudenie pînă la momentul săvîrșirii infracțiunii;
- 17% din victime la momentul racolării aveau studii medii incomplete, 78% – studii medii, 5% – studii superioare incomplete;
- 64% din victime provin din mediu rural și 36% din mediu urban (6% provin din Transnistria).

Una dintre caracteristicile luate în considerație a fost dacă victima dispunea sau nu de loc de muncă înainte de trafic. Rezultatele analizei denotă că majoritatea victimelor erau șomere. Aceasta justifică și motivul pentru care persoana devenise receptivă ori-

căror oferte de muncă, inclusiv în străinătate, devenind extrem de vulnerabilă în fața traficantilor.

În conformitate cu același Raport, în 86% din cazuri victimele au declarat că la momentul racolării nu presupuneau și nu admiteau că vor fi exploatare. În acest context, ținem să reamintim, cu referire la celelalte victime, că, deși au admis ca vor fi impuse de a practica prostituția, nici una din ele nu a presupus ca vor fi exploatare, depozitate de acte de identitate, private de dreptul la libertate și libera deplasare, private de dreptul de a contacta rudele din Moldova, amenințate, șantajate și violate. De cele mai dese ori, victimele care au cunoscut despre faptul exploatării lor de la început au fost victimele care au consimțit să practice prostituția, însă în toate cazurile ele nu au știut despre condițiile abuzive de lucru în care au fost ulterior impuse să se prostitueze, nefiind remunerate conform înțelegerii inițiale la momentul racolării.

Tot mai frecvent, în studierea și analiza fenomenului traficului de ființe umane este identificat un mecanism, devenit regulă, conform căruia victimele sînt recrutate sub pretextul angajării în câmpul muncii peste hotare. Apoi, ele cad în plasa rețelelor criminale din țările străine.

În astfel de circumstanțe, traficanții ce activează în Republica Moldova ajung rar la etapa de exploatare a victimei, pe cînd aceasta este oportunitatea de bază în cazul investigației pro-active a genului de infracțiuni nominalizat. Avînd un caracter transfrontalier, traficul de persoane este organizat și realizat, în cele mai dese cazuri, de persoane care activează, ramificat, în două-trei și mai multe țări. Deci, și desfășurarea urmăririi penale, precum și tragerea la răspundere a persoanelor vinovate devine tot mai dificilă. O tendință, în continuă dezvoltare, a fenomenului este exploatarea prin muncă a victimelor, care rămîne a fi la fel de periculoasă ca și exploatarea sexuală. Problemele investigației cazurilor de trafic de ființe umane sînt circumstanțiate și de statutul victimei (care are o poziție specifică în cadrul procedurii penale). De regulă, victimele traficului nu acceptă colaborarea cu organele de drept; în plus, pot face declarații denaturate, incomplete sau contradictorii. Adesea, după depunerea declarațiilor, victima pleacă din nou peste hotare sau, sub influența traficantilor, se ascunde de organul de urmărire penală, își schimbă declarațiile, întreprinde alte acțiuni ce complică desfășurarea urmăririi penale. Potrivit modificărilor Codului de procedură penală (din 28 iulie 2006), victima traficului, spre deosebire de alte categorii similare, nu este obligată să se prezinte și să dea explicații, în cazul în care este citată de organul de urmărire penală sau de instanța judecătorească.

a) Identificarea victimelor

Există multe motive pentru care victimele traficului sînt adesea greu de identificat.

- ✓ Multe victime merg la destinație de bunăvoie, dispunînd de documente legale și valabile, și nu descoperă decît la sosire că devin obiecte ale traficului.
- ✓ Este dificil a face o distincție clară între diversele categorii de migranți și, mai ales, între victimele traficului și persoanele care trec ilegal frontiera. O persoană poate să aparțină unei categorii la începutul călătoriei, dar se poate regăsi în cu totul alta la sfîrșit. Așa se întîmplă adesea cu persoanele care trec ilegal

frontiera și care sînt forțate să accepte starea de sclavie ori servitute sau care sînt pur și simplu aservite financiar ca să își plătească „datoriile” pe care le-au contractat față de traficanți sau de cei care le-au trecut ilegal granița. Refugiații și persoanele care cer azil sînt cei mai expuși riscului de a deveni victime ale traficului sau persoane intrate ilegal în altă țară.

- ✓ Din motive legate de costuri, din lipsa mijloacelor adecvate, din motive de comoditate administrativă sau fiind corupți, agenții statali pot fi tentați să includă imigranții în altă categorie decît cea reală (de exemplu, drept persoane intrate ilegal în țară în loc de victime ale traficului).
- ✓ În multe situații, statele lasă sarcina dovedirii statutului personal pe seama individului în cauză.
- ✓ Multe victime ale traficului se tem să se adreseze autorităților pentru a denunța exploatarea la care sînt supuse și pot chiar să ascundă această situație din teama să nu fie arestate, închise și/sau deportate.

b) Asigurarea protecției victimelor

În art.21 din *Legea cu privire la prevenirea și combaterea traficului de ființe umane* se prevede:

- 1) Viața privată și identitatea victimei traficului de ființe umane sînt protejate. Înregistrarea, păstrarea și utilizarea informațiilor cu caracter personal privind victima traficului de ființe umane se efectuează cu respectarea regulilor speciale de confidențialitate, în scopul exercitării justiției și protecției victimei doar în perioada procesului penal.
- 2) Este interzisă răspîndirea informațiilor despre viața privată și identitatea victimei traficului de ființe umane și despre condițiile în care a fost traficată.
- 3) Este interzisă răspîndirea informațiilor despre măsurile de protecție de stat a victimelor traficului de ființe umane, despre persoanele care acordă astfel de protecție, precum și despre persoanele care acordă ajutor în combaterea traficului de ființe umane.
- 4) Respectarea confidențialității informației prevăzute la alin.(1)-(3) este o obligație a tuturor persoanelor, inclusiv a celor implicate în activități de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, de protecție și asistență a victimelor, din organele de drept, instanțele judecătorești, din centrele prevăzute la art.17, precum și a asistenților sociali.
- 5) În cazul în care viața și sănătatea victimei traficului de ființe umane sînt amenințate de un pericol real, acesteia i se asigură, la solicitarea sa, în temeiul unei hotărîri judecătorești, la demersul procurorului, al organului de urmărire penală, posibilitatea de a-și schimba numele, prenumele, data și locul nașterii, în condițiile Legii cu privire la actele stării civile și ale Legii privind protecția de stat a părții vătămate, a martorilor și a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal.
- 6) Divulgarea informațiilor despre măsurile de siguranță și a datelor confidențiale despre victimele traficului de ființe umane, precum și divulgarea informațiilor despre urmărirea penală și măsurile de asigurare a securității aplicate față de

participanții la procesul penal se pedepsesc în conformitate cu legislația penală și cea contravențională.

Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei Sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane pe anii 2009-2011 prevede:

- constituirea și consolidarea SNR;
- dezvoltarea sistemului de monitorizare și evaluare a victimelor și a potențialelor victime ale traficului de ființe umane;
- dezvoltarea serviciilor de protecție și asistență socială a copiilor și adulților;
- repatrierea, reabilitarea (300 de persoane), reintegrarea (500 de persoane);
- elaborarea curriculumului/modulelor de formare profesională inițială și continuă a specialiștilor din cadrul SNR la subiectul prevenirii și asistenței victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane;
- elaborarea materialelor didactice pentru implementarea modulelor de formare profesională – implementarea curriculumului de formare profesională a specialiștilor în domeniul protecției sociale la subiectul prevenirea și asistența victimelor și a potențialelor victime ale traficului de ființe umane.

Dezvoltarea și implementarea sistemelor de referire la nivel național sînt stipulate în Planul de acțiuni al OSCE de combatere a traficului de ființe umane, aprobat la Maastricht în decembrie 2003 de către Consiliul de Miniștri, precum și în Planul de Acțiuni „Republica Moldova-Uniunea Europeană” (pct.52), aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.356 din 22 aprilie 2005. Constituirea SNR contribuie la crearea și dezvoltarea institutelor democratice ale statului bazat pe drept, precum și asigură protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului prin intermediul unui sistem de garanții politico-juridice. Structura SNR și modul de organizare implică toate nivelurile societății: persoane private, organizații neguvernamentale și structuri de stat la nivel local, național și transnațional.

III. Sugestii metodice

A. Activități de predare-învățare

Sarcini didactice de nivelul I – cunoaștere și înțelegere

Auditorul trebuie să cunoască:

- trăsăturile ce identifică victima traficului de ființe umane;
- categoriile de victime ale traficului de ființe umane.

Sarcini didactice de nivelul II – aplicare

Auditorul trebuie să aibă abilități de a:

- clasifica victimele traficului de ființe umane;
- stabili caracteristicile victimei traficului de ființe umane;
- evalua prevederile legii penale cu referire la victima traficului de ființe umane;
- caracteriza relația dintre victimă și făptuitor în cazul infracțiunii de trafic de ființe umane.

Sarcini didactice de nivelul III – integrare

Auditorul trebuie să poată:

- stabili portretul psihologic al victimei traficului de ființe umane;
- evalua importanța comportamentului victimei în cazul infracțiunii de trafic de ființe umane;
- argumenta necesitatea protecției victimei traficului de ființe umane în Republica Moldova.

B. Activități ce țin de lucrul individual

Subiecte / probleme	Forme de realizare	Modalități de evaluare
Analiza circumstanțelor în care victima traficului de ființe umane devine traficant	Referate Rezumate	– prezentarea referatelor – participarea la mese rotunde

C. Activități de evaluare

Tema 1. Stabilirea categoriilor de victime ale traficului de ființe umane din Republica Moldova

Tema 2. Analiza relației dintre victimă și infractor în cazul infracțiunii de trafic de ființe umane

Tema 3. Elaborarea portretului psihologic al victimei traficului de ființe umane

Speță

Maria, o fată de 18 ani din Moldova, a fost trimisă de familia ei să lucreze ca servitoare în satul vecin. După ce a lucrat un timp, angajatorul, un businessman bogat, i-a spus că nu mai are nevoie de serviciile ei. În schimb, i-a propus să fie dusă ilegal, prin mijloace de contrabandă, în Anglia, unde urma să lucreze într-un restaurant rusesc, care îi aparține fratelui său. Ajunsă în Anglia, Maria este impusă să lucreze de la ora 10:00 pînă la ora 23:00. Serile este forțată să satisfacă poftele sexuale ale noului său angajator și ale prietenilor acestuia. Cinci ani mai târziu, inspectînd restaurantul, poliția o găsește lucrînd ilegal. Maria este prea speriată, de aceea se teme să vorbească sincer cu poliția. După o perioadă scurtă de timp poliția renunță să-l mai urmărească penal pe proprietarul restaurantului, iar Maria este informată că a încălcat unele legi britanice importante și că va fi deportată în Moldova, fără dreptul de a mai călători în UE. Maria este foarte îngrijorată de faptul că familia ei va afla despre serviciile sexuale prestate de ea și că nu va putea să-și găsească un loc de muncă în Moldova.

1. Poate fi considerată Maria victimă a traficului de ființe umane?
2. Cum poate fi caracterizată personalitatea Mariei?
3. De ce Maria nu putea apela la ajutorul poliției mai devreme?
4. Este posibil ca Maria să fi suferit de sindromul stresului post-traumatic?

IV. Bibliografie:***Acte internaționale***

1. Protocolul pentru prevenirea, suprimarea și pedepsirea traficului de persoane, adițional Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate (Protocolul de la Palermo, 2000) // *Tratate internaționale*. Ediție oficială. Vol.35. – Chișinău, 2006, p.399.

Acte naționale

1. Hotărârea privind aprobarea Strategiei Sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei Sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane pe anii 2009-2011, nr.257, 2008 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.27-29/66.
2. Hotărârea pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de repatriere a copiilor și adulților – victime ale traficului de ființe umane, traficului ilegal de migranți, precum și a copiilor neînsoțiți, nr.948 din 07.08.2008 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.152-153/949.
3. Hotărârea cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a centrelor de asistență și protecție a victimelor traficului de ființe umane, nr.1362 din 29.11.2006 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.186-188/1457.
4. Hotărârea privind aprobarea Concepției politicii migraționale a Republicii Moldova, nr.1386-XV din 11.10.2002 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.146-148/1140.

Literatura recomandată

1. Bodean M. *Persoana și demnitatea persoanei – valori supreme ale unui stat de drept* // *Revista Națională de Drept*, 2003, nr.10.
2. *Bune practici juridice regionale de asistență a victimelor traficului de ființe umane*. – Chișinău, 2007.
3. *Drepturile victimei traficului de ființe umane*. – Chișinău, 2007.
4. Moraru V., Negru O. *Traficul de ființe umane* // *Revista Națională de Drept*, 2005, nr.10.
5. Vizdoga I. *Traficul de persoane – o violare gravă a drepturilor omului* // *Revista Națională de Drept*, 2004, nr.2.

Tema 6. METODELE DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

I. Obiective de referință:

- să descrie metodele de prevenire a traficului de ființe umane;
- să clasifice metodele de prevenire a traficului de ființe umane;
- să stabilească importanța metodelor de prevenire primară în cazul infracțiunii de trafic de ființe umane;
- să analizeze eficiența cadrului juridic național cu privire la prevenirea traficului de ființe umane;
- să elaboreze un plan de prevenire a traficului de ființe umane în cazul Republicii Moldova.

II. Repere de conținut

2.1. Metodele de prevenție a infracționalității pot fi împărțite generic în *tehnici de prevenție primară și tehnici de prevenție secundară*. Prevenția primară este îndreptată spre adresarea motivelor ce stau la baza acestei infracțiuni la scară largă, în timp ce prevenția secundară urmărește identificarea grupurilor specifice cu riscul de a deveni fie infractori, fie victime ale anumitor categorii de infracțiuni.

Protocolul de la Palermo prevede ambele forme și constituie o premieră în includeerea măsurilor de prevenție a traficului de ființe umane. Astfel, conform art.9,

- 1) Statele Părți stabilesc politici, programe și alte măsuri de ansamblu pentru:
 - a) prevenirea și combaterea traficului de persoane și
 - b) protecția victimelor traficului de persoane, în special a femeilor și copiilor, împotriva unei noi acțiuni ale cărei victime ar putea fi.
- 2) Statele Părți depun eforturi pentru a lua măsuri, precum cercetări, campanii de informare și campanii prin mass-media, în același rînd inițiative sociale și economice, în scopul prevenirii și combaterii traficului de persoane.
- 3) Politicile, programele și alte măsuri includ, după cum este necesar, o cooperare cu organizațiile neguvernamentale, cu alte organizații competente și cu alte elemente ale societății civile.
- 4) Statele Părți iau sau consolidează, pe calea unei cooperări bilaterale sau multilaterale, măsurile pentru remedierea factorilor care fac persoanele, în special femeile și copiii, vulnerabile în fața traficului, precum sărăcia, subdezvoltarea și inegalitatea șanselor.
- 5) Statele Părți adoptă sau întăresc, pe calea unei cooperări bilaterale ori multilaterale, măsurile legislative ori altele, precum măsuri de ordin educativ, social sau cultural pentru a descuraja cererea care favorizează orice formă de exploatare a persoanelor, în special a femeilor și a copiilor, care are ca scop traficul.

Acest articol face referire la așa metode, cum sînt campaniile de sensibilizare a publicului, programele de dezvoltare menite să consolideze capacitățile organelor de

drept. Cele mai frecvente sînt programele de sensibilizare a publicului privitor la riscurile traficului. O astfel de abordare poate fi eficientă dacă este făcută într-un mod informativ, fără atitudini de superioritate și discriminare. Campaniile de informare au scopul de a oferi date exacte persoanelor care doresc să imigreze, oferindu-le posibilitatea de a lua decizii informate și înțelepte.

Îmbunătățirea metodelor de diseminare a informației referitoare la migrația ilegală poate contribui la prevenirea traficului.

Nu există valoare pozitivă în viața societății care să nu fie cultivată sau promovată de familie; în același timp, se poate afirma că nu există valoare negativă antisocială pe care traficanții să nu o susțină. Dezvoltarea și existența acestui fenomen constituie una dintre cele mai perfide și eficiente strategii pentru a submina existența unui stat, a intereselor sale fundamentale. Așadar, în scopuri educative se impune:

- ✓ introducerea în școli a programelor de educație sexuală, o atenție deosebită acordîndu-se egalității între femei și bărbați, respectării drepturilor omului și a demnității ființei umane, protejării drepturilor copilului și ale părinților săi, ale tutorilor sau ale altor persoane legal responsabile de copil;
- ✓ includerea în programele de educație școlară a informațiilor privind atât riscurile la care copiii sau tinerii pot fi supuși (exploatarea, abuzul sexual, traficul de persoane), cît și mijloacele de apărare; difuzarea acestor informații tinerilor care nu mai sînt integrați în sistemul școlar, părinților;
- ✓ oferirea unei educații băieților și fetelor care să evite stereotipurile sexuale; profesorii și educatorii să includă în procesul de educație dimensiunea egalității între sexe;
- ✓ introducerea și/sau dezvoltarea unor programe de instruire a personalului polițienesc pentru a permite acestuia să cîștige competențe specializate în domeniu;
- ✓ organizarea unor instruirii specifice destinate personalului social, medical, didactic, diplomatic, consular, juridic, vama pentru ca acesta să poată realiza identificarea cazurilor de trafic de persoane în scopul exploatarei sexuale și să poată întreprinde măsurile necesare.

În organizarea de campanii de promovare, pentru a avea certitudinea faptului că intenția va lua amploare și va cîștiga teren, se cere implicarea principalelor mijloace media. Astfel, impactul campaniei va fi cel scontat, iar mesajele transmise vor fi recepționate de un număr mai mare de oameni. Începînd cu 2001, CPTF face apel la resursele media pentru promovarea proiectului, reușind în 2003 să realizeze 60 de emisiuni radio, care să informeze despre serviciile juridice pe care le oferă Centrul cu scopul prevenirii și combaterii traficului de persoane. Posturile de radio Antena C, Radio Național, Radio Contact și Radio Nova erau partenerii de bază în promovarea Centrului și facilitarea campaniilor de prevenire. CPTF a susținut o campanie media de durată în colaborare cu postul de radio Antena C, care difuza săptămînal emisiunea „Pleci sau rămîi?”. În 2004 Centrul a realizat 17 emisiuni la radio Antena C, cu contribuția unui jurnalist profesionist. La același post de radio au fost realizate 52 emisiuni în anul 2005 și alte 24 în anul 2006. Fiecare emisiune a avut cîte un invitat special din structurile active în domeniul antitrafic – guvernamentale, neguvernamentale sau internaționale.

Specificul emisiunii care adaugă plus de utilitate a fost faptul că ascultătorii puteau interveni în direct, solicitând informații legate de fenomenul traficului sau consultația unui jurist, psiholog sau asistent social.

Lipsa de informație adecvată este principala premisă a migrației ilegale și, prin urmare, a traficului de ființe umane. Prima misiune pe care a avut-o Centrul pentru Prevenirea Traficului de Femei, imediat de la lansarea acestuia în anul 2001, a fost desfășurarea campaniilor de prevenire și de distribuire a informației.

Metodele de prevenție terțiară a traficului de ființe umane

Prevenția terțiară cuprinde toate eforturile de a pune capăt comportamentului criminal sau de a preveni repetarea altei infracțiuni, inclusiv a revictimizării victimelor. Ca exemple de metode de prevenție terțiară ar putea servi:

- Politica de sancționare – incriminările din Codul penal

În același timp, este important ca victimele să fie tratate în mod consecvent cu respect și compasiune și să nu fie condamnate pentru încălcări minore ale unor norme legale. O măsură care vine să completeze, și nicidecum să înlocuiască penalizarea și condamnarea, sînt programele de instruire, concepute să reflecte răul infractorilor făcut victimelor, să îi motiveze să-și accepte responsabilitatea și să-și schimbe atitudinea și comportamentul. Asemenea programe s-au dovedit a fi promițătoare în multe contexte de infracțiune violentă, începînd cu violatorii și terminînd cu membri ai grupurilor neonaziste.

- Protecția victimelor

În cadrul structurii complexe a unei strategii antitrafic cuprinzătoare, prima prioritate este protecția persoanelor aflate în pericol. Nu numai organele de poliție, ci și alți actori, dar în special sistemul judecătoresc, trebuie să țină seama de chestiunea siguranței atunci cînd acționează în contextul măsurilor antitrafic. De exemplu, atunci cînd un inculpat este eliberat, trebuie cîntărit faptul dacă acesta reprezintă un pericol pentru siguranța altor persoane. În acest caz, înainte de a elibera inculpatul, este imperativă informarea poliției sau a organizației de sprijin al victimelor, la care victima a găsit adăpost.

- Dezarmarea organizațiilor criminale

Orice fel de instrument folosit de organizațiile criminale pentru a-și atinge scopurile trebuie confiscat, indiferent dacă infractorii sînt sau nu condamnați (de ex., conturi în bancă, case și oficii, materiale promoționale folosite pentru recrutare, mijloace de transport, aparate de telecomunicații etc.).

2.2. Obiectivele politicii migraționale constau în reglementarea proceselor migraționale și atenuarea impactului negativ al acestora, asigurarea securității naționale, combaterea migrației ilegale și a traficului ilicit de ființe umane, crearea unor condiții echitabile pentru realizarea drepturilor și asigurarea protecției sociale a migranților.

În conformitate cu Raportul de activitate al Procuraturii Generale a Republicii Moldova pe anul 2007, traficul de ființe umane continuă să rămînă o problemă stringentă, în pofida adoptării mai multor acțiuni de contracarare. Generalizarea stării de fapt din domeniu relevă că lupta desfășurată nu a dat rezultatele scontate:

- activitatea comisiilor raionale este mai mult formală;
- acțiunile întreprinse au demonstrat ineficiența măsurilor de lichidare a factorilor și condițiilor ce favorizează migrația ilegală și traficul de persoane;

- Planul național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane se realizează parțial.

Articolul 4 al **Legii privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane** prevede că principiile de bază ale combaterii traficului de ființe umane sînt următoarele:

- a) respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;
- b) declararea traficului de ființe umane ca fiind o infracțiune ce atentează la drepturile fundamentale ale omului, la demnitatea, libertatea și integritatea ființei umane;
- c) inevitabilitatea pedepsei pentru traficanții de ființe umane;
- d) legalitatea;
- e) accesul liber la justiție;
- f) siguranța victimelor traficului de ființe umane, atitudinea echitabilă față de ele;
- g) utilizarea complexă a măsurilor de profilaxie: juridice, politice, social-economice și informaționale;
- h) parteneriatul social, colaborarea autorităților administrației publice cu organizații internaționale, organizații neguvernamentale, cu alți reprezentanți ai societății civile;
- i) proporționalitatea între respectarea drepturilor fundamentale ale victimelor traficului de ființe umane și condițiile de urmărire penală, astfel încît să nu fie aduse prejudicii drepturilor părții apărării;
- j) abordarea egală a tuturor formelor și tipurilor de trafic național sau transnațional de ființe umane, legat sau nu de crima organizată etc.;
- k) colaborarea cu autoritățile administrației publice și cu organizațiile competente ale altor state, cu organizații internaționale în vederea realizării obiectivelor de combatere a traficului de ființe umane.

Conform Planului național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pe anii 2008-2009, urmează a fi întreprinse următoarele acțiuni:

- a) Desemnarea persoanelor responsabile de colaborarea interministerială, cu structurile neguvernamentale și internaționale în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane;
- b) Elaborarea și semnarea acordurilor interministeriale naționale de cooperare privind profilaxia, prevenirea și combaterea traficului de ființe umane;
- c) Crearea secretariatului permanent al Comitetului național de combatere a traficului de ființe umane, elaborarea și aprobarea cadrului de funcționare a acestuia;
- d) Elaborarea propunerilor de modificare a legislației în vigoare în partea ce ține de acordarea permiselor de ședere temporară victimelor traficului de ființe umane, cetățenilor străini sau apatrizilor;
- e) Elaborarea și aprobarea proiectului Strategiei naționale privind implementarea Sistemului Național de Referire în vederea protecției și asistenței sociale a victimelor și a potențialelor victime ale traficului de ființe umane;
- f) Elaborarea și aprobarea unor norme și proceduri standard de identificare și referire a victimelor, a Regulamentului cu privire la colectarea, utilizarea și schimbul de informații privind serviciile acordate victimelor traficului de ființe umane;

- g) Implementarea unui sistem de instruire pentru judecători și procurori în domeniul traficului de persoane;
- h) Crearea și menținerea bazelor de date cu privire la victimele traficului de ființe umane asistate și cu privire la traficanții implicați în comiterea acestei infracțiuni etc.

Ca măsuri de prevenire sînt menționate:

- sensibilizarea publicului larg privind pericolul traficului de ființe umane;
- creșterea sensibilizării grupurilor de risc privind pericolele asociate traficului și migrației ilegale;
- organizarea sesiunilor de informare a copiilor, tinerilor, părinților și personalului din școli cu tematica traficului și a altor forme de exploatare a muncii copilului;
- organizarea campaniilor de sensibilizare pentru tineri, inclusiv activități culturale pentru copii;
- crearea centrelor regionale de informare în domeniul migrației, implementarea programelor de instruire premigrare;
- elaborarea și implementarea programelor de instruire a resurselor umane implicate în activități de prevenire a traficului de ființe umane;
- consultanță pentru potențialii migranți și victime ale traficului de persoane;
- reducerea vulnerabilității față de trafic și retrafficare prin:
 - dezvoltarea sistemului informațional al pieței forței de muncă, asigurarea accesului la Internet a agențiilor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă;
 - orientarea, instruirea profesională și plasarea în câmpul muncii a copiilor, tinerilor și adulților din grupurile marginalizate, a potențialelor victime, precum și a victimelor traficului;
 - asigurarea accesului victimelor traficului de ființe umane la programele de instruire în domeniul antreprenorial și acordarea de microcredite pentru inițierea afacerilor;
 - crearea și dotarea centrelor de reintegrare socială și a centrelor maternale;
 - crearea Centrului național de informare a populației despre piața muncii în cadrul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă;
 - implementarea unui program monitoring pentru susținerea tinerilor în dezvoltarea afacerilor proprii.
- diminuarea activităților nereglementate în sectorul angajării cetățenilor la muncă peste hotare.

2.3. În conformitate cu art.11 al *Legii cu privire la prevenirea și combaterea traficului de ființe umane*, atribuțiile organelor de drept în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane sînt următoarele:

- 1) Ministerul Afacerilor Interne și subdiviziunile lui centrale și teritoriale:
 - a) desfășoară activități de prevenire și combatere a traficului de ființe umane prin intermediul profilaxiei, prevenirii, depistării și curmării infracțiunilor legate de traficul de ființe umane, în conformitate cu legislația în vigoare, efectuînd urmărirea penală în cauzele penale de trafic și de alte acțiuni legate de acesta;

- b) asigură, la cerere, protecția fizică a victimei traficului de ființe umane pe perioada procesului penal, îi acordă altă protecție și asistență actelor normative în domeniu.
- 2) Ministerul Afacerilor Interne, prin organele sale specializate în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, desfășoară activități operative de investigație, de urmărire penală, de cooperare internațională, de identificare și protecție a victimelor traficului de ființe umane, de analiză și informație, stimulează crearea unor centre zonale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane.
- 3) Ministerul Afacerilor Interne, cu sprijinul unor alte ministere și departamente, elaborează, administrează și actualizează baza de date privind fenomenul traficului de ființe umane, cu respectarea confidențialității datelor personale ale victimelor acestui trafic, în conformitate cu prevederile art.21.
- 4) Ministerul Afacerilor Interne, în comun cu Procuratura Generală, efectuează studii în vederea depistării și înlăturării cauzelor și condițiilor ce favorizează traficul de ființe umane și publică semestrial în mass-media informații statistice și rapoarte de analiză privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane și protecția victimelor lui.
- 5) Procuratura Generală, în limitele competenței, desfășoară activități de prevenire și combatere a traficului de ființe umane în conformitate cu legislația în vigoare, coordonează, conduce și exercită urmărirea penală în cauze legate de acest trafic, reprezintă învinuirea, în numele statului, în instanță de judecată, supraveghează respectarea drepturilor omului, inclusiv ale victimelor traficului, întreprinde alte măsuri necesare în domeniu. În cadrul Procuraturii Generale se creează o subdiviziune specializată în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane.
- 6) Serviciul de Informații și Securitate și organele lui teritoriale desfășoară activități de prevenire și combatere a traficului de ființe umane prin intermediul depistării legăturilor organizațiilor internaționale și ale grupurilor criminale organizate cu traficantii de ființe umane, prin alte activități desfășurate în limitele competenței sale.
- 7) Pe lângă Procurorul General, se va crea un consiliu coordonator al organelor de drept cu atribuții în domeniul combaterii traficului de ființe umane.
- 8) Organele de drept prezintă anual, nu mai târziu de 10 ianuarie, Consiliului coordonator de pe lângă Procurorul General rapoarte despre respectarea în țară a legislației privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, iar Procurorul General prezintă, până la 20 ianuarie, rapoartele respective Comitetului național.

În vederea consolidării și coordonării eforturilor organelor de drept în combaterea fenomenului în cauză, la 22 iunie 2007, pe lângă Procurorul General a fost constituit Consiliul coordonator de combatere a traficului de ființe umane (în a cărui componență intră Procurorul General, Ministrul Justiției, Ministrul Afacerilor Interne, directorul Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției, directorul Serviciului de Informații și Securitate, directorul general al Serviciului Grăniceri, directorul general al Serviciului Vamal și directorul Centrului pentru Combaterea Traficului de Persoane al MAI).

În conformitate cu art.8 al **Legii cu privire la prevenirea și combaterea traficului de ființe umane**, coordonarea activității de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, de cooperare a autorităților administrației publice cu organizații

internaționale, organizații neguvernamentale, cu alte instituții și cu reprezentanți ai societății civile se realizează de către Comitetul național pentru combaterea traficului de ființe umane.

Comitetul național este un organ consultativ al Guvernului. Componenta nominală a Comitetului național și Regulamentul lui se aprobă prin hotărâre de Guvern. Procedura de numire și revocare a membrilor Comitetului național este reglementată de Regulamentul Comitetului național. Comitetul național are următoarele funcții:

- înaintează Guvernului propuneri privind principiile politicii de stat în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane și recomandări orientate spre perfecționarea activității de depistare și lichidare a cauzelor și condițiilor care contribuie la apariția traficului de ființe umane și la realizarea activităților de trafic de ființe umane;
- monitorizează realizarea acțiunilor prevăzute în Planul național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pe anii 2008-2009 (în continuare – Planul național) și a prevederilor legislației privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane de către organizațiile și instituțiile de stat;
- colectează și analizează informația despre proporțiile, starea și tendințele traficului de ființe umane la nivel național;
- elaborează propuneri de perfecționare a legislației în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane și protecției victimelor acestui trafic;
- organizează campanii de familiarizare a populației cu problemele ce țin de traficul de ființe umane și pericolul social al acestui fenomen;
- coordonează activitatea comisiilor teritoriale și a instituțiilor specializate privitor la realizarea acțiunilor din Planul național, precum și a altor acțiuni de prevenire și combatere a traficului de ființe umane;
- evaluează și monitorizează, periodic, procesul de realizare a Planului național și aduce rezultatele obținute la cunoștință Guvernului și societății civile.

În vederea ajustării și racordării cadrului normativ național la prevederile Convenției Consiliului Europei cu privire la lupta contra traficului de ființe umane, adoptate la 3 mai 2005 la Strasbourg, au fost create comisiile teritoriale pentru combaterea traficului de ființe umane.

Comisia teritorială este un organ consultativ, care are ca sarcină consolidarea eforturilor organelor investite cu atribuții în domeniul combaterii traficului de ființe umane din unitățile administrativ-teritoriale, precum și stabilirea unor obiective și măsuri coordonate în vederea prevenirii și combaterii traficului de ființe umane.

În vederea realizării sarcinilor sale, Comisia teritorială exercită următoarele atribuții:

- a) organizează campanii de informare, seminare și întruniri în orașele și satele din unitatea administrativ-teritorială, în scopul informării populației despre consecințele migrației ilegale și ale traficului de ființe umane;
- b) coordonează activitatea de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, de protecție și asistență a victimelor traficului;
- c) colaborează cu autoritățile publice locale, organele de drept, organizațiile neguvernamentale și reprezentanții organizațiilor societății civile, în scopul acor-

- dării protecției și asistenței victimelor traficului, în mod special cu reprezentanța Organizației Internaționale pentru Migrație cu sediul la Chișinău;
- d) realizează la nivel local activități de prevenire a traficului de ființe umane, inclusiv de copii, execută acțiunile stabilite în Planul național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane și în legislația relevantă;
 - e) monitorizează și evaluează periodic activitățile de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, realizate de organele statale în teritoriu, informează autoritățile respective, Comitetul național și înaintează propuneri pentru eficientizarea acestor activități;
 - f) acordă asistență informațională, organizatorică și practică organelor de stat implicate în prevenirea și combaterea migrației ilegale și traficului de ființe umane;
 - g) colaborează cu comisiile similare din alte unități teritorial-administrative;
 - h) implementează programe de instruire privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane pentru persoanele din grupurile vulnerabile și pentru funcționarii antrenați în aceste activități;
 - i) acordă asistență la elaborarea programelor de cercetare, analiză și colectare a datelor statistice privind traficul de ființe umane;
 - j) întocmește rapoarte semestriale și anuale, note informative privind activitatea comisiei teritoriale, prezentându-le Comitetului național.

III. Sugestii metodice

A. Activități de predare-învățare

Sarcini didactice de nivelul I – cunoaștere și înțelegere

Auditorul trebuie să cunoască:

- definiția metodelor de prevenire și combatere a traficului de ființe umane;
- metodele de prevenire și combatere a traficului de ființe umane;
- organele de drept abilitate cu funcții de prevenire și combatere a traficului de ființe umane.

Sarcini didactice de nivelul II – aplicare

Auditorul trebuie să aibă abilități de a:

- determina metodele de prevenire a traficului de ființe umane;
- compara metodele de prevenire primară, secundară și terțiară;
- stabili competențele organelor de drept în procesul de prevenire și combatere a traficului de ființe umane.

Sarcini didactice de nivelul III – integrare

Auditorul trebuie să poată:

- analiza eficiența metodelor de prevenire aplicate în Republica Moldova;
- elabora un plan de prevenire a traficului de ființe umane adaptat la situația din Republica Moldova,
- determina importanța societății civile în procesul de prevenire și combatere a traficului de ființe umane.

B. Activități ce țin de lucrul individual

Subiecte / probleme	Forme de realizare	Modalități de evaluare
Rolul organizațiilor internaționale în procesul de prevenire și combatere a traficului de ființe umane	Referate Rezumate	– prezentarea referatelor – participarea la mese rotunde

C. Activități de evaluare

Tema 1. *Stabilirea organelor abilitate cu funcții de prevenire și combatere a traficului de ființe umane în Republica Moldova*

Tema 2. *Descrierea metodelor de prevenire primară, secundară și terțiară aplicabile în Republica Moldova*

Tema 3. *Elaborarea unui plan de prevenire și combatere a traficului de ființe umane în Republica Moldova*

IV. Bibliografie:

Acte internaționale

1. Protocolul pentru prevenirea, suprimarea și pedepsirea traficului de persoane, adițional Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate (Protocolul de la Palermo, 2000) // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.35. – Chișinău, 2006, p.399.*

Acte naționale

1. Hotărâre privind aprobarea Concepției politicii migraționale a Republicii Moldova // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.146-148/1140.*
1. Hotărârea cu privire la aprobarea componentei nominale a Comitetului național pentru combaterea traficului de ființe umane, Regulamentului Comitetului național și Planului național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pe anii 2008-2009 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.69-71/453.*
2. Hotărâre privind aprobarea Regulamentului-cadru al comisiilor teritoriale pentru combaterea traficului de ființe umane, nr.234 din 29.02.2008 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.47-48/298.*

Literatura recomandată

1. Furdui S. *Aspecte privind prevenirea și combaterea traficului de persoane în Republica Moldova* // *Legea și Viața, 2007, nr.6.*
2. Mateuț Gh., Petrescu V.E., Ștefăroi N. și al. *Traficul de ființe umane. Infractor. Victimă. Infracțiune.* – Iași, 2005.
3. Mămăligă I. *Instrumentele juridice internaționale – mijloc de combatere a traficului cu ființe umane* // *Legea și Viața, 2005, nr.11.*
4. Moraru V., Negru O. *Traficul de ființe umane* // *Revista Națională de Drept, 2005, nr.10.*
5. *Prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. Asistența juridică și socială a victimelor traficului.* Rezultatele Centrului pentru Prevenirea Traficului de Femei 2003-2006.
6. *Standard regional pentru instruirea judecătorilor și procurorilor din ESE în domeniul combaterii traficului de persoane:* Manual de instruire, CDIPM.
7. Stepaniuc V. *Traficul de ființe umane poate fi prevenit prin acțiuni de conștientizare publică și educație* // *Buletin informativ al Guvernului Republicii Moldova, 2008, nr.8.*

DREPT PROCESUAL

AUTOR:

Igor DOLEA,
doctor habilitat în drept,
conferențiar universitar la
Facultatea de Drept a USM

Tema 7. ASPECTE PROCESUALE ÎN DEPISTAREA TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE. GENERALITĂȚI

I. Obiective de referință:

- să definească sarcinile investigării infracțiunilor de trafic de ființe umane;
- să identifice trăsăturile specifice ale obligațiilor pozitive ale statului în domeniul combaterii traficului de ființe umane;
- să relateze despre importanța metodelor de investigare a cazurilor de trafic de ființe umane;
- să diferențieze metodele pro-activă și re-activă de investigare a cazurilor;
- să relateze importanța planificării activității procesuale;
- să cunoască competențele subiecților procesuali și extraprocесuali în domeniul combaterii traficului de ființe umane;
- să compare legislația națională și internațională în domeniul combaterii traficului de ființe umane;
- să identifice sarcinile urmăririi penale în infracțiunile de trafic de ființe umane;
- să planifice acțiunile procesuale ce urmează a fi efectuate în urmărirea infracțiunilor de trafic de ființe umane;
- să estimeze posibilitatea aplicării directe a unor standarde internaționale în combaterea traficului de ființe umane;
- să diferențieze rolul procurorului, al ofițerului de urmărire penală și al ofițerilor operativi în investigarea cazurilor de trafic de ființe umane;
- să specifice particularitățile judecării cauzelor penale de trafic de ființe umane;
- să planifice acțiunile procesuale într-un eventual dosar penal.

II. Repere de conținut

2.1. Pericolul generat de infracțiunea de trafic de ființe umane necesită o reacție promptă, rapidă și profesionistă din partea organelor de drept atât pe plan intern, cât și internațional.

Traficanții sînt persoane care cunosc suficient legile, sînt abili și buni psihologi. Ei activează la scară internațională, deseori folosind cele mai performante tehnologii și tehnici de comunicare și spălare a banilor. Aceste performanțe contribuie la eficientizarea activității criminale.

Convenția împotriva criminalității transnaționale organizate cheamă statele să optimizeze eficacitatea măsurilor de descoperire și de reprimare a infracțiunilor transnaționale, ținînd seama de necesitatea de a exercita, în modul cuvenit, un efect de descurajare în ceea ce privește săvîrșirea lor.

Fiecare stat este chemat să ia măsurile corespunzătoare conform dreptului său intern și ținînd seama de dreptul la apărare, pentru a face în așa fel încît condițiile cărora le sînt subordonate deciziile de punere în libertate în așteptarea judecării sau a procedurii de apel să asigure prezența apărătorului în timpul procedurii penale. Instanțele judecătorești trebuie să țină seama de gravitatea infracțiunilor prevăzute de Convenție

atunci cînd examinează eventualitatea unei liberări anticipate sau condiționate de persoane recunoscute ca vinovate de săvîrșirea lor.

Potrivit art.12 al Convenției, statele adoptă, în măsura posibilităților, în cadrul sistemelor lor juridice naționale, măsurile necesare pentru a permite confiscarea:

- a) produsului infracțiunii provenit din infracțiune sau a bunurilor a căror valoare corespunde celei a produsului;
- b) bunurilor, materialelor și a altor instrumente folosite sau destinate a fi folosite pentru săvîrșirea infracțiunii.

Statele sînt chemate să adopte măsurile necesare pentru a permite identificarea, localizarea, blocarea sau sechestrarea produsului infracțiunii, fie a bunurilor folosite la comiterea infracțiunii; să coopereze în scopul confiscării produselor și bunurilor prin transmiterea cererii autorităților competente în vederea pronunțării unei decizii de confiscare și, în cazul în care aceasta intervine, să fie executată.

În scopul cooperării în combaterea criminalității transnaționale, statele pot încheia tratate sau acorduri bilaterale, pot lua măsurile necesare pentru a permite să se recurgă în mod corespunzător la livrările supravegheate și, cînd consideră potrivit, la alte tehnici de anchete speciale, precum supravegherea electronică sau alte forme de supraveghere și operațiunile de infiltrare, de către autoritățile sale competente pe teritoriul său în vederea combaterii eficiente a criminalității organizate.

Statele sînt încurajate să încheie, dacă este necesar, acorduri sau aranjamente bilaterale sau multilaterale corespunzătoare pentru recurgerea la tehnici de anchete speciale în cadrul cooperării internaționale. Aceste acorduri sau aranjamente sînt încheiate și aplicate cu respectarea deplină a principiului egalității suverane a statelor și sînt puse în aplicare cu respectarea strictă a dispozițiilor pe care le conțin deciziile de a se recurge la tehnici de anchete speciale la nivel internațional, fiind luate de la caz la caz, și pot, dacă este necesar, să țină seama de înțelegeri și aranjamente financiare în ceea ce privește exercitarea competenței lor.

Livrările supravegheate la care s-a hotărît să se recurgă la nivel internațional pot include, cu consimțămîntul statelor respective, metode de interceptare a mărfurilor și de autorizare a urmăririi lor.

Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane stabilește că fiecare Parte va adopta acele măsuri legislative sau alte măsuri necesare pentru stabilirea jurisdicției sale asupra infracțiunilor stabilite în conformitate cu această Convenție. Cînd infracțiunea este comisă pe teritoriul său, sau la bordul unei nave, sau de către unul dintre cetățenii săi, sau de către un apatrid care are reședința pe teritoriul său, dacă infracțiunea este pedepsită conform dreptului penal aplicabil acolo unde a fost comisă sau dacă infracțiunea este comisă în afara jurisdicției teritoriale a oricărui stat sau împotriva unuia dintre cetățeni săi.

2.2. În Republica Moldova, traficanții, în cele mai dese cazuri, recrutează victimele prin înșelăciune, sub pretextul angajării în cîmpul muncii peste hotare. De regulă, victimele sînt vîndute rețelelor criminale din alte țări. În asemenea circumstanțe, făptuitorii se apropie rar de etapa de exploatare a victimei, cu toate că la această etapă sînt cele

mai mari oportunități de investigare pro-activă a traficului de ființe umane. Totuși, în cazul în care victimele sînt deschise să depună mărturii, organele de drept dispun de posibilități potențiale în vederea investigării reușite a cazului, reușită ce derivă din cîștigarea încrederii și crearea condițiilor în care victimele ar fi pregătite să depună mărturii în fața traficantilor.

Identificarea metodei de investigare a cazurilor de trafic de ființe umane este direct dependentă de riscurile la care sînt supuse victimele infracțiunilor. În acest aspect, o obligație stringentă a organelor de urmărire penală este evaluarea riscurilor care pot periclita securitatea și bunăstarea fizică a victimelor, a persoanelor apropiate acestora, a altor persoane care acordă asistență victimelor. Pot apărea riscuri pentru victime în urma unor acțiuni ale organelor de urmărire ca o reacție a infractorilor. În asemenea situații intervenția rapidă este o măsură stringentă.

Investigarea traficului de persoane este marcată de doi factori de importanță majoră, ambii depășind practica obișnuită de investigare a infracțiunilor.

În primul rînd, victimele traficului de ființe umane, de regulă, nu sînt dispuse să depună plîngerii sau mărturii. Fapt ce nu se încadrează în experiența cotidiană, conform căreia, atunci cînd se comite o infracțiune, victima cooperează cu organele de drept.

În al doilea rînd, practica urmăririi penale a constatat că traficul de ființe umane, ca orice altă formă de crimă organizată, poartă un caracter complex și se consumă printr-un lanț de infracțiuni. Avînd și un caracter transfrontalier, traficul de persoane, în mare parte, are loc în mai multe țări.

Investigarea cazurilor de trafic de persoane poate fi efectuată folosindu-se trei metode principale: *investigarea re-activă*, bazată pe declarațiile victimei; *investigarea pro-activă*, bazată pe informațiile activității operative de investigație și *investigarea de subminare*, bazată pe acțiunile de preîntîmpinare a fenomenului.

În cazurile în care victimele traficului fac declarații despre infracțiuni (metoda re-activă), procurorii și ofițerii de urmărire penală vor putea:

- a) interveni imediat împotriva traficantilor cu scopul protecției victimei sau pentru a preveni cazurile cînd alte potențiale victime pot fi influențate de aceștia sau pentru a asigura probele care, în caz contrar, pot fi pierdute;
- b) utiliza declarația victimei pentru dezvoltarea și desfășurarea de urgență a măsurilor de identificare a traficantilor, a altor victime ale traficului și martori ai acestuia.

Metoda pro-activă de investigare este utilizată de organele de urmărire penală, ca regulă, în cazurile în care victima traficului nu acceptă să colaboreze cu organele de drept și nu declară împotriva traficantului. Practica a demonstrat că victimele traficului de ființe umane, mai ales în cazul exploatării sexuale, nu doresc, din cauza fricii, să coopereze cu organele de drept și nu denunță traficantii, de aceea organele de urmărire penală, în toate aceste cazuri, trebuie să folosească metoda pro-activă de investigare. Cu toate acestea, organele de drept trebuie să întreprindă și pe parcursul investigațiilor pro-active măsuri de colaborare cu victimele traficului cu scopul ca, ulterior, să consolideze probele obținute, ținînd cont că declarațiile victimei sînt probe de o concludență deosebită în procesul penal, indiferent de metoda de investigare utilizată.

Investigarea pro-activă este bazată în mare parte pe administrarea de probe despre infractor și crima săvârșită de el prin:

- supravegherea tehnică și de către persoane speciale;
- misiuni sub acoperire și tehnici standard de investigare;
- desfășurarea paralelă a investigațiilor financiare;
- alte activități operative de investigație.

2.3. Efectuarea unei urmăriri eficiente în cazurile de trafic de ființe umane constituie o obligație pozitivă a statului. Această obligație derivă din art.23 CPP RM, dar, în special în cazul traficului, din art.4 al Convenției, care interzice sclavia și munca forțată. Eficiența urmăririi penale în acest aspect trebuie să îndeplinească câteva condiții.

În primul rînd, persoanele responsabile de urmărire trebuie să fie independente. În cauzele *Nachova v. Bulgaria* (hotărîrea din 6 iulie 2005), *Barbu Anghelescu v. România* (hotărîrea din 5 octombrie 2004), *Bursuc v. România* (hotărîrea din 10 octombrie 2004), Curtea a arătat că independența persoanelor care efectuează urmărirea penală presupune nu doar lipsa oricărei legături ierarhice sau instituționale, dar, de asemenea, și o independență practică. Procedura națională asigură independența procurorului la conducerea urmăririi penale în raport cu alte autorități. În acest aspect, este necesar de a asigura o interacțiune eficientă între procuror și ofițerii de urmărire penală și între procuror și procurorul ierarhic superior, inclusiv la darea indicațiilor cu privire la efectuarea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor operative de investigații (art.52 alin.(1) pct.14) CPP RM, fie cînd le efectuează personal (art.52 alin.(1) pct.17) CPP RM ș.a.

În al doilea rînd urmărirea trebuie să fie promptă, rapidă și profundă. Este necesar a menționa că exigențele Convenției impun autorităților de a respecta normele europene.

În cauza *Mc-Cann v. Regatul Unit* (hotărîrea din 27 septembrie 1995) privind moartea unei persoane, Curtea a stabilit unele obligații ale statului de a asigura o anchetă serioasă și aprofundată. În cauza *Ergi v. Turcia* (hotărîrea din 19 februarie 1998) Curtea impune desfășurarea unei anchete în toate situațiile, inclusiv cînd moartea a fost provocată de către orice persoană, nu doar de către agenții statului, cum a fost în cauza *Mc-Cann*. Într-o hotărîre mai recentă (*Blumberga v. Lituania*, hotărîrea din 14 octombrie 2008) Curtea s-a pronunțat asupra obligației statului de a efectua o urmărire eficientă în cazul unei ingerințe de natură penală a unui terț în dreptul de proprietate al altei persoane.

În al treilea rînd, urmărirea trebuie să conducă la identificarea și la pedepsirea persoanelor responsabile. Autoritățile sînt obligate să ia toate măsurile care pot fi în mod rezonabil accesibil pentru a administra toate probele posibile. În cauzele *Mv. Keit v. Regatul Unit* (hotărîrea din 4 mai 2001) și *Nachova v. Bulgaria*, Curtea a menționat că publicul trebuie să aibă un drept de supraveghere suficient asupra urmăririi sau asupra concluziilor, în așa fel încît să poată pune în cauză responsabilitatea atît în practică, cît și în teorie, menținerea încrederii publicului în respectarea de către autorități a supremației dreptului și prevenirea oricărei aparențe de complicitate sau de toleranță cu privire la actele ilegale. În acest aspect, drepturile victimei de a lua cunoștință cu desfășurarea urmăririi și cu materialele cauzei, subiect care va fi analizat în alte compartimente ale

lucrării, constituie un drept semnificativ. În orice situație se impune asocierea persoanelor apropiate victimei la desfășurarea procedurilor spre a li se asigura apărarea intereselor lor legitime. Lipsa de transparență și de efectivitate a unei anchete este de natură să împiedice dispărarea bănuielilor și urmărilor privitoare la obiectivitatea unei urmăriri. Curtea examinează întotdeauna tipul și natura măsurilor decise de autorități pentru a constata circumstanțele faptelor. Abținerea de la efectuarea unei urmăriri eficiente, în sensul art.3 al Convenției, a constituit motiv de condamnare a Republicii Moldova la Curtea Europeană. În cauza *Corsacov v. Moldova* (hotărîrea din 4 aprilie 2006), care nu are referințe la victimele traficului de ființe umane, dar este importantă în aspect de obligații pozitive ale statului, Curtea a reamintit că, atunci cînd o persoană face afirmații credibile în susținerea faptului că a fost supusă unor tratamente contrare art.3 al Convenției, se impune efectuarea unor investigații oficiale efective; în caz contrar, interzicerea torturii, a tratamentelor inumane ori degradante ar fi inefficientă și ar permite abuzuri. În cauza dată, Curtea a reținut că investigația a durat mai mult de 3 ani, perioadă în care a fost încetată și redeschisă de cel puțin 12 ori. Toate ordonanțele, prin care au fost respinse plîngerile, au avut aceeași concluzie – singura cauză a leziunilor corporale a fost lovirea cu capul de pămînt atunci cînd făptuitorul a fost trîntit jos de polițiști pentru a fi deposedat de cuțit.

În cauza *Boicenco v. Moldova* (hotărîrea din 11 iulie 2006), Curtea a reiterat că, pentru a efectua o investigație eficientă, este necesar ca persoanele competente de a o realiza să fie independente de persoanele implicate în evenimentele supuse investigației. Curtea a subliniat că independența procurorului care a condus urmărirea penală este îndoielnică. Procurorul nu a întreprins nici o măsură în vederea desfășurării investigației în urma primirii plîngerii de la avocatul reclamantului.

În cauza *Pruneanu v. Moldova* (hotărîrea din 16 ianuarie 2007), Curtea a reamintit că, atunci cînd o persoană face afirmații credibile în susținerea faptului că a fost supusă unor tratamente contrare art.3 al Convenției, se impune efectuarea unor investigații oficiale. Investigarea acuzațiilor grave de maltratare trebuie să fie completă, autoritățile nu trebuie să se bazeze pe concluzii pripite sau nefondate la încetarea investigației sau la luarea deciziilor.

În cauza *Colibaba v. Moldova* (hotărîrea din 23 octombrie 2007), Curtea a constatat o serie de deficiențe în ancheta autorităților naționale. În primul rînd, cererea adresată procurorului privind efectuarea unei examinări medicale independente în prezența rudelor sale a fost respinsă fără motive plauzibile. În al doilea rînd, instanța judecătorească care a examinat plîngerea împotriva rezoluției procurorului a neglijat susținerile reclamantului precum că nu i s-a permis să fie supus unui examen medical independent. În cauza *Stepuleac v. Moldova* (hotărîrea din 6 noiembrie 2007), reclamantul s-a plîns de intimidare în Procuratura Generală, însă nu a primit nici un răspuns.

2.4. Intervenția rapidă în cazul cînd sînt indice temeinice că a fost comisă o infracțiune de trafic de ființe umane, este necesară în scopul de a salva victimele, fie de a preveni victimizarea altor persoane, ori de a obține probe care pot fi distruse în cazul tergiversării intervenției.

Utilizarea datelor operative de investigații la etapele incipiente ale procesului permit determinarea strategiei de efectuare a urmăririi penale și ajustarea metodelor de investigație la circumstanțele reale ale faptei.

În situațiile care sînt impuse de circumstanțele cauzei necesită a fi efectuate percheziții sau alte acțiuni procesuale fără autorizația judecătorului de instrucție, în condițiile legii, cu indicarea motivelor în ordonanțele acțiunilor procesuale respective.

În aceleași condiții se efectuează și reținerea persoanelor bănuite, indiferent de rolul acestora în infracțiune. De regulă, persoanele implicate în calitate de organizatori ai traficului de ființe umane întreprind măsuri de a distruge probele, inclusiv de a ascunde rolul lor în infracțiune la etapele incipiente.

În asemenea categorii de infracțiuni există pericolul de a identifica agentul sub acoperire în momentul primelor intervenții, fie de a supune victima riscului avansat. Din aceste motive, se solicită elaborarea unui plan operativ de efectuare a reținerii, care poate fi modificat în funcție de circumstanțele reale. Termenele în care se efectuează reținerile trebuie să permită obținerea probelor suplimentare.

Există diferite modalități de investigare a cazurilor de trafic de ființe umane în funcție de condițiile stabilite. În unele infracțiuni, investigația se efectuează fără atragerea victimelor în activitatea procesuală, în situația cînd acestea nu pot să depună declarații împotriva traficantilor prin intermediul datelor operative obținute din cadrul activității agenților sub acoperire, al înregistrărilor, al altor măsuri operative autorizate sau acțiuni procesuale. Totuși, în asemenea situații este necesar de a întreprinde toate măsurile pentru a obține acordul victimei. Din aceste considerente, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că obligația unui stat contractant de a asigura garanția dreptului la viață (art.2 al Convenției) depășește însăși îndatorirea primordială de a-i asigura eficiența, printre altele, prin adoptarea unei legislații penale concrete, care să prevină atingerile aduse persoanei, conținînd și un mecanism de aplicare a ei, conceput spre a urmări și pedepsi eventualele atingeri. În anumite circumstanțe, bine definite, art.2 al Convenției Europene a Drepturilor Omului poate impune autorităților naționale obligația pozitivă de a lua în mod preventiv măsuri pentru protecția persoanei, dacă sînt temeieri de a constata că viața acesteia este în pericol.

Informația operativă din țara de destinație privind tipul de servicii, pe care le propun traficantii, poate fi utilă pentru organele de drept din Republica Moldova în scopul identificării rețelei. De asemenea, în cadrul racolării pot fi utilizate sursele de reclamă privind angajarea persoanelor. O deosebită importanță au investigațiile comune ale organelor diferitelor țări.

De regulă, traficantii se simt într-o mai mare siguranță în țările de origine decît în cele de destinație. Acțiunile comune și coordonarea comună a organelor respective eficientizează identificarea traficantilor. De regulă, în țara de destinație pot fi administrate probe concludente și suficiente. Aceasta, însă, nu înseamnă că urmărirea se va efectua neapărat în aceeași jurisdicție. Organele de urmărire pot efectua acțiuni comune de pornire a urmăririi și acțiunilor procesuale în una din țări.

Pînă la efectuarea acțiunilor comune este necesară respectarea unor reguli. În primul rînd, organul care efectuează urmărirea propriu-zisă trebuie să identifice organul

competent în statul respectiv, fără a pune în pericol operațiunea sau victimele traficului; organul cu care se colaborează trebuie să dispună de potențialul necesar pentru efectuarea investigațiilor. În al doilea rând, este necesar a se constata dacă există în țările respective acte normative sau acorduri de colaborare în materie de asistență juridică internațională. În al treilea rând, organele trebuie să accepte o strategie unică de colaborare, elaborări tactice și operațiuni comune, luînd în considerație faptul că în țările cooperante sînt diferite și regulile de efectuare a unor operațiuni comune, cum ar fi:

- identitatea și activitățile persoanelor bănuite de implicare în aceste infracțiuni, locul unde se află ele sau locul unde se află alte persoane în cauză;
- circulația produsului infracțiunii sau a bunurilor provenind din săvîrșirea de infracțiuni;
- circulația bunurilor, a materialelor sau a altor instrumente folosite ori destinate a fi folosite la săvîrșirea acestor infracțiuni;
- transmiterea, cînd este cazul, a pieselor și cantităților de substanțe necesare în scopurile analizei sau anchetei;
- facilitarea unei coordonări eficiente între autoritățile, organismele și serviciile competente și favorizarea schimbului de personal și de experți, inclusiv, sub rezerva existenței de acorduri sau de aranjamente bilaterale, utilizarea agenților;
- schimbul de informații privind mijloacele și procedeele specifice folosite de grupurile infracționale organizate, inclusiv, dacă este cazul, în legătură cu mijloacele de transport, precum și asupra folosirii de identități false, de documente modificate sau falsificate sau a altor mijloace de ascundere a activităților lor;
- schimbul de informații și coordonarea măsurilor administrative și a altora luate, după cum se decide, pentru a descoperi cît mai repede infracțiunile.

În Republica Moldova acțiunile operative sînt determinate de conducătorii organelor care efectuează măsurile operative de investigații (art.8 al Legii privind activitatea operativă de investigații). Schimbul de informații operative poate avea loc în măsura în care aceasta se admite de legislațiile interne.

2.5. În scopul combaterii infracțiunilor de trafic de ființe umane, în Republica Moldova a fost prevăzută aplicarea unor măsuri extraprocusuale. Acest fapt a condiționat atragerea în prevenirea și combaterea acestui fenomen, pe lîngă subiecții procesului penal, a mai multor subiecți, cu o competență extraprocusuală.

Procuratura Generală – pe lîngă competența generală procesual-penală, determinată de art.51-53 și 270 CPP RM, dispune de anumite atribuții în domeniul combaterii traficului de ființe umane. În conformitate cu **Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane**, pe lîngă Procurorul General funcționează un consiliu coordonator al organelor de drept cu atribuții în domeniul combaterii traficului de ființe umane. Organele de drept prezintă anual consiliului menționat rapoarte despre respectarea în țară a legislației privind problema traficului de ființe umane. La rîndul său, Procurorul General prezintă rapoartele respective Comitetului Național pentru combaterea traficului de ființe umane.

De asemenea, Procuratura Generală desfășoară activități de prevenire și combatere a traficului de ființe umane în conformitate cu legislația în vigoare, coordonează, conduce și exercită urmărirea penală în cauze legate de acest trafic, reprezintă învinuirea, în numele statului, în instanță de judecată, supraveghează respectarea drepturilor omului, inclusiv ale victimelor traficului, întreprinde alte măsuri necesare în domeniu. În cadrul Procuraturii Generale activează o subdiviziune specializată în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane.

Ministerul Afacerilor Interne – competența structurilor Ministerului Afacerilor Interne poate fi structurată, convențional, în două direcții:

- *Atribuții procesuale:* Potrivit art.266 CPP RM, organului de urmărire penală din cadrul Ministerului Afacerilor Interne îi revine competența de a efectua urmărirea penală în infracțiunile de trafic de ființe umane. În acest aspect, atribuțiile ofițerului de urmărire penală nu se deosebesc pentru asemenea gen de infracțiuni în raport cu urmărirea altor infracțiuni. Articolul 273 CPP RM include în categoria organelor de constatare și poliția, atribuindu-i competența de a reține făptuitorul, de a ridica corpurile delictive, de a solicita informațiile și documentele necesare pentru constatarea infracțiunii, de a cita persoanele și a obține de la acestea declarații, de a evalua prejudiciul, precum și de a efectua alte acțiuni care nu suferă amânare. Toate acțiunile procesuale enumerate trebuie să fie efectuate în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură penală.
- *Atribuții extraprocusuale:* Ministerului Afacerilor Interne îi revin cele mai largi atribuții în acest domeniu, sarcina fiind de a: identifica, împreună cu alte autorități, țările care reprezintă un risc sporit din punctul de vedere al traficului de ființe umane; întreprinde acțiunile necesare pentru interzicerea accesului pe teritoriul Republicii Moldova al cetățenilor străini și al apatrizilor dacă dispune de informații veridice că aceștia sînt traficanți de ființe umane; eliberează, în conformitate cu legislația în vigoare, adeverințe de imigrant pe un anumit termen cetățenilor străini sau apatrizilor victime ale traficului de ființe umane. De asemenea, Ministerul Afacerilor Interne desfășoară activități de profilaxie pentru depistarea și curmarea infracțiunilor legate de traficul de ființe umane; asigură protecția fizică a victimelor traficului de ființe umane; elaborează, administrează și actualizează baza de date privind fenomenul traficului de ființe umane; efectuează studii în vederea depistării și înlăturării cauzelor și condițiilor ce favorizează traficul de ființe umane și publică semestrial în mass-media informații statistice și rapoarte de analiză privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane și protecția victimelor lui.

Potrivit art.8 al Legii privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, în șirul subiecților extraprocusuali se include **Comitetul Național pentru combaterea traficului de ființe umane**. Fiind un organ consultativ al Guvernului, Comitetul are competența de a coordona activitatea de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, de a coopera activitatea autorităților administrației publice cu cea a organizațiilor internaționale, cu a organizațiilor neguvernamentale, cu a altor instituții și cu reprezentanții ai societății civile. Atribuțiile Comitetului țin de promovarea politicii de preve-

nire și combatere a traficului de ființe umane. Potrivit Legii, în localități funcționează **Comisiile teritoriale** pentru combaterea traficului de ființe umane, avînd ca scop coordonarea activității de prevenire. Comisiile funcționează pe lîngă organele executive ale autorităților reprezentative. Comisiile au misiunea de a facilita comunicarea între diferiți subiecți cu autoritățile publice locale, organele de drept, ONG-urile ș.a., în activitatea de prevenire și combatere a traficului de ființe umane. În acest aspect, comisiile au competența de a evalua și monitoriza activitatea respectivă, acordă asistență în instruire și cercetare. În prevenirea și combaterea traficului de ființe umane sînt atrase mai multe autorități ale administrației publice cu atribuții specifice fiecăreia.

Ministerul Justiției dispune de atribuții în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. În acest sens, prezintă, o dată la 6 luni, lista organizațiilor neguvernamentale care practică activități legate de prevenirea și combaterea fenomenului de trafic, de acordarea protecției și asistenței victimelor traficului. Ministerul Justiției, în comun cu alte autorități ale administrației publice centrale, elaborează proiecte de acte normative pentru reglementarea relațiilor din domeniul prevenirii, combaterii traficului de ființe umane și acordării de protecție și asistență victimelor.

Serviciul de Informare și Securitate întreprinde acțiunile necesare pentru interzicerea accesului pe teritoriul Republicii Moldova al cetățenilor străini și al apatrizilor dacă dispune de informații veridice că aceștia sînt traficanți de ființe umane. De asemenea, desfășoară activități de prevenire și combatere a traficului de ființe umane prin intermediul depistării legăturilor organizațiilor internaționale și ale grupurilor criminale organizate cu traficanții de ființe umane, prin alte activități desfășurate în limitele competenței sale.

Serviciul Grăniceri are ca sarcină prevenirea, depistarea și curmarea tentativelor de trecere a frontierei de stat de către traficanții de ființe umane, precum și de trecere a frontierei de stat de către victimele traficului de ființe umane cu încălcarea legislației în vigoare.

Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului desfășoară activități de informare despre situația de pe piața forței de muncă; asigură victimelor traficului de ființe umane informații și consiliere, acordîndu-le facilitățile prevăzute de lege pentru persoanele marginalizate social.

Ministerul Sănătății elaborează programe de acordare a asistenței medicale, inclusiv psihiatrice, stabilește instituțiile medicale care vor acorda această asistență victimelor traficului de ființe umane.

Ministerul Educației și Tineretului desfășoară, în comun cu celelalte ministere interesate, cu autoritățile administrației publice locale și cu organizațiile neguvernamentale avînd atribuții în domeniu, programe educative și de instruire pentru pedagogi, părinți și copii, pentru grupurile de risc, orientate spre lichidarea cauzelor și condițiilor care favorizează traficul de ființe umane, în special de femei și copii.

Ministerul Economiei și Comerțului, în comun cu alte ministere și departamente interesate, elaborează și implementează programe social-economice, orientate spre înlăturarea cauzelor și condițiilor de ordin economic ce favorizează migrațiunea ilegală, inclusiv traficul de ființe umane.

Ministerul Dezvoltării Informaționale asigură identificarea victimelor traficului de ființe umane și eliberează permise de ședere sau, după caz, buletine de identitate victimelor traficului de ființe umane cetățeni străini sau apatrizi.

Potrivit art.17 al Legii, sînt instituite **Centre de asistență și protecție a victimelor traficului de ființe umane**. Centrele sînt instituții specializate ce oferă condiții de cazare și de igienă personală, hrană, asistență juridică și socială, psihologică și medicală de urgență, pază și protecție, precum și asistență pentru contactarea rudelor. Centrele au și competența de a elibera documente de identitate provizorii pentru perioada de cazare a victimelor traficului.

Un rol aparte în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane îi revine **societății civile**. Organizațiile neguvernamentale au atribuția de a coopera cu autoritățile administrației publice și cu organele competente. Organizațiile neguvernamentale, la rîndul lor, pot crea centre de asistență și protecție a victimelor. Ele desfășoară activități de informare privind acest fenomen, de identificare a victimelor, acordîndu-le protecție și asistență.

Convenția Europeană privind lupta împotriva traficului de ființe umane recomandă statelor să încurajeze autoritățile și oficialii publici să coopereze cu organizațiile neguvernamentale, cu alte organizații relevante și cu membrii societății civile, în stabilirea unor parteneriate strategice pentru îndeplinirea obiectivelor Convenției.

2.6. În activitatea procesual penală de urmărire a infracțiunilor de trafic de ființe umane este importantă planificarea acțiunilor procesuale. Planificarea se efectuează de către procuror în comun cu ofițerul sau ofițerii de urmărire penală. Planul de activități se întocmește în funcție de obiectul probațiunii care include circumstanțele prevăzute în art.96 CPP. Este evident că la planificarea urmăririi penale în cauzele de trafic de persoane, acțiunile procesuale nu pot deriva din ordinea prevăzută de art.96 CPP. Acțiunile planificate derivă din circumstanțele cauzei concrete în funcție de metoda de investigare re-activă, pro-activă sau de subminare. În toate cazurile, printre cele mai urgente măsuri luate trebuie incluse asigurarea protecției victimelor și reținerea bănuților. În acest aspect, la planificarea acțiunilor procesuale este importantă informația operativă de care dispune procurorul și ofițerul de urmărire penală. În asemenea situații, la planificare poate lua parte și reprezentantul organului operativ de investigație. În cazul cînd nu sînt necesare intervenții urgente, planificarea trebuie să derive din utilitatea și eficiența acțiunilor procesuale pentru descoperirea întregii rețele și administrarea, pe cît posibilă, a probelor concludente. În acest aspect, în planul de acțiuni procesuale se include audierea victimelor, interceptarea convorbirilor telefonice, inclusiv ale victimelor, operațiuni de supraveghere, plasarea agenților sub acoperire. În situația în care bănuții sînt reținuți, se efectuează percheziții, audierea bănuților, confruntări ș.a.

2.7. La investigarea traficului de ființe umane sînt aplicate mijloace probatorii, care în multe situații constituie o ingerință în viața privată. În asemenea situații, este necesară respectarea rigorilor determinate de art.5 și 8 ale Convenției Europene a Drepturilor Omului privind libertatea și siguranța persoanei și inviolabilitatea vieții private.

Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane stabilește în art.11 că fiecare Parte va proteja viața privată și identitatea victimelor. Datele cu caracter personal vor fi înregistrate și utilizate în condițiile prevederilor Convenției pentru protecția persoanelor cu privire la procesarea automatizată a datelor cu caracter personal. În special, fiecare Parte va adopta măsuri pentru a se asigura că identitatea sau elementele care permit identificarea unui copil victimă a traficului să nu fie făcute publice prin mass-media sau prin alte mijloace, în afară de circumstanțele excepționale care să permită găsirea membrilor familiei copilului sau să asigure bunăstarea și protecția acestuia. Cu respectarea art.10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, așa cum este interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, fiecare Parte va avea în vedere adoptarea de măsuri pentru a încuraja mass-media să apere viața privată și identitatea victimelor.

Traficul de ființe umane este o infracțiune specifică care solicită tehnici și metode speciale de investigație. Aceasta se datorează și faptului că în cadrul investigației unor asemenea categorii de infracțiuni se întreprind ingerințe în viața privată a persoanei.

În majoritatea sistemelor de drept tehnicile speciale de investigație trebuie să fie aprobate de instanța de judecată, deoarece multe dintre aceste tehnici pot constitui imixțiuni grave în drepturile fundamentale ale bănușilor. Judecătorii trebuie să țină cont de protocoalele internaționale de administrare a probelor. Procurorii trebuie să conlucreze cu poliția pentru a asigura colectarea probelor, astfel încât ele să poată fi utilizate în instanță.

În acest aspect, misiunea procurorului este atât de a conduce eficient urmărirea penală, cât și de a asigura respectarea drepturilor persoanelor implicate în infracțiune.

Articolul 52 CPP RM stabilește atribuția procurorului de a conduce personal și a controla legalitatea acțiunilor procesuale efectuate de organul de urmărire penală, de a decide excluderea din dosar a probelor obținute conform prevederilor art.94 alin.(1) CPP RM; de a fixa termenul rezonabil de urmărire penală; de a anula ordonanțele ilegale și neîntemeiate etc.

Astfel, administrarea probelor admisibile este o condiție *sine quan non* pentru tragerea la răspundere penală a traficantilor.

Este lipsit de sens ca în cadrul urmăririi să se folosească tactici de strângere a probelor care sînt inadmisibile sau inutile. Pe de altă parte, procurorul trebuie să cunoască dificultățile operaționale cu care ofițerii de urmărire penală și cei operativi se pot confrunta pe parcursul acțiunilor procesuale sau operative.

Importantă este cooperarea cu alte organe, de exemplu, dacă s-a căzut de acord cu serviciul de imigrare și vamă ca acestea să permită trecerea mai departe a persoanelor traficate. Detaliile planului, parametrii acestuia și acordul trebuie înregistrate și semnate de fiecare funcționar al instituției respective.

2.8. Art.26 al Convenției împotriva criminalității transnaționale organizate îndeamnă statele întotdeauna să coopereze cu infractorii. În special, să ia măsuri corespunzătoare pentru a încuraja persoanele care participă sau au participat la grupuri infracționale organizate, să furnizeze informații utile autorităților competente în scopurile

anchetei și culegerii de probe asupra unor chestiuni, cum sînt: identitatea, natura, alcătuirea, structura sau activitățile grupurilor infracționale organizate ori locul unde se află ele; legăturile, inclusiv la nivel internațional, cu alte grupuri infracționale organizate; infracțiunile pe care grupurile infracționale organizate le-au săvîrșit sau ar putea să le săvîrșescă.

Statele sînt chemate să acorde un ajutor efectiv și concret autorităților competente, care ar putea contribui la privirea grupurilor infracționale organizate de resursele lor sau de produsul infracțiunii.

Este necesar să se prevadă posibilitatea, în cazurile corespunzătoare, de atenuare a pedepsei de care este pasibil un învinuit care cooperează într-un mod substanțial la urmărirea penală, să se prevadă posibilitatea acordării, conform principiilor fundamentale ale dreptului intern, de imunitate de urmărire unei persoane care cooperează în mod substanțial la efectuarea urmăririi penale.

Dacă infractorul poate contribui la cooperarea substanțială cu autoritățile competente ale unui alt stat, se pot încheia acorduri sau aranjamente.

Pe lângă faptul că o asemenea cooperare este importantă în descoperirea infracțiunilor, ea contribuie la prevenirea unor infracțiuni serioase sau la victimizarea unor persoane. Statele trebuie să încurajeze o asemenea cooperare în corespundere cu normele interne.

2.9. Judecarea cazurilor penale cu privire la traficul de ființe umane are anumite particularități. Potrivit Convenției Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, Părțile vor adopta acele măsuri legislative sau alte măsuri necesare pentru a garanta în cursul procedurilor judiciare:

- a) protecția vieții private a victimelor și, dacă este cazul, a identității acestora;
- b) siguranța victimelor și protecția împotriva intimidării, în conformitate cu condițiile prevăzute de dreptul intern și, în cazul victimelor copii, printr-o grijă specială acordată nevoilor copiilor și prin asigurarea dreptului lor la măsuri speciale de protecție.

Examinarea în instanța de judecată a cauzelor penale cu privire la traficul de ființe umane, supunîndu-se rigorilor unui proces echitabil prin specificul său, impune unele obligații pozitive ale statului, în special în respectarea drepturilor victimei.

Articolul 18 alin.(1) stabilește unele excepții de la publicitatea ședinței de judecată. Pornind de la faptul că acest principiu nu este absolut, Curtea Europeană a recunoscut posibilitatea autorităților naționale de a ține seama de imperativa de eficacitate și economie. În situația cînd interesele justiției o cer, instanța de judecată poate, printr-o încheiere din oficiu sau la cererea părților, să declare ședința închisă.

În asemenea situații, victima unei infracțiuni de trafic de ființe umane beneficiază de dreptul la un proces închis, acest drept incluzîndu-se în noțiunea de interese ale justiției.

Articolul 110 CPP RM stabilește modalități speciale de audiere a martorului și victimei, a protecției acestora. Această modalitate poate fi aplicată și la judecarea cauzei în instanța de judecată (a se vedea capitolul Protecția victimelor și martorului).

Articolul 111 alin.(3) CPP RM stabilește că în anumite cazuri, când poate fi prejudiciată viața intimă a părții vătămate, inculpatului învinuit de comiterea unei infracțiuni sexuale și apărătorului său li se interzice să prezinte probe despre pretinsul caracter sau starea personală a victimei, cu excepția cazului când instanța acordă această permisiune.

Articolul 334 CPP RM pune la dispoziția instanței mecanisme de asigurare a ordinii în ședința de judecată. Astfel, dacă inculpatul încalcă ordinea ședinței și nu se supune dispozițiilor președintelui, acesta poate fi îndepărtat din sală. În acest aspect, judecătorul din oficiu poate lua asemenea măsuri în situația când inculpatul va avea un comportament indecent față de victimă sau într-un alt mod o va intimida. Este important ca în încheierea de îndepărtare a inculpatului din sala de ședințe să fie menționate detaliat toate împrejurările, pentru a nu afecta dreptul inculpatului la un proces echitabil, asigurat de art.6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.

2.10. Victimele traficului de ființe umane beneficiază de un statut procesual distinct, statut asupra căruia se va menționa și în alte compartimente ale lucrării.

Actualmente, victima poate fi recunoscută și ca un subiect al dreptului internațional. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat asupra aplicabilității art.6 par.1) al Convenției în ipoteza în care victima infracțiunii are dreptul de a iniția pornirea acțiunii penale. În cauza *Moreira v. Portugalia* (hotărîrea din 23 octombrie 1990), Curtea a menționat că atunci când victima unei infracțiuni se constituie parte civilă în procesul penal, aceasta semnifică introducerea unei cereri de despăgubiri, chiar dacă ea nu a cerut, în mod expres, repararea prejudiciului suferit. În cauza *Calvelli v. Italia* (hotărîrea din 17 ianuarie 2002), Curtea a decis că pentru aplicabilitatea art.6 par.1) al Convenției este decisiv ca latura civilă să fie legată de latura penală. Curtea Europeană utilizează noțiunea de „victimă directă”, când se referă la încălcarea art.3 sau a altor articole ale Convenției, sau noțiunea „victimă indirectă”, când este vorba de plîngeri împotriva încălcării dreptului la viață adresate nu de titularii acestui drept, ci de persoane care aveau sau au asemenea legături cu victima directă, cu „victimă minor” etc.

Pe plan european au fost elaborate mai multe acte ce au ca scop protecția drepturilor victimelor, în special Recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre nr.11 (1985) „*Cu privire la poziția victimei în dreptul penal și procedura penală*”, în care statelor membre li se recomandă că una dintre funcțiile fundamentale ale justiției ar trebui să fie cea de a răspunde necesităților victimei și de a-i proteja interesele, precum și de a ridica încrederea victimei în justiția penală, de a încuraja cooperarea ei cu justiția. În acest scop, guvernelor statelor membre li se recomandă să revizuiască legislația și practica lor cu respectarea anumitor linii directoare, printre care și dreptul victimei la repararea prejudiciului, la participarea activă în cadrul procesului; Recomandarea R19 (99) către statele membre „*Cu privire la mediere în cazuri penale*”, în care se recomandă de a utiliza medierea în cazurile penale ca pe o opțiune flexibilă, corespunzătoare, utilă, complementară sau alternativă procedurilor penale tradiționale, luîndu-se în considerație necesitatea de a promova participarea personală activă a victimei, a infractorului și a altor persoane, care pot fi afectate ca părți în soluționarea conflictelor penale.

În urma adoptării Codului de procedură penală din 2003, în procedura penală națională apar doi subiecți procesuali cărora prin infracțiune le-au fost cauzate prejudicii morale, fizice sau materiale – *victima și partea vătămată*. Raționamentul legiuitorului de a recunoaște doi subiecți procesuali a fost condiționat de necesitatea determinării statutului persoanei prejudiciate pînă la pornirea procesului și recunoașterea a acestuia fie ca parte vătămată, fie ca parte civilă. În prezenta lucrare se va utiliza o singură noțiune – „victima”, care va avea semnificația și de „parte vătămată”.

Articolul 58 CPP RM din 2003 recunoaște victima ca parte a acuzării. Pe lângă aceasta, potrivit art.58 alin.(4) pct.1), victima unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave contra persoanei, indiferent de faptul dacă este recunoscută în calitate de parte vătămată sau parte civilă, dispune de dreptul de a fi consultată de un avocat pe tot parcursul procesului penal. În acest sens, prin recunoașterea de către legiuitor a dreptului victimei la asistență juridică gratuită se confirmă evoluția statutului victimei întemeiat pe extinderea de drepturi.

Partea vătămată, spre deosebire de victimă, dispune, potrivit art.60 CPP RM, de drepturi particulare probatoriului, cum ar fi: cel de a depune declarații; de a prezenta mijloace de probă, de a face obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire sau instanței, de a lua cunoștință de toate procesele-verbale ale acțiunilor procesuale la care a participat sau de materialele cauzei penale din momentul încheierii urmăririi penale ș.a., fapt ce confirmă statutul activ al acestui subiect procesual.

Articolul 111 alin.(2) CPP RM stabilește că audierea părții vătămate se face conform dispozițiilor ce se referă la declarațiile și audierea martorilor, fiind aplicate în mod corespunzător. Aceste dispoziții se referă, cu anumite precizări, atît la faza de urmărire penală, cît și la faza de judecare. Același articol face egalitate între declarațiile martorului și ale părții vătămate doar în ce privește mecanismul de obținere și apreciere a lor, pornind de la raționamentul art.101 alin.(3) CPP RM, potrivit căruia „nici o probă nu are o valoare dinainte stabilită pentru organul de urmărire penală sau instanța de judecată”. Așadar, declarațiile părții vătămate sînt mijloace distincte de probă și pot servi la aflarea adevărului în măsura în care se coroborează cu celelalte mijloace de probă. Este necesar de a fi luat în considerație și faptul că, potrivit art.59 alin.(5) CPP RM, victima traficului de ființe umane beneficiază de dreptul la protecție de stat imediat ce ea a fost identificată.

În cauza *Mayali v. Franța* (hotărîrea din 14 iunie 2005), Curtea Europeană a constatat că instanțele au dispus condamnarea reclamantului pe baza declarațiilor părții civile audiate de poliție și pe baza concluziilor unui expert care a examinat separat reclamantul și victima. La aprecierea modalității de administrare a probelor de către Curtea Europeană se iau în considerație aspectele specifice ale acțiunilor în materie penală avînd ca obiect infracțiuni privind viața sexuală. Acest tip de procedură este adesea considerat o experiență dureroasă pentru victimă, în special atunci cînd, împotriva voînței, este confruntată cu inculpatul. Problema de a ști dacă un acuzat a beneficiat de un proces echitabil în cursul unei astfel de proceduri trebuie examinată ținîndu-se cont de dreptul victimei la respectul vieții sale private. În consecință, Curtea Europeană admite ca, în cadrul procedurilor care privesc abuzuri sexuale, să fie luate anumite măsuri în scopul protejării victimei, cu condiția ca aceste măsuri să se poată concilia cu

exercitarea adecvată și efectivă a dreptului la apărare. Aceste aspecte capătă trăsături particulare în cauzele care implică un minor.

Rămîne deschisă pentru abordări problema privind accesul victimei la justiție, aceasta constituind obiectul discuțiilor în doctrină. În acest aspect, este semnificativă Hotărîrea Curții Constituționale a Republicii Moldova „Cu privire la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.401 alin.(1) pct.3) și 4) CPP RM”, nr.9 din 20.05.2008. Prin această hotărîre Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra asigurării proporționalității între asigurarea dreptului victimei la apel și dreptul inculpatului.

2.11. În cadrul subiecților procedurali în cauzele penale privind traficul de ființe umane, un rol esențial îl joacă și martorii, care, deși nu sînt părți în proces, solicită garanții procesuale. Codul de procedură penală în art.90 alin.(1) determină noțiunea de martor ca persoana citată în această calitate de către organul de urmărire penală sau de instanță, precum și persoana care face declarații în modul prevăzut în calitate de martor. Ca martori pot fi citate persoanele care posedă informații cu privire la vreo circumstanță ce urmează a fi constatată în cauză.

Martorul poate fi doar o persoană fizică; persoana trebuie să fie citată pentru a depune mărturie.

Potrivit art.6 par.3 lit.d) al Convenției, orice persoană acuzată are, în special, dreptul să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării, astfel fiind asigurat principiul contradictorialității în procesul penal. În mai multe hotărîri: cauza *Asch v. Austria* (hotărîrea din 26 aprilie 1991); cauza *Luca v. Italia* (hotărîrea din 27 februarie 2001), Curtea Europeană a subliniat că noțiunea de *martor* are în contextul Convenției un sens „autonom”. În așa mod, din moment ce o declarație, fie că este făcută de un martor în sensul expres al cuvîntului, fie că este făcută de un coînculpat, este susceptibilă să fundamenteze, în mod substanțial, condamnarea acuzatului; ea constituie o mărturie în acuzare, cauza *Allan v. Regatul Unit* (hotărîrea din 5 noiembrie 2002). De asemenea, Curtea a inclus în noțiunea de martor și partea civilă, pornind de la dreptul acuzatului într-un proces echitabil de a contesta declarațiile părții civile, cauza *Bricmont v. Belgia* (hotărîrea din 7 iulie 1989). În calitate de martor, în sensul par.3 lit.d) al Convenției, a fost recunoscut și un expert, atunci cînd într-o acțiune publică el se apropie de poziția juridică a unui martor în acuzare. În jurisprudența Curții sînt utilizate diferite noțiuni ce au semnificație de martor în situația cînd principiul proporționalității impunea necesitatea protecției, fie a menținerii anonimatului martorilor. Pornind de la necesitatea protecției martorilor vulnerabili și a victimelor, Curtea Europeană a arătat că în cauza *Doorson v. Olanda* (hotărîrea din 26 martie 1996), deși art.6 expres nu impune protecția victimelor și a martorilor, interesele lor, îndeosebi viața, libertatea, siguranța, trebuie luate în considerație; deci, statele sînt impuse de a proteja aceste interese. În unele cazuri, pentru protecția martorilor vulnerabili are importanță și caracterul infracțiunilor. Spre exemplu: în cauza *Mayoli v. Franța* (hotărîrea din 14 iunie 2005), Curtea a admis că, în cazurile care privesc abuzurile sexuale trebuie luate anumite măsuri, în scopul protejării victimei.

Îndeosebi, este importantă o asemenea protecție în cazul minorilor. Într-o altă cauză, *Bocas-Cuesta v. Olanda* (hotărîrea din 20 noiembrie 2006), Curtea a menționat că desfășurarea proceselor penale este un aspect important, încît aceasta urmează să protejeze interesele minorului foarte tînăr, în special în cazurile care țin de infracțiuni privind viața sexuală. Cu toate acestea, în ambele cazuri citate mai sus Curtea a constatat o violare a art.6 par.1 și par.3 lit.d) al Convenției prin nerespectarea proporționalității măsurilor aplicate și a dreptului acuzatului. Într-un număr mare de cauze se utilizează expresia *martori anonimi*, cînd este vorba despre utilizarea acestora pentru administrarea probelor în acuzare, fapt menționat și în doctrina juridică. S-a arătat că prin martori anonimi se înțelege persoanele care au fost audiate cu protejarea identității sau prin includerea acestora în programele speciale de protecție și care au dat declarații cu privire la faptele de care este acuzată persoana. În mai multe hotărîri privind, de exemplu, cauzele: *Kostowsky v. Olanda* (hotărîrea din 20 noiembrie 1989); *Doorson v. Olanda* (hotărîrea din 26 martie 1996); *Van Mechelin v. Olanda* (hotărîrea din 23 aprilie 1997); *Visser v. Olanda* (hotărîrea din 14 februarie 2002); *Krasniki v. Republica Cehă* (hotărîrea din 28 februarie 2006), Curtea a arătat că folosirea martorilor anonimi nu este incompatibilă cu prevederile Convenției. În noțiunea de martori anonimi Curtea include și agenții infiltrați din cadrul organelor poliției, aceștia, spre deosebire de ceilalți martori anonimi dezinteresați sau de victimele infracțiunilor, au îndatorirea generală de a se subordona autorităților. Ei pot fi utilizați cu păstrarea anonimului atît pentru însăși protecția lor și a familiilor lor, cît și pentru a nu compromite utilizarea lor în operațiunile viitoare. În jurisprudența Curții se utilizează și noțiunea de *agenți provocatori* care sînt agenți infiltrați ai statului sau orice persoană ce acționează sub coordonarea sau supravegherea unei autorități, a căror intervenție trebuie de asemenea susținută de garanți.

Potrivit art.111 alin.(1) și (2) CPP RM, partea vătămată se audiază privitor la fapta penală și alte circumstanțe care au importanță pentru cauză. Declarațiile și audierea părții vătămate se fac conform dispozițiilor ce se referă la declarațiile și audierea martorilor, fiind apreciate în mod corespunzător. În Codul de procedură penală din 2003 apare un subiect procesual cu calitatea de martor, în anumite situații. Potrivit art.110 alin.(9) CPP RM, pot fi audiați ca martori și investigatorii sub acoperire care sînt persoane civile. S-a specificat că investigatorii sub acoperire sînt subiecți procesuali, aceștia fiind folosiți în vederea colectării datelor privind existența infracțiunii și privind identitatea persoanelor față de care există presupunerea că au săvîrșit infracțiunea. Articolul 6 (pct.20) definește noțiunea de *investigator sub acoperire* ca fiind o persoană oficială care exercită confidențial activitatea operativă de investigație, precum și altă persoană care colaborează confidențial cu organele de urmărire penală.

Martorii anonimi care fac parte din organele poliției sînt cunoscuți și sub denumirea de „agenți infiltrați”. Spre deosebire de ceilalți martori anonimi dezinteresați sau de victimele infracțiunilor, aceștia au o îndatorire generală de a se subordona autorităților executive statale, ceea ce impune utilizarea lor doar în circumstanțe excepționale. Este de natura îndatoririlor acestora, în special în cazul polițiștilor, să depună mărturia în ședință publică.

În cauza *Van Mechelen ș.a. v. Olanda* (hotărîrea din 23 aprilie 1997), polițiștii audiați în calitate de agenți infiltrați s-au aflat în aceeași cameră cu judecătorul de instrucție, în timp ce acuzații și avocații lor se aflau în altă încăpere, comunicarea efectuându-se prin intermediul unei conexiuni sonore. Apărarea nu a avut posibilitatea de a observa reacțiile agenților infiltrați la întrebările directe, ceea ce i-ar fi permis să controleze fiabilitatea lor. Curtea a constatat că, în condițiile în care drepturile apărării sînt respectate, poate fi legitimă dorința autorităților de poliție de a păstra anonimatul unui agent utilizat în activități secrete, nu doar în scopul protecției acestuia și a familiei sale, ci și pentru a nu compromite utilizarea acestuia în operațiuni viitoare. Pornind de la importanța pe care o prezintă dreptul la o bună administrare a justiției într-o societate democratică, toate măsurile restrictive în privința dreptului la apărare se impun ca fiind absolut necesare. Curtea a constatat că în cauză nu a fost justificată în măsură suficientă necesitatea de a se recurge la o așa limitare a dreptului acuzatului de a fi prezent la administrarea probelor, necesitățile operaționale ale poliției neconstituind o justificare în acest sens. S-a reținut că instanța nu a depus suficiente diligențe pentru a evalua riscurile polițiștilor și ale familiilor lor de a suferi represalii, nerezultînd din hotărîre că aceasta a căutat să determine dacă reclamantii puteau să recurgă la represalii sau să determine alte persoane la ele.

În urma celor menționate, se cere de concluzionat că este vorba despre două categorii de agenți sub acoperire: ofițeri ai organelor de forță și persoane civile. Astfel, prima categorie de subiecți vor prezenta anumite date operative care vor putea fi utilizate în procesul penal, în conformitate cu art.93 alin.(4) CPP RM, ca date obținute prin activitatea operativă de investigații. A doua categorie de subiecți vor participa în calitate de martori în procesul penal. Investigatorii care au calitatea de ofițeri nu pot efectua acte care ar putea fi interpretate drept o constrîngere sau îndemnare la comiterea ori la continuarea unei infracțiuni, utilizarea acestor subiecți fiind determinată de condițiile necesității și ale subsidiarității. Prin activitatea lor, investigatorii efectuează acte premergătoare în vederea începerii urmăririi penale. Utilizarea agenților sub acoperire trebuie să se conformeze principiului proporționalității, ceea ce înseamnă că trebuie stabilit un echilibru între atingerile pe care o metodă de investigație este susceptibilă de a le aduce drepturilor fundamentale și gravitatea infracțiunilor pentru a căror cercetare această metodă ar putea fi utilizată.

În calitate de martori pot fi utilizați și alți inculpați, respectînd principiul libertății de a nu mărturisi împotriva sa. În practică se întîlnesc frecvent cazuri cînd persoana furnizează informații relevante privind rolul complicilor în cauza dată.

În calitate de martor în procesul penal poate participa și persoana inculpată într-o altă cauză penală. Pe lîngă dreptul la tăcere de care dispune acuzatul, persoana este protejată și de imunitatea de a nu fi sancționată de refuzul său de a coopera cu autoritățile. În calitate de martor poate participa și persoana care execută o pedeapsă privativă de libertate. În acest caz este vorba despre o persoană care a fost pedepsită cu închiisoare, fie în aceeași cauză, fie în altă cauză.

Așadar, tradițional, în probatoriul penal participă un martor *stricto sensu*, însă acest fapt nu împiedică utilizarea și altor persoane care posedă informații cu privire la vreo circumstanță ce urmează a fi constatată în cauză.

III. Sugestii metodice

A. Activități de predare-învățare

Sarcini didactice de nivelul I – cunoaștere și înțelegere

Auditorul trebuie să cunoască:

- definiția obligațiilor pozitive ale statului în domeniul combaterii traficului de ființe umane;
- sarcinile procurorului și ale judecătorului în urmărirea infracțiunilor de trafic de ființe umane;
- practicile de investigare a cazurilor de trafic de ființe umane.

Sarcinile didactice de nivelul II – aplicare

Auditorul trebuie să aibă abilități de a:

- compara standardele internaționale cu normele naționale în domeniul depistării infracțiunilor de trafic de ființe umane;
- distinge particularitățile investigării și judecării infracțiunilor de trafic de ființe umane;
- clasifica competențele subiecților implicați în depistarea și combaterea traficului de ființe umane;
- analiza jurisprudența internațională și națională în domeniu.

Sarcini didactice de nivelul III – integrare

Auditorul trebuie să poată:

- aplica corect normele procesuale în domeniul investigării traficului de ființe umane;
- demonstra aplicabilitatea normelor internaționale în procesul penal național;
- întocmi planuri de investigare a traficului de ființe umane.

B. Activități ce țin de lucrul individual

Subiecte / probleme	Forme de realizare	Modalități de evaluare
Atribuțiile pozitive ale statului în investigarea infracțiunilor de trafic de ființe umane Investigarea reactivă și pro-activă în domeniul combaterii traficului de ființe umane	Referat Rezumate Studiu de caz	– prezentarea rezultatelor – discuții în grup

C. Activități de evaluare

Lucrări scrise

Tema 1. *Competențele procesuale și extraprocusuale în domeniul investigării și combaterii traficului de ființe umane*

Tema 2. *Colaborarea procurorului cu ofițerul de urmărire penală în domeniul urmăririi traficului de ființe umane*

Speță

În urma unor acțiuni operative ale poliției din or. Tirana (Albania) a fost descoperit un bordel în care se aflau două cetățence ale Republicii Moldova. În cadrul acțiunilor procesuale, efectuate de către poliția albaneză, s-a constatat că persoanele sînt victime ale traficului de ființe umane. Ambele se află într-o stare de șoc, declară că nu au avut o muncă stabilă în Moldova și nu au rude apropiate, fiind crescute și educate la o casă de copii. La finisarea acțiunilor procesuale urgente victimele au fost repatriate în Republica Moldova.

Întocmiți, în calitate de procuror, un plan de acțiuni, care eventual ar fi posibil de întreprins în privința acestor persoane.

IV. Bibliografie:**Acte internaționale**

1. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol. 35. – Chișinău, 2006, p.333.*
2. Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de ființe umane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.35. – Chișinău, 2006, p.339.*
3. Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane din 3.05.2000, ratificată de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr.67-XVI din 30.03.2006 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.66-69/277.*
4. Convenția privind despăgubirea victimelor infracțiunilor violente din 24.11.1983 // <http://www.inj.md>

Acte europene

1. Recomandarea (2000) 19 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind rolul urmării penale în sistemul de justiție penală, adoptată de Comitetul de Miniștri la 6 octombrie 2000 // <http://www.coe.int>
2. Recomandarea nr.R 19 (99) a Comitetului de Miniștri către statele membre „Cu privire la mediere în cazuri penale” // <http://www.coe.int>
3. Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei nr.11 (1985) „Cu privire la poziția victimei în dreptul penal și procedură penală” // <http://www.coe.int>
4. Rezoluția Consiliului Uniunii Europene privind persoanele care cooperează în procesul judiciar în lupta împotriva crimei organizate din 20 decembrie 1996 // <http://www.consilium.europa.eu>
5. Rezoluția Consiliului Uniunii Europene privind protecția martorilor în lupta împotriva criminalității internaționale organizate din 23 noiembrie 1995 // <http://www.consilium.europa.eu>

Jurisprudența CEDO

1. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Nachova versus Bulgaria* (hotărîrea din 6 iulie 2005) // <http://www.echr.coe.int>
2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Barbu Anghelescu versus România* (hotărîrea din 5 octombrie 2004) // <http://www.echr.coe.int>

3. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Bursuc versus România* (hotărîrea din 10 octombrie 2004) // <http://www.echr.coe.int>
4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Mc-Cann versus Regatul Unit* (hotărîrea din 27 septembrie 1995) // <http://www.echr.coe.int>
5. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Ergi versus Turcia* (hotărîrea din 19 februarie 1998) // <http://www.echr.coe.int>
6. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Blumberga versus Lituania* (hotărîrea din 14 octombrie 2008) // <http://www.echr.coe.int>
7. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Mv. Keit versus Regatul Unit* (hotărîrea din 4 mai 2001) // <http://www.echr.coe.int>
8. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Boicenco versus Moldova* (hotărîrea din 11 iulie 2006) // <http://www.echr.coe.int>
9. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Pruneanu versus Moldova* (hotărîrea din 16 ianuarie 2007) // <http://www.echr.coe.int>
10. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Corsacov versus Moldova* (hotărîrea din 4 aprilie 2006) // <http://www.echr.coe.int>
11. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Colibaba versus Moldova* (hotărîrea din 23 octombrie 2007) // <http://www.echr.coe.int>
12. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Stepuleac versus Moldova* (hotărîrea din 6 noiembrie 2007) // <http://www.echr.coe.int>
13. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Moreira de Azevedo versus Portugalia* (hotărîrea din 23 octombrie 1990) // <http://www.echr.coe.int>
14. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Calvelli și Ciglio versus Italia* (hotărîrea din 17 ianuarie 2002) // <http://www.echr.coe.int>
15. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Mayali versus Franța* (hotărîrea din 14 iunie 2005) // <http://www.echr.coe.int>
16. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Asch versus Austria* (hotărîrea din 26 aprilie 1991) // <http://www.echr.coe.int>
17. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Luca versus Italia* (hotărîrea din 27 februarie 2001) // <http://www.echr.coe.int>
18. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Allan versus Regatul Unit* (hotărîrea din 5 noiembrie 2002) // <http://www.echr.coe.int>
19. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Bricmont versus Belgia* (hotărîrea din 7 iulie 1989) // <http://www.echr.coe.int>
20. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Doorson versus Olanda* (hotărîrea din 26 martie 1996) // <http://www.echr.coe.int>
21. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Bocas-Cuesta versus Olanda* (hotărîrea din 20 noiembrie 2006) // <http://www.echr.coe.int>
22. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Kostowsky versus Olanda* (hotărîrea din 20 noiembrie 1989) // <http://www.echr.coe.int>
23. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Van Mechelin versus Olanda* (hotărîrea din 23 aprilie 1997) // <http://www.echr.coe.int>
24. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Visser versus Olanda* (hotărîrea din 14 februarie 2002) // <http://www.echr.coe.int>
25. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Krasniki versus Republica Cehă* (hotărîrea din 28 februarie 2006) // <http://www.echr.coe.int>

Acte naționale

1. Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr.241-XVI din 20.10.2005 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.164-167/812.
2. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova asupra excepției de neconstituționalitate a prevederii pct.3) alin.(1) art.401 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.9 din 20.05.2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.99-101/7.

Literatura recomandată

1. Bîrsan C. *Convenția Europeană a drepturilor omului*. Vol.I. – București: C.H. Beck, 2006.
2. Botnaru S., Șavga A., Grosu V. *Drept Penal. Partea Generală*. Vol.I – Chișinău: Cartier, 2005.
3. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V., Țurcanu I., Grosu V. *Drept Penal. Partea Specială*. Vol.II – Chișinău: Cartier, 2005.
4. Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu., Vizdoagă T., Rotaru V., Cerbu A., Ursu S. *Drept procesual penal*. – Chișinău: Cartier, 2005.
5. Predescu O., Udoroiu M. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului și dreptul procesual penal*. – București: C.H.Beck, 2007.
6. Tăndăreanu L. *Protecția martorilor în dreptul comunitar și în legislația altor state* // Dreptul, 2007, nr.11.
7. Volonciu N. *Tratat de procedură penală*. Vol.I. – București: Paideia.
8. Voinea Gh. *Protecția victimelor infracțiunilor* // Dreptul, 2005, nr. 8.
9. Ботьев В. *К вопросу об обеспечении потерпевшему доступа к правосудию* // Уголовное право, 2003, №3.
10. Шерба С.П., Зайцев О.А. *Охрана потерпевших и свидетелей по уголовным делам*. – Москва, 1996.

Tema 8. PROBATORIUL ÎN CAUZELE PENALE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE

I. Obiective de referință:

- să definească noțiunea de probatoriu în cauzele privind traficul de ființe umane;
- să identifice trăsăturile specifice ale probatoriului în cauzele privind traficul de ființe umane;
- să deducă importanța audierii victimei traficului de ființe umane;
- să diferențieze probele obținute în cadrul acțiunilor procesuale și activității operative de investigații;
- să relateze despre utilitatea probelor administrate în cadrul probatoriului;
- să compare metodele de audiere a victimei și a martorului;
- să specifice atribuțiile subiecților procesuali în cadrul probatoriului;
- să planifice procedura de audiere a victimei traficului de ființe umane;
- să estimeze posibilitatea utilizării rezultatelor activității operative de investigații în probatoriu.

II. Repere de conținut

2.1. Probatoriul constă în invocarea și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor. În sensul art.99 CPP RM, este o totalitate de acțiuni îndreptate spre stabilirea obiectului probațiunii. Aceste acțiuni sînt efectuate de către instanță și părți. Instanța, însă, este limitată în activitatea de strîngere a probelor. În toate cazurile strîngerea probelor de către instanță poate fi executată doar la cererea părților. Verificarea probelor, însă, se include în obligațiile atît ale organului de urmărire, cît și ale instanței. În acest sens, instanța este obligată să verifice totalitatea de probe propuse de către părți, în vederea constatării admisibilității, pertinentei, concludenței și utilității. Aprecierea probelor se efectuează în baza intimei convingeri a procurorului, a reprezentantului organului de urmărire penală și a judecătorului. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit anumite principii în cadrul probatoriului. Principiile au sarcina de a asigura drepturile persoanelor implicate într-un proces penal și constau în dreptul de a asista la proces, dreptul de a fi ascultat, dreptul de a asculta și urmări procedura, egalitatea armelor, dreptul la tăcere, la asistența apărătorului. Pornind de la principiul prezumției de nevinovăție, procurorul, organul de urmărire penală, este obligat să colecteze suficiente probe pentru dovedirea vinovăției persoanei.

Administrarea probelor în cauzele penale privind traficul de ființe umane se supune aceluiași rigori care guvernează întreg procesul penal. Acțiunile procesuale sînt efectuate în funcție de circumstanțele cauzei penale, procurorul și ofițerul de urmărire penală determinînd timpul și consecutivitatea acestora.

2.2. La efectuarea *audierii victimei traficului de ființe umane* este necesar de a se asigura ca acest procedeu probatoriu să nu afecteze securitatea victimei și starea emoțională a acesteia. În acest aspect, în prealabil se evoluează riscurile la care poate fi supusă

victima în cadrul audierii. Riscurile pot ține atît de la propriile trăiri ale victimei, cît și de faptul că audierea poate afecta statutul persoanei în comunitate. Astfel, este necesar de a constata opinia victimei vizavi de audierea respectivă. Are importanță și locul efectuării audierii. Spre exemplu, audierea la domiciliul victimei, fie în alte locuri (spital, loc de muncă etc.) afecta ireparabil relațiile cu apropiații, fie cu colegii de serviciu.

De regulă, audierea victimei traficului de ființe umane parcurge cîteva etape. Fiecare etapă conține anumite riscuri care trebuie luate în considerație și aplicate măsuri de precauție.

Etapa I. Stabilirea contactului

Pornind de la faptul că în multe cazuri victima se poate afla sub controlul traficantilor, fie audierea la domiciliu sau la serviciu poate fi observată de alte persoane, contactul cu aceasta poate fi stabilit prin intermediul unor organizații cunoscute de către victimă. Cu cît mai mult timp a trecut de la momentul ultimului contact cu traficanții și audierea propriu-zisă, cu atît mai mult victima o să se simtă în siguranță și va relata detaliile cunoscute.

Etapa II. Determinarea timpului și locului efectuării audierii

Victimele pot fi frustrate de audierea acestora în condiții în care acest fapt poate deveni cunoscut și altor persoane. În aceste împrejurări audierea trebuie efectuată în condiții de securitate, izolare și confidențialitate. În multe cazuri, organizațiile guvernamentale pot oferi spațiu pentru audierea victimei. Audierea nu poate avea loc în prezența altor persoane, îndeosebi a copiilor. Articolul 106 CPP RM stabilește că martorul (victima – *I.D.*) se audiază la locul desfășurării urmăririi penale sau cercetării judecătorești. În caz de necesitate, acesta poate fi audiat la locul aflării lui. Ofițerul de urmărire penală sau, după caz, procurorul va menționa în procesul-verbal de audiere a victimei despre locul efectuării audierii, inclusiv despre necesitatea audierii victimei în asemenea condiții. Pînă la audiere și în timpul audierii victima trebuie să dispună de posibilitatea de a solicita transferarea timpului și locului audierii pentru o altă perioadă într-un loc comod pentru ea. Planificarea audierii trebuie să reiasă dintr-o agendă reală, deoarece una prea încărcată nu este practică și poate afecta calitatea audierii. Audierea nu trebuie să dureze în timp. Articolul 107 CPP RM stabilește că audierea se face, de regulă, în timpul zilei. În cazuri excepționale audierea poate fi efectuată în timpul nopții, cu indicarea motivelor în procesul-verbal respectiv. Durata audierii neîntrerupte nu poate depăși 4 ore, iar durata generală, în aceeași zi, nu poate depăși 8 ore. Totuși, la momentul determinării timpului și locului audierii victimei traficului de ființe umane este necesar de a lua în considerație și faptul că audierea nu trebuie să dureze prea mult timp. Cu cît mai confortabil se simte victima, cu atît mai mare este probabilitatea că ea va relata informația concludentă pentru cauza penală urmărită. La planificarea audierii este necesar de a constata de cît timp dispune victima, dacă sînt necesare anumite acte care ar justifica absența acesteia de la serviciu, domiciliu etc.

Persoana se citează la adresa unde locuiește, iar dacă aceasta nu este cunoscută, la adresa locului său de muncă prin serviciul de personal al instituției unde lucrează (art.238 CPP RM). Dacă persoana citată nu se află acasă, agentul înmînează citația so-

țului unei rude sau oricărei alte persoane care locuiește cu ea, ori care în mod obișnuit îi recepționează corespondența (art.240 CPP RM). Prevederile respective de citare a victimei traficului de ființe umane, de regulă, nu sînt aplicabile, dacă pot afecta situația acesteia. În asemenea situații, este recomandat de a stabili contact direct cu victima, evaluînd circumstanțele de fapt în cauza respectivă.

Etapa III. Efectuarea audierii

Potrivit art.111 alin(2) CPP RM, audierea părții vătămate se face conform dispozițiilor ce se referă la declarațiile și audierile martorului. Victima unei infracțiuni de trafic de ființe umane se deosebește de un simplu martor și, în cadrul audierii, beneficiază nu doar de modalități speciale de protecție, dar și de asistență. În cazurile de trafic, de regulă, față de victimă trebuie aplicate reguli speciale de audiere, ținîndu-se seama de recomandările formulate în acest sens pe plan internațional și european. În acest aspect, sînt aplicabile prevederile art.110 CPP RM.

Audierea victimei trebuie efectuată în așa mod ca să nu afecteze starea emoțională a acesteia. În situația cînd ofițerul de urmărire penală sau procurorul au idei preconcepute privind trecutul victimei, caracterul acesteia, rolul ei în tot ce s-a întîmplat, riscă să nu obțină informația necesară în cauza penală concretă.

Este important de a determina în prealabil cercul de întrebări puse victimei. Fiecare cauză penală dispune de particularitățile sale, ca și fiecare victimă care solicită o atitudine individuală. Din aceste considerente, eficiența audierii depinde de capacitățile ofițerului de urmărire penală ale procurorului sau ale judecătorului de a asculta și interpreta informația. Cu toate că aceștia sînt chemați de a exprima înțelegere și îngrijorare, unele victime pot arăta nemulțumite cînd față de ele se exprimă compasiune.

La audierea victimei este necesar să se asigure excluderea revictimizării acesteia. De asemenea, este necesar să se asigure condiții adecvate pentru a desfășura audierea într-o manieră care să permită obținerea unor probe concludente și utile. În acest aspect, persoana care efectuează audierea trebuie să manifeste respect și profesionalism. De regulă, la audierea victimei este necesar de a utiliza un limbaj clar, cotidian pentru victimă.

La audierea în cadrul urmăririi victima trebuie convinsă că în asemenea gen de infracțiuni au importanță și anumite detalii din propria viață, trecutul și mediul din care ea provine, aceasta fiind o parte esențială a materialului probator. Victima trebuie informată că asemenea detalii vor fi evaluate și de către avocații traficantilor. În cazul în care ea nu va relata adevărul din diferite motive (frică, ură, răzbunare), aceasta se va descoperi și va prejudicia procesul. Victimei trebuie să i se explice că în cadrul procesului judiciar avocații traficantilor vor încerca să pună la îndoială credibilitatea acesteia. Cu cît mai multe detalii vor fi analizate la audierea victimei, cu atît mai puțin dificil îi va fi ei cînd va da răspunsuri la confruntări sau la examinarea cauzei în instanță.

Înainte de audiere, victima trebuie informată cu privire la faptul că poate oricînd să solicite clarificări cu privire la anumite întrebări ori să declare că nu a înțeles întrebarea; de asemenea, ea trebuie informată că unele întrebări îi pot provoca amintiri durerose. Nu în toate cazurile se memorizează detalii, așa că este firesc ca unele detalii

să fie uitate. Victima trebuie să cunoască că poate cere pauze pentru a-și aminti unele împrejurări, fie ca să se odihnească, fie să ceară întreruperea audierii, dacă starea emoțională nu-i permit aceasta.

La audierea propriu-zisă a victimei un factor esențial este stabilirea contactului psihologic cu aceasta. Cu alte cuvinte, victima trebuie să dorească și să poată reda împrejurările pe care le cunoaște. Astfel, procurorul sau ofițerul de urmărire penală trebuie să trezească interesul spre comunicarea mărturiilor veridice. Victima trebuie să dorească a depune mărturii veridice și să înțeleagă inutilitatea mărturiilor false. Ea trebuie lăsată să expună liber evenimentele într-o manieră spontană, fără a o întrerupe. Procurorul și judecătorul trebuie să se abțină de la întrerupere pentru a pune întrebări. La o expunere liberă pot fi obținute cele mai veridice probe. Dacă victima dorește să-și amintească anumite împrejurări, sau dacă și-a amintit ceva neplăcut, poate fi improvizată o pauză, care trebuie administrată de către judecător, procuror sau ofițerul de urmărire penală. Pornind de la faptul că traficul de ființe umane se deosebește de alte infracțiuni prin durata sa, este posibil ca victima să nu-și amintească anumite împrejurări. În asemenea situații, este recomandată audierea repetată a victimei în cadrul urmăririi. Atât în cadrul urmăririi, cât și în cadrul judecării, audierea poate fi divizată în mai multe secțiuni, în funcție de etapele traficului; astfel, victima își poate reaminti mai ușor circumstanțele cauzei.

Expunerea liberă este urmată de întrebările puse de către procuror sau ofițerul de urmărire penală. Este important ca întrebările să fie clare, fără construcții gramaticale dificile sau prin utilizarea unor termeni necunoscuți victimei. Totul trebuie să fie calm și să provoace victimei un sentiment de amabilitate. Este exclus de a utiliza argouri sau expresii ironice. Persoanele care efectuează audierea pot utiliza repere de orientare pentru a plasa în timp pe cât se poate de adecvat toate evenimentele. Acest fapt va fi important pentru precizarea circumstanțelor și pentru evitarea situațiilor când apărarea traficantilor va încerca să pună la îndoială credibilitatea declarațiilor victimelor. Trebuie să se țină cont de faptul că verificarea probelor obținute prin audiere se efectuează mai puțin dificil în situația în care cronologia evenimentelor este pe cât se poate de exactă. Este necesar ca victima să decidă în ce mod dorește să plaseze evenimentele.

Important este de a nu-i oferi victimei răspunsuri sugerate. Se recomandă deci ca victimelor să li se propună întrebări deschise, care permit acesteia să ofere mai multe informații la subiect. În cazul în care apare necesitatea de a constata unele detalii importante, iar acestea nu au fost stabilite prin întrebări deschise, pot fi puse întrebări închise. Totuși, acestea trebuie puse cu precauție, pentru a evita situațiile când victimele ghicesc răspunsul.

În timpul audierii situația poate să se schimbe, fapt ce poate crea un pericol fizic sau psihologic pentru victimă. Chiar dacă inițial condițiile au fost acceptabile, în orice moment pe parcursul audierii victima poate simți un disconfort. Este important de a observa acest moment, luând în considerație faptul că, posibil, audierea nu se desfășoară în modul convenit, deoarece disconfortul victimei atestă că ea nu este gata sau nu este în stare de a fi sinceră. Factorii care pot influența caracterul audierii pot fi diferiți: fie factori externi – ședința publică în instanță sau apariția unor persoane străine la

audierea în cadrul urmăririi; întrebări incomode etc.; fie factori interni – pierderea încrederii în sine sau emoțiile victimei. În asemenea situații, este important de a urmări semnalele care permit a constata că victima nu se mai simte confortabil și dorește să întrerupă audierea. Este important pentru ofițerul de urmărire penală, procuror sau judecător de a constata motivele schimbării comportamentului. În situația când afecțiunea victimei, provocată de audiere, este evidentă, întrebările puse pot să țină de alt domeniu (de exemplu, cu referire la sănătate, timp etc.) sau audierea trebuie finisată. Este recomandabil ca audierea să fie finisată pe o notă pozitivă. Important este de a arăta că declarațiile victimei sînt utile pentru investigarea cauzei, inclusiv faptul că această informație va fi folosită la asistența altor victime.

Audierea victimelor traficului de ființe umane poate fi efectuată atît în cazurile cînd acestea sînt la moment victime, cît și în cazul cînd au fost în trecut în această calitate. De regulă, persoanele care la moment sînt victime se află într-o stare de incertitudine provocată de situația lor actuală (lucrează într-un sector ilegal, se află ilegal într-o țară, prost își cunosc drepturile, au o libertate limitată de deplasare, sînt supuse violenței fizice, psihice sau sexuale). Persoanele care în trecut au fost victime, pe lîngă problemele enunțate mai sus, se confruntă cu probleme ce țin de datorii nerambursate, trăiesc sentimentul de insecuritate, sînt stigmatizate social, se dovedesc a fi vulnerabile la stresuri ca o reacție la trăirile anterioare.

Există unele principii directorii la audierea victimelor traficului de ființe umane:

- Este inadmisibil de a efectua audierea cu o victimă a traficului de ființe umane dacă aceasta ar putea afecta starea acesteia într-o perspectivă de scurtă sau lungă durată;
- Pînă la audiere este necesar de a constata cu care riscuri este legat traficul de ființe umane, comparîndu-l cu cazul de față;
- Este necesar de a pune la dispoziția victimei informația privind organizațiile care acordă asistență victimelor, fără a-i da careva promisiuni imposibil de realizat;
- Persoanele implicate în audiere (interpreți, psihologi ș.a.) trebuie minuțios selectate;
- Este necesar a respecta confidențialitatea privind persoana audiată;
- Acceptul persoanei de a depune declarații este substanțial. Fiecare persoană trebuie să cunoască scopul și conținutul audierii, cum va fi utilizată informația, să-și cunoască dreptul de a nu răspunde la anumite întrebări, dreptul de a cere întreruperea audierii;
- Întrebările puse victimelor trebuie identificate cu prudență, fără a afecta starea psihică a acestora;
- Este necesar de a exclude dubla victimizare a persoanei;
- Victima poate anunța despre pericolul care o paște;
- Informația obținută trebuie utilizată efectiv atît în beneficiul victimei concrete, cît și la elaborarea politicilor de prevenire și asistență a victimelor.

2.3. Audierea martorului în cadrul urmăririi penale și judecării cauzei de trafic de persoane nu se deosebește în esență de audierea în alte cauze. Totuși, pornind de la pericolul sporit pe care îl prezintă asemenea gen de infracțiuni, sînt necesare anumite garanții de asigurare a veridicității probelor cu martori. De regulă, în asemenea gen de infracțiuni se recomandă, în funcție de caz, de a aplica prevederile art.109 și 110 CPP RM, dacă sînt prezente condițiile legale.

Articolul 109 CPP RM reglementează procedura de audiere a martorului, a cărui prezență la judecată va fi imposibilă. Motivele de audiere a martorului în condițiile art.109 CPP pot fi: boala îndelungată a persoanei care urmează a fi audiată ca martor, o deplasare de lungă durată, alte împrejurări. La solicitarea procurorului de a audia martorul în condițiile art.109 CPP RM, judecătorul de instrucție stabilește data și ora la care va avea loc audierea. Audierea martorului se efectuează cu participarea procurorului, părții vătămate, a bănuțitului, învinutului sau a apărătorului și, după caz, a reprezentantului legal. La data fixată pentru audiere procurorul asigură prezența acestor persoane în instanță.

Audierea se efectuează de către judecătorul de instrucție în ordinea generală prevăzută de art.105-109 CPP RM, asigurîndu-se dreptul participanților la audiere de a pune întrebări martorului audiat. Procedura de desfășurare a audierii și declarațiile martorului se consemnează de grețier în procesul-verbal al ședinței de judecată, ca document separat anexat la materialele dosarului în condițiile prevăzute la art.336-337 CPP RM. Audierea martorului poate fi înregistrată video sau audio, conform prevederilor art.115 CPP RM. Procesul-verbal al ședinței de judecată și declarațiile martorului cu caseta video sau audio, dacă au fost aplicate înregistrări, se transmit procurorului pentru a fi anexate la materialele dosarului respectiv, iar copiile acestora se păstrează la judecătorul de instrucție.

Articolul 110 CPP RM stabilește modalități speciale de audiere a martorului. Aplicarea modalităților speciale de audiere sînt determinate de necesitatea asigurării protecției martorului și a părții vătămate. Aplicarea modalităților speciale este condiționată de pericolul iminent pentru viața și integritatea corporală sau libertatea martorului ori a unei rude apropiate.

Judecătorul de instrucție poate admite ca martorul respectiv să fie audiat fără a fi prezent fizic la locul unde se află organul de urmărire penală sau în sala în care se desfășoară ședința de judecată, prin intermediul teleconferinței cu circuit închis (Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.7 din 04.07.2005).

Pentru audierea martorului în asemenea circumstanțe urmează a fi stabilite următoarele condiții:

- pericolul asupra vieții, integrității corporale sau a libertății martorului ori a unei rude apropiate a lui sînt în legătură cu declarațiile pe care acesta le face;
- declarațiile martorului urmează a fi date într-o cauză penală privind o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă;
- existența mijloacelor tehnice respective.

Audierea martorului în asemenea condiții se face în baza unei încheieri motivate a judecătorului de instrucție la cererea argumentată a procurorului, a avocatului, a martorului respectiv sau a oricărei persoane interesate.

Cererea înaintată judecătorului de instrucție urmează a fi argumentată și confirmată prin anumite date privitoare la pericolul persistent. Dacă cererea este înaintată judecătorului de instrucție de către avocat, martorul respectiv sau oricare persoană interesată, despre pericolul declarat urmează a fi înștiințate organele respective, pentru a lua măsuri de protecție a persoanelor aflate în pericol.

Sînt necesare mijloace tehnice respective care vor permite a înzestra cel puțin două încăperi: una în incinta instanței de judecată, unde se vor afla judecătorul de instrucție care va efectua audierea, procurorul, partea vătămată, avocatul și bănuitul, sau, după caz, învinuitul și o altă încăpere, în care se va afla martorul care urmează a fi audiat, însoțit de un alt judecător de instrucție. Aceste două încăperi urmează a fi conexate prin rețea de televiziune cu circuit închis, astfel ca cei ce se află în instanță să poată vedea și audia declarațiile pe care le va face martorul audiat.

Martorului audiat i se permite să comunice o altă informație despre identitatea sa decît cea reală. Informația despre identitatea reală a martorului se verifică în baza documentelor de identitate ale acestuia de către judecătorul de instrucție, care asistă martorul, pînă a face conexiunea rețelei de televiziune cu circuit închis. Identitatea reală a martorului se consemnează de către judecătorul de instrucție într-un proces-verbal separat care se semnează de către martor și judecătorul de instrucție și se păstrează la sediul instanței respective în plic sigilat, în condiții de maximă siguranță a confidențialității.

În cazul audierii martorului cu o altă identitate decît cea reală, procurorul care conduce sau, după caz, efectuează urmărirea penală asigură martorului o legendă, adică să fie pregătit să expună alte date de identitate cît mai apropiate de datele lui reale.

Regulile de audiere, în condițiile art.110 CPP RM, ale acestui martor sînt cele generale prevăzute de art.105, 108, 109 CPP RM. Jurămîntul este depus de către martor după ce a fost conexată rețeaua, textul fiind anexat ulterior la procesul-verbal al ședinței de judecată la care este anexată și declarația martorului. Procesul-verbal al ședinței de audiere a martorului și declarațiile acestuia se întocmesc de grefier în sala de ședință unde se află judecătorul de instrucție, procurorul, partea vătămată, avocatul, bănuitul, învinuitul.

Bănuitului, învinuitului și apărătorului, părții vătămate li se asigură posibilitatea de a adresa întrebări martorului audiat în asemenea condiții, avînd posibilitate de a auzi răspunsul la întrebările puse.

Declarațiile martorului, audiat în condițiile prevăzute de art.110 CPP RM, se înregistrează prin mijloace tehnice video și se consemnează integral în procesul-verbal al ședinței. Casetele video pe care a fost înregistrată declarația martorului, sigilate cu sigiliul instanței, se păstrează în original la instanță împreună cu copia procesului-verbal al declarației.

Declarațiile martorului, audiat în asemenea condiții, pot fi utilizate ca mijloc de probă numai în măsura în care ele sînt confirmate de alte probe. În condițiile menționate pot fi audiați ca martori și investigatorii sub acoperire, care sînt persoane civile.

Privitor la audierea martorilor cu aplicarea anonimatului, există mai multe hotărîri ale Curții Europene a Drepturilor Omului care vor fi examinate și în compartimentul privind protecția victimei și martorului. În cauza *Ludi v. Elveția* (hotărîrea din 15 iunie 1992), Curtea a menționat că utilizarea unui agent sub acoperire nu a afectat, nici în

mod individual, nici împreună cu interceptările telefonice, viața privată în sensul Articolului 8 al Convenției.

Reclamantul a susținut că condamnarea sa s-a bazat, mai presus de toate, pe raportul agentului sub acoperire și pe reproducerea conversațiilor sale telefonice cu agentul, cu toate că el nici la o etapă a procedurii nu a avut posibilitatea de a-i adresa întrebări sau să obțină audierea sa. Refuzând să audieze agentul în calitate de martor, curțile elvețiene l-au privat pe reclamant de posibilitatea de a clarifica pînă în ce măsură acțiunile agentului i-au influențat și i-au determinat comportamentul. Necitarea agentului a împiedicat curțile în a-și forma propria opinie asupra credibilității acestuia.

Nici judecătorul de instrucție, nici instanțele nu au avut posibilitatea de a audia agentul în calitate de martor și de a desfășura o confruntare, care ar da posibilitatea de a confrunța argumentele agentului cu stipulările dlui Ludi; mai mult decît atît, pe parcursul desfășurării procedurii nici dl Ludi, nici avocatul său nu au avut posibilitatea de a-l interoga sau de a pune la îndoială credibilitatea sa. Cu toate acestea, ar fi fost posibil de făcut acest lucru într-un mod în care s-ar fi luat în considerație drepturile legitime ale autorităților polițienești într-un caz de trafic de droguri în păstrarea anonimatului agentului lor, astfel încît să-l poată proteja și să-l poată utiliza și în viitor.

Astfel, drepturile apărării au fost limitate într-o astfel de măsură, încît reclamantul nu a avut parte de un proces echitabil. În consecință, a existat o violare a paragrafului 3 (d) luat în comun cu paragraful 1 al Articolului 6 (art.6-3-d, art.6-1).

2.4. Articolul 113 CPP RM stabilește că acțiunea procesuală de *confruntare* se efectuează în cazul cînd există divergențe între declarațiile persoanelor audiate în aceeași cauză.

Confruntarea se efectuează atît la cerere, cît și din oficiu. Totuși, ofițerul de urmărire sau procurorul, sau judecătorul decide asupra necesității efectuării acțiunii procesuale.

Confruntarea este o modalitate de audiere și, în acest aspect, la confruntarea făptuitorului cu victima este necesar, în special, de a asigura excluderea oricărei afecțiuni a ultimei. În asemenea situații, confruntarea se efectuează cu aplicarea dispozițiilor art.110 CPP RM.

Contradicțiile esențiale care determină necesitatea efectuării confruntării țin de obiectul probațiunii cauzei concrete. De regulă, în infracțiunile de trafic de ființe umane ele se referă la descrierea și conținutul evenimentelor investigate, rolul subiecților etc. Motivele contradicțiilor în asemenea infracțiuni sînt evidente și, de regulă, sînt înaintate de făptuitor pentru a demonstra faptele în favoarea traficantilor, fie punerea sincerității martorului sau a părții vătămate sub semnul dubității. În aspect criminalistic, confruntarea servește nu numai ca mijloc de realizare a scopului principal – excluderea contradicțiilor, dar și ca mijloc de rezolvare a unor sarcini tactice, cum ar fi verificarea unor versiuni, descoperirea declarațiilor false etc. De asemenea, prin efectuarea confruntării pot fi descoperite circumstanțe noi în cauza urmărită. O particularitate distinctă a confruntării este și faptul că la această acțiune procesuală participă două persoane care relatează despre unul și același eveniment. În asemenea situații, este mai dificil în aspect psihologic de a depune mărturii false.

La efectuarea confruntării necesită a fi respectate normele de etică aplicate la audiere.

În cazul efectuării confruntării pot fi utile și elementele emoționale ale comportamentului pentru elaborarea unor versiuni privind acțiunile procesuale ulterioare.

Confruntarea se recomandă a fi efectuată în funcție de caz. De exemplu, dacă după efectuarea prezentării spre recunoaștere bănuitul sau învinuitul neagă faptul cunoștinței cu victima, confruntarea se efectuează imediat.

În cadrul confruntării pot fi prezentate diferite materiale în susținerea poziției părților. Pregătirea confruntării presupune:

- analiza declarațiilor anterioare ale participanților la confruntare, precum și ale altor persoane;
- identificarea caracterului și conținutului contradicțiilor, a motivelor care au determinat contradicțiile;
- examinarea personalității celor audiați;
- formularea chestiunilor și determinarea consecutivității acestora;
- pregătirea materialelor care vor fi prezentate părților;
- stabilirea timpului pentru efectuarea confruntării;
- pregătirea mijloacelor tehnice etc.

2.5. Acțiunea de prezentare spre recunoaștere este frecvent aplicată la urmărirea penală în cazurile de trafic de ființe umane, fapt determinat de natura infracțiunii în care sînt implicate diferite persoane la toate etapele traficului. Pe lângă persoane, pot fi supuse recunoașterii și fotografiile, lucrurile, unitățile de transport, imobilele ș.a. Este evident că prezentarea spre recunoaștere a persoanei este cea mai frecventă și cu consecințe mai grave în cazul identificării false.

Elementul de bază la prezentarea spre recunoaștere este contactul, în cele mai dese cazuri vizual sau auditiv, al persoanelor prezentate spre recunoaștere cu victima sau martorul respectiv.

Prezentarea spre recunoaștere reprezintă rezultatul unor mecanisme psihologice, ca: perceperea, memorarea, redarea. În acest aspect sînt posibile anumite erori ale persoanei și trebuie să se țină cont de factorii obiectivi și subiectivi care pot influența asupra percepției, memorării și redării. În așa mod, prezentarea spre recunoaștere are o importanță egală cu acțiunea procesuală de audiere. Este important ca la efectuarea prezentării spre recunoaștere să se țină cont de faptul că această acțiune procesuală poate fi efectuată o singură dată cu implicarea aceluiași persoane. Astfel, o eroare comisă în cadrul efectuării prezentării spre recunoaștere poate invalida proba și, astfel, permite ca făptuitorul să evite răspunderea. Din aceste considerente este necesar de a respecta unele reguli stabilite în art.116, 117 CPP RM:

- Prezentarea spre recunoaștere poate avea loc doar după audierea persoanei. Este important ca în procesul-verbal de audiere să se menționeze, pe cît posibil de detaliat, toate particularitățile persoanei care ulterior va fi prezentată spre recunoaștere. Expunerea în procesul-verbal de audiere a unor asemenea particularități va înlătura eventualele dubii care pot să apară în cadrul judecării cauzei;

- Pînă la prezentarea propriu-zisă, persoana se audiază asupra semnelor și particularităților distincte după care ar putea fi recunoscută. Procesul-verbal care se întocmește este unul separat;
- La prezentarea spre recunoaștere participă doar ofițerul de urmărire penală, persoana prezentată spre recunoaștere, după caz, avocatul acesteia, asistenții procedurali, precum și persoana chemată pentru a face recunoașterea. În acest sens, este exclusă asistența într-un mod sau altul a ofițerilor operativi sau a altor categorii de persoane.

Pot exista situații cînd făptuitorii în traficul de ființe umane se află după hotarele țării, fie încă nu au fost reținuți. Pot exista, de asemenea, situații cînd starea sănătății persoanei chemate să recunoască nu-i permite să participe. În asemenea cazuri, prezentarea se efectuează după fotografii. La prezentarea spre recunoaștere după fotografii este necesar ca în procesul-verbal să se indice motivul. De remarcat că, odată ce persoana a fost prezentată spre recunoaștere după fotografii, va fi imposibilă prezentarea spre recunoaștere fizică. Deci, prezentarea spre recunoaștere după fotografii trebuie să fie mai mult o excepție decît o regulă.

2.6. La urmărirea infracțiunilor de trafic de ființe umane, *percheziția* se efectuează după regulile generale stabilite în Codul de procedură penală. Totuși, în asemenea categorii de infracțiuni sînt utilizate documente false sau alt tip de documente care pot fi depistate în cadrul percheziției.

În cadrul efectuării percheziției la urmărirea infracțiunilor de trafic de ființe umane pot fi descoperite acte de identitate false sau originale ale potențialelor victime, surse de reclamă, anunțuri publicitare, bilete de călătorie, recipise, bilete de bagaje, contracte de angajare în muncă, materiale de studiere a limbilor străine etc.

În cadrul perchezițiilor pot fi descoperite și persoane sechestrate, poate fi ridicat echipamentul tehnic care să conțină informație utilă pentru investigarea cauzei sau pot fi ridicate și accesoriile pentru o eventuală expertiză criminalistică. Un imperativ al operațiunii de percheziție este de a ridica, în limitele legii, orice obiect care ar putea avea legătură cu cauza dată, chiar dacă inițial această legătură provoacă dubii. Ulterior, obiectele care nu sînt pertinente pot fi restituite, însă proba neindicată la timp ar putea să dispară.

La pregătirea percheziției este necesar de a fi luate în considerație și a li se acorda atenție căilor de acces unde se va desfășura percheziția, modalitatea percheziției, situațiile neordinare cînd persoanele aflate în localuri vor încerca să ascundă lucrurile ori să opună rezistență. Este important de a obține în prealabil schema încăperii sau a încăperilor și a repartiza rolurile participanților la percheziție, precum și de a lua în considerație faptul că percheziția trebuie efectuată în toate localurile concomitent. Din aceste considerente, poate exista necesitatea atragerii mai multor ofițeri de urmărire penală pentru efectuarea percheziției la toți bănuții concomitent.

Percheziția trebuie efectuată în mod inopinat, ceea ce presupune, pe de o parte, dispunerea acestui act la un moment oportun, iar, pe de altă parte, asigurarea unui anumit grad de confidențialitate. Este necesar de a asigura observarea directă și per-

manentă asupra persoanei percheziționate în vederea constatării unor manifestări psihocomportamentale ale acesteia la anumite etape ale percheziției. În cazul în care sînt manifestări care nu sînt dirijate în mod conștient, acestea pot prezenta importanță orientativă.

Trebuie să se țină cont de faptul că percheziția constituie o ingerință în viața privată. În acest sens, respectarea standardelor privind asigurarea inviolabilității, a vieții private, impuse de art.8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, este o condiție *sine qua non* de efectuare a percheziției.

De asemenea, trebuie respectate prevederile procesuale privind efectuarea percheziției (art.125-132 CPP RM). Percheziția trebuie efectuată în timpul zilei, cu excepția cazurilor de delict flagrant. Cazul de delict flagrant poate fi ca motiv de efectuare a percheziției fără autorizația judecătorului de instrucție. În ordonanța de efectuare a percheziției în lipsa autorizației se menționează acest fapt. În cazurile care nu sînt determinate de un delict flagrant, percheziția se efectuează cu autorizarea judecătorului de instrucție, în condițiile determinate de Codul de procedură penală. Procesul-verbal al percheziției se întocmește în formă generală, respectîndu-se prevederile art.131 CPP RM.

2.7. Indiferent de faptul dacă victima este amplasată într-o instituție-gază sau se află la etapa de interacțiune inițiată cu organele de drept, marea majoritate a declarațiilor victimelor traficate și abuzate sexual și fizic, de obicei, țin de trecut și nu necesită o *examinare medico-legală* imediată, fie o expertiză medico-legală.

În plus, în cazurile ce au implicat exploatarea sexuală sau practicarea prostituției, victimele, de regulă, neagă necesitatea vitală a efectuării examinării medico-legale, fie o expertiză medico-legală și obținerea mostrelor pentru probe. Cu toate acestea, în cadrul efectuării urmăririi penale pentru infracțiunile de trafic de ființe umane, procurorul trebuie să pornească de la prezumția că o constatare medico-legală imediată poate contribui la obținerea unor probe concludente, la care se poate ajunge doar în urma unui examen medico-legal minuțios.

Problema privind examinarea medico-legală va fi abordată în funcție de timpul la care victima va face o relatare ofițerului de urmărire penală despre cele întîmplute. Pornind de la durata perioadei de reflecție înainte de administrarea probelor, necesitatea unei constatări medico-legale imediate ar putea dispărea, excepție făcînd doar cazul cînd victima declară din start că a fost abuzată sexual/fizic și consimte să fie examinată.

În cazurile cînd expertiza medico-legală este necesară în mod imperios, trebuie respectate procedurile stabilite vizavi de examinarea victimelor violului. În aceste cazuri este necesară abordarea a două aspecte importante. În primul rînd, victima trebuie să consimtă de a fi examinată, fapt ce trebuie înregistrat în modul corespunzător în formă scrisă. În al doilea rînd, victimei trebuie să i se permită să aleagă medicul de același sex, ori de cîte ori aceasta este posibil.

Victimele pot dezvălui anumite detalii ale abuzului pe care l-au suferit pe durata comiterii infracțiunilor. Din astfel de detalii vor putea rezulta informații importante pentru consolidarea declarațiilor victimelor făcute ofițerului de urmărire penală. În același

timp, victimele pot refuza de a face publice unele detalii. Înseși organizațiile care acordă asistență victimelor nu au dreptul să nu păstreze confidențialitatea. Din aceste considerente, victimei i se va cere consimțământul (în formă scrisă) de a permite ofițerului de urmărire penală să aibă acces la orice înscrisuri medicale și informații ale lucrătorilor sociali care pot pune la dispoziția acestuia alte probe ce confirmă fapta abuzului.

În acest aspect, ofițerul de urmărire penală sau procurorul are atribuția de a:

- Emite ordonanțe pentru efectuarea expertizei medico-legale în caz de declarații privind abuzul sexual sau fizic;
- Ofițerul de urmărire penală trebuie să facă o descriere foarte detaliată a oricărui caz de abuz exercitat asupra victimei, a condițiilor în care aceasta a fost deținută și în care i s-a cerut să lucreze. Este foarte important să se obțină cât mai multe detalii descriptive;
- După obținerea unei descrieri detaliate a cazului de abuz, este necesar de a asigura serviciile specialiștilor medicali calificați în patru aspecte ale sănătății victimei: fizic, sexual, psihologic și psihiatric. Pentru acest proces ar putea să fie nevoie de patru experți în domeniul medicinei legale, efectuându-se, astfel, o expertiză complexă potrivit art.147 CPP RM. În unele cazuri, în funcție de circumstanțe, poate fi solicitată participarea unui clinician calificat, care uneori ar putea să furnizeze probe calificate despre vătămrile și infecțiile fizice și sexuale, precum și despre gravitatea și impactul abuzurilor asupra sănătății victimei. În mod analogic, un psihiatru și/sau un psiholog experimentat, de obicei, este în stare să furnizeze probe calificate care cuprind atât daunele psihologice, cât și cele morale pe care le-a suferit victima. Momentul-cheie este selectarea experților în medicină legală care dispun de calificarea și atestarea necesară, precum și respectarea recomandărilor lor. În aceste cazuri, de regulă, se apelează la instituțiile se stat competente de a efectua expertiza medico-legală. Totuși, este necesar de a se lua în considerație și dreptul părților de a solicita o expertiză privată.

În urma expertizei medico-legale trebuie demonstrat că prejudiciul fizic sau psihic cauzat victimei a fost urmare a traficării și că aceste daune nu au existat pînă la săvîrșirea traficului.

De exemplu, dacă victima suferă de o infecție sexuală serioasă, expertul medical ar putea să fie în stare să calculeze cu exactitate durata de infectare a victimei. Aceste probe pot fi confruntate cu data la care victima a fost traficată pentru prima oară. O altă sursă poate fi medicul de familie al victimei care ar fi putut să o examineze pînă la momentul traficării ei și care ar putea constata dacă aceasta era infectată la timpul respectiv.

O procedură similară ar putea fi aplicată și în cazul plăgilor și cicatricelor. Atunci cînd victima pretinde că traficanțul i-a cauzat vătămări corporale, expertul medical trebuie să fie în stare să determine vechimea acestora, pentru a sprijini mărturiile victimei. Confirmarea suplimentară a plăgilor și cicatricelor poate avea loc prin audierea familiei victimei privind faptul dacă au existat sau nu vătămrile respective înainte de traficarele acesteia.

În cele din urmă, în cazurile care includ declarații privind tratamentul inuman sau detenția în condiții similare sclaviei, trebuie să se țină cont de obținerea probelor prin vizitarea locului desfășurării abuzului. De exemplu, dacă victima pretinde că a fost încătușată și deținută în subsolul unui bordel la temperaturi mai joase de 0°, subsolul respectiv trebuie examinat pentru probe medico-legale și filmat pe un suport video care va servi drept dovadă a declarațiilor victimei. Dacă locul desfășurării abuzului se află peste hotarele Republicii Moldova, trebuie să se aplice o comisie rogatorie. Acest tip de probe de consolidare are o importanță deosebită în cazurile contestate, dat fiind sancțiunile mai severe care ar putea fi aplicate conform prevederilor Codului penal în caz de confirmare a acestor fapte.

2.8. Cu privire la infracțiunile de trafic de ființe umane, în funcție de caz, pot fi efectuate diverse *expertize criminalistice* care, după modul de efectuare, nu se deosebesc de expertizele în alte categorii de cauze. În unele situații se efectuează expertiza scrisului, când se pot pune în discuție probleme ce țin de înscrisuri privind recunoașterea unor datorii sau a unor obligații ale viitoarelor victime. În alte cauze sînt efectuate expertize ale documentelor, când se examinează problema falsului de acte. Expertiza în acest caz va contribui la identificarea atât a traficantilor, cît și a complicilor la falsificarea actelor, cum ar fi, de exemplu, în cazul traficului de copii. În asemenea cazuri pot fi utile și probele ce țin de condițiile în care a fost întocmit documentul, modificat conținutul acestuia, identificarea mijloacelor de imprimare sau multiplicare. De asemenea, în cadrul unei expertize criminalistice pot fi supuse examinării și calculatoarele personale, pentru a constata proprietarii acestora sau alte resurse ale Internetului, cum ar fi site-urile diferitelor persoane fizice și juridice care au publicat anunțuri.

2.9. Rezultatele activității operative de investigații sînt utilizate frecvent în investigarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. Cu toate că activitatea operativă de investigații este un domeniu ce ține de competența altor organe decît a Procuraturii sau a instanțelor judecătorești, procurorii și judecătorii sînt implicați atât în autorizarea efectuării anumitor acțiuni operative de investigație, cît și în aprecierea datelor obținute prin activitatea operativă de investigații. Potrivit Legii procesual penale, procurorul are atribuția de a da indicații în scris cu privire la efectuarea măsurilor operative de investigații în vederea căutării persoanelor care au săvîrșit infracțiunea, precum și de a sesiza organele care exercită activitatea operativă de investigații despre înlăturarea încălcării legii (art.52 alin.(1) pct.14 și pct.26 CPP RM). Potrivit art.93 alin.(4) CPP RM, datele de fapt obținute prin activitatea operativă de investigații pot fi admise ca probe numai în cazurile în care ele au fost administrate și verificate prin intermediul mijloacelor de probă prevăzute de Codul de procedură penală și în conformitate cu legea procesual penală, cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei sau cu restricția unor drepturi autorizate de instanța de judecată. Pe lîngă faptul că datele obținute în cadrul activității operative de investigații pot fi admise ca probe, materialele de investigație operativă pot servi ca temei de efectuare a anumitor acțiuni procesuale. Spre exemplu, ca temei de efectuare a percheziției (art.125 CPP RM) servește și o presupunere rezo-

nabilă rezultată din materialele de investigație operativă că într-o anumită încăpere, ori într-un alt loc, la o anumită persoană se pot afla instrumentele care au fost destinate pentru a fi folosite sau care au servit ca mijloace la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite de pe urma infracțiunii. Aceleași împrejurări pot servi ca temei de efectuare a ridicării de obiecte și documente (art.126 CPP RM), interpretării comunicărilor (art.135 CPP RM) ș.a. De remarcat că asigurarea tehnică a interceptării se efectuează în condițiile Legii privind activitatea operativă de investigații.

Pornind de la faptul că procurorul va prezenta în instanța de judecată probele obținute în cadrul activității operative de investigații, este necesar ca problema admisibilității acestora să fie examinată individual pentru fiecare probă din momentul pornirii urmăririi penale.

În cadrul activității operative de investigații poate fi descoperit suportul publicitar de recrutare a victimelor. Acesta poate fi difuzat în orice formă, inclusiv în cea electronică. În acest aspect, după pornirea urmăririi penale este necesar de a constata persoana care a plasat suportul, autorul suportului, plătitorul și modalitatea de plată. Cercetările sînt efectuate atît la redacțiile ziarelor, cît și prin atragerea altor angajați. De asemenea, trebuie de verificat dacă aceste anunțuri nu sînt în serie la același ziar din diferite localități. În cazul cînd anunțul apare în Internet, se cercetează providerul serviciilor, design-erul paginii Web, alte persoane.

În cadrul activității operative de investigație poate fi identificată adresa încăperii unde se plasează victimele. În aceste condiții, trebuie de stabilit proprietarul sau posesorul, modul închirierii, la fel persoana care achită chiria, sau cheltuielile de întreținere a încăperii, modalitatea de plată. De asemenea, se constată dacă mai sînt alte încăperi în apropiere care se închiriază. În cazul în care proprietarul este imposibil de a fi găsit, se identifică responsabilul pentru încăpere, contractul de vânzare-cumpărare, de locațiune etc.

În cadrul transportării urmărirea trebuie să constate modul de transportare din țara de origine în cea de destinație, transportul utilizat, metoda de procurare a biletelor de călătorie, persoana care a procurat biletele. În situația în care persoanele au fost transportate cu autovehiculele proprii se identifică marca, numerele de înmatriculare, proprietarii sau posesorii, diferite autorizări. Este important de a constata care acte au fost prezentate de către traficanți și victime pe parcursul transportării (acte de identitate, vize, bilete de călătorie, tichete de îmbarcare, bonuri de plată etc.). Pentru constatarea veridicității actelor de identitate a vizelor este necesar de a solicita de la organele de resort ale Republicii Moldova și de la ambasadele statelor străine informația respectivă. La solicitarea informației de la ambasadele statelor străine demersul se transmite prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova. Potrivit art.34 al Legii privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, procurorul de legătură va asigura consultarea reciprocă cu procurorii de legătură din alte state.

Necesită a fi cercetate detaliat tranzacțiile bancare. În acest aspect, sînt identificate sursele de transferuri (țara, persoana, banca) și destinatarii. De regulă, sursele financiare sînt transmise pentru racolarea persoanelor, procurarea biletelor, vizelor, cazare etc.

Pot fi transferați bani și sub formă de sponsorizare a unor călătorii, tratamente. În așa cazuri urmează a fi constatat dacă asemenea evenimente au avut loc în realitate sau vor avea loc.

În activitatea operativă privind traficul de ființe umane sînt frecvent utilizați investigatorii sub acoperire. Investigatorul sub acoperire este utilizat atunci cînd nu sînt cunoscuți autorii infracțiunii de trafic de persoane. Ofițerul de urmărire penală, de comun acord cu procurorul, trebuie să întocmească un plan de acțiuni, identificînd cele mai utile tehnici. Identificarea persoanei care va realiza funcția de investigator trebuie pusă în seama procurorului și a conducătorului organului operativ. În acest aspect, trebuie să se ia în calcul și riscurile la care pot fi supuși investigatorul și victima, gradul de pericol al mediului în care vor activa agenții, pericolul unei eventuale descoperiri.

În ordonanța de utilizare a agentului sub acoperire este necesar de a indica:

- indicele temeinice și concrete care justifică utilizarea agenților sub acoperire;
- motivarea aplicării unei asemenea măsuri excepționale în raport cu alte modalități de administrare a probelor;
- activitatea pe care trebuie să o desfășoare agentul sub acoperire;
- persoanele, ale căror acțiuni necesită a fi supravegheate și urmărite;
- perioada de activitate a agentului în operațiunea respectivă;
- identitatea agentului nu se indică în ordonanță.

Demersul se înaintează judecătorului de instrucție, care în ședință închisă, cu participarea procurorului, iar, după caz, și a reprezentantului organului operativ de investigații, examinează constatînd prezența sau lipsa condițiilor de utilizare a agentului sub acoperire. *Inter alia*, judecătorul de instrucție constată prezența indicelor temeinice privind săvîrșirea sau pregătirea infracțiunii de trafic de persoane. Pornind de la faptul că utilizarea agentului sub acoperire este una excepțională, judecătorul constată dacă o asemenea măsură constituie unica posibilitate de a stabili circumstanțele necesare. Judecătorul trebuie, de asemenea, să constate dacă scopul urmărit este legal și ține de descoperirea faptelor sau de identificarea făptuitorilor, de administrarea unor probe concludente.

Potrivit Codului de procedură penală (art.303) și Legii cu privire la activitatea operativă de investigații (art.6) există următoarele măsuri operative de investigații efectuate cu autorizația judecătorului de instrucție:

- a) cercetarea domiciliului și instalarea în el a aparatelor audio, video, de fotografiat, de filmat etc.;
- b) supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice;
- c) interceptarea convorbirilor telefonice și a altor convorbiri;
- d) controlul comunicărilor telegrafice și a altor comunicări;
- e) culegerea informației de la instituțiile de telecomunicații.

Alte măsuri operative, potrivit Legii cu privire la activitatea operativă de investigație, pot fi efectuate fără autorizația judecătorului de instrucție.

Potrivit art.6 al Legii, acestea sînt: a) chestionarea; b) culegerea informației; c) urmărirea vizuală; d) urmărirea și documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice moderne; e) colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă; f) efectu-

area achizițiilor de control și a controlului livrărilor de mărfuri și producție aflate în circulație liberă sau limitată; g) cercetarea obiectelor și actelor; h) identificarea persoanei; i) cercetarea încăperilor, clădirilor, porțiunilor de teren și a mijloacelor de transport; j) cercetarea corespondenței condamnaților; k) ținerea convorbirilor cu aplicarea detectorului comportamentului simulat; l) marcarea cu substanțe chimice și alte substanțe speciale; m) experimentul operativ; n) infiltrarea operativă în organizațiile criminale a colaboratorilor titulari din subdiviziunile operative și a persoanelor care colaborează în mod confidențial cu organele care exercită activitate operativă de investigații, utilizând acte de identitate și alte documente de acoperire; o) controlul transmiterii banilor sau altor valori materiale extorcate; p) monitorizarea tranzacțiilor efectuate prin unul sau mai multe conturi bancare.

La efectuarea activității operative de investigații un rol deosebit îl joacă aplicarea tehnologiilor moderne de supraveghere. Potrivit Recomandării nr.R (95) 13 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la problemele de procedură penală legate de tehnologiile informaționale, legile de procedură penală ar trebui să permită autorităților însărcinate cu ancheta să facă percheziții în sistemele informaționale și să sechestreze datele găsite, în condiții similare celor utilizate în cadrul drepturilor tradiționale de percheziție și sechestru. Persoana care are responsabilitatea sistemului ar trebui să fie informată despre faptul că sistemul a făcut obiectul unei percheziții și despre natura datelor sechestrate.

În timpul executării percheziției, autoritățile însărcinate cu ancheta ar trebui să aibă dreptul, sub rezerva garanțiilor corespunzătoare, de a extinde percheziția asupra altor sisteme informaționale din jurisdicția lor care sînt conectate prin intermediul unei rețele și de a sechestra datele conținute în ele, cu condiția ca o acțiune imediată să fie necesară. Legile cu privire la supravegherea tehnică utilizată în scopuri de anchete penale, cum ar fi interceptarea telecomunicațiilor, ar trebui să fie revăzute și modificate, acolo unde este necesar, pentru a asigura aplicabilitatea acestora. Procedura penală internă ar trebui să stipuleze dreptul autorităților însărcinate cu ancheta de a dispune unor persoane să prezinte orice date specifice aflate sub controlul lor, într-un sistem informațional, în forma cerută de către aceste autorități.

Ar trebui să fie stabilite obligații specifice pentru operatorii de rețele publice și private, astfel încît, atunci cînd oferă servicii de telecomunicații publicului, să aplice orice măsură tehnică necesară de natură să permită interceptarea telecomunicațiilor de către autoritățile însărcinate cu ancheta. Ar trebui să fie examinate măsuri cu scopul de a minimiza efectele negative ale utilizării cifrării asupra anchetelor privind infracțiunile penale, fără însă ca acestea să aibă mai multe consecințe decît cele strict necesare asupra utilizării lor legale. Ar trebui să fie dezvoltate mai multe proceduri și metode tehnice de prelucrare a datelor electronice, astfel încît să se asigure compatibilitatea lor între state.

Operațiunile de supraveghere sînt, de regulă, punctul de plecare pentru investigarea infracțiunilor de trafic de persoane. Misiunea operațiunii este de a identifica rețeaua sau principalii suspecti. Supravegherea (mobilă și statică) se efectuează în funcție de caz. Supravegherea statică se utilizează în toate locurile unde sînt temeuri de a presu-

pune că vor fi săvârșite acțiuni infracționale. Acestea pot fi localurile de racolare a victimelor, agenții de turism etc. În urma unei supravegheri statice poate fi identificat modul în care se operează la racolare, persoanele implicate în diferite activități, numărul victimelor sau al potențialelor victime, modalitatea de legătură între traficanți. Supravegherea dinamică permite a identifica punctele de legătură între traficanți, localurile de rezervă, modul de deplasare a acestora etc. În aceste operațiuni este important de a efectua înregistrări video ale acțiunilor traficanților cu utilizarea ulterioară a acestora în probatoriul penal. Ca și în cazul altor interceptări, în cazul înregistrării, potrivit art.6 alin.(4) al Legii cu privire la activitatea operativă de investigații, este necesară autorizația judecătorului de instrucție la demersul motivat al procurorului. Pornind de la faptul că în activitatea de supraveghere există pericolul de a supune riscului secretul operațiunii, este important de a stabili sursele utile pentru a justifica arestarea persoanei.

Supravegherea electronică este metoda prin care se obțin informații calitative și presupune conectarea directă la un conductor electric sau de semnal. Acest conductor poate fi o linie telefonică, un cablu de rețea internă de calculatoare, un sistem video, sistem de alarmă de incendii ș.a. Scopul principal în astfel de metode de supraveghere este obținerea de informații confidențiale și minimizarea posibilității ca supravegherea să fie descoperită. Supravegherea directă poate fi împărțită în patru categorii:

1. Conectarea Hard – se face prin accesul direct, fizic, la o porțiune de cablu pe care semnalul va circula. Acest contact, care, de obicei, se face prin intermediul unui dispozitiv intermediar, transmite semnalul la un loc sigur unde este prelucrat și înregistrat.
2. Conectarea Soft – constă în modificarea software-ului care rulează pe un sistem, în scopul interceptării informațiilor confidențiale. În cazul computerelor persoanele se folosesc mici aplicații, care se autolansează în execuție la pornirea calculatorului, sînt rezidente în memorie, au nume extrem de comune și par a fi parte integrantă a sistemului de operare.
3. Conectarea unui dispozitiv de înregistrare – a unui casetofon sau digital recorder, fiind relativ ușor de depistat la o verificare. Este similar conectării hard, dar are capacitate limitată de înregistrare.
4. Conectarea unui dispozitiv emițător – montarea unui emițător frecvent în radio. Este un mijloc care, în funcție de modelul constructiv, este mai ușor sau mai dificil de depistat.

III. Sugestii metodice

A. Activități de predare-învățare

Sarcini didactice de nivelul I – cunoaștere și înțelegere

Auditorul trebuie să cunoască:

- definiția probatoriului penal în infracțiunile de trafic de ființe umane;
- sarcinile procurorului și ale judecătorului în cadrul administrării probelor;
- practicile de audiere a victimelor traficului de ființe umane.

Sarcini didactice de nivelul II – aplicare

Auditorul trebuie să aibă abilități de a:

- compara modalitățile generale și speciale de audiere a martorilor și victimelor traficului de ființe umane;
- distinge rigorile internaționale în aplicarea modalităților speciale de audiere;
- clasifica acțiunile procesuale efectuate într-o cauză penală de trafic de ființe umane;
- analiza materialul probator în cadrul examinării cauzei penale de trafic de ființe umane.

Sarcini didactice de nivelul III – integrare

Audientul trebuie să poată:

- aplica corect prevederile legale la administrarea probelor;
- demonstra necesitatea efectuării anumitor acțiuni procesuale;
- califica concludenta și utilitatea probelor administrate în cadrul probatoriului;
- întocmi planuri de efectuare a acțiunilor procesuale.

A. Activități ce țin de lucrul individual

Subiecte / probleme	Forme de realizare	Modalități de evaluare
Audierea prin modalități speciale a victimelor traficului de ființe umane. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind utilizarea rezultatelor operative de investigație în cadrul probatoriului	Referat Rezumate Studiu de caz	– prezentarea rezultatelor – discuții în grup

B. Activități de evaluare**Lucrări scrise**

Tema 1. Efectuarea confruntării în cadrul probatoriului privind traficul de ființe umane

Tema 2. Expertizele în cadrul examinării infracțiunilor de trafic de ființe umane

Speță

V.I., în vîrstă de 18 ani, a încheiat căsătorie cu cet. Republicii Turcia A.H. Căsătoria a fost încheiată la Oficiul Stării Civile a sect. Centru, mun. Chișinău. După ce timp de o lună familia a locuit în Chișinău, ambii au luat decizia să plece pe un timp în or. Ascarai, Turcia, unde locuiau părinții lui A.H. În Ascarai familia a locuit timp de cîteva luni. Într-o zi, A.H. a declarat că pleacă într-o deplasare de afaceri. Imediat după plecarea lui A.H., în ospeție a venit fratele lui. Acesta i-a propus cumnatei V.I. să plece în ospeție la socri, pe care ea pînă atunci nu-i văzuse. În realitate, însă, V.I. a fost închisă într-o locuință și impusă timp de cîteva luni să presteze servicii sexuale diferiților bărbați. Întîmplător, V.I. a avut posibilitatea să fugă și să se adreseze poliției, iar peste cîteva zile să revină în țară.

Odată cu revenirea a fost pornită urmărirea penală în baza art.165 alin.(1) CP RM. În faza de urmărire a fost audiată partea vătămată, care a expus toate împrejurările cauzei. Alte probe în cauză nu au fost colectate. Peste două luni de la pornirea urmăririi penale a fost reținut A.H. ca bănuțit în săvârșirea infracțiunii prevăzute de art.165 alin.(1) CP RM. A.H. a negat învinuirile aduse, declarând că este căsătorit cu V.I., care cu cîteva luni în urmă a dispărut, și că el nu cunoaște unde i se află soția. A.H. a fost supus arestării preventive, dar a solicitat confruntare cu V.I. Ultima, însă, a refuzat, declarând că întîlnirea cu el îi provoacă suferință. V.I. a fost audiată de către judecătorul de instrucție în faza de urmărire în prezența procurorului, în baza art.109 CPP RM. V.I. a declarat că nu dorește să depună declarații în ședința de judecată. La judecarea cauzei în fond declarațiile lui V.I. au fost date citirii. A.H. a negat învinuirea. Alte probe nu au existat.

Luați o hotărîre în calitate de procuror.

IV. Bibliografie:

Acte europene

1. Recomandarea nr.R (95) 13 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la problemele de procedură penală legate de tehnologiile informaționale // <http://www.coe.int>

Jurisprudența CEDO

1. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Kostovski versus Olanda* (hotărîrea din 20 noiembrie 1989) // <http://www.echr.coe.int>
2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Van Mechelen versus Olanda* (hotărîrea din 23 aprilie 1997) // <http://www.echr.coe.int>
3. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Doorson versus Olanda* (hotărîrea din 26 martie 1996) // <http://www.echr.coe.int>
4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Baragiola versus Elveția* (hotărîrea din 21 octombrie 1993) // <http://www.echr.coe.int>
5. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Isgro versus Italia* (hotărîrea din 19 februarie 1991) // <http://www.echr.coe.int>
6. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Unterpertinger versus Austria* (hotărîrea din 24 noiembrie 1986) // <http://www.echr.coe.int>
7. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Colibaba versus Moldova* (hotărîrea din 23 octombrie 2007) // <http://www.echr.coe.int>
8. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Stepuleac versus Moldova* (hotărîrea din 6 noiembrie 2007) // <http://www.echr.coe.int>

Acte naționale

1. Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr.241-XVI din 20.10.2005 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.164-167/812.
2. Legea cu privire la activitatea operativă de investigații, nr.45-XIII din 12.04.1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.11/13-38.

Literatura recomandată

1. Bîrsan C. *Convenția Europeană a drepturilor omului*. Vol.I. – București: C.H. Beck, 2006.
2. Botnaru S., Șavga A., Grosu V. *Drept penal. Partea Generală*. Vol.I. – Chișinău: Cartier, 2005.
3. Brînză S., Ulianovschi X. și al. *Drept penal. Partea Specială*. Vol.II. – Chișinău Cartier, 2005.

4. Dolea I. și al. *Drept procesual penal*. – Chișinău: Cartier, 2005.
5. Dolea I., Doraș S. și al. *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii*. – Chișinău: IRP, 2005.
6. Doraș S. *Criminalistica*. Vol.II. *Elemente de tactică*. – Chișinău: Tipografia Centrală, 1999.
7. Frățilă A., Mirea C. *Reconstituirea judiciară*. – București: Global Lex, 2003.
8. Volonciu N. *Tratat de procedură penală*. Vol.I. – București: Paideia, 2002.
9. Белкин Р.С., Белкин А.Р. *Эксперимент в уголовном судопроизводстве*. – Москва: ИНФРА-НОРМА, 1997.
10. Богомолова С.Н. *Следственные действия*. – Москва: Юристь, 1999.
11. Бурков И.В., Мурзинов А.В. *Заключение эксперта как вид доказательств*. – Москва, 2001.
12. Доля Е. *Использование в доказывании результатов оперативно-розыскной деятельности*. – Москва: СПАРК, 1996;
13. Дворкин А.И. *Осмотр места происшествия*. – Москва: Юристь, 2001.
14. Комисаров В. *Свидетели потерпевших в уголовном судопроизводстве* // Российская Юстиция, 1994, №8.
15. Корневский Ю.В. *Использование результатов оперативно-розыскной деятельности в доказывании по уголовным делам*. – Москва, 2000.
16. Образцов В.А. *Допрос потерпевшего и свидетеля на предварительном следствии*. – Москва: ОМЕГА, 2003.
17. Рыжаков А.П. *Следственные действия*. – Москва, 2001.
18. Соловьев А.Б. *Использование доказательств при допросе на предварительном следствии*. – Москва, 2001.
19. Шейфер С.А. *Следственные действия*. – Москва, 2001.

Tema 9. CONTROLUL PROCURORULUI ȘI CONTROLUL JUDICIAR AL PROCEDURII PREJUDICIARE

I. Obiective de referință:

- să definească atribuțiile procurorului și ale judecătorului în cadrul controlului procedurii prejudiciare;
- să identifice trăsăturile specifice controlului în infracțiunile de trafic de ființe umane;
- să definească noțiunea de recurs efectiv;
- să relateze despre importanța respectării proporționalității între imixțiuni și obligația de a descoperi infracțiunile;
- să estimeze nivelul corespunderii prevederilor legale interne standardelor internaționale în domeniul controlului judiciar;
- să diferențieze atribuțiile procurorului și ale judecătorului de instrucție în cadrul controlului procedurii prejudiciare;
- să deosebească competența subiecților procesuali;
- să specifice situațiile de refuz de efectuare a imixțiunii în viața privată;
- să planifice examinarea demersului privind efectuarea acțiunilor operative de investigație.

II. Repere de conținut

2.1. Codul de procedură penală stabilește unele mecanisme de contestare a anumitor acțiuni ale reprezentanților autorităților, fie de asigurare a controlului judiciar în cazul efectuării unor ingerințe în viața privată. Pornind de la faptul că la urmărirea infracțiunilor de trafic de ființe umane, de regulă, sînt efectuate acțiuni procesuale, care presupun o eventuală ingerință în viața privată, efectuarea acestora cu respectarea prevederilor legale asigură administrarea de probe admisibile și concludente. De asemenea, este necesar de a asigura drepturile subiecților procesuali de a contesta anumite acțiuni sau inacțiuni.

Autorizația judecătorului de instrucție la efectuarea acțiunilor procesuale se solicită în toate cazurile cînd acțiunea procesuală presupune o imixtiune în viața privată a persoanei. Standardele europene impun respectarea unor condiții de efectuare a ingerinței. Ingerința trebuie să fie prevăzută de lege, să urmărească un scop legitim, să fie necesară într-o societate democratică. De asemenea, aceasta trebuie să fie proporțională cu gravitatea faptei. Pornind de la faptul că traficul de ființe umane se include în categoria infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave, imixtiunea poate fi apreciată ca proporțională. În acest aspect, judecătorului de instrucție îi revine misiunea de a verifica întregul spectru de aspecte expuse mai sus. Potrivit Hotărîrii Plenumului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica asigurării controlului judecătoresc de către judecătorul de instrucție în procesul urmăririi penale”, nr.7 din 04.07.2005, imixtiunea organului de urmărire penală *este prevăzută de lege* în cazul în care aceasta este *reglementată de lege*, iar legea care autorizează ingerința este *clară, accesibilă și*

previzibilă. Claritatea legii se exprimă printr-un grad suficient de exactitate a prevederilor respective; legea trebuie să conțină măsuri de protecție contra acțiunilor arbitrare ale autorităților publice.

2.2. Accesibilitatea legii prezumă publicarea ei în Monitorul Oficial în condițiile Legii privind modul de publicare și intrare în vigoare a actelor oficiale, nr.173-XIII din 6 iulie 1994. Astfel spus, dispoziția legii trebuie să fie cunoscută în condiții rezonabile de către cel cărui ea se aplică, adică accesibilă tuturor, fiind asigurat un grad minim de publicitate în privința ei. De asemenea, dispoziția trebuie să fie previzibilă – adică să fie pe înțelesul celui cărui ea se aplică, astfel încât acesta să-și dea seama că aplicarea legii îl privește pe el. Această condiție se apreciază prin raportare la momentul producerii ingerinței. În cauza *Khan v. Regatul Unit* (hotărârea din 12 mai 2000), Curtea a constatat că la data ascultării convorbirilor telefonice de către poliție nu exista nici un sistem legal privind utilizarea aparatelor de înregistrare secretă a convorbirilor telefonice, cu toate că existau unele directive ale Ministerului de Interne, dar acestea nu erau juridic constrângătoare, după cum nu erau nici direct accesibile publicului.

Previzibilitatea legii presupune redactarea acesteia în termeni suficient de clari și preciși, toate noțiunile fiind bine definite. Aceasta înseamnă că norma în discuție trebuie să fie suficient de precisă, spre a permite individului să-și regleze conduita în funcție de prescripțiile ei. O asemenea lege trebuie să definească cu suficientă claritate întinderea și modalitățile de exercitare a funcțiilor autorităților publice competente în materie. Totuși, o definiție exhaustivă a tuturor termenilor pertinentei nu se impune în mod absolut. În cauza *Rotaru v. România* (hotărârea din 4 februarie 2000), Curtea a arătat că trebuie să analizeze „calitatea” normelor juridice invocate, căutând să vadă, îndeosebi, dacă dreptul intern prevede cu suficientă precizie condițiile în care Serviciul Român de Informații poate memora și utiliza informațiile privitoare la viața privată a reclamantului. Potrivit hotărârii menționate, legea precizată nu definește nici genurile de informații ce pot fi consemnate, nici categoriile de persoane care pot face obiectul unor măsuri de supraveghere, de colectare și de conservare a datelor, nici circumstanțele în care pot fi luate aceste măsuri. Nu este precizată nici prevederea de urmat atunci când se decide luarea lor.

Ingerința este considerată *necesară într-o societate democratică* atunci când ea este „fondată pe o necesitate socială imperioasă și, mai ales, proporțională scopului legitim scontat”, adică, când imixtiunea este compatibilă cu principiile democratice. O societate democratică se caracterizează prin toleranță și deschidere spre modul în care membrii ei își organizează viața socială și personală. În cauza *Chapman v. Regatul Unit* (hotărârea din 18 ianuarie 2001), Curtea a constatat că ingerința este necesară într-o societate democratică pentru atingerea unui scop legitim dacă răspunde unei „nevoi sociale imperioase”. Autoritățile naționale sînt chemate, în primul rînd, să aprecieze necesitatea ingerinței. În același timp, Curtea își rezervă competența să aprecieze și să decidă asupra problemei de a se ști dacă motivele ingerinței au fost pertinente și suficiente prin raportarea la dispozițiile Convenției. Acțiunea necesară într-o societate democratică se determină în raport cu echilibrul atins între drepturile individului și interesul public, fiind aplicat principiul proporționalității.

Ingerința trebuie să fie *proporțională* cu scopul urmărit, ceea ce presupune determinarea existenței unei nevoi sociale imperioase care a impus-o. Apărarea intereselor individului presupune luarea în considerație a unor scopuri sociale. În alți termeni, trebuie să existe un echilibru între interesele comunității și respectarea dreptului reclamanților la viața privată și la domiciliu.

La alin.(2) art.8 CEDO drept *scopuri legitime* pentru ingerința agenților de stat în viața privată a persoanei, în domiciliu sau asupra corespondenței acesteia se prevăd: securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, protejarea drepturilor și libertăților altor persoane. Scopurile enunțate de art.8 pct.2 al Convenției se apreciază în funcție de circumstanțele fiecărei cauze examinate. De exemplu, s-a decis că atunci când este vorba despre un copil ce urmează a fi adoptat, iar părinții care nu-l pot crește se opun nejustificat adopției, hotărârea judecătorească prin care li se suplinește consimțământul, deși constituie o ingerință în dreptul lor la viața familială, urmărește un scop legitim, și anume: protecția sănătății și dezvoltării copilului. În cauza *Keslassz v. Franța* (hotărârea din 8 ianuarie 2002), Curtea a arătat, privitor la efectuarea unor percheziții domiciliare, că statele pot considera necesar să ia anumite măsuri, precum vizitele domiciliare și ridicări de anumite obiecte pentru a aduna probe, materiale ce atestă săvârșirea unor infracțiuni, cu consecința, dacă este cazul, urmăririi autorilor unor asemenea fapte; legislația națională trebuie să ofere toate garanțiile împotriva unor eventuale abuzuri din partea autorităților competente.

2.3. În activitatea de urmărire a infracțiunilor de trafic de ființe umane, judecătorul de instrucție autorizează efectuarea anumitor acțiuni procesuale, prevăzute de Codul de procedură penală, în scopul administrării probelor, printre care: cercetări la fața locului în domiciliu (art.118); examinări corporale silită (art.119); exhumarea cadavrului (art.121); efectuarea percheziției (art.125); ridicarea de obiecte și documente care constituie secret de stat, comercial, bancar, precum și ridicarea informației privind convorbirile telefonice (art.126); percheziția corporală și ridicarea de obiecte și documente care se află în hainele, în lucrurile sau pe corpul persoanei (art.130); sechestrarea corespondenței (art.133); interceptarea comunicărilor telefonice, prin radio sau a altor convorbiri cu utilizarea mijloacelor tehnice (art.135); înregistrarea de imagini (art.137); internarea persoanei în instituție medicală pentru efectuarea expertizei medico-legale sau psihiatrice (art.152); nimicirea corpurilor delictive – a substanțelor explozive și a altor obiecte care prezintă pericol pentru viața și sănătatea omului, din care motiv nu pot fi păstrate pînă la soluționarea cazului (art.159); punerea bunurilor sub sechestru și ridicarea acestora (art.205, 210); luarea silită de probe pentru cercetarea comparativă (art.154-156, 301); suspendarea provizorie din funcție (art.302); aplicarea amenzii judiciare (art.302).

Potrivit art.301 CPP RM, pot fi efectuate acțiuni procesuale fără autorizația judecătorului de instrucție. De remarcat că lipsa autorizației în toate cazurile trebuie interpretată ca o excepție.

Plenul Curții Supreme de Justiție, prin hotărârea sa nr.7 din 04.07.2005, aduce anumite precizări privind semnificația unor termeni ai instituției examinate. Astfel: caz de

infrațiune flagrantă – presupune dreptul la examinarea corporală (art.119); percheziția în domiciliu (art.125); cercetarea la domiciliu și ridicarea de obiecte de la domiciliu (art.279) fără autorizație; caz de urgență – presupune interceptarea comunicărilor telefonice, prin radio sau a altor convorbiri cu utilizarea mijloacelor tehnice (art.135); înregistrările de imagini (art.137); caz de delict flagrant sau caz ce nu suferă amânare – punerea bunurilor sub sechestru și ridicarea acestora (art.205, 210).

Conform art.513 CPP RM, se consideră ***infrațiune flagrantă*** ***infrațiunea descoperită în momentul săvârșirii ei, precum și infrațiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de victimă, de martori oculari sau de alte persoane ori este surprins aproape de locul comiterii infrațiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte care ar da temei de a-l presupune participant la infrațiune.***

Caz de urgență, în sensul art.135 CPP RM, presupune, conform prevederilor art.272 CPP RM, împrejurarea în care organul de urmărire penală este obligat să efectueze acțiuni de urmărire penală ce nu suferă amânare chiar dacă constată că urmărirea penală nu este de competența sa, dacă întârzierea obținerii autorizației judecătorului de instrucție ar provoca prejudicii grave activității de administrare a probelor.

Caz de delict flagrant, în sensul art.205 CPP RM, este situația în care infrațiunea este descoperită în momentul săvârșirii ei sau înainte ca efectele ei să se fi consumat, iar ***caz ce nu suferă amânare*** este împrejurarea în care persistă pericol real că se vor pierde sau distruge bunurile dacă nu vor fi puse sub sechestru.

2.4. Judecătorul de instrucție se informează în termen de 24 de ore de la terminarea efectuării acțiunii efectuate fără autorizație. Procurorul prezintă judecătorului de instrucție materialele cauzei care au confirmat necesitatea efectuării acțiunii procesuale respective fără autorizare. Materialul prezentat conține date care argumentează necesitatea efectuării acțiunii procesuale respective fără autorizarea judecătorului de instrucție. În urma controlului judiciar, dacă au existat temeiuri suficiente pentru efectuarea acțiunii respective fără autorizarea judecătorului de instrucție, acesta, printr-o încheiere motivată, declară acțiunea de urmărire penală efectuată legală; în caz contrar, acțiunea de urmărire penală se declară ilegală.

Încheierea judecătorului de instrucție prin care a fost declarată legală sau ilegală acțiunea de urmărire penală efectuată fără autorizarea judecătorului de instrucție este irevocabilă și nu poate fi supusă nici unei căi de atac.

2.5. Potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr.7 din 04.07.2005, cercetarea domiciliului și instalarea în el a aparatelor audio și video, de fotografiat, de filmat etc. (art.303 alin.(2) pct.1) CPP RM) presupune două acțiuni operative: cercetarea domiciliului, în sensul art.6 al Legii cu privire la activitatea operativă de investigații, și *cercetarea la fața locului la domiciliu*, prevăzută de art.118 alin.(2) CPP RM, acțiuni care se deosebesc chiar dacă ambele acțiuni sînt autorizate de către judecătorul de instrucție. În cazul cercetării domiciliului, potrivit art.6 al Legii, este prezent caracterul clandestin și faptul că acțiunea este efectuată de organul operativ de investigație. Cercetarea la fața locului la domiciliu, în sensul art.118 alin.(2) CPP RM, presupune efectuarea publică a acțiunii procesuale în

prezența proprietarului, a posesorului sau a altor persoane. Supravegherea domiciliului cu utilizarea mijloacelor tehnice (art.303 alin.(2) pct.2) CPP RM) de asemenea presupune ingerințe în viața privată a persoanei. Măsura operativă nu are similitudini cu măsurile preventive, ca: obligația de a nu părăsi localitatea (art.178 CPP RM), arestul la domiciliu (art.188 CPP RM), transmiterea sub supraveghere a militarului sau minorului ș.a. Supravegherea domiciliului nu presupune pătrunderea în acesta. Ca și în cazul prevăzut de alin.(2) art.303 CPP RM, se presupune utilizarea oricărui aparat tehnic, cu condiția că acesta nu prezintă pericol pentru viața și sănătatea persoanei ori pentru mediul înconjurător.

Interceptarea convorbirilor telefonice și a altor convorbiri (art.303 alin.(2) pct.3) CPP RM), ca măsură operativă, are similitudini cu interceptarea comunicărilor, ca procedeu probatoriu prevăzut de art.135 CPP RM. Totuși, măsura operativă aplicată nu poate fi considerată ca o acțiune procesuală de administrare a probelor.

Controlul comunicărilor telegrafice și a altor comunicări (art.303 alin.(2) CPP RM) are similitudini atât cu măsura precedentă, cât și cu examinarea corespondenței sechestrate (art.134 CPP RM).

Culegerea informației de la instituțiile de telecomunicații este măsura de administrare a datelor privind beneficiarii serviciilor de telecomunicații, semnalele transmise, precum și alte informații. Această măsură are similitudini cu ridicarea informației privind convorbirile telefonice prevăzută în art.126 alin.(2) CPP RM, acțiune procesuală efectuată, de asemenea, cu autorizația judecătorului de instrucție.

Procedura autorizării acțiunilor de urmărire penală sau a măsurilor operative de investigații, conform prevederilor art.304, 305 CPP RM, se efectuează în baza demersului procurorului, prin care se solicită acordul pentru efectuarea acțiunilor respective, însoțit de ordonanța motivată a organului de urmărire penală investit cu astfel de împuterniciri.

În partea descriptivă a ordonanței urmează a fi descrise fapta învinuită, indicându-se locul, timpul, modul săvârșirii acesteia, forma vinovăției, consecințele infracțiunii pe baza cărora se stabilesc acțiunile de urmărire penală sau măsurile operative de investigație necesar de a fi efectuate, rezultatele care trebuie să fie obținute în urma efectuării acestor măsuri, termenul de efectuare a acțiunilor respective, locul efectuării, responsabilii de executare, metodele de fixare a rezultatelor și alte date ce au importanță pentru adoptarea de către judecătorul de instrucție a unei hotărâri legale și întemeiate asupra autorizării solicitate. La ordonanță se anexează materialele ce confirmă necesitatea efectuării acestor acțiuni. Un exemplar al ordonanței de autorizare rămîne la judecătorul de instrucție.

În scopul păstrării confidențialității urmăririi penale, demersul procurorului privitor la autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală sau a măsurilor operative de investigație se prezintă nemijlocit judecătorului de instrucție care îl înregistrează într-un registru separat.

Demersul procurorului privitor la autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală sau a măsurilor operative de investigație se examinează de judecătorul de instrucție fără prezența altor persoane decît a procurorului și, după caz, a reprezentantului organului care exercită activitatea operativă de investigații, dacă acesta îl însoțește pe procuror. Proces-verbal la examinarea acestor demersuri nu se întocmește.

Demersul procurorului referitor la autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală sau a măsurilor operative de investigație se examinează de către judecătorul de instrucție în ședință închisă, cu participarea procurorului și, după caz, a reprezentantului organului care exercită activitatea operativă de investigații de urgență, imediat, dar nu mai târziu de 4 ore de la primirea demersului.

După efectuarea controlului temeiniciei demersului și a circumstanțelor expuse, judecătorul de instrucție, prin încheiere motivată, autorizează efectuarea acțiunii de urmărire penală ori a măsurii operative de investigație sau, după caz, respinge demersul declarat. În încheiere judecătorul de instrucție se va expune asupra circumstanțelor.

Încheierea judecătorului de instrucție asupra demersului procurorului referitor la autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală sau a măsurilor operative de investigație este definitivă și nu poate fi supusă căilor de atac.

2.6. Dreptul de a contesta actele autorităților este protejat de art.13 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. Mai sus s-a arătat că obligațiile pozitive ale statului țin și de asigurarea unei urmăririi efective. Într-o cauză privind obligația statului de a exercita o urmărire efectivă (cauza *latridis v. Grecia*, hotărîrea din 25 martie 1999), Curtea a arătat că aceasta trebuie să fie accesibilă familiei persoanei decedate.

Dreptul la un recurs efectiv nu are o existență independentă, fiind atașat oricărui alt drept convențional. Articolul 13 al Convenției prevede că dispune de un asemenea recurs persoana ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de Convenție au fost încălcate. Deci, dreptul la un recurs efectiv este un drept subiectiv de natură procedurală, asigurînd accesul la o instanță. În materie de trafic de ființe umane, victima sau rudele acesteia pot utiliza mecanismele procesuale prevăzute în art.298 și 313 CPP RM, în situațiile cînd consideră că autoritățile au încălcat dreptul lor la o reacție promptă în cazul prezenței indiciilor privind o asemenea infracțiune.

Prin Hotărîrea sa nr.7 din 04.07.2005 Plenul Curții Supreme de Justiție recomandă: prin *acțiuni* ale organului de urmărire penală sau ale organului care exercită activitate operativă de investigații, pasibile de a fi contestate, se înțelege:

- a) actele procedurale, adică documentele prin care se consemnează orice acțiune procesuală prevăzută de Codul de procedură penală și de Legea cu privire la activitatea operativă de investigații;
- b) acțiunile ori inacțiunile nemijlocite ale persoanei cu funcție de răspundere, care activează în procesul de urmărire penală sau care exercită activitate operativă de investigații (procurorul, ofițerul de urmărire penală, colaboratorul care exercită activitate operativă de investigație);
- c) alte acțiuni prin care persoana cu funcție de răspundere a depășit atribuțiile sale de serviciu.

Pot fi atacate acțiunile judecătorului de instrucție care au afectat un drept legal reglementat de legea materială sau procesuală, adică drepturi și libertăți constituționale ale persoanei. Aceste acțiuni, prevăzute de Codul de procedură penală, sînt următoarele: 1) actul privind refuzul organului de urmărire penală de a primi plîngerea sau denunțul referitor la săvîrșirea infracțiunii (art.265); 2) ordonanța de neîncepere

a urmării penale (art.274; 3) refuzul organului de urmărire penală de a recunoaște persoana în calitate de parte civilă (art.222); 4) refuzul organului de urmărire penală de a restabili termenul procedural omis (art.234); 5) hotărîrea organului de urmărire penală cu privire la respingerea cererii sau demersului organizației obștești ori al colectivului de muncă (art.247); 6) ordonanța de încetare a urmării penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire (art.285); 7) ordonanța de clasare a cauzei penale (art.286); 8) refuzul organului de urmărire penală de a satisface demersurile în cazurile prevăzute de lege (art.313); 9) alte acțiuni care afectează drepturile și libertățile constituționale ale persoanei (art.313).

De regulă, nu sînt pasibile de a fi atacate și: hotărîrile privind pornirea urmării penale; ordonanța de recunoaștere a persoanei în calitate de bănuț, învinuit; ordonanța prin care s-a dispus efectuarea expertizei; hotărîrea asupra abținerii sau recuzării procurorului; hotărîrea privind soluționarea cererii de înlăturare din procesul penal a apărătorului; hotărîrea privind recuzarea interpretului, traducătorului; hotărîrea privind recuzarea expertului. Ordonanțele de încetare a urmării penale, de clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire penală pot fi casate cu reluarea urmării penale doar în cazul în care sînt invocate fapte noi sau recent descoperite ori un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat ordonanța atacată.

Fapte noi constituie date despre circumstanțele de care nu avea cunoștință organul de urmărire penală la data adoptării ordonanței atacate și care nici nu puteau fi cunoscute la acea dată. *Noi* trebuie să fie probele administrate în cadrul cercetării altor cauze și nu mijloacele de probă prin care se administrează probe deja cunoscute în cauza respectivă.

Fapte recent descoperite sînt faptele care existau la data adoptării ordonanței atacate, însă nu au putut fi descoperite.

Potrivit art.6 pct.44 CPP RM, *viciu fundamental* constituie încălcarea esențială a drepturilor și libertăților garantate de Convenția pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului, de alte tratate internaționale, de Constituția Republicii Moldova și de alte legi naționale.

Ordonanța de încetare a urmării penale, de clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire penală poate fi casată cu reluarea urmării penale oricînd înăuntrul termenului de prescripție, dacă au fost invocate fapte noi sau recent descoperite. În cazul descoperirii unui viciu fundamental în cadrul procedurii precedente, urmărirea penală poate fi reluată doar în termen de un an de la intrarea în vigoare a ordonanței de încetare a urmării penale, de clasare a cauzei penale sau de scoatere a persoanei de sub urmărire penală.

Plîngerea împotriva acțiunilor organului de urmărire penală sau ale organului care exercită activitate operativă de investigații poate fi înaintată, în termen de 10 zile de la data cînd persoana a aflat despre încălcarea dreptului său, judecătorului de instrucție la locul aflării organului care a admis încălcarea. Dacă se atacă o hotărîre a organului de urmărire penală sau a organului care exercită activitate operativă de investigații, la plîngere se anexează copia hotărîrii atacate sau se menționează anumite date privind hotărîrea respectivă, dacă organul respectiv nu a înmînat persoanei în cauză copia acesteia.

În asemenea cazuri, judecătorul fixează data examinării plîngerii, dispune înmînarea către procuror a plîngerii declarate și solicită opinia acestuia.

Plîngerea se examinează de către judecătorul de instrucție în termen de 10 zile cu participarea obligatorie a procurorului care conduce urmărirea penală în cauză și cu citarea legală a persoanei care a depus plîngerea.

Judecătorul de instrucție înmînează procurorului copia plîngerii și solicită opinia acestuia pe marginea plîngerii. Procurorul este obligat să prezinte în instanță materialele respective. Procurorul verifică în prealabil argumentele invocate în plîngere pînă la soluționarea plîngerii respective de către judecătorul de instrucție și ia măsurile necesare, prezentînd rezultatele judecătorului de instrucție la data examinării plîngerii.

Neprezentarea persoanei care a depus plîngerea nu împiedică examinarea plîngerii. În cadrul examinării plîngerii procurorul și persoana care a depus plîngerea, dacă aceasta participă în ședința de judecată, dau explicații pe marginea argumentelor invocate în plîngere.

La art.274 alin.(6) CPP RM se prevede că rezoluția de neîncepere a urmăririi penale poate fi atacată prin plîngere în instanța judecătorească de nivelul procuraturii respective. Astfel, plîngerile împotriva rezoluției de neîncepere a urmăririi penale urmează a fi adresate judecătorului de instrucție la locul aflării organului care a admis încălcarea în conformitate cu prevederile art.313 CPP RM.

În urma examinării plîngerii, judecătorul de instrucție, considerînd plîngerea întemeiată, adoptă o încheiere prin care obligă procurorul să lichideze încălcările depistate ale drepturilor și libertăților omului sau ale persoanei juridice și, după caz, declară nulitatea actului sau a acțiunii procesuale atacate. Judecătorul de instrucție nu este în drept să-și asume obligațiile organului de urmărire penală, urmînd doar să se expună asupra argumentelor invocate în plîngere. Totodată, judecătorul de instrucție nu trebuie să se pronunțe cu anticipație asupra chestiunilor care ulterior pot fi obiectul cercetării judecătorești în cadrul judecării cauzei în fond.

Constatănd că actele sau acțiunile atacate au fost efectuate în conformitate cu legea și că drepturile sau libertățile omului sau ale persoanei juridice nu au fost încălcate, judecătorul de instrucție pronunță o încheiere despre respingerea plîngerii înaintate.

Dacă în urma controlului efectuat de procuror au fost depistate încălcări ale drepturilor persoanei și procurorul a dispus înlăturarea acestor încălcări, fapt ce se confirmă prin materialele prezentate de către procuror, judecătorul de instrucție dispune, prin încheiere, încetarea procedurii de soluționare a plîngerii date. În încheiere judecătorul de instrucție trebuie să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în plîngere. Copia de pe încheiere se expediază persoanei care a depus plîngerea și procurorului.

Încheierea judecătorului de instrucție adoptată în condițiile art.313 CPP RM nu este pasibilă de a fi atacată pe căile ordinare de atac. Totuși, argumente respective împotriva încheierii pot fi invocate în instanță la examinarea cauzei în fond.

III. Sugestii metodice

A. Activități de predare-învățare

Sarcini didactice de nivelul I – cunoaștere și înțelegere

Auditorul trebuie să cunoască:

- definiția controlului procedurii prejudiciare în cauzele penale privind traficul de ființe umane;
- sarcinile procurorului și ale judecătorului de instrucție în cadrul controlului;
- practicile privind examinarea demersurilor și a plîngerilor în cadrul controlului.

Sarcinile didactice de nivelul II – aplicare

Auditorul trebuie să aibă abilități de a:

- compara atribuțiile procurorului și ale judecătorului de instrucție în cadrul controlului;
- distinge situațiile de admitere a efectuării acțiunilor operative de investigații;
- clasifica drepturile victimei de a adresa plîngeri procurorului și judecătorului de instrucție;
- analiza jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind imixtiunea în viața privată.

Sarcini didactice de nivelul III – integrare

Auditorul trebuie să poată:

- aplica corect normele naționale și internaționale în domeniul imixtiunii în viața privată;
- demonstra aplicabilitatea utilizării jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în faza controlului prejudiciar;
- califica cazurile de încălcare a drepturilor persoanelor în procedura prejudiciară;
- întocmi acte procedurale privind demersurile și plîngerile subiecților procedurali.

B. Activități ce țin de lucrul individual

Subiecte / probleme	Forme de realizare	Modalități de evaluare
Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în domeniu, art.8 al Convenției. Examinarea de către judecătorul de instrucție a plîngerilor privind refuzul pornirii urmăririi penale în infracțiunile de trafic de ființe umane	Referate Rezumate Studiu de caz	– prezentarea rezultatelor – discuții în grup

C. Activități de evaluare

Lucrări scrise

Tema1. Controlul procurorului privind inacțiunile organului de urmărire penală în urmărirea infracțiunilor de trafic de ființe umane

Tema 2. Autorizarea acțiunilor operative de investigație

Speță

Cetățeanul A.B., învinuit în comiterea infracțiunii de trafic de ființe umane, a înaintat plîngere judecătorului de instrucție cu privire la încălcarea principiului *non bis in idem*. În fapt, A.B. susține că cu 6 luni în urmă a fost pornită urmărirea penală pe faptul comiterii de către persoane necunoscute a infracțiunii de proxenetism. A.B. a fost citat în calitate de bănuț, însă după audiere a fost scos de sub urmărire penală, iar urmărirea încetată. Actualmente, procurorul a anulat ordonanța de încetare a urmării penale; reluînd urmărirea l-a pus pe A.B. sub învinuire, înaintîdu-i acuzarea.

În calitate de judecător de instrucție pronunțați-vă asupra plîngerii.

IV. Bibliografie:**Jurisprudența CEDO**

1. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Khan versus Regatul Unit* (hotărîrea din 12 mai 2000) // <http://www.echr.coe.int>
2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Rotaru versus România* (hotărîrea din 4 februarie 2000) // <http://www.echr.coe.int>
3. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Chapman versus Regatul Unit* (hotărîrea din 18 ianuarie 2001) // <http://www.echr.coe.int>
4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Keslassz versus Franța* (decizia din 8 ianuarie 2002) // <http://www.echr.coe.int>
5. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Iatridis versus Grecia* (hotărîrea din 25 martie 1999) // <http://www.echr.coe.int>

Acte naționale

1. Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica asigurării controlului judecătoresc de către judecătorul de instrucție în procesul urmării penale, nr.7 din 04.07.2005 // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.11, p.3.
2. Legea cu privire la activitatea operativă de investigații, nr.45-XIII din 12.04.1994 // Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.11-13/38.
3. Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr.241-XVI din 20.10.2005 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.164-167/812.

Literatura recomandată

1. Bîrsan C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Vol.I. – București: C.H. Beck, 2006.
2. Botnaru S., Șavga A., Grosu V. *Drept penal. Partea Generală*. Vol.I – Chișinău: Cartier, 2005.
3. Brînză S., Ulianovschi X. și al. *Drept penal. Partea Specială*. Vol.II. – Chișinău: Cartier, 2005.
4. Dolea I. și al. *Drept procesual penal*. – Chișinău: Cartier, 2005.
5. Volonciu N. *Tratat de procedură penală*. Vol.I. – București: Paideia.

Tema 10. PROTECȚIA ȘI ASISTENȚA VICTIMELOR ȘI MARTORILOR ÎN CAUZELE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE

I. Obiective de referință:

- să definească noțiunea de măsură de protecție;
- să identifice trăsăturile măsurilor de protecție și de asistență a victimelor traficului de ființe umane;
- să relateze despre importanța măsurilor de protecție și de asistență;
- să diferențieze măsurile urgente de măsurile de protecție;
- să compare prevederile legale interne cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie de protecție;
- să cunoască obligațiile pozitive ale autorităților în cadrul aplicării protecției;
- să planifice aplicarea unor măsuri de protecție în funcție de circumstanțele cauzei;
- să estimeze perspectiva aplicării directe a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în cadrul protecției persoanei.

II. Repere de conținut

2.1. Incluzându-se în drepturile procesuale ale martorului, dreptul la protecție este determinat de standardele internaționale. Pe plan european, instrumente de protecție a drepturilor martorului se conțin în Recomandarea R (97) 13 a Consiliului Europei privind intimidarea martorilor și dreptul apărării din 10 septembrie 1997, în Rezoluția Consiliului Uniunii Europene privind persoanele care cooperează în procesul judiciar în lupta împotriva crimei organizate din 20 decembrie 1996 și în Rezoluția Consiliului Uniunii Europene privind protecția martorilor în lupta împotriva criminalității internaționale organizate din 23 noiembrie 1995. Standardele și-au găsit reflectare în dreptul intern, determinat de unele forme contemporane de manifestare a criminalității, care s-au evidențiat și în Republica Moldova. Doctrina juridică tot mai des se adresează la această problemă avînd în vedere dificultatea ei, determinată de căutarea soluțiilor în asigurarea proporționalității între asigurarea pentru acuzat a unui proces echitabil și dreptul martorului de a beneficia de protecție.

Protecția victimelor traficului de ființe umane constituie o obligație pozitivă a statului. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate stabilește că fiecare stat ia, în limita mijloacelor sale, măsuri corespunzătoare pentru a asigura o protecție eficace împotriva eventualelor acte de represalii sau de intimidare a martorilor care, în cadrul procedurii penale, depun mărturie privind infracțiunile prevăzute de Convenție și, în caz de nevoie, a părinților lor și a altor persoane apropiate.

O atenție substanțială trebuie acordată copiilor victime ale traficului de persoane. Potrivit Legii privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, statul asigură protecție și asistență copiilor victime ale traficului de ființe umane din momentul în care apar temeuri de a crede că ei sînt victime ale traficului pînă la identificarea, inte-

grarea și recuperarea lor deplină, independent de cooperarea acestora cu autoritățile. După identificare ca victimă a traficului de ființe umane, copilul este referit de urgență serviciilor competente de protecție, asistență și reabilitare a copiilor.

Măsurile întreprinse pot consta, mai ales, fără prejudicierea drepturilor acuzatului, inclusiv a dreptului la o procedură echitabilă, în: stabilirea, pentru protecția fizică a acestor persoane, a unor proceduri privind îndeosebi de a li se oferi, după nevoie și în măsura posibilităților, un nou domiciliu și de a li se permite, în caz de nevoie, ca informațiile privind identitatea lor și locul unde se află să nu fie dezvăluite sau ca dezvăluirea lor să fie limitată; prevederea unor reguli de probațiune care să permită martorilor să depună mărturii într-un mod care să le garanteze securitatea, în special să fie autorizați să depună mărturii recurgând la tehnici de comunicare, cum sînt legăturile video sau alte mijloace adecvate.

Statele Părți au în vedere să încheie aranjamente cu alte state în vederea stabilirii unui nou domiciliu persoanelor față de care se aplică protecția.

Articolul 25 al Convenției împotriva criminalității transnaționale organizate stabilește că fiecare Stat Parte ia, în limita mijloacelor sale, măsuri corespunzătoare pentru a da asistență și a acorda protecție victimelor infracțiunilor, îndeosebi în caz de amenințare cu represalii sau de intimidare. Statele trebuie să stabilească proceduri corespunzătoare pentru a permite victimelor unor infracțiuni prevăzute de prezenta Convenție să obțină reparații. Fiecare stat, sub rezerva dreptului său intern, face în așa fel încît opiniile și preocupările victimelor să fie prezentate și să fie luate în considerație în stadiile corespunzătoare ale procedurii penale începute împotriva autorilor unor infracțiuni, într-un mod care să nu aducă prejudicii drepturilor apărării.

Protocolul ONU privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de ființe umane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate stabilește că, atunci cînd are loc, fiecare stat parte protejează în măsura în care dreptul său intern o permite, viața privată și identitatea victimelor traficului de persoane, nefăcînd publice procedurile juridice referitoare la acestea. Fiecare Stat Parte se asigură că sistemul său juridic sau administrativ prevede măsuri care permit furnizarea către victimele traficului de persoane, atunci cînd este cazul: a informațiilor asupra procedurilor juridice și administrative aplicabile; a unei asistențe pentru a face astfel încît părerile și preocupările lor să fie prezentate și luate în considerație în stadiile corespunzătoare ale procedurii penale angajate împotriva autorilor infracțiunilor, astfel încît să nu aducă prejudicii drepturilor apărării.

Fiecare Stat Parte trebuie să implementeze măsuri în vederea asigurării restabilirii psihice, psihologice și sociale a victimelor traficului de persoane, inclusiv, dacă este cazul, în cooperare cu organizații neguvernamentale, cu alte organizații competente și alte elemente ale societății civile și, în special, să le furnizeze: un adăpost convenabil; sfaturi și informații privind drepturile pe care legea le recunoaște, într-o limbă pe care o pot înțelege; asistență medicală, psihologică și materială; posibilități de angajare, educație și formare.

2.2. Problema privind protecția victimei capătă două conotații. Într-un aspect, protecția victimei se asociază cu protecția unei persoane care participă în probatoriul penal prin depunerea de mărturie. În acest caz, victima participă în calitate de martor și în legătură cu acest fapt măsurile de protecție a martorilor sînt aplicabile și lor. Într-un al doilea aspect, victima unei infracțiuni de trafic de ființe umane, ca persoană căreia i s-a cauzat un prejudiciu, are dreptul la o protecție și asistență specifică doar acestui subiect.

Victima, ca subiect al procesului penal, se bucură de protecția de stat ca și un martor. Însuși martorul care nu a fost implicat la momentul necesar într-un program de protecție poate deveni victimă a infracțiunii. Aceasta poate avea loc și în cazul excluderii nejustificate a martorului din program, fie în cazul încetării programului din motivul expirării pericolului. Victima infracțiunii se deosebește totuși de un simplu martor atît prin faptul că în multe cazuri ea este cunoscută de făptuitor și deci necesită o protecție specială, cît și prin faptul că la aplicarea măsurii de protecție trebuie prevenită dubla victimizare a acesteia.

2.3. În aspect de drept comparat, se cere de menționat că în unele state au fost elaborate mai multe legi privind protecția victimelor și atragerea lor în probatoriu. Spre exemplu, în Statele Unite ale Americii, Legea drepturilor victimelor copii și martorilor copii din 1990 determină posibilitatea acordării protecției, în funcție de caz, atît victimelor minori, cît și martorilor minori, victima beneficiind de anumite drepturi de protecție, inclusiv de posibilitatea de a nu se întîlni cu agresorul. În Elveția, Legea federală asupra ajutorului victimelor infracțiunilor conține dispoziții referitor la protecția victimelor și martorilor în probatoriu. Legi similare privind asigurarea protecției victimelor în momentul depunerii de către aceștia a declarațiilor au fost promulgate în Anglia, Irlanda de Nord și Țara Galilor, precum și în Australia, Noua Zeelandă, Canada. Potrivit par.247 și 247a CPP german, instanța poate să dispună îndepărtarea inculpatului din sala de ședințe pentru perioada audierii, dacă există un pericol că un alt inculpat, victima sau martorul nu vor spune adevărul în prezența acestuia. Această prevedere acționează și în cazul cînd există pericol că la audierea unei persoane pînă la 16 ani va fi afectată starea acesteia. De asemenea, dacă există temeii de a presupune că starea martorului este pusă în pericol, acesta poate fi audiat și în alt loc.

În sistemul american nu există un asemenea subiect procesual ca „parte vătămată”, utilizat fiind termenul de victimă. Acest fapt este determinat de inadmisibilitatea utilizării unei persoane în două calități – de martor și de acuzator.

2.4. Codul de procedură penală prevede norme cu caracter general, care sînt aplicabile în situațiile cînd securitatea martorului poate fi pusă în pericol. Articolul 215 CPP RM stabilește condițiile de aplicare a măsurilor de protecție. Organul de urmărire penală și instanța dispun de dreptul lor discreționar atît la aplicarea din oficiu a măsurii lor de protecție, cît și la examinarea cererii referitor la măsurile de protecție parvenită de la persoana care o solicită (art.215 alin.(2) CPP RM).

Necesitatea protecției martorului determină limitarea unor principii ale procesului penal, printre care și cel al publicității.

Instanța poate limita accesul publicului *inter alia* și dacă publicitatea ar putea să prejudicieze interesele justiției. Deci, protecția martorului se include în interesele justiției – noțiune cu o sferă mai largă de apreciere. Codul de procedură penală definește noțiunea de interese ale justiției, stabilind în art.71 alin.(2), cu referință la asistența obligatorie a apărătorului, că determinarea faptului că interesele justiției cer limitarea accesului publicului ține de competența organului de urmărire penală sau a instanței și depinde de: 1) complexitatea cazului; 2) capacitatea bănuțitului, învinutului, inculpatului de a se apăra singur; 3) gravitatea faptei.

Atît Codul de procedură penală, cît și Legea Republicii Moldova cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, nu stabilesc o diferență de aplicabilitate față de martorul minor și martorul major, ceea ce înseamnă că martorul minor se bucură de drepturi similare cu privire la aplicarea măsurilor de protecție. Acest fapt este determinat și de jurisprudența CEDO, care recunoaște că copiilor li se aplică aceleași drepturi la un proces echitabil enunțate de Convenție ca și adulților.

Se cere de menționat că Legea cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal instituie un program de protecție. Codul de procedură penală are un domeniu mai larg de aplicare, avîndu-se în vedere că prin intermediul Codului de procedură penală poate fi asigurată protecția oricărei persoane. Totuși, legiuitorul a limitat posibilitatea aplicării modalităților speciale de audiere a martorului doar în cazul unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave (art.110 CPP RM).

Prin art.215 CPP RM legiuitorul obligă organul de urmărire penală și instanța de judecată de a lua măsuri pentru asigurarea securității participanților la proces sau a altor persoane. Iar prin art.110 CPP RM nu se stabilește doar o procedură de audiere, ci o modalitate de protecție în cadrul administrării probelor.

În lumina art.94 CPP RM se interzice a i se propune unui martor un anumit avantaj pentru a-l determina să facă anumite declarații. Adică, nu poate fi aplicată protecția cu un avantaj pentru martor și partea vătămăată. Totuși, în art.1 al Legii cu privire la protecția martorului se menționează că asigurarea securității este aplicată față de persoanele care au acceptat să furnizeze date. Această prevedere nu este însă aplicabilă victimelor traficului de ființe umane, pornind de la prevederile art.20 alin.(4) al Legii privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, care stipulează că acordarea serviciilor de protecție și asistență nu este condiționată de dorința victimelor de a face declarații și a participa la procesul de urmărire a traficantilor. Altfel spus, protecția față de victimele traficului de ființe umane va fi aplicată în toate cazurile cînd este necesitatea, chiar dacă victima va refuza să coopereze.

2.5. Din totalitatea de măsuri de protecție cu caracter procedural importante pentru legislația Republicii Moldova printre primele, atît din punctul de vedere al posibilității aplicării, cît, mai mult, sub aspectul ocrotirii drepturilor, se plasează dreptul de a refuza la mărturie.

Doctrina juridică a recunoscut că facultatea de a refuza să depună mărturie acordată martorului amenințat prezintă o semnificație cu totul particulară, avându-se în vedere că obligația legală pentru un martor de a depune mărturie într-un proces penal nu este justificată decât dacă acesta nu trebuie să se teamă pentru viața sa atunci când se supune acestei obligații.

Așadar, dreptul părții vătămate și a martorului de a refuza la depunerea declarațiilor nu ar trebui să fie afectat de necesitatea stabilirii adevărului. Aceștia trebuie să fie în drept de a aprecia dacă în situația dată depunerea mărturiilor poate provoca un pericol stării de siguranță a acestuia. Din alt punct de vedere, dreptul de a refuza de a depune mărturii nu ar trebui să fie unul absolut. Partea vătămată sau martorul care este chemat în fața justiției are sarcina de a motiva refuzul său, iar instanța, examinând circumstanțele cauzei, va putea decide fie acceptul refuzului acestora de a depune mărturii, fie aplicarea măsurilor de protecție necesare. Refuzul de a depune mărturii poate fi condiționat nu doar de pericolul presupus, ci și de riscul de a-și compromite propria persoană. În asemenea caz, instanța, apreciind circumstanțele cauzei, trebuie să aprecieze dacă argumentele prezentate sînt pertinente. La investigarea infracțiunilor de trafic de ființe umane, mărturiile ar putea fi decisive în stabilirea adevărului și, din aceste considerente, decizia prin care partea vătămată și martorul se eliberează de obligația de a depune mărturii revine instanței după evaluarea circumstanțelor reale ale cauzei.

De remarcat că, potrivit art.111 alin.(3) CPP RM, în anumite cazuri, când poate fi prejudiciată viața intimă a părții vătămate, inculpatului învinuit de comiterea unei infracțiuni sexuale și apărătorului său li se interzice să prezinte probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a victimei, cu excepția cazului când instanța acordă această permisiune. Inculpatul poate înainta cerere președintelui ședinței de judecată privind prezentarea probelor despre pretinsul caracter sau istoria personală a părții vătămate. Această cerere se soluționează în ședință închisă, la care inculpatul și acuzarea vor avea posibilitatea să se expună. În urma ședinței închise, instanța va acorda permisiune de a prezenta probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a părții vătămate numai dacă se va convinge de relevanța probei și că omiterea lor ar putea să prejudicieze inculpatul, astfel încît să afecteze achitarea lui în cazul în care administrarea acestor probe va fi interzisă. În asemenea cazuri, președintele ședinței va stabili limitele în care pot fi administrate aceste probe și adresate întrebări.

2.6. Unul dintre drepturile de care ar putea beneficia martorul infracțiunii de trafic de ființe umane ar putea fi dreptul la păstrarea anonimatului, pe parcursul probatoriuului. Anonimatul martorului poate fi păstrat prin aplicarea măsurilor de protecție generale prevăzute de art.215, fie de art.110 CPP RM. Garanțiile prevăzute de art.110 CPP RM țin atît de asigurarea anonimatului datelor de identitate, care, potrivit art.110 alin.(3) CPP RM, se vor păstra la sediul instanței în plic sigilat, în condiții de maximă siguranță a confidențialității, cît și a anonimatului prin audierea acestuia prin intermediul unei tele-conferințe, cu imaginea, vocea distorsionate, astfel încît să nu poată fi recunoscut (art.110 alin.(5) CPP RM).

Legea asigură protecția investigatorilor sub acoperire, care, fiind persoane fizice, se bucură de aceleași garanții potrivit art.110 alin.(9) CPP RM.

Procedeele menționate trebuie să respecte în toate cazurile dreptul acuzatului de a audia persoana, asigurând echitatea procesului declarată de art.6 par.1 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. În funcție de circumstanțele cauzei, măsurile aplicate pot, evident, să difere. În acest aspect, anonimatul martorului poate fi păstrat prin examinarea cauzei în ședință închisă, prin camuflaj de orice formă, prin nedivulgarea identității, sarcina fiind în același timp de a respecta principiul proporționalității între măsurile aplicate și dreptul acuzatului la un proces echitabil.

2.7. Un impact evident asupra legislației și practicii judiciare europene în materie de protecție a martorilor îl are jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Pornind de la prevederile art.6 par.3 lit.d) din Convenția Europeană, care conferă persoanei dreptul de a întreba sau a solicita audierea martorilor acuzării, precum și de a obține citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării, Curtea Europeană în mai multe hotărâri a constatat că esența acestei prevederi este de a asigura poziții de egalitate între acuzat și acuzare în ceea ce privește audierea martorului. După natura sa, acest drept se include în principiile „contradictorialității” și „egalității armelor”, care dispun de o arie de aplicabilitate mai vastă. Problema protecției drepturilor victimelor și martorilor capătă o amploare mai mare în ultimul timp în jurisprudența Curții Europene, fiind considerată drept un mijloc de asigurare a proporționalității. Curtea Europeană a arătat că odată ce au fost convocați martorii, acuzatul trebuie să aibă ocazia să-i interogheze sau să facă să fie interogați în timpul urmăririi ori atunci când există un interogatoriu în afara ședinței de judecată, prezentînd o mai mică importanță dacă există și alte probe.

2.8. În scopul respectării principiului contradictorialității, se pun probleme deosebite în ipoteza utilizării din diferite rațiuni, în cadrul procedurilor, a martorilor anonimi, care pot fi folosiți atât la urmărire, cât și în instanță. Curtea menționează că într-o societate democratică dreptul la o bună administrare a justiției ocupă un loc proeminent, astfel că el nu ar putea fi sacrificat pe motiv de oportunitate. Aceasta nu înseamnă că organele de urmărire nu pot folosi anumite surse de informare, cum ar fi martorii anonimi.

Curtea accentuează că nu se pune la îndoială faptul că este preferabil ca reclamantul să asiste la interogatoriul martorilor. Nu este exclusă situația în care, la o examinare cu atenție, instanțele interne să aprecieze că interesele reclamantului sînt mai puțin importante decît cele privind garantarea securității martorilor. În orice caz, este necesară tratarea cu extremă prudență a declarațiilor obținute în condițiile în care drepturile apărării nu au putut fi garantate în măsura impusă de Convenție și este de dorit ca martorii să identifice în mod direct persoana bănuită de săvîrșirea unei infracțiuni, dacă există cea mai mică bănuială cu privire la identitatea ei. În cauza *Unterpertinger* (hotărîrea din 24 noiembrie 1986), Curtea accentuează asupra imposibilității acuzatului de a pune întrebări martorului ale cărui declarații au fost citite în ședință.

Asupra doctrinei europene a influențat și cauza *Kostovski* (hotărîrea din 20 noiembrie 1989), în care Curtea a trasat unele criterii de asigurare a echității procesului în lupta statelor cu marea criminalitate, care analizează situația unei condamnări bazate într-o măsură determinantă pe declarațiile unor martori anonimi. În speță, într-o cauză de atac asupra unei bănci, judecătorul de instrucție audiază un martor în lipsa procurorului, a lui Kostovski și a avocatului, care confirmă declarația sa anterioară. Avocatul are, ulterior, posibilitatea de a pune în scris, prin intermediul judecătorului de instrucție, întrebări martorului. Însă, majoritatea din ele fie nu sînt puse, fie nu primesc nici un răspuns, deoarece se dorește păstrarea anonimatului martorului. În cadrul procesului, în care Kostovski a fost declarat vinovat, martorii anonimi nu au fost audiați, iar tribunalul întemeiază deciziile pe rapoartele poliției și ale judecătorului de instrucție.

În decizia din 20 noiembrie 1989 Curtea Europeană a Drepturilor Omului menționează că sarcina sa nu constă în a se pronunța asupra chestiunii de a ști dacă jurisdicțiile olandeze au admis și interpretat corect declarațiile în cauză. Elementele de probă trebuie, în principiu, să fie produse în fața acuzatului în audiere publică, în vederea unei dezbateri în contradictoriu. Declarațiile preventive în faza de instrucție pot fi, totuși, utilizate ca probe, sub rezerva respectării drepturilor apărării. Ca regulă generală, aceste drepturi impun să se acorde acuzatului, la unul sau altul din stadiile procesului, o ocazie adecvată și suficientă de a contesta o mărturie în acuzare și să interogheze autorul.

Faptul că petiționarul a fost lipsit de acest drept a dus la agravarea dificultăților întâmpinate de el. Dacă apărarea nu cunoaște identitatea unui martor, ea se poate vedea privată de posibilitatea de a stabili dacă este părțitor, ostil sau nedemn de încredere. Curtea nu apreciază că procedura urmărită în fața judecătorilor de fond ar fi compensat obstacolele de care se ciocnea apărarea.

Curtea menționează că dreptul la o bună administrare a justiției nu poate fi sacrificat oportunității. Folosirea declarațiilor anonime ca probe suficiente pentru a justifica o condamnare se distinge de faptul de a se sprijini, în stadiul instrucției pregătitoare, pe surse, cum ar fi informatorii misterioși.

2.9. Un alt aspect al problemei ține de păstrarea anonimatului martorilor cînd aceștia aparțin forțelor de poliție. Articolul 110 alin.(9) CPP RM determină că pot fi audiați ca martori, cu aplicarea măsurilor speciale, și investigatorii sub acoperire, care sînt persoane civile. Curtea Europeană accentuează că situația ofițerilor de poliție diferă într-o anumită măsură de situația unui martor dezinteresat sau de aceea a victimei. Ei au o îndatorire generală de a se subordona autorităților executive statale. Pentru asemenea rațiuni, mărturia lor, în condițiile sus-indicate, necesită a fi luată în considerație în situații excepționale, cu atît mai mult cu cît, prin natura lucrurilor, printre îndatoririle lor, în special în calitate de polițiști investiți cu puterea de a aresta o persoană, este și aceea de a depune mărturii în instanță.

Curtea Europeană nu a constatat încălcarea echității procesului în cazul cînd unul din inculpați încheie un acord în schimbul unei declarații sincere. Nu s-a adus atingere dreptului la un proces echitabil în cazul cînd un acuzat, în urma unui acord cu Ministe-

rul Public, pe temeiul căruia a obținut recomandarea unei „grațieri parțiale” în schimbul declarațiilor sincere privitor la rolul reclamantului în traficul de droguri cercetat, în baza declarațiilor acestui martor reclamantul a fost condamnat.

Trebuie făcută distincția între două grupe de martori anonimi: pe de o parte, informatorul anonim care transmite, ocazional, informații autorităților de poliție sau autorităților judiciare și, pe de altă parte, agentul anonim infiltrat într-un mediu criminal care transmite regulat informații serviciilor în schimbul prestațiilor, inclusiv remunerațiilor. Or, potrivit art.110 CPP RM, atît persoana care este audiată cu aplicarea metodelor speciale, cît și agentul sub acoperire se bucură de aceleași posibilități de a fi protejate. Instanțele vor aprecia, în fiecare caz individual, realizarea acestui deziderat. Însăși Curtea Europeană nu a dorit să facă vreo apreciere generală a compatibilității caracterului anonim al mărturiei ori al unei informații cu imperativele unui proces echitabil, ci a examinat în mod individual, în fiecare caz în parte, influența pe care a putut s-o exercite o mărturie sau o informație anonimă asupra procedurii globale în cursul căreia acestea sînt utilizate.

Mărturia anonimă a fost definită în doctrină ca fiind orice informație adusă la cunoștința autorităților de poliție sau autorităților judiciare, sub condiția ca identitatea martorului să nu fie relevată apărării.

Utilizarea declarațiilor anonime în procesul penal este condiționată de prescripția unei stricte respectări a art.6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. Or, utilizarea unor asemenea probe poate aduce atingere dreptului la un proces echitabil. Asupra jurisprudenței și doctrinei europene un impact au lăsat cauzele *Van Mechelen v. Olanda* (hotărîrea din 23 aprilie 1997) și *Doorson v. Olanda* (hotărîrea din 26 martie 1996), care au dezvoltat ideile exprimate în cauza *Kostovski v. Olanda* (hotărîrea din 1989). În cazul *Doorson*, pentru a acționa în vederea combaterii traficului de stupefiante la Amsterdam, poliția compilase serii de fotografii ale persoanelor bănuite de asemenea comerț. Ea primise informații, conform cărora reclamantul era implicat în trafic și a arătat fotografia lui mai multor toxicomani, care au afirmat că îl cunosc și că au procurat de la el droguri. Șase din acești toxicomani au rămas anonimi. Petiționarul a fost arestat, apoi acuzat de trafic de stupefiante. În opinia petiționarului, prin înregistrarea, audierea și utilizarea în calitate de probe a declarațiilor unor martori în cadrul procedurii penale îndreptate împotriva lui, au fost încălcate drepturile apărării, în detrimentul art.6 al Convenției. El subliniază că, pe parcursul procesului în prima instanță, doi martori anonimi fusese interogați de un judecător de instrucție în absența avocatului lui. În cauza *Van Mechelen*, în care de asemenea s-a constatat o încălcare a art.6 pct.3 al Convenției, petiționarul împreună cu alte persoane au fost arestați în legătură cu un atac asupra oficiului poștal, în urma căruia au fost răniți patru polițiști. Acuzații au negat învinuirile aduse. Ei au fost condamnați ca vinovați în comiterea faptelor imputate. Acuzația s-a bazat pe rapoartele polițienesti, în care se conțineau lămuririle ofițerilor de poliție, rămase anonime și înregistrate sub anumite numere, precum și declarațiile martorilor polițiști și ale altor martori. Apărarea a cerut audierea martorilor. Instanța a decis ca martorii să fie audiați sub jurămînt de către judecătorul de instrucție. Unsprezece din cei douăzeci de martori nu au fost identificați de către

apărare, deoarece la audierea lor procurorul și apărătorul erau în diferite birouri, care se uneau cu biroul judecătorului de instrucție prin legătură sonoră. Polițiștii au rămas anonimi pe întreg parcursul procesului. Au fost înregistrate doar întrebările și nu răspunsurile, deoarece aceasta puteau duce la descoperirea identității martorilor. Curtea, constatînd încălcarea art.6 par.3 lit.d) al Convenției, menționează că pentru utilizarea mărturiilor anonime este necesar, în primul rînd, să existe motive suficiente de a ține în secret identitatea unui martor; în al doilea rînd, este necesar ca dificultățile cu care eventual se poate confrunta apărarea să fie compensate de procedura urmată în fața instanțelor; în al treilea rînd, condamnarea nu trebuie fondată nici în mod exclusiv și nici într-o măsură determinantă pe declarații anonime.

2.10. Așadar, mărturia anonimă nu poate fi comparată cu mărturia propriu-zisă. Judecătorul nu ar avea libertatea de a alege între ambele forme de mărturie fără argumente convingătoare, avînd în vedere caracterul de excepționalitate al mărturiei anonime. Motivarea acceptării mărturiei anonime rămîne o obligație primară, evitarea poate provoca constatarea inechității procesului. Judecătorul va fi obligat, în orice caz concret, să motiveze imposibilitatea audierii martorului în condiții generale. Asupra admisibilității mărturiilor anonime influențează și statutul martorului audiat. Astfel, în cazul ofițerilor de poliție sau al altor reprezentanți ai structurilor statale de forță ce au sarcina de a duce lupta cu criminalitatea, audierea acestora se confruntă cu probleme serioase în ce privește echitatea procesului. În aceste condiții, audierea polițiștilor cu păstrarea anonimatului impune restricții suplimentare în raport cu martorii anonimi ordinari. Chiar dacă există un pericol, audierea polițistului cu păstrarea anonimatului poate fi doar o măsură excepțională, avînd în vedere misiunea acestor organe de a duce lupta cu criminalitatea. Totuși, fiecare cauză penală poartă caracterul său specific și unele standarde generale nu pot exista. În toate cazurile, instanța trebuie să decidă admisibilitatea unei asemenea mărturii reieșind din circumstanțele reale. În asemenea situații, un garant al respectării procesului ar fi obligativitatea motivării în hotărîrea privind admiterea mărturiei anonime, cu atît mai mult a mărturiei anonime parvenite de la un reprezentant al organelor de forță, și imposibilitatea examinării obiective a cauzei penale în lipsa mărturiei anonime.

2.11. Sistemele juridice contemporane sînt preocupate de asigurarea proporționalității între necesitatea utilizării declarațiilor martorilor în stabilirea adevărului cu salvagardarea vieții și integrității acestora. Este evident faptul că declarațiile martorilor sub protecție nu sînt unicele remedii procesuale în lupta cu crima organizată. Totuși, în multe țări din Europa, precum și în Statele Unite ale Americii au fost adoptate legi în baza cărora se realizează programe de protecție a martorilor.

Legea Republicii Moldova cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal stabilește anumite criterii pentru ca un martor să fie beneficiar al protecției de stat.

În aspect de cooperare internațională se cere de remarcat că Legea cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal conține prevederi care des-

chid perspective de protecție a persoanelor în afara țării. Potrivit art.33 alin.(2) al Legii, organul abilitat cu atribuție de protecție a martorilor are competența de a încheia acorduri de trimitere a persoanei protejate în țara respectivă sau de acceptare a unor persoane străine pe teritoriul Republicii Moldova.

Din conținutul art.110 alin.(5) CPP RM reiese că audierea martorului prin modalitatea de distorsionare a imaginii și vocii este posibilă atât în faza de urmărire penală, cât și la judecarea cauzei. În cazul audierii cu aplicarea măsurilor speciale pot fi aplicate prevederile generale privind numărul de audieri. Deci, martorul poate fi audiat cu aplicarea modalităților speciale repetat, de câte ori apare o asemenea necesitate; inclusiv, audierea repetată poate avea loc la cererea apărării. Refuzul nejustificat la o audiere repetată ar putea servi drept temei de nulitate.

Legătura prin intermediul teleconferinței are un avantaj față de simpla înregistrare video, atât prin faptul ca martorului i se pot pune întrebările imediat după ce acesta a declarat, dar și prin faptul că judecătorul de instrucție sau instanța au posibilitatea de a observa reacțiile martorului la eventualele întrebări ale apărării. Totuși, impactul mărturiei directe în fața instanței este mai mare datorită faptului că mărturia poate fi direcționată și în favoarea apărării.

2.12. Potrivit art.2 al Legii cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, beneficiari ai protecției sînt martorii, partea vătămată, victima, bănuitul, învinuitul, inculpatul, condamnatul, persoanele care nu au o calitate procesuală, dar acceptă să depună declarații. La cererea subiecților menționați *supra*, se pot bucura de protecție membrii familiei și rudele apropiate.

Există trei categorii de măsuri aplicabile în funcție de circumstanțe: urgente, de protecție și de asistență. În ce privește măsurile urgente, enumerate în art.13 al Legii, acestea sînt aplicate de către organul de urmărire penală și administrația locului de detenție. Aplicarea măsurilor este simplificată cu scopul de a facilita reacția în caz de pericol.

Cu referință la Legea cu privire la combaterea traficului de ființe umane, se cere de remarcat că sînt prevăzute măsuri speciale de protecție și asistență. Astfel, potrivit art.16 al Legii, audierea persoanei cu aplicarea modalităților speciale se efectuează în conformitate cu prevederile art.110 din Codul de procedură penală.

Victimelor traficului de ființe umane li se acordă asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială, prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale.

Persoana prezumată a fi victimă a traficului de ființe umane se consideră vulnerabilă, beneficiind de pachetul minim de asistență socială și medicală asigurat de instituțiile Ministerului Sănătății și ale Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului. Persoanele constatate drept victime ale traficului sînt asigurate cu asistență gratuită în instituțiile medicale stabilite de Ministerul Sănătății.

2.13. Referitor la măsurile de protecție, constatăm că, pe lângă măsurile ordinare și extraordinare prevăzute de vechea lege, legea nouă a fost ajustată la prevederile Codului de procedură penală, în special vizînd audierea persoanei protejate. Este important a menționa că măsura de protecție trebuie aplicată reieșind din circumstanțele cauzei,

pericolul iminent, cu acceptul de către persoană a unei asemenea măsuri și cu respectarea proporționalității între măsura aplicată și pericolul scontat.

Măsurile de protecție țin în cea mai mare parte de identitatea persoanei. Articolul 15 al Legii privind protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal stabilește modalitatea de protecție a datelor de identitate; art.16 – audierea persoanei cu aplicarea modalităților speciale; art.18 – schimbarea identității, schimbarea înfățișării.

Cu referință la schimbarea identității, se cere de menționat că măsura necesită asigurarea excluderii oricărei identificări în viitor de către cei care înconjoară persoana, cu excepția unui cerc limitat de persoane ca membrii familiei ș.a., fie identificarea identității acesteia de anumite persoane. Potrivit art.18 CPP RM, schimbarea identității constă atât în schimbarea datelor persoanele, cât și, după caz, în modificări de natură socială, juridică, etnică etc. De asemenea, Legea cu privire la combaterea traficului de ființe umane stabilește că viața privată și identitatea victimei traficului de ființe umane sînt protejate. Înregistrarea, păstrarea și utilizarea informațiilor cu caracter personal privind victima traficului de ființe umane se efectuează cu respectarea regulilor speciale de confidențialitate.

Organelor de drept, precum și altor persoane, le este interzisă răspîndirea informațiilor despre viața privată și identitatea victimei traficului de ființe umane și despre condițiile în care a fost traficată.

De asemenea, este interzisă răspîndirea informațiilor despre măsurile de protecție de stat a victimelor traficului de ființe umane, despre persoanele care acordă astfel de protecție, precum și despre persoanele care acordă ajutor în combaterea traficului de ființe umane.

În cazul în care viața și sănătatea victimei traficului de ființe umane sînt amenințate de un pericol real, acesteia i se asigură, la solicitarea sa, în temeiul unei hotărîri judecătorești, la demersul procurorului, al organului de urmărire penală, posibilitatea de a-și schimba numele, prenumele, data și locul nașterii.

Este posibilă răspunderea penală și contravențională pentru divulgarea informațiilor despre măsurile de protecție și asistență și a datelor confidențiale despre victimele traficului de ființe umane, precum și divulgarea informațiilor despre urmărirea penală și măsurile de asigurare a securității aplicate față de participanții la procesul penal.

Instanțele judecătorești și organele de urmărire penală aplică în privința victimelor traficului de ființe umane măsurile de asigurare a securității fizice și a drepturilor prevăzute de Codul de procedură penală și de Legea privind protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal. Victimele traficului de ființe umane au dreptul la reparația prejudiciului în condițiile legii.

Datele personale reprezintă orice informație referitor la o persoană fizică, ținînd de factori fizici, fiziologici, psihici, economici, culturali, sociali etc. În acest caz, este necesar de a fi luat în considerație volumul schimbărilor în identitatea sa, volum care trebuie să fie proporțional cu circumstanțele reale. De asemenea, este necesar a determina perioada de tănuire a datelor. Aceste elemente trebuie să constituie partea componentă a hotărîrii de aplicare a măsurilor de protecție, drept criteriu determinant servind voința persoanei protejate referitor la volumul schimbărilor în identitatea sa.

Obiectivul măsurii de protecție necesită a fi determinat în funcție de circumstanțele reale ale cauzei. Spre exemplu, în cazul schimbării identității se impune necesitatea fie de a exclude orice identificare în viitor de către toți cei ce înconjoară persoana (excepție în acest caz fiind un cerc limitat de persoane, cum ar fi membrii familiei etc.), fie de a exclude identificarea de către anumite persoane care ar putea pune în pericol martorul. Așadar, în sensul art.18 alin.(1) lit.d) al Legii cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, tănuirea datelor se manifestă prin abținerea de a face publice datele respective. În acest caz, trebuie luat în considerație volumul și natura tănuirii, este aceasta o tănuire totală sau parțială, care subiecți procesuali pot cunoaște identitatea martorului? De asemenea, va fi necesar a determina perioada de tănuire a datelor: pe parcursul întregului proces sau și în timpul executării hotărârii etc.? Toate aceste elemente trebuie să constituie partea componentă a hotărârii de aplicare a măsurilor de protecție. Pe lângă cea fizică, la care se referă legea, schimbarea identității presupune și modificări de natură socială, juridică, culturală, etnică etc.

2.14. Schimbarea identității presupune o procedură extrajudiciară. Legea privind actele de stare civilă, nr.100-XV din 26.04.2001, stabilește în art.49 că persoana care a împlinit vârsta de 16 ani are dreptul să-și schimbe numele și/sau prenumele. Cererea se depune la Oficiul Stării Civile în a cărui rază teritorială își are domiciliul, schimbarea se înregistrează la Oficiul Stării Civile. Modul de examinare a cererii de schimbare a numelui de familie și/sau a prenumelui se stabilește de Ministerul Dezvoltării Informaționale. Articolele 50-53 din Legea numită *supra* reglementează modul de înregistrare a schimbării, conținutul actului de schimbare, certificatul de schimbare, rectificarea actelor. Potrivit Instrucțiunii Ministerului Dezvoltării Informaționale cu privire la modul de înregistrare a actelor de stare civilă din 21.01.2004, Secțiunea 5 art.102, numele de familie și/sau prenumele se pot schimba pe cale administrativă de către organele stării civile. În esență, Instrucțiunea vine să detalieze prevederile legale, nepronunțându-se asupra situației de schimbare a numelui și prenumelui în cazul aplicării protecției de stat. Articolul 108 al Instrucțiunii enumeră motivele de schimbare a numelui de familie și/sau prenumelui, acestea fiind: a) pronunțarea dificilă, dacă acestea sînt formate din expresii indecente, lipsite de eufonie, ridicole, precum și dacă au fost transformate (schimonosite) prin traducere; b) dorința de a avea numele de familie și/sau prenumele corespunzător naționalității solicitantului; c) solicitarea unui nume de familie simplu în locul numelui de familie dublu; d) dorința persoanei de a avea același nume de familie ca și numele de familie al soțului sau să alăture la numele de familie al său numele de familie al soțului, în cazul cînd nu a făcut-o la căsătorie; e) dorința de a reveni la numele de familie al său de pînă la căsătorie, în cazul cînd nu a făcut-o la divorț; f) dorința de a purta numele de familie al tatălui (mamei) vitreg sau al altei persoane, care a participat la educația solicitantului; g) alte motive, dacă acestea vor fi recunoscute întemeiate, fapt care va fi descris detaliat în încheierea respectivă de către Oficiul Stării Civile. Procedura trebuie să presupună schimbarea actului de naștere, căsătorie, proprietate, a codului fiscal etc. De menționat că schimbarea identității are și consecințe psihosociale.

Procedura schimbării domiciliului persoanei care se află în cadrul unui program de protecție este o derogare de la procedura generală privind evidența populației, precum și evidența domiciliului. Procedura de schimbare a domiciliului constă în trecerea persoanei cu domiciliul permanent în o altă localitate din Republica Moldova. În baza acordurilor interstatale de asistență juridică internațională în materie penală, persoana poate trece cu traiul în o altă țară. Această măsură înseamnă, în esență, asigurarea unui nou domiciliu victimei sau martorului traficului de ființe umane. Ea implică și alte măsuri, cum sînt: asigurarea transportului bunurilor din proprietatea persoanei către noua sa reședință și procurarea documentelor respective, cum ar fi cartea de imobil sau altele. Dovada domiciliului de drept comun se face cu buletinul de identitate.

Regulile își găsesc aplicare și în cazul schimbării domiciliului legal, adică a locuinței principale. Pentru anumite categorii de persoane fizice, cum este cazul minorilor, există regula după care schimbarea domiciliului legal al persoanei fizice are loc odată cu schimbarea domiciliului de drept comun al celui ce realizează ocrotirea (părinte, tutore).

Schimbarea reședinței se poate face în condițiile aplicabile stabilirii reședinței, fiind guvernată de principiul libertății depline.

2.15. Legislația determină și anumite măsuri de siguranță la domiciliu. Totuși, trebuie să existe o încredere că ele vor proteja persoana nu doar pînă va depune declarații.

Referitor la alte măsuri de protecție, acestea sînt măsuri reglementate de Codul de procedură penală, cum ar fi: audierea cu aplicarea unor modalități speciale, care a fost abordată *supra*. Cît privește alte măsuri, se cere de menționat că acestea țin de instalarea sistemului de alarmă, ca măsură prevăzută de art.19 al Legii cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal și are ca sarcină să asigure înștiințarea rapidă a organului abilitat și/sau a organelor de poliție despre un pericol iminent la care este supusă persoana.

Articolul 20 din aceeași lege stabilește ca o măsură de protecție schimbarea numărului de telefon prin modificarea numărului de telefonie fixă sau mobilă a persoanei. De asemenea, numele persoanei poate fi radiat din listele operatorului telefonic.

Protecția bunurilor este o altă măsură stabilită de lege, care se realizează prin asigurarea protecției lor sau prin alte modalități prevăzute în acordul de protecție.

Măsurile urgente sînt prevăzute de art.13 al Legii privind protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal. Acestea sînt:

- a) Asigurarea pazei personale, pazei locuinței, a reședinței ori a bunurilor. Organul de urmărire penală solicită către organele de poliție punerea la dispoziție a unor persoane care ar asigura măsura respectivă, emițînd în acest sens o ordonanță.
- b) Interceptarea comunicărilor. În caz de necesitate, interceptarea comunicărilor se efectuează după regula generală de efectuare a interceptării comunicărilor, prevăzută de art.135-136 CPP RM. De regulă, victima înaintea o cerere privind faptele intimidării sale. Interceptarea în sensul menționat poate fi dispusă și din oficiu.

- c) Supravegherea prin intermediul mijloacelor audio/video. În asemenea situații se aplică prevederile art.8 alin.(1) lit.b) al Legii cu privire la activitatea operativă de investigații și ale art.303 CPP RM.
 - d) Plasarea temporară într-un loc sigur. Locul este identificat de către organul de urmărire în comun cu Administrația publică locală.
 - e) Protejarea deplasării sau limitarea deplasării.
 - f) Eliberarea mijloacelor speciale active și pasive de protecție personală.
- În ultimele două cazuri realizarea măsurii asigură organele de poliție.

2.16. Legea prevede și posibilitatea aplicării unor măsuri urgente de către organul de urmărire penală sau administrația locului de detenție. Aplicarea măsurilor urgente este impusă de necesitatea intervenirii în cazul existenței unui pericol iminent, iar tergiversarea ar putea cauza prejudicii victimei martorului sau altei persoane ce au dreptul de a beneficia de protecție. În asemenea situații, se informează imediat procurorul care conduce urmărirea penală sau procurorul care efectuează controlul asupra respectării legislației în locurile de detenție.

Măsurile urgente prevăzute de lege, distincte de cele analizate mai sus, constau în asigurarea protecției martorului aflat în stare de arestare preventivă sau în executarea pedepsei cu închisoarea. Aceste persoane, dacă acceptă să depună declarații, pot beneficia de anumite măsuri de protecție. În cadrul acestora se includ:

- instalarea tehnicii speciale de semnalizare în locul de detenție;
- plasarea într-un loc special amenajat în acest scop;
- transferul la un alt loc de detenție;
- transportarea cu aplicarea unor măsuri mai riguroase de protecție.

De regulă, aceste măsuri pot fi aplicate, potrivit legii, de administrația locului de detenție. În cazul instalării tehnicii speciale de semnalizare, măsura este aplicată, potrivit legii, de către organul de urmărire penală.

2.17. În contextul garanțiilor asigurate de standardele internaționale, îndeosebi ale Convenției Europene a Drepturilor Omului, utilizarea probelor ca martori trebuie să se supună rigorilor unui proces echitabil.

Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane stabilește că fiecare Parte va lua în considerare necesitățile în domeniul securității și protecției victimelor. În plus, fiecare Parte va asigura asistența medicală necesară sau orice alt tip de asistență victimelor care au reședința legală pe teritoriul său și care nu dispun de resurse adecvate și au nevoie de ele. Fiecare Parte va adopta regulile prin care victimelor cu reședința legală pe teritoriul său le este permis accesul la piața de muncă, la pregătire profesională și la învățământ. Dacă este cazul și în condițiile prevăzute în dreptul intern, fiecare Parte va lua măsuri pentru a coopera cu organizațiile neguvernamentale, alte organizații competente sau reprezentanți ai societății civile care oferă asistență victimelor. Statele sînt chemate să adopte măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a se asigura că asistența acordată unei victime nu este condiționată de dorința acesteia de a fi martor. Serviciile trebuie furnizate cu acordul și cu informa-

rea victimelor, luându-se în considerare nevoile specifice ale persoanelor vulnerabile și drepturile copiilor privind cazarea, educația și îngrijirile medicale potrivite. Victima și martorul implicat în urmărirea și judecarea unei infracțiuni de trafic de ființe umane trebuie să dispună atât de totalitatea de drepturi care îl protejează, cât și de mecanismul de asigurare a acestora. Astfel, se solicită măsuri de asistență a persoanei chemate să declare în fața organelor de urmărire penală. Dintr-un alt punct de vedere, obligația civică a persoanei de a participa la combaterea criminalității, prin depunerea declarațiilor, trebuie să fie proporțională cu asigurarea unor drepturi care depășesc cadrul procesual penal, fiind mai valoroase prin natura lor decât informația pe care o deține martorul într-o cauză penală.

Ațit Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, cât și Legea privind combaterea traficului de ființe umane, prevăd mai multe modalități de asistență a victimelor, printre care:

- *Integrarea în alt mediu social.* Nu poate fi vorba de o simplă schimbare de domiciliu al victimei sau al martorului, ci de reinsertie în alt mediu social. Reinsertia în alt mediu social ar presupune, în primul rând, dislocarea persoanei din mediul social natural și relocarea în noul mediu social.
- *Recalificarea profesională.* Potrivit art.18 al Legii privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, integrarea profesională a victimelor traficului de ființe umane se realizează cu suportul agențiilor pentru ocuparea forței de muncă, în condițiile legislației în vigoare.

Agențiile pentru ocuparea forței de muncă acordă victimelor traficului de ființe umane cu prioritate servicii gratuite de mediere a muncii, de informare și consiliere profesională, de orientare și formare profesională, precum și de consultanță și asistență în inițierea într-o activitate de întreprinzător. Victimele traficului de ființe umane sînt în drept să audieze un curs de pregătire profesională, finanțat din mijloacele fondului de șomaj. Printre măsurile de asistență, recalificarea profesională presupune efectuarea a două operațiuni succesive: pierderea profesiei inițiale; dobîndirea unei noi profesii. Așa cum „reinsertia în alt mediu social” este legată de realocare, care se regăsește în „schimbarea domiciliului”, ca măsură de protecție distinctă, la fel și „recalificarea profesională” trebuie condiționată de luarea, în prealabil, a măsurii de protecție a „schimbării identității”. Recalificarea profesională reprezintă o altă măsură de asistență care, fiind precedată, obligatoriu, de schimbarea identității profesionale a martorului protejat, are menirea de a garanta însăși fiabilitatea protecției prin apelarea la specialiști în domeniul legislației muncii, precum și în formarea profesională.

- *Asigurarea unui venit decent pînă la găsirea unui loc de muncă*, măsură care se află în legătură directă cu schimbarea, fie cu asigurarea unui loc de muncă, deoarece ambele presupun încheierea unui nou contract individual de muncă și trebuie să aibă un caracter temporar.
- *Asistența la obținerea unei noi profesii*, la care contribuie organele de asistență socială și Agenția pentru forța de muncă, Ministerul Educației, în funcție de caz, pentru reprofesionalizarea persoanei.

- *Asistența psihosocială.* Victima traficului de ființe umane beneficiază de asistență socială generală pentru orice cetățean, precum și de asistență specială, în funcție de circumstanțele cauzei.

În acest aspect, art.16 al Legii cu privire la combaterea traficului de ființe umane la modul general stabilește că reabilitarea socială a victimelor traficului de ființe umane se efectuează pentru reintegrarea lor într-un mod de viață normal, incluzând acordarea de asistență juridică și materială, reabilitarea psihologică, medicală și profesională, angajarea în câmpul muncii și acordarea de spațiu pentru trai. Asistența psihologică a victimelor traficului de ființe umane în cele mai dese cazuri este acordată de către ONG-uri active în domeniu.

2.18. Există, de asemenea, unele categorii speciale de persoane ca *minorii și străinii*. Astfel, Republica Moldova acordă protecție și asistență cetățenilor străini și apatrizilor victime ale traficului de ființe umane la repatrierea benevolă a acestora în țara de origine, în regim de urgență, și asigură transportarea în deplină securitate a acestora pînă la frontiera de stat a Republicii Moldova, dacă tratatele internaționale nu prevăd altfel. Victima traficului de ființe umane nu poate fi repatriată sau expulzată în țara de origine sau într-un stat terț dacă, în urma aprecierii riscului și securității, s-au constatat motive de a presupune că securitatea ei sau a familiei sale este în pericol.

Pentru a asigura protecție și asistență cetățenilor străini și apatrizilor victime ale traficului de ființe umane, aceștia pot fi trimiși în centrele pentru asistență și protecție a victimei.

Cetățenii străini și apatrizii victime ale traficului de ființe umane, specificați la alin.(1) și (2), vor fi informați, într-o limbă pe care o înțeleg, despre procedurile judiciare și administrative aplicate în Republica Moldova și în țările de reședință.

Cetățenii străini și apatrizii victime ale traficului de ființe umane pot beneficia de un răgaz de reflecție de 30 de zile, de conciliere psihică și psihologică, precum și de asistență medicală și socială. Ei pot beneficia de asistență juridică gratuită pentru a-și realiza drepturile la toate etapele procesului penal și a susține cererile și acțiunile civile față de persoanele care au săvârșit infracțiuni legate de traficul de ființe umane prevăzute de Codul penal. Este interzisă în această perioadă punerea în executare a oricărui ordin de expulzare emis împotriva acestor victime.

În cazul în care cetățenii străini și apatrizii nu dispun de acte de identitate din cauza pierderii, sustragerii sau distrugerii lor, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene le acordă, la solicitarea statului străin, asistență în primirea unor asemenea acte sau a unor permise, necesare întoarcerii în țara de reședință.

În cazul amplasării în centre sau în cazul în care aceștia participă la procesul penal împotriva traficantului, indiferent de amplasarea lor în aceste centre, ei vor beneficia de permise de ședere temporară, care pot fi prelungite în caz de necesitate.

- Victimele traficului de ființe umane sînt supuse atît violențelor fizice, cît și psihice. Acest fapt a motivat includerea măsurilor de asistență medicală și psihiatrică față de victimele care au fost expuse unei influențe care a determinat dereglări fizice, psihoneurologice sau alte dereglări ce pot ține de domeniul medicinei.

Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane stabilește că fiecare Parte va adopta măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a asista victimele în reabilitarea fizică, psihologică și socială. O astfel de asistență va include cel puțin: (a) condiții de viață care să poată asigura subzistența lor, prin măsuri precum cazare corespunzătoare și sigură, asistență psihologică și materială; (b) accesul la îngrijiri medicale de urgență, precum și alte servicii.

Legea cu privire la combaterea traficului de ființe umane prevede măsuri de asistență medicală, care presupun un complex de măsuri ce se aplică după anumite consultări cu medici și elaborarea de către aceștia a unor indicații.

Potrivit art.17 al Legii cu privire la combaterea traficului de ființe umane, Centrele acordă cazare victimelor traficului de ființe umane la cererea lor personală, pe o perioadă de cel mult 30 de zile, iar la solicitarea medicului – pe perioada tratamentului, dar nu mai mult de 6 luni. La solicitarea organelor de urmărire penală sau a instanțelor judecătorești – pe perioada procesului penal, iar în cazul în care viața și sănătatea victimei sînt amenințate de un pericol real, durata cazării poate fi prelungită și după finalizarea procesului penal, pe o durată considerată necesară pentru protecția victimei, în baza unei sesizări din partea procurorului.

Femeile gravide victime ale traficului de ființe umane au dreptul de cazare în Centru pentru o perioadă de pînă la un an.

III. Sugestii metodice

A. Activități de predare-învățare

Sarcini didactice de nivelul I – cunoaștere și înțelegere

Auditorul trebuie să cunoască:

- definiția noțiunii de protecție;
- sarcinile procurorului și ale judecătorului în materie de protecție;
- practicile utile de aplicare a protecției și asistenței victimei.

Sarcinile didactice de nivelul II – aplicare

Auditorul trebuie să aibă abilități de a:

- compara standardele internaționale și naționale în domeniul protecției și asistenței victimelor;
- distinge particularitățile protecției victimelor în funcție de circumstanțele cauzei;
- clasifica măsurile de protecție urgente de asistență;
- analiza doctrina în materie de protecție.

Sarcini didactice de nivelul III – integrare

Auditorul trebuie să poată:

- evalua utilitatea aplicării unei măsuri de protecție concretă;
- demonstra necesitatea aplicării măsurii de protecție în funcție de circumstanțele cauzei;
- întocmi acte procesuale de aplicare a măsurii de protecție.

B. Activități ce țin de lucrul individual

Subiecte / probleme	Forme de realizare	Modalități de evaluare
Condițiile determinate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului privind mărturiile anonime. Rolul procurorului și al judecătorului în aplicarea măsurilor de asistență	Referate Rezumate Studiu de caz	– prezentarea rezultatelor – discuții în grup

C. Activități de evaluare

Lucrări scrise

Tema 1. Schimbarea identității martorului ca măsură de protecție de stat

Tema 2. Cooperarea internațională în protecția victimelor traficului de ființe umane

Speță

Din informații operative s-a constatat că în Moldova acționează o rețea bine organizată de traficanți, care activau sub umbrela agenției de turism „TurStar”. Rețeaua e bine conspirată și e destul de dificil de a colecta anumite date care ar da posibilitatea de a trage la răspundere penală persoanele vinovate. În urma unei consfătuiri din cadrul MAI s-a luat decizia de a infiltra în agenția „TurStar” doi agenți sub acoperire, care sînt ofițeri ai MAI, pentru a efectua investigații. Peste cîteva luni de activitate operativă s-a constatat că „TurStar” are legături cu mai multe agenții similare din Turcia, Italia și Olanda și că, anual, cîteva sute de cetățeni ai Republicii Moldova beneficiază de serviciile acestei agenții de turism. O parte din beneficiari sînt tinere, care, după toate probabilitățile, nu se reîntorc în țară. În contractul agenției „TurStar” cu clienții săi este stipulat că firma nu poartă răspundere pentru întârzierea persoanei la autobuz, indiferent de motive.

S-a constatat că managerul firmei a propus mai multor persoane ajutor în angajarea la muncă peste hotare, și cu tinerele care au acceptat s-a pierdut orice legătură după plecarea lor. Din discuția unui agent sub acoperire cu o persoană, pe nume B.S., care s-a reîntors, s-a constatat că aceasta, sub pretextul angajării în muncă, a fost traficată în Italia și supusă la relații sexuale cu diferiți bărbați. Peste o lună din momentul traficării victima a reușit să fugă și, adresîndu-se poliției, a fost adusă în Moldova. Victima a declarat poliției că a călătorit în calitate de turist și a rămas de autobuzul care îi transporta. La reîntoarcere victima s-a adresat managerului agenției „TurStar” cu pretenții, declarînd că se va adresa poliției. Managerul V.V. a amenințat-o că dacă va face acest pas, ea va dispărea fără urmă. De frică, B.S. nu a făcut declarații poliției.

În urma acestor informații operative a fost pornit proces penal, iar B.S. pusă sub învinuire. În cadrul urmăririi, de către judecătorul de instrucție au fost audiați agenții sub acoperire, aplicîndu-se art.110 CPP RM, fiind efectuată și o revizie în agenția „TurStar”. Fiind audiată, B.S. a declarat că nu are nici o pretenție și că nu a fost traficată. Constatînd că probele administrate sînt suficiente, procurorul a remis dosarul în instanța de

judecată. În cadrul ședinței de judecată au fost audiați agenții sub acoperire, aplicându-se art.110 CPP RM. Apărarea a avut posibilitatea de a pune întrebări. În baza acestor declarații a fost pronunțată sentința.

Dați apreciere procesului referitor la corespunderea cu rigorile unui proces echitabil și determinați posibilitatea pronunțării unei sentințe de achitare.

IV. Bibliografie:

Acte europene

1. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.200 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.35. – Chișinău, 2006, p.333.*
2. Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, din 3.05.2005 ratificată de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr.67-XVI din 30.03.2006 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.66-69/ 277.*
3. Protocolul ONU privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de ființe umane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale, din 15.11.2000 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.35. – Chișinău, 2006, p.339.*
4. Recomandarea nr.R (97) 13 a Consiliului Europei privind intimidarea martorilor și dreptul apărării, din 10 septembrie 1997 // <http://www.coe.int>
5. Rezoluția Consiliului Uniunii Europene privind protecția martorilor în lupta împotriva criminalității internaționale organizate din 23 noiembrie 1995 // <http://www.consilium.europa.eu>
6. Rezoluția Consiliului Uniunii Europene privind persoanele care cooperează în procesul judiciar în lupta împotriva crimei organizate din 20 decembrie 1996 // <http://www.consilium.europa.eu>

Jurisprudența CEDO

1. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Kostovski versus Olanda* (hotărârea din 20 noiembrie 1989) // <http://www.echr.coe.int>
2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Van Mechelen versus Olanda* (hotărârea din 23 aprilie 1997) // <http://www.echr.coe.int>
3. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Doorson versus Olanda* (hotărârea din 26 martie 1996) // <http://www.echr.coe.int>
4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Unterpertinger versus Austria* (hotărârea din 24 noiembrie 1986) // <http://www.echr.coe.int>
5. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Lüdi versus Elveția* (hotărârea din 15 iunie 1992) // <http://www.echr.coe.int>
6. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Allan versus Regatul Unit* (hotărârea din 5 noiembrie 2002) // <http://www.echr.coe.int>
7. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Bricmont versus Belgia* (hotărârea din 7 iulie 1989) // <http://www.echr.coe.int>
8. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Asch versus Austria* (hotărârea din 26 aprilie 1991) // <http://www.echr.coe.int>
9. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Luca versus Italia* (hotărârea din 27 februarie 2001) // <http://www.echr.coe.int>
10. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Mayali versus Franța* (hotărârea din 14 iunie 2005) // <http://www.echr.coe.int>

11. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *S.N. versus Suedia* (hotărârea din 2 iulie 2002).
12. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Moreira de Azevedo versus Portugalia* (hotărârea din 23 octombrie 1990) // <http://www.echr.coe.int>
13. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Calvelli și Ciglio versus Italia* (hotărârea din 17 ianuarie 2002) // <http://www.echr.coe.int>
14. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Perez versus Franța* (hotărârea din 12 februarie 2004) // <http://www.echr.coe.int>
15. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Nachova versus Bulgaria* (hotărârea din 6 iulie 2005) // <http://www.echr.coe.int>
16. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Barbu Anghelescu versus România* (hotărârea din 5 octombrie 2004) // <http://www.echr.coe.int>
17. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Bursuc versus România* (hotărârea din 10 octombrie 2004) // <http://www.echr.coe.int>
18. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Mc-Cann versus Regatul Unit* (hotărârea din 27 septembrie 1995) // <http://www.echr.coe.int>
19. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Ergi versus Turcai* (hotărârea din 19 februarie 1998) // <http://www.echr.coe.int>
20. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Blumberga versus Lituania* (hotărârea din 14 octombrie 2008) // <http://www.echr.coe.int>
21. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Mv. Keit versus Regatul Unit* (hotărârea din 4 mai 2001) // <http://www.echr.coe.int>
22. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Boicenco versus Moldova* (hotărârea din 11 iulie 2006) // <http://www.echr.coe.int>
23. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Pruneanu versus Moldova* (hotărârea din 16 ianuarie 2007) // <http://www.echr.coe.int>
24. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Corsacov versus Moldova* (hotărârea din 4 aprilie 2006) // <http://www.echr.coe.int>

Acte naționale

1. Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr.241-XVI din 20.10.2005 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.164-167/812.
2. Legea cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, nr.105-XVI din 16.05.2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.112-114/434.

Literatura recomandată

1. Bîrsan C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Vol.I. – București: C.H. Beck, 2006.
2. Botnaru S., Șavga A., Grosu V. *Drept penal. Partea Generală*. Vol.I.– Chișinău: Cartier, 2005
3. Brînză S., Ulianovschi X. și al. *Drept penal. Partea Specială*. Vol.II. – Chișinău: Cartier, 2005.
3. Cazan E. *Protecția victimelor infracțiunilor* // Revista de Drept Penal, 2006, nr.2.
4. Codruță Lașcu L. *Investigatorul acoperit* // Revista de Drept Penal, 2002, nr.3.
5. Dolea I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal – conceptul promovării elementului privat*.– Chișinău: Cartea juridică, 2009.
6. Dolea I. și al. *Drept procesual penal*. – Chișinău: Cartier, 2005.
7. Făgăraș M. *Protecția victimelor infracțiunilor* // Revista de Drept Penal, 2005, nr.2.
8. Hărăstășanu A., Predescu O. *Investigatorul sub acoperire. Rolul instanței de judecată privind activitatea acestuia* // Dreptul, 2004, nr.5.
9. Hotea M. *Protecția victimelor. Elemente de victimologie*. – București: C.H. Beck, 2006.

10. Lașcu I. *Investigatorii acoperiți* // Revista de Drept Penal, 2003, nr.3.
11. Lașcu I. *Investigatorul acoperit – o nouă instituție introdusă prin Legea nr.143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri* // Dreptul, 2002, nr.9.
12. Mateuț Gh. *Investigatorii sub acoperire. Utilizarea lor în timpul actelor premergătoare. Comentariu asupra noilor texte procedurale introduse în Codul de procedură penală prin Legea nr.281/2003* // Dreptul, 2005, nr.1.
13. Săndulescu N. *Aspecte esențiale ale Legii privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor* // Dreptul, 2005, nr.9.
14. Tanislav E. *Instituția informatorului în legea penală română* // Dreptul, 2003, nr.7.
15. Tăndăreanu L. *Protecția martorilor în dreptul comunitar și în legislația altor sate* // Dreptul, 2007, nr.11.
16. Voinea Gh. *Protecția victimelor infracțiunilor* // Dreptul, 2005, nr.8.
17. Брусницин А.В. *Правовое обеспечение безопасности лиц содействующих уголовно-судопроизводству.* – Москва, 1999.
18. Марченко С.А. *Обеспечение безопасности участников уголовного процесса: Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук.* – Москва, 1994.
19. Шерло С. *Права свидетелей в США* // Российская юстиция, 1994, №8.
20. Тиханов А.К. *Уголовно-процессуальные меры обеспечения чести, достоинства и личной безопасности потерпевшего и свидетеля: Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук.* – Москва, 1995.

Tema 11. ASPECTE PROCESUALE ALE COOPERĂRII INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL COMBATERII TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

I. Obiective de referință:

- să definească principiile cooperării internaționale în domeniul combaterii traficului de ființe umane;
- să identifice trăsăturile caracteristice cooperării internaționale;
- să relateze despre importanța standardelor internaționale în cooperarea statelor;
- să diferențieze domeniile cooperării internaționale;
- să caracterizeze obligațiile statului în cooperarea internațională;
- să compare legislația procesual penală internă cu standardele internaționale în materie de cooperare;
- să specifice obligațiile procurorului și ale judecătorului în cadrul cooperării internaționale;
- să estimeze aplicabilitatea standardelor internaționale în cadrul cooperării.

II. Repere de conținut

2.1. Pornind de la caracterul transnațional al infracțiunii de trafic de persoane, cooperarea internațională între state este o condiție *sine qua non* în investigarea și judecarea unor asemenea categorii de cauze. Dreptul internațional conține o totalitate de norme, sub acest aspect, menite a facilita cooperarea statelor. Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate conține norme cu referire la extrădare, transferul persoanelor condamnate, anchete comune, tehnici și anchete speciale, transferul procedurilor penale ș.a. Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane din 15.11.2000, de asemenea, recomandă statelor să faciliteze cooperarea între diferite servicii în scopul schimbului de informații, să aplice anumite măsuri de frontieră. Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane cheamă părțile să coopereze între ele, în conformitate cu prevederile prezentei Convenții și prin aplicarea instrumentelor regionale și internaționale relevante, aranjamentelor agreeate în baza legilor interne uniforme sau reciproce și a dreptului lor intern, în cea mai largă măsură posibilă, în scopul:

- prevenirii și combaterii traficului de ființe umane;
- protejării și acordării de asistență victimelor;
- investigării sau desfășurării procedurilor privind infracțiunile stabilite în conformitate cu prezenta Convenție.

La nivel european au fost adoptate mai multe acte în materie de cooperare internațională, cum sînt: Convenția europeană de extrădare din 1957, cu două protocoale adiționale – din 1975 și 1978; Convenția europeană de asistență juridică în materie penală din 1959, cu două protocoale adiționale – din 1978 și 2001; Convenția europeană asupra transferării persoanelor condamnate, din 1983. Republica Moldova a încheiat tratate de asistență juridică în materie penală cu mai multe țări. Codul de procedură penală conține un capitol separat privind asistența juridică internațională în materie

penală. De asemenea, domeniul dat este reglementat de Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală din 01.12.2006.

Elemente ale cooperării internaționale în conformitate cu standardele internaționale și legislația internă în materie de trafic de ființe umane pot fi considerate: investigațiile comune, extrădarea, transferurile de proceduri penale, transferurile persoanelor condamnate și recunoașterea hotărârilor penale ale instanțelor judecătorești străine. Clasificarea respectivă este una condițională, întemeiată pe legislația internă.

2.2. Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală are ca scop stabilirea mecanismului de realizare a reglementărilor Codului de procedură penală, care, la rîndul său, a suferit anumite modificări odată cu adoptarea Legii. Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală recunoaște anumite principii aplicate în cadrul asistenței juridice internaționale în materie penală:

Principiul reciprocității, care determină posibilitatea acordării asistenței juridice internaționale în lipsa unui tratat internațional prin canale diplomatice. Asemenea condiții se confirmă într-o scrisoare, prin care ministrul justiției sau Procurorul General se obligă să acorde, în numele Republicii Moldova, asistență juridică statului străin sau instanței penale internaționale la efectuarea unor acțiuni procesuale, cu garantarea drepturilor procesuale, prevăzute de legea penală.

Non bis in idem. Articolul 5 al Legii interzice asistența juridică dacă în Republica Moldova sau în orice alt stat s-a desfășurat un proces penal pentru aceeași faptă și dacă:

- a) printr-o hotărîre judecătorească definitivă s-a dispus achitarea sau încetarea procesului penal;
- b) pedeapsa aplicată printr-o hotărîre judecătorească definitivă de condamnare a fost executată sau a format obiectul unei grațieri sau amnistii în totalitatea ei ori asupra părții neexecutate. Excepție o face procedura revizuirii în condițiile legii.

Principiul confidențialității. La cererea statului solicitant se asigură confidențialitatea cererilor de asistență juridică și a actelor anexate lor. În cazul în care condiția păstrării confidențialității nu poate fi asigurată, Republica Moldova înștiințează statul străin, care va decide. Potrivit Legii privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, viața privată și identitatea victimei traficului de ființe umane sînt protejate. Înregistrarea, păstrarea și utilizarea informațiilor cu caracter personal privind victima traficului de ființe umane se efectuează cu respectarea regulilor speciale de confidențialitate, în scopul exercitării justiției și protecției victimei doar în perioada în care se desfășoară procesul penal.

Utilizarea limbilor oficiale. Limba utilizată în cererile de asistență juridică este limba prevăzută în tratatul internațional aplicabil în relația cu statul solicitat.

Comutarea duratei arestului. Durata arestului efectuat în străinătate în îndeplinirea unei cereri de asistență juridică este luată în calcul în cadrul procedurii penale a Republicii Moldova și se computează din durata pedepsei aplicate de instanța judecătorească națională.

Articolul 4 al Legii stabilește motivele de refuz al asistenței juridice internaționale, care, de regulă, nu pot fi aplicate în infracțiunea de trafic de ființe umane.

2.3. Investigații comune. Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate stabilește în art.19 că Statele Părți au în vedere să încheie acorduri sau aranjamente bilaterale sau multilaterale în baza cărora, pentru cauzele care fac obiectul anchetelor, urmărilor sau procedurii judiciare în unul sau mai multe state, autoritățile competente respective pot stabili instanțe de anchetă comune. În absența unor asemenea acorduri sau aranjamente, pot fi hotărâte anchete comune de la caz la caz. Statele Părți interesate veghează ca suveranitatea Statului Parte pe al cărui teritoriu se desfășoară ancheta să fie pe deplin respectată. În același aspect, art.27 al Convenției cheamă Statele Părți să coopereze strâns, conform sistemelor lor juridice și administrative, în vederea eficientizării descoperirii și reprimării infracțiunilor. În special, fiecare Stat Parte este chemat să adopte măsuri eficiente pentru:

- a) consolidarea sau, dacă este necesar, stabilirea de căi de comunicație între autoritățile sale, organismele și serviciile competente pentru a facilita schimbul sigur și rapid de informații privind toate aspectele infracțiunilor;
- b) cooperarea cu alte State Părți, în ceea ce privește infracțiunile prevăzute de Convenție, în cadrul urmării asupra: identității și activităților persoanelor bănuite de implicare în aceste infracțiuni, locului unde se află ele sau a locului unde se află alte persoane în cauză; circulației produsului infracțiunii sau a bunurilor provenind din săvârșirea de infracțiuni; circulației bunurilor, a materialelor sau a altor instrumente folosite ori destinate a fi folosite la săvârșirea acestor infracțiuni;
- c) transmiterea, când este cazul, a pieselor și cantităților de substanțe necesare în scopurile analizei sau investigației;
- d) facilitarea unei coordonări eficiente între autoritățile, organismele și serviciile competente și favorizarea schimbului de personal și de experți, inclusiv sub rezerva existenței de acorduri sau de aranjamente bilaterale între Statele Părți respective, detașarea de agenți de legătură;
- e) schimbul de informații cu alte State Părți privind mijloacele și procedeele specifice folosite de grupurile infracționale organizate, inclusiv, dacă este cazul, în legătură cu itinerarele și mijloacele de transport, precum și asupra folosirii de identități false, de documente modificate sau falsificate sau a altor mijloace de ascundere a activităților lor;
- f) schimbul de informații și coordonarea măsurilor administrative și a altora luate.

Statele sînt chemate să încheie acorduri sau aranjamente bilaterale sau multilaterale care să prevadă o cooperare directă între serviciile lor de investigații și de reprimare. Statele Părți se străduie să coopereze, în măsura mijloacelor lor, pentru a face față criminalității transnaționale organizate comise cu mijloace moderne.

Convenția europeană de asistență juridică în materie penală prevede angajamentul părților de a-și acorda reciproc asistență juridică cea mai amplă cu putință în orice procedură privitoare la infracțiunile a căror reprimare se cere în momentul solicitării asistenței ce ține de competența autorităților solicitate.

În investigarea infracțiunilor de trafic de ființe umane un rol deosebit îl joacă comisiile rogatorii, pornind de la caracterul transnațional al acestei infracțiuni. Convenția determină unele reguli directorii în materie de comisie rogatorie cu condiția respectării suveranității, securității, ordinii publice și a altor interese ale statului. Potrivit Convenției, autoritățile solicitate vor realiza comisiile rogatorii în formele prevăzute de legislația sa, inclusiv comunicarea mijloacelor de probă, a dosarelor, documentelor, va putea audia martorii, transmite copii ale certificatelor. Partea solicitantă poate asista, la cerere și cu acordul părții solicitate, la îndeplinirea cererii. Persoanei i se vor comunica actele procedurale, sau aceasta poate fi citată în calitate de martor sau expert. În cazul unei necesități de înfățișare în fața instanței în calitate de martor a persoanei deținute, aceasta poate fi transferată temporar pe teritoriul unde va avea loc audierea, sub condiția înapoierii sale. În toate cazurile este necesar consimțământul acesteia. Persoana înfățișată în fața instanțelor nu poate fi supusă urmăririi, detenției sau restricției libertății sale pe teritoriul țării respective pentru fapte sau condamnări anterioare plecării sale de pe teritoriul părții solicitate. Totuși, această imunitate este temporară și se păstrează 15 zile din momentul în care prezența persoanei nu mai este cerută de autoritățile respective.

Protocolul adițional la Convenția europeană de asistență juridică în materie penală, de la 17 martie 1978, semnat la Strasbourg, a chemat Părțile contractante de a nu refuza asistența juridică pe motivul că cererea se referă la o infracțiune pe care partea o consideră ca pe o infracțiune fiscală. Aceleași condiții se aplică și la efectuarea acțiunilor procesuale, cum ar fi percheziția sau sechestrul.

Al doilea Protocol adițional la Convenția Europeană de asistență juridică în materie penală, de la 8 noiembrie 2007, semnat la Strasbourg, vine a completa unele prevederi ale Convenției, specificând că aceasta nu se aplică nici executării hotărârilor de arestare și de condamnare, nici infracțiunilor militare care nu constituie infracțiuni de drept comun.

Pe lângă mai multe inovații, protocolul conține anumite prevederi menite de a facilita colaborarea statelor, dar și de a consolida respectarea drepturilor omului. În așa mod, statele trebuie să exercite colaborarea dacă aceasta nu este contrară principiilor fundamentale de drept, chiar dacă cererea prevede o formalitate sau procedură care nu este familiară părții solicitante.

Protocolul prevede posibilitatea audierii prin videoconferință: în cazul în care o persoană care se află pe teritoriul unei țări trebuie să fie audiată ca martor sau ca expert de către autoritățile judiciare ale altei părți, aceasta din urmă poate cere, dacă este inoportun sau imposibil pentru persoana care urmează a fi audiată să compare personal pe teritoriul său, ca audierea să aibă loc prin videoconferință. Partea solicitată consimte la audierea prin videoconferință, cu condiția ca recurgerea la această metodă să nu fie contrară principiilor sale fundamentale de drept și cu condiția ca aceasta să dispună de mijloacele tehnice ce permit efectuarea audierii. Dacă partea solicitată nu dispune de mijloacele tehnice care să permită videoconferința, partea solicitantă poate pune la dispoziție părții solicitate aceste mijloace, cu acordul acesteia din urmă, fie prin conferință telefonică să transmită spontan informații. Dacă o persoană care se află pe teritoriul unei părți trebuie să fie audiată ca martor sau expert de către autoritățile

judiciare ale altei părți, aceasta din urmă poate cere, atunci când dreptul său național prevede, ajutorul primei părți pentru ca audierea să poată avea loc prin conferință telefonică. O audiere nu poate avea loc prin conferință telefonică decât dacă martorul sau expertul acceptă ca audierea să se efectueze prin acest mijloc. Cererile de audiere prin conferință telefonică conțin denumirea autorității judiciare și numele, prenumele persoanelor care vor proceda la audiere, precum și o declarație conform căreia martorul sau expertul este dispus să ia parte la o audiere prin conferință telefonică.

Anumite aspecte practice de audiere se examinează de comun acord de către părțile respective. Martorului sau expertului respectiv i se anunță ora și locul audierii. Organele de urmărire ale unei țări pot, fără cerere prealabilă, să transmită organelor altei țări informații obținute în cadrul propriei lor investigații, atunci când apreciază că aceste informații ar putea ajuta partea destinatară să inițieze sau să încheie investigațiile ori procedurile sau să restituie obiectele obținute prin metode ilicite în vederea restituirii acestora proprietarului lor legitim. Protocolul prevede și posibilitatea transferului temporar al persoanelor deținute pe teritoriul părții solicitate. Părțile contractante sînt chemate să faciliteze posibilitatea supravegherii transfrontaliere atunci când, în cadrul unei anchete judiciare, agenții uneia dintre părți supraveghează în țara lor o persoană ce se presupune că a participat la săvîrșirea unei fapte pasibile de pedeapsă. Această supraveghere va putea facilita extrădarea. De asemenea, poate fi supravegheată o persoană față de care sînt motive serioase să se creadă că poate duce la identificarea sau localizarea infractorului. Agenții sînt autorizați să continue activitatea de supraveghere pe teritoriul unei alte țări, atunci când aceasta a autorizat supravegherea transfrontalieră pe baza unei cereri de asistență judiciară prezentate în prealabil. Autorizarea poate fi supusă unor condiții. În protocol sînt prevăzute și anumite metode de investigații, ca: livrările supravegheate, anchete sub acoperire, echipe comune ș.a.

Legea cu privire la asistența juridică internațională prevede procedura citării martorilor și experților. Principiul, care este menționat în cazul participării martorilor sau experților în fața organelor de drept ale Republicii Moldova, este acceptul liber. Orice persoană solicitată trebuie să aibă posibilitatea de a decide dacă va participa în fața organelor de drept. Nu există nici o sancțiune în cazul când martorul refuză să se prezinte. Totuși, dacă martorul sau expertul se află pe teritoriul Republicii Moldova, el va fi obligat să se prezinte dacă va fi citat în mod legal. Martorul dispune, de asemenea, de protecție, precum și de dreptul de a refuza depunerea mărturiilor și nu poate purta răspunderea, inclusiv penală, pentru asemenea refuz și nu poate fi împiedicat să părăsească teritoriul Republicii Moldova. Legea prevede o imunitate în situația când martorul comite o infracțiune. Potrivit art.22 alin.(2) al Legii, dacă în timpul procesului penal ar putea fi dispusă arestarea unui martor bănuit de săvîrșirea unei infracțiuni, în legătură cu declarațiile sale făcute în fața organului de urmărire penală sau instanței judecătorești a Republicii Moldova, ca stat solicitant, alta decât refuzul de a depune mărturie, se va lua în considerație posibilitatea unei protecții mai bune a intereselor justiției prin încredințarea urmăririi către statul străin solicitat.

De asemenea, nu pot fi urmărite persoanele pentru fapte anterioare plecării sale de pe teritoriul statului străin.

Comisia rogatorie, prevăzută în lege, vine să detalieze prevederile Convenției europene de asistență juridică în materie penală. Este de remarcat că, potrivit regulilor generale, pot fi efectuate oricare acțiuni procesuale prevăzute de legislația procesual penală. Autoritățile statului solicitant pot asista la efectuarea comisiei rogatorii în limitele prevăzute de legislația națională. Martorul sau expertul, care nu poate să se prezinte fizic în fața organelor de drept a unui stat străin sau a unei instanțe internaționale, poate fi audiat prin intermediul teleconferinței. Comisia rogatorie se face în scris și conține anumite date enumerate în art.537 CPP RM. În aceleași condiții pot fi audiați învinuiții sau inculpații.

Motivul audierii prin intermediul conferinței este inoportunitatea sau imposibilitatea pentru persoana respectivă de a se prezenta în fața instanței străine. În cererea de audiență, prin intermediul teleconferinței, trebuie să se indice, pe lângă datele care se conțin în comisia rogatorie, motivul pentru care este inoportun sau imposibil ca martorul sau expertul să fie prezent la audiere. Audierea prin teleconferință are anumite similitudini cu audierea prevăzută de art.109 alin.(3) și art.110 al CPP RM. Audierea prin teleconferință se desfășoară potrivit următoarelor reguli:

- a) audierea are loc în prezența unui judecător de instrucție competent, asistat, după caz, de un interpret; judecătorul de instrucție verifică identitatea persoanei audiate și este obligat să asigure respectarea principiilor fundamentale ale legislației procesual penale naționale. Dacă se constată încălcarea acestor principii, judecătorul de instrucție ia de îndată măsuri pentru a asigura desfășurarea audierii în conformitate cu legislația Republicii Moldova;
- b) autoritățile centrale competente ale Republicii Moldova și cele ale statului solicitant convin, după caz, asupra măsurilor de protecție a martorului sau expertului;
- c) audierea se efectuează direct de către autoritatea competentă a statului solicitant ori sub coordonarea acesteia, în conformitate cu legislația națională;
- d) martorul sau expertul are dreptul să fie asistat, după caz, de un interpret, potrivit legislației Republicii Moldova;
- e) persoana chemată ca martor sau expert poate invoca dreptul de a nu depune mărturie, conferit de legislația Republicii Moldova ori de legislația statului solicitat.

În urma audierii se întocmește un proces-verbal.

Cooperarea în efectuarea investigațiilor comune se poate realiza sub forma unei comisii rogatorii și la transmiterea informațiilor obținute prin activitatea operativă de investigații. Informațiile se transmit prin intermediul Procuraturii Generale. În cazurile când legislația impune restricții privind autorizarea de către judecătorul de instrucție a anumitor acțiuni procesuale, acestea se aplică și la transmiterea anumitor date. Astfel, în cazul în care utilizarea informațiilor transmise este restricționată și impune unele condiții sau informațiile constituie secret de stat, comercial sau bancar, acestea vor fi expediate numai în cazul autorizării expedierii de către judecătorul de instrucție, la demersul motivat al procurorului.

2.4. Instituția *extrădării* este utilizată frecvent la urmărirea și judecarea infracțiunilor de trafic de persoane, luându-se în considerație dinamica circulației traficantilor determinată de caracterul infracțiunii. Convenția europeană de extrădare (din 13 decembrie 1957) și cele două protocoale adiționale la Convenție (din 15 octombrie 1975 și, respectiv, 17 martie 1978) stabilesc unele reguli directe preluate de Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Persoanele învinuite în trafic de ființe umane sînt susceptibile de a fi extrădate pornind de la prevederile art.2 al Convenției, potrivit căruia vor da loc la extrădare faptele pedepsite de legile părții solicitante și ale părții solicitate cu o pedeapsă privativă de libertate sau cu o măsură de siguranță privativă de libertate de cel puțin un an sau cu o pedeapsă mai severă. Convenția împotriva criminalității transnaționale organizate stabilește în art.16 că extrădarea în sensul Convenției se aplică infracțiunilor prevăzute de acest act sau în cazurile în care un grup infracțional organizat este implicat într-o infracțiune, iar persoana care face obiectul cererii de extrădare se află în Statul Parte solicitat, cu condiția ca infracțiunea pentru care se solicită extrădarea să fie pedepsită de dreptul intern al Statului Parte solicitant și al Statului Parte solicitat.

Statele pot considera Convenția ca bază legală dacă între ele nu există tratate privind extrădarea.

Potrivit Convenției, extrădarea este subordonată condițiilor prevăzute de dreptul intern al Statului Parte solicitat sau de tratatele de extrădare aplicabile, inclusiv, îndeosebi, condițiilor privind pedeapsa minimă prevăzută pentru a extrăda și motivelor pentru care Statul Parte poate refuza extrădarea.

Convenția îndeamnă Statele Părți, sub rezerva dreptului lor intern, să accelereze procedurile de extrădare și să simplifice exigențele în materie de probe în ceea ce privește infracțiunile prevăzute de Convenție.

Statul Parte solicitat poate, la cererea Statului Parte solicitant și dacă consideră că există circumstanțe justificative și urgență, să pună în stare de deținere o persoană aflată pe teritoriul său, a cărei extrădare este cerută, sau să ia toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura prezența sa cu ocazia procedurii de extrădare.

Statul pe al cărui teritoriu se află autorul prezumtiv al infracțiunii, dacă nu extrădează persoana pentru singurul motiv că este unul dintre naționalii săi, este obligat, la cererea Statului Parte care solicită extrădarea, să supună cauza fără întârziere excesivă autorităților sale competente în scopul urmăririi. Autoritățile respective decid și conduc urmărirea în același mod ca și pentru orice altă infracțiune, în baza dreptului intern.

Pornind de la faptul că extrădarea se aplică doar cetățenilor străini sau persoanelor fără cetățenie, Republica Moldova va avea dreptul să refuze extrădarea acestora dacă persoana respectivă se află sub urmărire în Republica Moldova în legătura cu faptul în care se cere extrădarea. Al doilea Protocol adițional la Convenția europeană de extrădare conține o prevedere importantă ce ține de asigurarea dreptului la un proces echitabil. Astfel, cînd o parte contractantă cere unei alte părți contractante extrădarea unei persoane în vederea executării unei pedepse sau măsuri de siguranță pronunțate printr-o hotărîre dată împotriva acesteia și în lipsa ei, partea solicitată poate refuza extrădarea în acest scop, dacă, după părerea sa, procedura de judecată nu a satisfăcut

minimul de drepturi de apărare recunoscute oricărei alte persoane învinuite de o infracțiune. Totuși, extrădarea se va acorda, dacă partea solicitantă dă asigurări suficiente spre a garanta persoanei a cărei extrădare este cerută dreptul la o nouă procedură de judecată care să-i salvgardeze drepturile la apărare. Această hotărâre îndreptățește partea solicitantă fie să execute judecata în cauză, dacă cel condamnat nu se împotrivește, fie să-l urmărească pe cel extrădat.

Legislația internă în materie de extrădare se conformează standardelor internaționale. Tradițional, investigația extrădării se examinează sub două aspecte:

- 1) extrădarea din Republica Moldova;
- 2) extrădarea în Republica Moldova.

Extrădarea din Republica Moldova

Există unele principii în materia extrădării aplicabile și în Republica Moldova:

- Extrădarea se efectuează în baza tratatului internațional la care Republica Moldova este parte, fie în temeiul obligațiilor în condiții de reciprocitate.
- Nu sînt extrădați propriii cetățeni, precum și: persoanele cărora li s-au acordat dreptul de azil, statutul de refugiat politic; străinii care se bucură de imunitate de jurisdicție; persoanele străine citate din străinătate în vederea audierii ca martori sau experți în fața unei autorități judecătorești sau a unui organ de urmărire penală, în limitele imunităților conferite prin tratat internațional.
- Nu se extrădează persoana care a săvîrșit infracțiunea respectivă pe teritoriul Republicii Moldova:
- Extrădarea nu se aplică dacă:
 - a) a fost pronunțată o hotărâre pentru aceeași faptă;
 - b) se desfășoară urmărirea penală pentru aceeași faptă;
 - c) s-a împlinit termenul de prescripție al tragerii la răspundere penală sau a intervenit amnistia;
 - d) lipsește plîngerea prealabilă dacă aceasta constituie condiție de pornire a urmăririi penale;
 - e) infracțiunea pentru care se cere extrădarea este considerată politică sau faptă conexă;
 - f) există motive de a presupune că persoana este urmărită pentru motive de rasă, religie, sex, naționalitate, origine etnică sau opinii politice;
 - g) persoana poate fi judecată de o instanță extraordinară sau una care nu asigură garanții fundamentale;
 - h) fapta este o încălcare militară;
 - i) pedeapsa posibilă de aplicat este una capitală.
- Persoana, care a fost extrădată din Republica Moldova într-un stat străin, nu poate fi trasă la răspundere penală și condamnată, precum și transmisă unui stat terț pentru infracțiunea săvîrșită de ea pînă la extrădare, pentru care nu a fost extrădată fără consimțămîntul Republicii Moldova (regula specialității). De la regula dată există anumite excepții prevăzute de art.543 alin.(3) CPP RM. Consimțămîntul Republicii Moldova este necesar la reextrădarea persoanei într-un stat terț (art.70 al Legii).

Extrădarea se efectuează prin cerere scrisă parvenită din partea statului solicitant adresată Procuraturii Generale sau Ministerului Justiției, în funcție de faza procesului penal. Alte mijloace de transmitere a cererii pot fi prevăzute în acorduri bilaterale. La cerere se anexează, în funcție de caz, copii ale hotărîrilor de urmărire sau judecătorești, precum și alte acte relevante. Atribuțiile de a verifica corespunderea cererii cu standardele determinate revine Procuraturii Generale sau, după caz, Ministerului Justiției. La cerere se anexează o informație privind infracțiunea urmărită cu indicarea tuturor datelor relevante posibile și a normelor legale, aplicabile, date despre persoană ș.a.

Extrădarea se efectuează de către instanța judecătorească sesizată prin demers de către Procuratura Generală, sau, după caz, de Ministerul Justiției. La demers sînt anexate toate actele relevante și demersul examinat de către judecătorul de instrucție. La examinarea demersului pot participa și reprezentanții părții solicitante.

Standardele internaționale recomandă să se asigure executarea extrădării. În acest aspect, sarcina respectivă revine Procuraturii Generale sau Ministerului Justiției, care iau măsuri pentru arestarea persoanei în corespundere cu Codul de procedură penală. În 72 de ore de la primirea cererii de extrădare organele de urmărire penală trebuie să identifice persoana și să o rețină.

Judecătorul de instrucție, examinînd materialele respective, decide asupra arestării persoanei, el avînd competența de a prelungi termenul de arestare.

Atît încheierea privind extrădarea, cît și cea privind arestul sînt susceptibile de recurs în termen de 10 zile la Curtea de Apel. Încheierea privind arestarea se atacă doar împreună cu încheierea asupra cererii de extrădare. La fiecare 30 de zile judecătorul de instrucție va reexamina din oficiu necesitatea menținerii măsurii arestului provizoriu, care nu poate depăși în total 180 de zile. La fiecare 30 de zile judecătorul de instrucție poate înlocui măsura arestului cu una neprivativă de libertate. În situația în care, după expirarea termenului de 15 zile de la o dată convenită, persoana nu este predată autorităților, aceasta trebuie eliberată. Excepție fac cazurile de forță majoră. Pot exista situații cînd persoana este supusă arestului preventiv sau închisorii pentru anumite fapte comise pe teritoriul Republicii Moldova. În aceste cazuri, mandatul de arest provizoriu pentru extrădare devine executoriu de la data expirării termenului mandatului de arest preventiv sau a închisorii.

Există situații excepționale cînd partea solicitantă, fie Procurorul General sau ministrul justiției consideră că persoana necesită a fi de urgență supusă arestului, chiar dacă cererea de extrădare nu este formulată sau transmisă. În asemenea situații poate fi aplicată arestarea în caz de urgență, fără a fi prezentată cererea de extrădare, ci doar cererea de arest provizoriu. În cerere este necesar, totuși, de indicat existența unui mandat de arest preventiv sau a unui mandat de executare a pedepsei, o expunere sumară a faptelor, date privind identitatea persoanei ș.a.

Dacă în termen de 18 zile Republica Moldova nu a fost sesizată prin cerere de extrădare, judecătorul de instrucție din oficiu, fie la demersul Procurorului General sau la cererea persoanei a cărei extrădare se cere, poate dispune încetarea stării de arest provizoriu. În aceleași condiții starea de arest încetează de drept după expirarea a 40 de zile de la data inclusă în mandatul inițial.

În urma examinării cererii de extrădare sînt luate unele soluții:

- în cazul concursului de cereri, adică de solicitări din partea mai multor state, dosarele se coanexează;
- se dispune primirea informațiilor suplimentare;
- se constată dacă sînt întrunite condițiile extrădării.

De remarcat că instanța examinează doar aspectul legalității extrădării, fără să pună în discuție fondul cauzei sau oportunitatea extrădării.

La pronunțarea hotărîrii sînt respectate prevederile art.63 al Legii privind asistența juridică internațională în materie penală. Potrivit art.63 alin.(8) al Legii, în cazul declarării recursului dispozițiile referitoare la starea de arest nu sînt suspensive de executare. Există situații cînd predarea persoanei poate fi amînată din motivul că există un proces penal în Republica Moldova, persoana execută pedeapsa, fie cînd persoana suferă de o boală care i-ar putea pune în pericol viața. În cazul în care statul solicitant argumentează că amînarea predării ar provoca un prejudiciu grav și că va remite persoana extrădată, se poate aplica instituția predării temporare sau sub condiție. În asemenea situații, persoana împotriva căreia există un proces penal în Republica Moldova poate fi predată statului solicitant cu condiția că ultimul o va remite.

Extrădarea în Republica Moldova se produce în cazul cînd o instanță națională a emis un mandat de arest preventiv sau un mandat de executare a pedepsei închisorii, ori persoanei i s-a aplicat o măsură de siguranță. Competența de soluționare a înaintării către autoritățile statului solicitat a cererii de extrădare a unei persoane necondamnate o are Procurorul General. În privința unei persoane condamnate, competența de înaintare a cererii de extrădare o soluționează ministrul justiției.

În privința persoanei condamnate care a evadat din locul de detenție situat pe teritoriul Republicii Moldova, în cazul în care, pentru evadare, a fost pornită urmărire penală, Procuratura Generală va solicita extrădarea atît pentru tragere la răspundere penală, cît și pentru executare. În cazul în care urmărirea penală nu este pornită, Ministerul Justiției poate cere extrădarea în vederea executării părții neexecutate din pedeapsă.

La cererea de extrădare în Republica Moldova se anexează, de regulă, aceleași acte ca și în cazul extrădării din Republica Moldova, inclusiv se poate înainta cerere de arest preventiv, transmisă direct Procuraturii Generale sau Ministerului Justiției, ori poate fi sesizat Biroul Național Central Interpol în Republica Moldova. În cazul în care asupra persoanei a cărei extrădare se cere nu se mai răsfrîng prevederile mandatului de arest preventiv sau de executare a pedepsei, procurorul sau instanța de judecată sînt obligate să-și retragă cererea.

Persoanei extrădate trebuie să i se asigure totalitatea de drepturi stabilite de standardele internaționale. În așa mod, în situația examinării cauzei de către instanțele naționale în lipsa acesteia persoana are dreptul la rejudecarea cauzei sale.

2.5. Potrivit Convenției europene privind transferul de proceduri în materie penală, adoptate la Strasbourg la 15 mai 1972, orice stat contractant va avea competența de a efectua urmărirea, conform propriilor legi penale, a oricărei infracțiuni căreia i se aplică legea penală a unui alt stat contractant. Urmărirea poate fi efectuată în alt stat

numai în urma unei cereri de urmărire. Convenția împotriva criminalității transnaționale organizate stabilește în art.21 că Statele Părți au în vedere posibilitatea de a-și transfera reciproc procedurile referitoare la urmărirea unei infracțiuni prevăzute de Convenție în cazurile în care acest transfer este considerat necesar în interesul unei bune administrări a justiției și, în special, când cauza privește mai multe jurisdicții, în vederea centralizării urmăririlor.

În așa mod, statele pot solicita începerea urmăririi penale de către statul unde se află persoana suspectată că a comis o infracțiune. Este evident că o asemenea procedură este aplicabilă doar în situațiile când în statul respectiv fapta dată este de asemenea considerată ca infracțiune și este prevăzută răspunderea penală.

Solicitarea de a porni urmărirea penală poate fi determinată de faptul că persoana are reședință obișnuită în statul respectiv, fie acuzatul este cetățean al statului solicitat sau dacă acest stat este statul său de origine. De asemenea, procedura poate fi solicitată dacă acuzatul execută sau urmează să execute o pedeapsă privativă de libertate în statul solicitat; când acuzatul face obiectul unei urmăririi judiciare pentru aceeași infracțiune sau pentru alte infracțiuni; dacă transferul urmăririi se justifică prin interesul de a descoperi adevărul și, mai ales, dacă elementele de probă cele mai importante se găsesc în statul solicitat; dacă se consideră că executarea unei eventuale condamnări în statul solicitat este susceptibilă să amelioreze posibilitățile de reintegrare socială a condamnatului; dacă se consideră că prezența acuzatului la audieri nu poate fi asigurată în statul solicitat; dacă statul solicitant consideră că nu este în măsură să execute o eventuală condamnare.

Convenția europeană privind transferul de proceduri în materie penală conține prevederi ce vizează dreptul statului de a nu da curs cererii în situația când nu s-a stabilit că persoana este suspectată de a fi comis o infracțiune conform legii unui stat contractant. Acel stat poate solicita unui alt stat contractant să înceapă urmărirea în cazurile și conform condițiilor prevăzute, fie că fapta în legătură cu care s-a solicitat începerea urmăririi nu este infracțiune. De asemenea, statul poate să nu dea curs cererii, dacă exercitarea urmăririi este contrară principiului *non bis in idem*, fie dacă la data menționată în cerere prescripția acțiunii publice este îndeplinită în statul solicitant conform legislației sale. În alte condiții, prevăzute de art.11 al Convenției, statul poate refuza complet sau parțial acceptarea cererii în situații când motivul nu este justificat, fie dacă acuzatul nu are reședință sau nu este cetățean al statului solicitat, dacă infracțiunea are un caracter politic ori este o infracțiune pur militară sau fiscală, din alte motive.

În anumite condiții, statul solicitat poate revoca acceptarea cererii în cazurile în care prezența acuzatului nu poate fi asigurată pentru audiere, fie dacă condamnarea nu poate fi executată în statul respectiv, fie în alte cazuri.

Cererile privind transferul de proceduri se adresează, de regulă, prin intermediul Ministerului Justiției. În cazul când există acorduri speciale, cererile pot fi adresate și în alt mod. În cazuri de urgență, cererile sînt trimise prin intermediul Interpolului. Cerearea de urmărire este însoțită de originalul sau o copie a dosarului penal. Potrivit regulii generale, dacă s-a înaintat o cerere de urmărire, statul solicitant nu mai are dreptul să efectueze acțiuni de urmărire față de persoana dată. Totuși, în anumite situații, potrivit

art.21 al Legii privind asistența juridică internațională în materie penală, statul solicitant își recapătă dreptul de urmărire și executare. Potrivit standardelor internaționale, statele sînt chemate să coopereze și să se informeze reciproc.

Statul solicitat poate aplica anumite măsuri provizorii dacă sînt întrunite toate condițiile impuse de Convenție.

În cazul traficului de ființe umane poate exista pluralitatea de proceduri penale sau, în alți termeni, poate fi pornită urmărirea penală în mai multe state. Potrivit Convenției, autoritățile unui stat, dacă cunosc că în alt stat există o asemenea procedură în curs împotriva aceleiași persoane, pentru aceleași fapte, examinează chestiunea privind renunțarea la propria urmărire, fie că o suspendă, fie că o transmite celui alt stat.

În cazul în care consideră oportun ca statul respectiv să nu renunțe la propria urmărire sau să nu o suspende, anunță celălalt stat despre aceasta în timp util și, în orice caz, înainte de pronunțarea hotărîrii în fond.

Statele examinează oportunitatea intentării urmăririi de unul dintre ele și, în caz afirmativ, se străduie să determine care dintre ele va intenta urmărirea.

Această situație este determinată de probleme de conexitate și indivizibilitate, cînd mai multe fapte distincte, care constituie toate infracțiunile după legea penală a fiecăruia dintre aceste state, sînt atribuite fie unei singure persoane, fie mai multor persoane care au acționat împreună, fie o faptă unică, care constituie infracțiune după legea penală a fiecăruia dintre aceste state, este atribuită mai multor persoane care au acționat împreună.

Transferul procedurilor penale în contextul prevederilor Legii privind asistența juridică internațională se examinează de către Procuratura Generală, dacă se solicită preluarea urmăririi penale, fie de către Ministerul Justiției, dacă se solicită preluarea cauzelor penale aflate în procedura judiciară. Articolul 3 al Legii stabilește temeiurile de preluare a urmăririi penale și țin în cele mai dese cazuri de persoana care a comis infracțiunea: persoana bănuită, învinuită sau inculpatul este cetățean al Republicii Moldova; cetățeanul străin sau apatridul are reședință permanentă în Republica Moldova; persoana execută sau trebuie să execute în Republica Moldova o pedeapsă privativă de libertate; persoana este urmărită penal în Republica Moldova pentru aceeași infracțiune; persoana care a comis o infracțiune este pasibilă de răspundere penală conform legislației Republicii Moldova.

De asemenea, procedura poate fi admisă dacă fapta constituie o infracțiune conform legislației Republicii Moldova. În cazuri contrare preluarea urmăririi penale poate fi refuzată. Poate fi refuzată preluarea urmăririi penale și dacă persoana a fost condamnată pentru aceeași faptă de o instanță a altui stat și a expirat termenul de prescripție conform legislației Republicii Moldova; fie refuzul este determinat de alte circumstanțe. În situația preluării urmăririi penale de către organele autorităților Republicii Moldova, Procurorul General emite o ordonanță de preluare a urmăririi penale, care, după formă, este similară, cu mici derogări, cu o ordonanță de pornire a urmăririi penale.

Procurorul General emite, de asemenea, o dispoziție de transmitere a dosarului spre efectuarea urmăririi penale. Competența de efectuare a urmăririi penale în infracțiunile de trafic de ființe umane, în cazul transferurilor de proceduri, este dată organu-

lui de urmărire al Ministerului Afacerilor Interne, ca și în cazul depistării infracțiunii pe teritoriul Republicii Moldova. Procurorul General poate respinge prin decizie cererea de transfer de proceduri în cazul când nu sînt temeiurile de preluare, cererea fiind inadmisibilă. În asemenea situații, Procuratura Generală anunță statul solicitant despre motivele refuzului, restituind materialele cauzei penale. Procuratura Generală poate solicita noi informații, acte și date. Decizia Procurorului General de solicitare a unor asemenea materiale se transmite statului solicitant. La examinarea probelor administrate, atît pe teritoriul statului solicitant, cît și pe teritoriul Republicii Moldova, poate fi o ordonanță de clasare a cauzei penale sau de încetare a urmăririi penale.

Dispoziții similare sînt aplicate și în cazul transferului de proceduri în faza de judecată. În asemenea situații, Ministerul Justiției este autoritatea competentă în raport cu statul solicitant. Transferul de proceduri se aplică și în cazul când Republica Moldova a refuzat extrădarea propriului cetățean ori a refugiatului.

Există situații când persoana care a comis o infracțiune de trafic de persoane este cetățean al altui stat sau are domiciliu permanent în acel stat, fie infracțiunea împotriva unei victime din Republica Moldova a fost comisă în altă țară. De asemenea, făptuitorul poate executa o pedeapsă pe teritoriul altui stat, fie statul solicitant refuză extrădarea persoanei. În asemenea situații, precum și din alte motive, cauza penală poate fi transmisă atît la faza de urmărire, cît și la faza de judecată. În faza de urmărire, ofițerul de urmărire penală prezintă procurorului, care conduce urmărirea penală, spre confirmare o propunere motivată de declinare de competență, în urma căreia procurorul, dacă consideră legal și oportun, emite o ordonanță de transmitere a dosarului după competență. Hotărîrea definitivă este luată de către Procurorul General. În condiții similare, cauza se transmite și în faza de judecată, cu remarca ca Ministerul Justiției să determine oportunitatea transmiterii acesteia.

Transmiterea cauzei într-un alt stat face imposibilă inițierea procedurii pentru aceeași faptă față de aceeași persoană. Totuși, există anumite condiții când urmărirea și judecarea cauzei poate fi reluată: dacă statul refuză preluarea cauzei; dacă nu poate finisa urmărirea; apar motive care împiedică transmiterea procedurilor.

2.6. Traficul de persoane poate determina condamnarea unei persoane într-un alt stat decît Republica Moldova. În acest aspect statele cooperează în domeniul *transferării persoanelor condamnate*, domeniu reglementat și de Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate. Convenția stabilește în art.17 că Statele Părți pot lua în considerație încheierea de acorduri sau aranjamente bilaterale ori multilaterale referitoare la transferul pe teritoriul lor de persoane condamnate la pedepse cu închisoarea sau la alte pedepse privative de libertate ca urmare a infracțiunilor prevăzute de Convenție, cu scopul ca acestea să își poată executa acolo restul pedepsei.

În plan european, instituția transferului de persoane condamnate este reglementată de Convenția europeană asupra transferării persoanelor condamnate, adoptată la Strasbourg la 21 martie 1983. Potrivit ultimei, persoana condamnată își poate exprima dorința cu privire la transfer, iar statele de condamnare ori statul de executare pot cere transferarea persoanei. Convenția impune anumite condiții pentru a executa transferul.

Potrivit art.3, pentru a efectua transferul este necesar ca persoana condamnată să fie resortisant al statului de executare; hotărîrea trebuie să fie definitivă; durata condamnării neexecutate este de cel puțin 6 luni la data primirii cererii de transferare; transferul este consimțit de către persoana condamnată; fapta să constituie o infracțiune penală în raport cu dreptul statului de executare; statul de condamnare și statul de executare trebuie să se pună de acord asupra acestei transferări.

Cererile pentru transferul persoanelor trebuie formulate în scris. Persoanele care urmează a fi transferate trebuie informate cu privire la toate consecințele transferării. În așa mod, este necesar de a se asigura că transferul este acceptat de cel condamnat. De menționat că, potrivit Convenției, în caz de continuare a executării, statul de executare este legat de natura juridică și durata sancțiunii, așa cum rezultă ele din condamnare. Totuși, dacă natura sau durata acestei sancțiuni este incompatibilă cu legislația statului de executare, sau dacă legislația acestui stat o impune, statul de executare poate, prin hotărîre judiciară sau administrativă, să adapteze această sancțiune la pedeapsa ori măsura prevăzută de propria sa lege pentru infracțiuni de aceeași natură. Această pedeapsă sau măsură corespunde, în măsura în care este posibil, în ceea ce privește natura sa, celei aplicate prin condamnare. Ea nu poate să agraveze prin natura sau durata sa sancțiunea pronunțată în statul de condamnare, nici să depășească maximul prevăzut prin legea statului de executare.

În cazul schimbării condamnării, se aplică procedura prevăzută de legislația statului de executare. Din momentul schimbării autoritățile sînt legate de constatarea faptelor în măsura în care aceasta figurează, în mod explicit sau implicit, în hotărîrea pronunțată în statul de condamnare; nu schimbă o sancțiune privativă de libertate printr-o sancțiune pecuniară; trebuie să deducă integral din pedeapsă perioada de privațiune de libertate deja executată de către condamnat și nu pot agrava situația penală a condamnatului, nefiind ținute de limita inferioară a sancțiunii eventual prevăzute de legislația statului de condamnare pentru infracțiunea sau infracțiunile săvîrșite.

Atunci cînd procedura de schimbare are loc după transferarea persoanei condamnate, statul de executare trebuie să mențină acea persoană în detenție sau să ia alte măsuri în scopul de a asigura prezența ei în statul de executare pînă la finalizarea acestei proceduri.

Persoanele condamnate beneficiază de dreptul de a fi grațiați sau de a li se aplica amnistia, ori de a li se comuta pedeapsa. Totuși, numai statul de condamnare are dreptul de a statua asupra revizuirii hotărîrii. În situația cînd statul de executare este informat de către statul de condamnare despre o hotărîre sau o măsură, care are ca efect înlăturarea caracterului executoriu al condamnării, primul trebuie să pună capăt executării condamnării.

Procedura de transfer a persoanelor necesită a fi analizată în trei aspecte, anume:

- 1) Republica Moldova – ca stat de condamnare;
- 2) ca stat de executare;
- 3) ca stat de tranzit.

Procedura se declanșează la cererea persoanelor, fie la cererea rudelor apropiate, avocatului.

În cea mai mare parte, procedura de transfer a persoanelor condamnate, când Republica Moldova participă ca stat de condamnare, este o atribuție a Ministerului Justiției. Totuși, instanța de judecată este obligată să remită Ministerului Justiției, la solicitare, în termen de pînă la 15 zile, următoarea informație: numele, data și locul nașterii condamnatului și, dacă este posibil, adresa din statul al cărui cetățean este; expunerea faptelor pentru care a fost condamnat; natura pedepsei, durata ei și data cînd a început executarea acesteia; copia de pe hotărîrea de condamnare autentificată cu mențiunea că este definitivă, precum și copia de pe textele legilor aplicate în cauza respectivă.

Ministerul Justiției poate consulta Procuratura Generală în cazul cînd pot exista motive de refuz de transfer al persoanelor condamnate. Temeiurile legale de refuz sînt prevăzute în art.91 al Legii cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, acestea fiind:

- a) persoana a fost condamnată pentru infracțiuni care au sesizat negativ opinia publică din Republica Moldova;
- b) pedeapsa prevăzută de legislația statului de executare este vădit superioară sau inferioară în raport cu cea stabilită prin hotărîrea pronunțată de instanța judecătorească din Republica Moldova;
- c) există indicii suficiente că, odată transferată, persoana condamnată ar putea fi pusă în libertate imediat sau într-un termen scurt față de durata pedepsei rămase de executat conform legislației Republicii Moldova;
- d) persoana condamnată nu a reparat pagubele produse prin comiterea infracțiunii și nici nu a plătit sau garantat daunele și cheltuielile la care a fost obligată prin sentința pronunțată de instanța judecătorească a Republicii Moldova;
- e) există indicii suficiente că statul de executare nu va respecta regula specialității, trecînd la represiunea penală a persoanei condamnate pentru fapte anterioare transferului, altele decît cele care au motivat aplicarea pedepsei, fără a obține mai întîi, în acest scop, autorizarea Republicii Moldova;
- f) există pericolul expunerii persoanei al cărei transfer se solicită unei atitudini degradante sau inumane de către autoritățile statului de executare. În caz de necesitate, autoritățile competente ale Republicii Moldova pot solicita statului de executare permisiunea verificării la locul deținerii a condițiilor de deținere existente în acest stat.

Decizia de refuz de efectuare a transferului poate fi atacată în contencios administrativ la Curtea de Apel Chișinău.

La transferarea persoanelor condamnate în alte state pentru executarea pedepselor în Republica Moldova se aplică aceleași dispoziții ca și în procedura anterioară. În acest aspect, Ministerului Justiției îi revine atribuțiile esențiale. În cazul acceptării transferului, Ministerul Justiției se adresează în instanța de judecată din raza teritorială (judecătoria Buiucani, mun. Chișinău). În cazul cînd persoana a fost condamnată în alt stat de către o instanță egală în grad cu Curtea de Apel, cererea și demersul respectiv se adresează Curții de Apel Chișinău.

Dacă cererea este adresată judecătorei, aceasta se examinează de către judecătorul de instrucție. La examinarea demersului participă reprezentantul Ministerului Justiției.

La examinarea demersului și cererii poate participa și persoana care a depus cererea (avocatul sau ruda apropiată). Încheierea privind soluționarea cererii poate fi atacată cu recurs. În situația când statutul de condamnare acceptă transferarea condamnatului, instanțele din Republica Moldova sînt legate de natura juridică și durata pedepsei.

Instanța stabilește termenul pedepsei care nu a fost executat și urmează a fi, precum și tipul penitenciarului, regimul detenției ș.a.

Încheierea definitivă a instanței judecătorești se transmite Ministerului Justiției, autorității competente din statul de condamnare. De remarcat că legea națională, fiind guvernată de Convenție, stabilește unele condiții la schimbarea condamnării. În așa mod, instanța se va baza și va ține cont doar de constatarea faptelor în măsura în care acestea figurează, direct sau indirect, în hotărîrea judecătorească pronunțată în statul de condamnare, nu va putea schimba o pedeapsă privativă de libertate printr-o pedeapsă pecuniară, va reduce integral din pedeapsă perioada de privațiune de libertate executată de condamnat. Instanța nu va agrava situația penală a condamnatului, dar nici nu se va orienta spre limita inferioară a pedepsei eventual prevăzute de legislația statului de condamnare pentru infracțiunea săvîrșită.

Cererea de transfer al persoanei poate fi refuzată din anumite motive în situația în care procesul în care s-a pronunțat sentința de condamnare nu s-a desfășurat în conformitate cu dispozițiile pertinente din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, sau în Republica Moldova s-a pronunțat o sentință împotriva persoanei condamnate pentru aceeași faptă, sau este în curs o procedură penală pentru aceeași faptă și împotriva aceleiași persoane, fie că persoana condamnată a părăsit demult Republica Moldova, stabilindu-și domiciliul în alt stat, iar legăturile sale cu Republica Moldova nu mai sînt semnificative.

De asemenea, cererea de transfer poate fi refuzată dacă persoana condamnată a comis o infracțiune gravă, care a sesizat negativ opinia publică, sau persoana condamnată a întreținut relații strînse cu membrii unor organizații criminale, ceea ce face îndoielnică reintegrarea ei socială în Republica Moldova, sau transferul poate prezenta pericol pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a statului, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei ori apărarea drepturilor și libertăților altora.

În situația când Republica Moldova participă ca stat de tranzit, atribuțiile principale revin Ministerului Justiției care cooperează organele respective ale altor state privind asigurarea transportării și securității.

2.7. În materie de trafic de ființe umane poate fi aplicată și instituția *recunoașterii hotărîrilor judecătorești ale altor state*. La nivel european, la 28 mai 1970 a fost adoptată Convenția privind valoarea internațională a hotărîrilor represive.

Convenția trasează unele linii directorii care au fost preluate și de legislația națională. Republica Moldova a încheiat și acorduri bilaterale cu anumite state în materie de recunoaștere a hotărîrilor penale.

Potrivit Convenției, hotărîrea represivă europeană desemnează orice hotărîre pronunțată de o jurisdicție represivă a unui stat contractant, ca urmare a unei acțiuni penale.

Articolul 5 al Convenției stabilește anumite condiții de admisibilitate a recunoașterii hotărârilor repressive străine care se regăsesc în art.558 alin.(2) CPP RM și în art.109 al Legii cu privire la asistența juridică internațională în materie penală.

Pentru a recunoaște o hotărâre penală a altui stat, este necesar ca hotărârea să fi fost pronunțată de o instanță competentă; să nu contravină ordinii publice din Republica Moldova; să poată produce efecte juridice potrivit legii penale naționale. De asemenea, ca o cerință este și dispunerea de cetățenie a Republicii Moldova, fie de domiciliu permanent, sau persoana să fie cetățean străin sau apatrid.

În alte aspecte, drept condiții de recunoaștere a hotărârilor judecătorești străine sînt și cele, ca: lipsa unei sentințe de condamnare, fie a ordonanței de pornire a urmăririi penale în Republica Moldova, fie faptul că executarea hotărârii în Republica Moldova poate favoriza reintegrarea socială a persoanei condamnate sau poate favoriza repararea pagubei cauzate prin infracțiune. De asemenea, este necesar ca durata pedepsei sau a măsurilor de siguranță dispuse prin hotărâre să fie mai mare de un an.

Hotărârea străină, de asemenea, poate fi executată dacă persoana condamnată ispășește pe teritoriul Republicii Moldova o pedeapsă pentru o altă infracțiune decît cea stabilită prin sentința a cărei executare a fost cerută.

Executarea unei hotărâri străine prin care a fost dispusă o pedeapsă sau o măsură de siguranță este posibilă și atunci cînd autoritățile Republicii Moldova refuză extrădarea persoanei condamnate.

Potrivit art.110 al Legii, executarea se limitează la pedepsele privative de libertate sau la măsuri de siguranță, executarea unei amenzi, executarea confiscării speciale, decăderea din drepturi. Potrivit art.1 al Convenției, decăderea desemnează orice privare sau suspendare a unui drept, orice interdicție sau incapacitate.

Republica Moldova poate refuza executarea în cazul în care consideră că sancțiunea a fost pronunțată în privința unei fapte de natură fiscală sau religioasă, fie de competența unei autorități administrative, sau dacă la data respectivă, potrivit legislației Republicii Moldova, fapta a fost exclusă ca infracțiune. Executarea poate fi refuzată și în cazul în care hotărârea a fost emisă *in absentia*, persoana condamnată neavînd posibilitatea să exercite o cale de atac în fața unei instanțe judecătorești, sau hotărârea străină este emisă sub forma unei ordonanțe penale, după cum este definită prin Convenția europeană privind valoarea internațională a hotărârilor repressive, adoptată la Haga la 28 mai 1970.

Autoritatea abilitată, potrivit legii, cu atribuții de a primi cererea de recunoaștere a hotărârii străine, de a o verifica privind corespunderea cu dispozițiile tratatelor internaționale și da a o transmite instanței judecătorești competente sau Procuraturii Generale, este Ministerul Justiției.

La examinarea cererii se constată consimțămîntul persoanei condamnate. În ce privește consecințele executării hotărârilor, legislația internă determină unele reguli preluate din Convenție.

Hotărârile străine se execută în conformitate cu legislația Republicii Moldova, însă hotărârile instanțelor străine au aceleași efecte ca și ale celor naționale, inclusiv la aplicarea amnistiei. O regulă generală, acceptată de Convenție, ce are referință la asistența

juridică internațională, este inadmisibilitatea declanșării unei căi extraordinare de atac de către statul de executare. În alți termeni, este imposibil ca instanțele din Republica Moldova să examineze cauza în recurs în anulare sau revizuire, dacă hotărârea definitivă a fost dată în alt stat.

În condiții similare se execută după hotărârile penale ale instanțelor judecătorești naționale.

2.8. Potrivit Protocolului privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, statele sînt chemate să adopte măsuri legislative sau alte măsuri corespunzătoare care să permită victimelor traficului de ființe umane să rămîină pe teritoriul său, cu titlu temporar sau permanent, atunci cînd este cazul. Statele facilitează întoarcerea fără întîrziere a victimelor în țara de origine, ținînd neapărat seama de siguranța acestor persoane. Statele verifică dacă persoana victimă a traficului de ființe umane are dreptul de a locui pe teritoriul lor. De asemenea, acceptă să elibereze documentele necesare repatrierii. Potrivit Convenției Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, partea al cărei cetățean este victima sau în care aceasta avea dreptul de ședere cu titlu permanent în momentul intrării pe teritoriul Părții primitoare, va facilita și va accepta, ținînd cont de drepturile, securitatea și demnitatea persoanei, returnarea acesteia fără întîrziere nejustificată sau neîntemeiată. Atunci cînd o Parte returnează o victimă în alt Stat, această returnare va fi efectuată ținîndu-se cont de drepturile, securitatea și demnitatea persoanei, precum și de stadiul oricărei proceduri judiciare. La cererea Părții primitoare, Partea solicitată va verifica dacă persoana este cetățeanul său sau dacă avea drept de ședere cu titlu permanent pe teritoriul ei în momentul intrării pe teritoriul țării de destinație. Pentru a facilita returnarea unei victime care nu posedă documentele adecvate, Partea al cărei cetățean este această persoană sau în care aceasta avea drept de ședere cu titlu permanent în momentul intrării pe teritoriul Părții primitoare va accepta să elibereze, la cererea Părții primitoare, documentele de călătorie sau orice altă autorizație necesară. Statele sînt chemate să ia măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a stabili programe de repatriere cu participarea instituțiilor naționale sau internaționale și a organizațiilor neguvernamentale implicate. Aceste programe trebuie să aibă ca scop evitarea re-victimizării. În ceea ce privește copiii, programele includ exercitarea dreptului la educație, precum și măsurile destinate să le asigure îngrijirea sau primirea adecvată de către familia lor sau structurile de protecție corespunzătoare. Fiecare Parte va lua măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru punerea la dispoziția victimelor, după caz, în colaborare cu orice Parte implicată, a informațiilor privind structurile care le pot asista în țara unde aceste victime sînt returnate sau repatriate, cum ar fi autoritățile de aplicare a legii, organizațiile nonguvernamentale, juriștii în măsură de a-i consilia și organisme de asistență socială. Copiii victime nu sînt repatriați într-un Stat dacă, urmare a unei evaluări privind riscul și securitatea, există indicii că returnarea nu este în interesul superior al copilului.

Potrivit obligațiilor internaționale, Republica Moldova trebuie să contribuie la repatrierea și primirea fără întârzieri nejustificate, ținând cont de necesitatea asigurării securității victimelor traficului de ființe umane, cetățeni ai săi și apatrizi, care aveau dreptul de a locui permanent în Republica Moldova la momentul intrării pe teritoriul unui alt stat.

La solicitarea unei țări de destinație, autoritățile competente ale Republicii Moldova verifică dacă victima traficului de ființe umane are cetățenia Republicii Moldova sau avea dreptul de a locui permanent pe teritoriul ei în momentul intrării în țara de destinație, despre care fapt comunică țării solicitante, luând concomitent măsuri de repatriere a victimei.

Pornind de la caracterul complex al infracțiunii de trafic de ființe umane, Republica Moldova și-a asumat obligația de a elibera documente de călătorie sau orice alt document pentru repatrierea victimei traficului care are cetățenia Republicii Moldova sau dreptul de a locui permanent aici. Regulamentul privind procedura de repatriere a victimelor traficului de ființe umane cetățeni ai Republicii Moldova sau apatrizi, care aveau dreptul de a locui permanent în Republica Moldova la momentul intrării în țara de destinație, se aprobă de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, în comun cu Ministerul Afacerilor Interne și cu Ministerul Dezvoltării Informaționale.

De asemenea, misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova au sarcina de a desfășura activități de protecție a drepturilor și intereselor cetățenilor Republicii Moldova care au devenit victime ale traficului de ființe umane în țara de reședință sau în țările unde au misiuni acreditate și contribuie la repatrierea acestora în conformitate cu legislația Republicii Moldova și cu legislația țării de reședință.

Acestea eliberează cu titlu gratuit, în termene restrânse, documente sau orice alte acte necesare repatrierii în Republica Moldova a cetățenilor Republicii Moldova care au devenit victime ale traficului de ființe umane, în cazul pierderii sau imposibilității ridicării de la traficantii de ființe umane a actelor de identitate.

De asemenea, misiunile diplomatice și oficiile consulare au atribuții de informare, protecție și asistență a victimelor.

Principiul fundamental privind repatrierea copilului victimă a traficului de ființe umane este cel de supremație a intereselor copilului. În așa mod, copilul victimă a traficului de ființe umane va fi repatriat în țara sa de origine dacă, anterior returnării, un părinte, o altă rudă sau un tutore au dat consimțământul să primească în îngrijire copilul ori dacă o agenție guvernamentală, o agenție de protecție a copiilor din țara de origine și-au dat consimțământul și sînt în stare să-și asume responsabilitatea pentru copil și să-i acorde protecție și asistență adecvată.

De asemenea, acțiunile procesuale efectuate în legătură cu infracțiunea de trafic de copii trebuie să stopeze sau să tergiverseze reunificarea familiei ori returnarea copilului victimă în țara de origine dacă aceasta este în interesul superior al copilului.

În situația în care returnarea copilului nu este posibilă, ori cînd aceste soluții nu sînt în interesul superior al copilului, autoritățile ambelor țări, în baza unor tratate internaționale, asigură reșezarea copilului victimă într-o țară terță, obținînd acordul acesteia din urmă.

Opinia copilului victimă a traficului de ființe umane cu vârsta mai mare de 10 ani se ia în considerație la adoptarea deciziei de repatriere sau de reaşezare într-o țară terță.

Copilul a cărui siguranță este în pericol nu poate fi returnat în țara sa de origine.

Până la momentul găsirii unei soluții durabile privind întoarcerea lui în țara de origine copilul victimă a traficului de ființe umane, care este cetățean străin sau apatrid, are dreptul la o viză temporară, care îi garantează dreptul de ședere legală pe teritoriul Republicii Moldova.

2.9. Pornind de la faptul că traficul de ființe umane în unele cazuri se poate solda cu decesul victimei, este necesar de examinat și problema privind *transferul corpurilor persoanelor decedate*. La nivel european, la 26 octombrie 1973 a fost adoptat Acordul cu privire la transferul corpurilor persoanelor decedate. Potrivit acordului, prin transferul corpurilor se înțelege transportarea internațională a corpurilor persoanelor decedate din statul de plecare spre statul de destinație. Statul de plecare este cel unde începe transferul corpului; în cazul unui corp deshumat – cel unde a avut loc înhumarea. Statul de destinație este cel unde corpul va fi înhumat sau incinerat după transportare.

Articolul 3 al Acordului stabilește că fiecare corp al unei persoane decedate va fi însoțit, pe parcursul transferului internațional, de un document special numit „permis mortuar”, eliberat de autoritatea competentă a statului de plecare. Permisul trebuie să conțină minimul de date formulate în modelul anexat la Acord; el urmează a fi redactat în limba sau în limbile oficiale ale statului în care este eliberat și în una din limbile oficiale ale Consiliului Europei.

În principiu, permisul mortuar este unicul document, dacă în alte convenții nu se menționează condiții suplimentare. Permisul este eliberat de o autoritate competentă. Există anumite formalități medicale și cu privire la parametrii sicriului care trebuie respectate la transferul corpurilor persoanelor decedate.

III. Sugestii metodice

A. Activități de predare-învățare

Sarcini didactice de nivelul I – cunoaștere și înțelegere

Auditorul trebuie să cunoască:

- definiția instituțiilor de cooperare internațională;
- sarcinile cooperării internaționale;
- practicile de cooperare între procuraturile și ministerele de justiție ale diferitelor țări.

Sarcini didactice de nivelul II – aplicare

Auditorul trebuie să aibă abilități de a:

- compara instituțiile procesuale aplicate în cadrul cooperării internaționale;
- compara particularitățile transferului de proceduri în materie penală, extrădării, transferului persoanelor condamnate;
- distinge condițiile de recunoaștere a hotărîrilor penale ale altor state;

- clasifica domeniile de cooperare internațională;
- analiza actele internaționale și naționale în domeniu.

Sarcini didactice de nivelul III – integrare

Auditorul trebuie să poată:

- aplica corect normele procesuale privind cooperarea internațională;
- demonstra posibilitatea aplicării normei procesuale în funcție de circumstanțele cauzei;
- întocmi acte procedurale în domeniul cooperării internaționale.

B. Activități ce țin de lucrul individual

Subiecte / probleme	Forme de realizare	Modalități de evaluare
Aplicarea instituției extrădării traficantilor de ființe umane. Investigații comune efectuate de către organele de drept ale Republicii Moldova și alte țări în domeniul combaterii traficului de ființe umane	Referate Rezumate Studiu de caz	– prezentarea rezultatelor – discuții în grup

C. Activități de evaluare

Lucrări scrise

Tema 1. *Comisiile rogatorii în cadrul investigației cauzelor de trafic de ființe umane*

Tema 2. *Atribuțiile judecătorului în procedura de transfer al persoanelor condamnate*

Speță

Cetățencele Republicii Moldova B.S. și V.A. au fost traficate în Croația. În legătură cu acest fapt, organele de drept ale Croației au declanșat o investigație, constatându-se că infracțiunea a fost săvârșită de o rețea de traficanți din mai multe țări, care acționau într-o grupare criminală internațională. Din grupare fac parte și cetățenii Republicii Moldova V.T. și G.N., aflați la moment pe teritoriul Republicii Moldova împreună cu cetățenii italieni B.M. și A.P., care de asemenea la moment se află pe teritoriul Republicii Moldova. Autoritățile croate s-au adresat autorităților moldovenești solicitând ca ultimele să se implice în investigații.

Determinați modalitatea de intervenție, eventualele acțiuni posibile de întreprins și actele procedurale întocmite.

IV. Bibliografie:

Acte internaționale

1. Acordul cu privire la transferul corpurilor persoanelor decedate, din 26 octombrie 1973 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.35. – Chișinău, 2006, p.25.*
2. Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, din 3.05.2005, ratificată de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr.67-XVI din 30.03.2006 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.66-69/ 277.*
3. Convenția europeană de extrădare, din 1957, cu două protocoale adiționale – din 1975 și 1978 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.I. – Chișinău, 1998, p.318.*
4. Convenția europeană de asistență juridică în materie penală, din 1959, cu două protocoale adiționale – din 1978 și 2001 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.14. – Chișinău, 1999, p.71.*
5. Convenția europeană asupra transferării persoanelor condamnate, din 1983 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.35. – Chișinău, 2006, p.61.*
6. Convenția europeană privind transferul de proceduri în materie penală, din 15.05.1972 // <http://conventions.coe.int>
7. Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate, din 15.11.2000 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.35. – Chișinău, 2006, p.333.*
8. Convenția privind valoarea internațională a hotărârilor represive, din 28.05.1970 // <http://www.inj.md>
9. Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, din 15.11.2000 // *Tratate internaționale. Ediție oficială. Vol.35. – Chișinău, 2006, p.399.*

Acte naționale

1. Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr.241-XVI din 20.10.2005 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.164-167/812.*
2. Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, nr.371-XVI din 01.12.2006 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.14-17/42.*

Literatura recomandată

1. Bîrsan C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Vol.I. – București: C.H. Beck, 2006.*
2. Botnaru S., Șavga A., Grosu V. *Drept penal. Partea Generală. Vol.I. – Chișinău: Cartier, 2005.*
3. Brînză S., Ulianovschi X. și al. *Drept penal. Partea Specială. Vol.II. – Chișinău: Cartier, 2005.*
4. Dolea I. și al. *Drept procesual penal. – Chișinău: Cartier, 2005.*